

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДАМУ

Республикалық ақпараттық-педагогикалық журнал
Республиканский информационно-педагогический журнал
Republican information and pedagogical magazine

№2 (35) 2025 жыл





Ақтөбе облысы бойынша кәсіби даму институт журналы
№2 (35) 2025 жыл

Басылым Қазақстан Республикасы ақпарат және коммуникация министрлігінің байланыс, ақпараттандыру және БАҚ саласындағы мемлекеттік бақылау комитетінде тіркеуге алынып, есепке қою туралы №16242-Ж куәлігі 2016 жылғы 06 желтоқсанында берілген.

Журнал 2017 жылдан бастап шығарылды.
Кезеңдік басылым: 1 жылда 4 рет.

Бас редактор/Главный редактор:
Абишева Н.М., филология ғылымының кандидаты

**Бас редактордың орынбасары/
Заместитель главного редактора:**
Бигалиева Н.С., техника ғылымының магистрі

Редакция алқасы/Редакционная коллегия:
Алексеев С.В., педагогика ғылымының докторы, профессор (Ресей)
Сальцева С.В., педагогика ғылымының докторы, профессор (Ресей)
Пеннер Н.А., педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-шебер
Адилханова М.Т., гуманитарлық ғылымдар магистрі
Ермекбаева Л.Ж., экономика ғылымдарының магистрі

Технический редактор:
Тикеев К.С.

Меншік иесі/Собственник
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институты (Ақтөбе қаласы)

Авторлар қолжазбасы, суреттер өңделмейді және кері қайтарылмайды.
Редакция авторлар мақаласының мазмұнына жауап бермейді.
Журналда жарияланған материалдары көшіріп немесе өңдеп басу үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме жасалуы міндетті.

Редакцияның мекен-жайы:
030020, Ақтөбе қаласы
Тургенев көшесі, 86
Тел: +7(7132) 743-070
Ресми сайт: www.orleu-edu.kz/aktobe-page/
Таралымы: 9 дана
Қазақ, орыс және ағылшын тілінде.

«Педагогикалық даму» журналына байланысты ұсыныстар мен тілектеріңізді red_damu@mail.ru электронды поштасына жіберулеріңіз сұралады.

БІЛІМ МАЗМҰНЫ

Джумагазина Г.Г. <i>Педагогтердің кәсіптік деңгейін дамыту.....</i>	7
Жубаева Ж.О. <i>Білім беру жүйесін ұлттық құндылық-тармен үйлестіру жолдары.....</i>	8
Сугурбаева А.С. <i>Жазылымды дамытуда эссенің рөлі.....</i>	10
Табынбаева А.К. <i>Уровневая дифференциация как инструмент повышения качества учебных достижений учащихся.....</i>	12
Аспантаева Л.Б. <i>Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық қызметінің өмірлік құндылықтары.....</i>	16
Жолдыбаева Г.С. <i>Работа с одаренными детьми в школе.....</i>	18
Нурманова Г.Т. <i>Болашағымыз – білімді ұрпақ.....</i>	20

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚЫЗМЕТ ТӘЖІРИБЕСІНЕН

Абдуллина Г.А. <i>Ағылшын тілі сабақтарында мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдері.....</i>	22
Айтжанов С.К. <i>Развитие творческих способностей на уроках художественного труда через пирографию.....</i>	25
Аманбек А.А. <i>Көрнекті ойындар.....</i>	27
Баймаханова Ж.С. <i>Бессоюзные сложные предложения.....</i>	30
Бақытжанова М.Ж. <i>Биологияны оқытуда технологиялық карта - жаңа әдістемелік жол.....</i>	34
Бахитов Б.Х. <i>Физическая культура. Здоровый образ жизни.....</i>	36
Бекмурзина А.Ж. <i>Ыбырай Алтынсариннің «Атымтай Жомарт» әңгімесі.....</i>	37
Дәулетова Ж.Д. <i>О.Бөкей «Тортай мінер ақбоз ат», әңгімеден үзінді. Тортай тағдыры.....</i>	40
Ерлепесова А.Б. <i>Сын тұрғысынан ойлау технологиясы - қазақ тілі мен әдебиеті сабағында.....</i>	44

Жамалова М.С.	
<i>Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану.....</i>	<i>46</i>
Жубатова З.Ж.	
<i>Ағылшын тілі сабақтарында оқушыларды тілдік қатынасқа үйрету жолдары.....</i>	<i>48</i>
Жұмағалиев Б.Б.	
<i>Қазақ халқының ұлттық қолөнер тарихы.....</i>	<i>50</i>
Ағыбаева А.Н., Казкеева Г.Н.	
<i>Жаңа ғасыр талабына сай химия пәнін оқыту.....</i>	<i>55</i>
Кенжебаев Ж.К.	
<i>Методы преподавания физической культуры в школе.....</i>	<i>57</i>
Коломеец В.Т.	
<i>Развитие исследовательских навыков учащихся на уроках биологии и химии.....</i>	<i>59</i>
Консбаева А.К.	
<i>Проект автоматизации регулирования дорожного движения с помощью умного светофора.....</i>	<i>62</i>
Лишкевич Д.А., Танкевич Е.В.	
<i>Художественный труд как способ развития творческих способностей школьников.....</i>	<i>65</i>
Махатова Н.С.	
<i>Формирование коммуникативных компетенций на уроках английского языка.....</i>	<i>68</i>
Сагинаева А.Т.	
<i>Самые популярные фразовые глаголы в английском языке.....</i>	<i>71</i>
Сармырза Ш.Б.	
<i>Цифрлық технологияларды математика және информатика сабақтарында қолдану.....</i>	<i>74</i>
Сәбит А.С.	
<i>Екі топтағы заттардың сандарын салыстыру.....</i>	<i>76</i>
Смағұлова Г.А.	
<i>Особенности работы с одарёнными детьми по русскому языку и литературе.....</i>	<i>78</i>
Тәуекелова А.С.	
<i>Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің білім беру жүйесіндегі орны мен маңызы.....</i>	<i>80</i>
Тлесова Г.А.	
<i>Тарих пәнінің маңызы және оның қазіргі білім беру жүйесіндегі рөлі.....</i>	<i>82</i>

Түрсұмбаева И.К.	
<i>Музыка как средство развития эмоционального интеллекта: как уроки музыки помогают школьникам понимать и выражать свои эмоции.....</i>	<i>84</i>
Уразова А.Т.	
<i>Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың сыни ойлауын дамыту.....</i>	<i>86</i>
Үмбетова Г.Г.	
<i>Баян - нәзік сазға толы музыкалық аспап.....</i>	<i>88</i>
Шотеева А.Е.	
<i>Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі ойынның маңыздылығы.....</i>	<i>93</i>

ҚАЗІРГІ БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

Алтухова С.В.	
<i>Как развить критическое мышление у младших школьников.....</i>	<i>96</i>
Бикирова Г.Т.	
<i>Ертегі «Кітап-асыл қазына».....</i>	<i>100</i>
Болатова Д.	
<i>Формирование креативного мышления младших школьников путем организации исследовательской деятельности.....</i>	<i>103</i>
Касымова Г.Ж.	
<i>Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін қалыптастырудағы сыныптан тыс жұмыстардың алатын орны.....</i>	<i>106</i>
Мамбетова Г.Б.	
<i>Развитие навыков чтения и письма у учащихся начальных классов: новые методы, исследования и успешная практика.....</i>	<i>108</i>
Мендигалиева А.А.	
<i>Исследовательская деятельность младших школьников.....</i>	<i>110</i>
Санаева А.Ж.	
<i>Особенности развития мышления в младшем школьном возрасте.....</i>	<i>112</i>
Уразаева Р.Е.	
<i>Ата кәсіп.....</i>	<i>115</i>
Уразова Ж.Ж.	
<i>Бастауыш сынып оқушыларының логикалық қабілеттерін дамыту.....</i>	<i>119</i>
Хайченко М.В.	
<i>Развитие креативности детей младшего школьного возраста в процессе обучения.....</i>	<i>122</i>

ТӘРБИЕ ТАҒЫЛЫМЫ

Арықбаева Г.А. <i>Аялайық гүлдерді.....</i>	124
Бағанаева А.Р. <i>Алаш ардақтыларына мың тағзым!.....</i>	126
Бисенбаева А.С. <i>Досы көпті, жау алмайды.....</i>	128
Демесинова Б.А. <i>Әтеш және оның отбасы.....</i>	129
Джанзакова С.Б. <i>Балабақша тәрбиешісінің бала өміріндегі рөлі.....</i>	131
Жалғасбаева Г.С. <i>«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы – баланың тұлғалық дамуының негізі.....</i>	132
Жеңісова Г.А. <i>Казахские национальные игры.....</i>	134
Кусмамбетова Б.К. <i>Консультативный пункт в детском саду - одна из форм взаимодействия с семьей.....</i>	135
Нурғалиева Г.А. <i>Үй жануарлары және олардың төлдері.....</i>	138
Расмұхамбетова О.Қ. <i>Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы.....</i>	140



СЛОВО ОБ УЧИТЕЛЕ...

*Учитель — это не профессия.
Это судьба, дар, и каждодневный выбор сердца.*

Есть в жизни каждого человека Учитель, имя которого навсегда остаётся в памяти. Тот, кто стал первым проводником в мир знаний, кто учил не только писать и считать, но и быть добрым, внимательным, справедливым. Тот, с кого начинается путь длиною в жизнь. Таким Учителем для наших детей стала Светлана Петровна Някшина.

С 1981 года она связала свою судьбу с общеобразовательной школой №20 города Актобе. Вот уже более сорока лет её утро начинается с заботы о детях — с доброго взгляда, тёплого слова и глубокого чувства ответственности за тех, кого она ведёт по дороге взросления.

Светлана Петровна — учитель с большой буквы, человек, которому родители с доверием передают самое дорогое — своих детей. Она не просто обучает, она вкладывает в учеников частицу своей души, создаёт ту незримую, но прочную основу, на которой строится будущее каждого ребёнка. Её уроки — это всегда атмосфера доброжелательности, уважения и внимательного отношения к каждому. Многие годы Светлана Петровна делится своим богатым опытом с коллегами, вдохновляя их на профессиональный рост. Руководя методическим объединением «Мастер-класс», она внедряла личностно-ориентированные подходы, организовывала обучающие семинары и делилась своими методическими наработками. Её вклад в развитие педагогического мастерства — неоспорим.

Но главное — это отношение к детям. За годы своей работы Светлана Петровна выпустила множество классов, и каждый выпуск — это особая история, полная любви, понимания, маленьких и больших побед. Мы, родители, видим, с какой искренней заботой она относится к каждому ребёнку, как умело поддерживает, направляет и вдохновляет.

Она учит наших детей не только учиться, но и чувствовать, размышлять, быть людьми. Светлана Петровна умеет видеть в каждом ребёнке личность, раскрывать потенциал и дарить веру в себя. И сегодня, спустя годы, она продолжает работать в родной школе. Всё с тем же светом в глазах, с той же внутренней стойкостью и безграничной любовью к делу своей жизни. Каждый учебный день для неё — это не просто труд, а служение. И мы, родители, бесконечно благодарны за то, что рядом с нашими детьми — такой Учитель.

Заключительный аккорд от родителей:

Спасибо Вам, уважаемая Светлана Петровна, за тепло, мудрость и искреннюю любовь, которую Вы дарите детям.

За Вашу доброту, терпение, преданность и высокий профессионализм.

Пусть Ваша дорога учителя будет долгой и светлой, а благодарность учеников и родителей — пусть всегда будет с Вами. Мы гордимся, что наши дети начинали путь в школу с Вами.



ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІПТІК ДЕНГЕЙІН ДАМЫТУ

Джумагазина Гульзада Газизовна

«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институты
«Жаратылыстану-математикалық бағытындағы» кафедра аға оқытушысы

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі қоғамның дамуында маңызды рөл атқарады. Педагогтардың кәсіби деңгейі – білім беру сапасының негізгі көрсеткіштерінің бірі. Сондықтан, педагогтарды кәсіби дамыту мәселесі ерекше маңызға ие. Жалпы білім беру жүйесіндегі педагогикалық қызметкерлердің кәсіби деңгейін дамыту тек әдістемелік қызметтердің міндеті ғана емес, сонымен қатар психолого-педагогикалық қолдау болып табылады. Педагогикалық құзыреттілік – жалпы білім берудің педагогикалық компонентін жүзеге асыруға қабілеттілікті негіздейтін тұлғаның интегралды сипаттамасы, ол педагогикалық қызметтің сәтті жүзеге асырылуының алғышарты білім, дағдылар, кәсіби әрекеттер болып табылады.

Педагогтардың кәсіби деңгейінің маңызы олардың білім беру процесіндегі тиімділігін анықтайды. Жоғары кәсіби деңгейі бар мұғалімдер білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың білім алуына оң әсер етеді. Сонымен қатар, кәсіби дамудың нәтижесінде мұғалімдер жаңа әдістемелер мен технологияларды қолдана отырып, білім беру сапасын жоғарылата алады. Педагогтардың кәсіби деңгейін арттырудың бірнеше жолдар бар, солардың бірегейі:

Білім беру курстары мен семинарлар: Мұғалімдер үшін арнайы курстар мен семинарлар ұйымдастыру арқылы жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге мүмкіндік беріледі. Бұл курстар заманауи білім беру әдістері мен технологияларын меңгеруге көмектеседі.

Менторлық жүйе: Жас мұғалімдерге тәжірибелі педагогтардың менторлық қолдауы кәсіби дамудың тиімді жолы болып табылады. Тәжірибелі мұғалімдер жас әріптестеріне өз тәжірибесін бөлісіп, кәсіби өсуіне ықпал етеді.

Инновациялық жобалар: Педагогтар арасында инновациялық жобаларды жүзеге асыру, жаңа әдістемелер мен технологияларды енгізу арқылы кәсіби деңгейін артты-

руға болады. Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе алмасып, жаңа идеяларды жүзеге асыра алады. Сонымен қатар педагогтың кәсібилігі туралы түсінік және оның даму ресурстары білім беру жүйесінің үздіксіз кәсіби жетілдіруге бағытталуы тұрғысынан елеулі өзгерістерге және кәсіби деңгейінің дамытуына ерекше үлес қосады. Атап айтсақ:

Ақпараттық технологиялар: Заманауи білім беру платформалары мен онлайн курстар мұғалімдерге өз бетінше білім алуға мүмкіндік береді.

Кітаптар мен ғылыми мақалалар: Педагогика саласындағы жаңа зерттеулер мен әдістемелер туралы ақпарат алу үшін кітаптар мен ғылыми мақалаларды оқу маңызды.

Кәсіби қауымдастықтар: Педагогтар арасында кәсіби қауымдастықтар құру арқылы тәжірибе алмасу, пікірталас жүргізу және бірлескен жобаларды жүзеге асыру мүмкіндігі пайда болады. Осылайша, ұсынылған біртұтас ұйымдастырушылық-әдістемелік механизм бірнеше міндеттерді бірден шешуге мүмкіндік береді. Біріншіден, оның жүзеге асырылуы қауымдастықтардың білім беру әлеуетінің көрінуіне әкеледі, ол басқа жағдайларда көрінбеуі мүмкін. Екіншіден, бұл педагогтардың өзгерістерге, өзара әрекеттесуге, кооперацияға, тәжірибені интеграциялауға, педагогикалық кадрлардың кәсібилігін дамытуға дайындықты қалыптастыруға ықпал етеді, үздіксіз табысты кәсіби қызметті қамтамасыз етеді. Қорыта келе педагогтардың кәсіби деңгейін дамыту – білім беру сапасын арттырудың негізгі факторы. Бұл процесс педагогтердің білім мен дағдыларын жаңартып, оқушылардың білім алуына оң әсер етеді. Сондықтан, білім беру ұйымдары мен мемлекет педагогтардың кәсіби дамуына қолдау көрсетуі тиіс.

Тек осылайша біз сапалы білім беру жүйесін қалыптастыра аламыз

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРМЕН ҮЙЛЕСТІРУ ЖОЛДАРЫ

Жубаева Жангуль Онаевна

«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институты
«Жаратылыстану-математикалық бағытындағы» кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.м.

Білім — адамзат дамуының басты құралы, ұлт болашағының темірқазығы. Әрбір ел өзінің болашағын білімді ұрпақпен байланыстырады. Сондықтан да білім беру жүйесін жаңғырту барысында ұлттық құндылықтарды ескеру — бүгінгі күннің ең өзекті мәселелерінің бірі.

Ұлттық құндылықтар — ата-бабалардан қалған тарихи мұра, салт-дәстүр, тіл, мәдениет, өнер, әдет-ғұрыптар жиынтығы. Бұл — ұлттың бет-бейнесі, рухани өзегі. Ұрпақ тәрбиесінде осы құндылықтарды сақтау, дамыту арқылы жастарды өз елінің патриоты, елжанды азамат етіп қалыптастыруға болады. Білім беру мен ұлттық құндылықтардың байланысы.

Білім беру — тек қана ақпарат беру немесе ғылымды үйрету емес, ол — тұлға қалыптастыру процесі. Егер білім жүйесі ұлттық рухсыз болса, ұрпақ тамырынан ажырайды. Жас буынның бойында ұлттық сана, отансүйгіштік қасиеттерді қалыптастыру үшін білім беру мазмұны ұлттық құндылықтармен үйлесуі қажет.

Әлемдік өркениетке ұмтыла отырып, өз болмысымызды сақтау — біздің басты міндетіміз. Қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан тілін, ділін, салт-дәстүрін, тарихын жас ұрпақтың санасына сіңіріп, білім мазмұнына енгізу — бүгінгі таңда ерекше маңызды.

Білім беру жүйесін ұлттық құндылықтармен үйлестірудің жолдары.

Білім беру жүйесін ұлттық құндылықтармен үйлестірудің бірнеше нақты жолдары бар:

1. Оқу бағдарламаларын ұлттық негізде қайта қарастыру. Оқу пәндерінің мазмұнына қазақ халқының тарихы, әдебиеті, мәдениеті, салт-дәстүрлері туралы материалдарды көбірек енгізу қажет. Әдебиет сабақтарында Абай, Шәкәрім, Мағжан,

Мұқағали сынды тұлғалардың шығармаларын тереңдетіп оқыту керек. Тарих пәнінде өз ұлтымыздың шынайы тарихын ашық, жан-жақты жеткізу аса маңызды.

2. Ұлттық тәрбие бағдарламасын енгізу. Мектептерде арнайы ұлттық тәрбие бағдарламасы жасалып, ол сабақтан тыс тәрбие сағаттарында жүйелі түрде жүзеге асырылуы тиіс. Мысалы, «Ұлттық құндылықтар апталығы», «Дәстүр сабақтастығы» жобалары арқылы оқушыларды халқымыздың ұлы мұраларымен таныстыруға болады.

3. Салт-дәстүрлерді дәріптеу. Наурыз мейрамы, Құрбан айт сияқты ұлттық мерекелерді мектеп қабырғасында ұйымдастырып, олардың мағынасын терең түсіндіру керек. «Бесікке салу», «Тұсаукесер», «Ашмайға мінгізу» сияқты салттарды сахналау арқылы жас ұрпақтың бойына ұлттық рух ұялату — тәрбиелік мәні жоғары іс-шаралар.

4. Ұлттық ойындарды сабаққа енгізу. Қазақтың тоғызқұмалақ, асық ату, аударыспақ, көкпар сияқты ұлттық ойындары оқушылардың дене дамуына ғана емес, ойлау қабілетіне де оң әсер етеді. Дене шынықтыру сабағында ұлттық спорт түрлерін көбірек қолдану — олардың отанға деген сүйіспеншілігін арттырады.

5. Өнер мен қолөнерді үйрету. Қазақтың ою-өрнегі, зергерлік бұйымдары, қолөнері — халқымыздың бай мәдени мұрасы. Бейнелеу өнері, технология сабақтарында ұлттық қолөнер элементтерін қолдану оқушылардың өнерге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, ұлттық мақтаныш сезімін ұялатады.

6. Ата-ана мен мектептің бірлескен жұмысы. Ұлттық құндылықтар тек мектепте ғана емес, отбасында да берік қалыптасуы керек. Сондықтан ата-аналарды осы бағыттағы жұмыстарға тарту, семинарлар, тренингтер ұйымдастыру өте маңызды.

Ұлттық құндылықтарды дәріптеудің маңызы

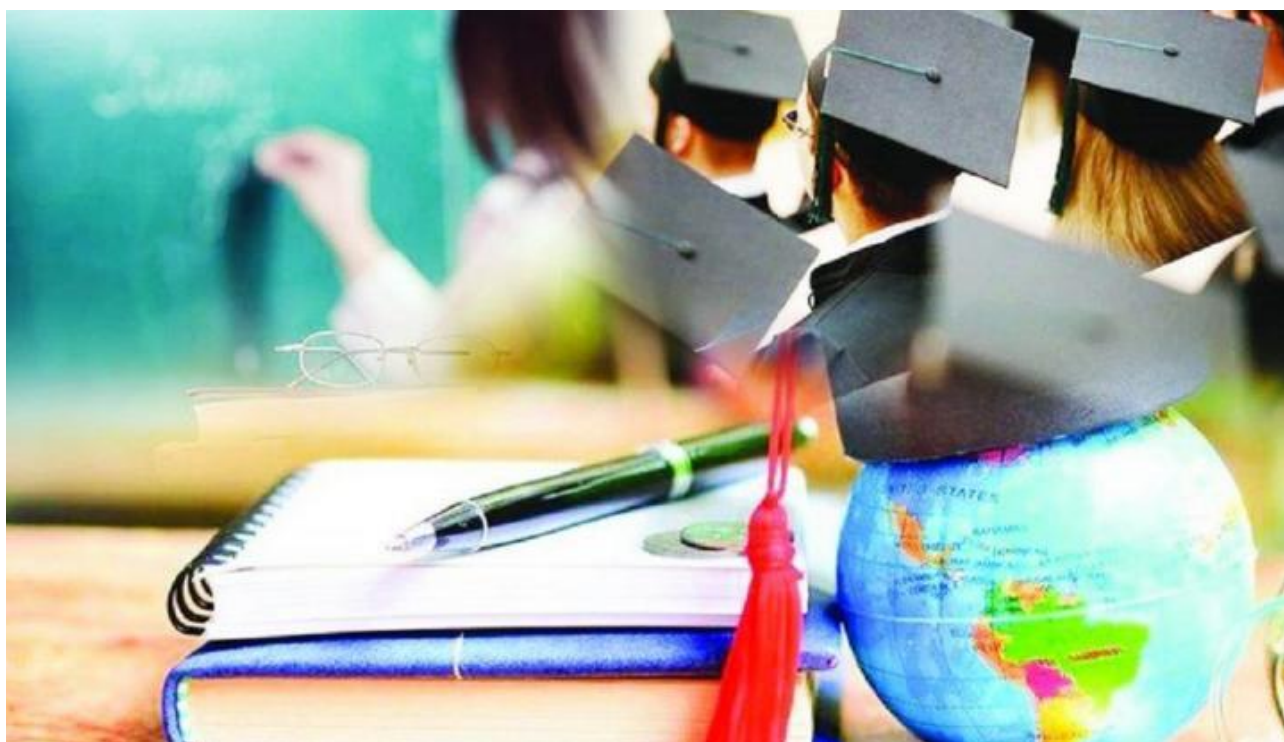
Ұлттық құндылықтарды білім беру жүйесіне енгізу — жас ұрпақтың рухани әлемін байытып, ұлттық сана-сезімін қалыптастырады. Өз халқының мәдениетін, тарихын терең түсінген жас ешқашан өзге жұрттың көлеңкесінде қалмайды. Қай заманда да ұлттық рухы жоғары халық қана алға озған.

Қазақстан Республикасы Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев та өз жолдауларында білім беру мен ұлттық тәрбие мәселелерінің өзара тығыз байланысын бірнеше рет атап

өткен болатын. Демек, білім саласын дамыту ұлттық негізге сүйенбей жүзеге аспайды.

Қорытынды. Бүгінгі таңда ұлттық құндылықтар мен білім беру жүйесінің арасындағы байланысты күшейту — мемлекеттің рухани қауіпсіздігін қамтамасыз етудің негізгі тетігі. Әр ұстаз, әр ата-ана осы жауапкершілікті сезінуі қажет. Ұлттық құндылықтармен суғарылған білім ғана ұрпақты іргесі мықты елдің тірегі етеді. Сол себепті, білім беру саласындағы әрбір жаңашылдық ұлттық ерекшеліктерімізді ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс.

Ұлт болашағы — білімді де ұлттық рухты ұрпақтың қолында!



ЖАЗЫЛЫМДЫ ДАМЫТУДА ЭССЕҢІҢ РӨЛІ

Сугурбаева Анаргүл Сагинбаевна

«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институты
«Жаратылыстану-математикалық бағытындағы» кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.м.

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесінің ең басты мәселесі – білім сапасының деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу. Ол үшін қазіргі заман талабына сай мемлекеттік тілді меңгеруде жаңа технологияларды, ұтымды әдіс-тәсілдерді пайдалану, білім беру саласында жүйелі жұмыстар атқару еліміздегі ең маңызды әрі кезек күттірмейтін ауқымды мәселелердің бірі болып отыр. Сондықтан да, қазіргі заман талабына сай білімді, жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлғаның қалыптасуында жазылым жұмыстарының маңызы ерекше. Осы ретте, қазақ тілі мен әдебиетті оқыту барысындағы негізгі міндеттердің бірі – оқушыларды көркем де сауатты жазуға дағдыландыру, еркін ойлауға, қиялдай білуге, алған мол теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйрету, шығармашылық шеберліктерін шыңдап, өз бетінше ізденуге баулу болып табылады.

Жазылым өркениет талаптарына мүлтіксіз жауап беретін жаңа адам үлгісін тәрбиелейді. Жазылым – мен – автор, сен – оқырман логикалық тізбегі бойынша суреттелетін күрделі шығармашылық іс-әрекет. Ол адам санасындағы күрделі жаңғыру үдерісімен астаса жүріп отырады. Педагог-ғалым Серік Мақпырұлы жазба жұмысын жүргізудегі педагогикалық мақсатты «Таптаурын ойлаудан творчестволық ойлауға тәрбиелеу, өмір, қоғамдық даму, тарих, адамдық асыл қасиеттер хақында өзіндік ой түюге, азамат ретінде толғануға баулу, тіл, ой байлығын молайтудың, сезім сергектігін тәрбиелеу жолы» деп қарастырады. Оқушы ұғымына оңай, тіліне жеңіл тиетін көркем туындылардың тәрбиелік құндылығы жоғары болмақ, ал аталмыш шығармалар оқу үрдісінде тиімді амал-тәсілдермен меңгертілсе, білім берудің ізгілік, адамгершілік бағытындағы ұстанымдары жүзеге асады.

Қазіргі таңда мектепте жазылым тәжірибесінде оқушыларды шығармашылыққа бағыттау, ізденуге баулу мақсатында стильдік ерекшеліктерге сай түрлі жанрды қамтитын мысалы, белгілі бір ақын-жазушы туралы естелік (фешбек), арнау өлеңдерін (ода), мақала және оның түрлерін (бас мақала, проблемалық, насихаттық, публицистикалық, ғылыми мақалалар), авторға хат, аннотация, рецензия, эссе және оның түрлері (аргументативтік, дискуссивті, сипаттамалық, әдеби-талдау, әдеби-синтез, әдеби-сын, т.б. эссе түрлері) жазуды жиі пайдаланып келеді. Бұл, әрине оқушылардың жазылым дағдыларын жан-жақты қалыптастыруға мүмкіндік береді, түрлі стильде әртүрлі жанрдағы жазба жұмыстарын жаза алуға баулиды, шығармашылығын шыңдайды, креативті ойлауды дамытады, сауатты жазуды әрі көркем, нақты жазу машығын арттырады. Қалай десек те, жазылым – оқушыны адамгершілікке, ізгілікке баулудың құралы, ол – оқушының аналитикалық ойларын дамыту, ойлаудың психикалық операцияларын: анализ-синтез, жүйелілік, салыстыру, нақтыландыру мен жинақтауды жүзеге асыру, еркін де сыни көзқарасты қалыптастыру, өзіндік позициясы мен жігері мол тұлғаны жан-жақты дамытуда үлкен рөл атқаратын күрделі жұмыстың бірі.

Енді осы ретте жазылымды дамытуда эссеңің рөлі қандай? Эссе жазудың пайдасы неде? Эссе - тұрақталған, қалыптасқан тұжырымдарға жаңа қырынан қарап, өзінше толғап, әрі дағдыдан, әдеттен, көне соқпақтардан бөлек, тың болжамдар мен түйіндеулерге құрылатын философияның, эстетиканың, әдеби сынның, публицистиканың, көркем әдебиеттің жанры. Эссе табиғаты сыршыл сезімге, тіл бояуларының айрықша салтанатына, әшекейлі композицияға құрылады. Өзгеше бітімді бұл өнер туындысында эссеист

интеллектуалды байлығын, аңғарымпаздылығын, жарқын, тапқыр ойлылығын, өмір саяхатындағы көрген-білгенін, сезінген-түйгенін, тәжірибелерін жомарттықпен жайып салады. Эссе сипатында туған туындыларға батыл болжамдар мен өткір ұсыныстар, пікір жарыстырулар мен талас тудыратын жорамалдар, ойлар, көкейге қонымды, таным көкжиегін кеңейтуге қозғау саларлық байламдар тән. Эссе дегеніміз (фр. тіл. Essai – тәжірбие, лат.т. exagium – құрау) – философиялық, әдеби, тарихи, публицистикалық, әлеуметтану, саяси және тағы басқа саладағы ғылыми емес, автордың жеке көзқарасын білдіретін прозалық мәтін. Демек, эссе автордың жеке, дербес жазылымға негізделген жазбасы. Бұнда автордың жеке көзқарасы, өзіндік ұстанымы, дәлелді пікірі, нақты аргументтері, сыни бағасы, қорытынды түйіні толыққанды көрініс табады.

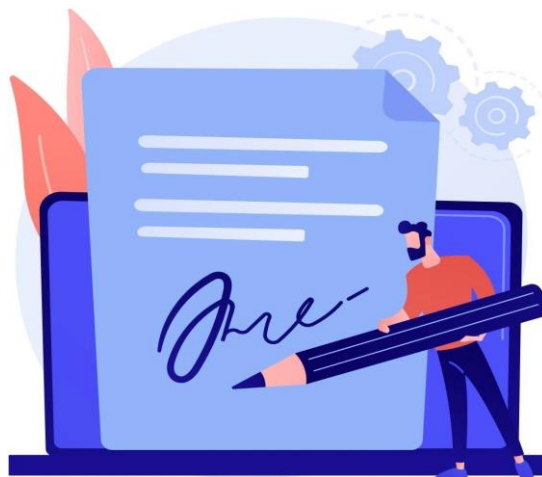
Жалпы эссе жазу күрделі үдеріс. Эссе жазу тұлғаның жазылым дағдысын дамытуда алатын рөлі зор. Алайда эссе жазу оңай емес екені де рас. Себебі эссе белгілі қатаң ережелер талаптарға сай жазылады. Эссе жазу үшін алдымен эссеист өзіне келесі сұрақтарды қою арқылы ойда, яғни санада ойшақыру немесе жоспарлау әрекетін жүргізуі керек:

- Не жазамын?
- Қандай тақырыпта жазамын?
- Кімге арнап жазамын?
- Қаншалықты жазамын?

- Нені қолданып жазамын? (ресурстар) немесе қалай жазамын?

Бұл сұрақтар эссеисттің өзіндік ойын жинақтауға, ізденуге, болжам жасауға көмектеседі. Содан кейін ғана алғашқы нұсқаны жазудың кадамдық кезеңі басталады. Алғашқы нұсқа жазылымда ешқашан соңғы нұсқа болмайды. Себебі жазылымда сауатты ойлау арқылы оны қағаз бетіне стильдік ерекшелікті сақтап, ойдың бірізді сабақтасуы, сөздердің, ойдың қайталанбауы, орфографиялық, грамматикалық, лексикалық, пунктуациялық нормалардың сақталуы, жанрлық ерекшеліктің ескерілуі, т.б. өте маңызды. Сондықтан эссеист міндетті түрде жазған эссе жұмысын қайта қарап, тексеріп, кем-кетік жерін түзетіп, өңдеп, соңғы нұсқасын ұсынуы керек. Сонда ғана мазмұнды, сауатты, эссе талаптарына сай жазылған жазба жұмысы болады. Демек, эссенің жазылымды дамытудағы рөлін осы үдерістен-ақ көруге болады.

Сөзімді қорыта келе, эссе жазу кез келген тұлғаның жазылым дағдысын дамытуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, ой-өрісін, дүниетанымын кеңейтеді, өзіндік талдау (анализ), пайым жасауға, сыни көзқарас, сыни баға беруге баулиды, ойды синтездеуге, дәлелді аргументтер ұсына алуға үйретеді, оңтайлы шешім шығаруға машықтандырады, жазушылық шеберлігін қалыптастырады деп түйіндеймін.



УРОВНЕВАЯ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ

Табынбаева Алмагуль Каматаевна

Старший преподаватель кафедры ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПР по Актыубинской области

Современная система образования предъявляет сегодня высокие требования к учащимся. Учебные предметы насыщены объемным содержанием, а ожидаемые результаты, сформулированные в учебных целях, порой оказываются недостижимыми для определённых категорий обучающихся.

Современная школа ориентирована не только на передачу знаний и умений, но прежде всего на создание условий для развития личности, адаптации и раскрытия потенциала каждого учащегося. Это реализуется через внедрение компетентного подхода, индивидуализацию обучения, развитие критического мышления, умения работать в команде и применять знания на практике. Например, проектные задания, исследовательская деятельность, дифференцированные подходы и формативное оценивание позволяют учитывать образовательные потребности разных категорий учеников и способствуют их личностному росту. Одна из высших потребностей человека в пирамиде потребностей по определению А. Маслоу «Потребность в самоактуализации»: реализации своих целей, способностей, развитие собственной личности» подразумевает потребность человека в познании себя, других людей и мира в целом. Поэтому учащийся должен быть вооружен знаниями из разных областей, возможностью приобретать и применять навыки, высказывать, предполагать, проверять свои идеи и мнения.

Форма такого вида обучения приведет не только к развитию мышления, но и к формированию внутреннего мира личности и мировоззрения.

Самой большой трудностью в учебном процессе является вовлечение и поддержка динамичного взаимодействия учащихся с учителем и между собой. Применение

компьютерных технологий, в том числе интерактивной доски, планшетов могут на какое-то время заинтересовать учащихся, но добиться развития и формирования необходимых навыков и мышления при таком подходе будет сложно.

Зачастую игровые методы, активное и коллективное обучение помогают активизировать учебный процесс и усилить групповую работу, но количество незадействованных и пассивных учащихся сводится к нулю. Не все учителям удается при таких формах работы учитывать способности и возможности каждого ученика, повышать имеющийся уровень некоторых учащихся и вместе с тем вовлекать незаинтересованных в учебный процесс. Дифференциация в обучении – это процесс, при котором различия между учащимися приспособлены для того, чтобы все учащиеся в группе имели наилучшие шансы на обучение. В последние десятилетия это стало рассматриваться как ключевой навык для любого учителя, особенно для классов смешанных способностей. Понятие «дифференцированный подход» в обучении предполагает организацию обучения детей с учетом их индивидуальных и групповых психофизиологических особенностей и возможностей. Чаще всего педагог работает в классе, где собраны учащиеся с разным уровнем знаний и способностей. Известный психолог Н.А. Менчинский писал о том, что «эффект обучения зависит не только от его содержания и методов, но и от индивидуальных особенностей личности школьников».

Знание индивидуально-типологических особенностей каждого ученика имеет важнейшее значение для определения требований к организации индивидуального подхода к школе. Только зная существенные особенности учащихся, выяснив их источники, учи-

тель может создать оптимальные условия усвоения знаний, формирования навыков, развития способностей каждого ребенка. При этом необходимо помнить, что педагогика индивидуального подхода имеет ввиду не приспособление целей и основного содержания обучения и воспитания к отдельным школьникам (так как цели и содержание воспитания и обучения определяются требованиями общества, государственной программой - они являются общими для всех), а приспособление методов и форм работы к этим индивидуальным особенностям с тем, чтобы развить личность. Индивидуальный подход обеспечивает устранение трудностей в обучении отдельных школьников.

Всем известно, что каждый класс можно разделить на три группы: учащихся низкой, средней и высокой успеваемости и возможностей. На такие группы учащихся делят на основании объема имеющихся знаний, уровня познавательной активности, способности к логическому, критическому и абстрактному мышлению, умению анализировать, обобщать уровень самостоятельности. Данные критерии тесно связаны друг с другом, так как уровню самостоятельности учеников на уроке при организации учебной деятельности значительно зависит от способности их к абстрактному мышлению. Ученики с высоким уровнем имеют большой объем знаний, высокую познавательную активность, имеют способность к абстрагированию, анализу и синтезу. Работа с такими учащимися предполагает тщательную организацию учебной деятельности, подбор заданий высокой сложности. Ученики со средним уровнем учебных возможностей имеют определенный объем знаний, среднюю познавательную активность, сформированы способности к абстрагированию, обобщению, анализу и синтезу. При работе с данной группой учащихся главное внимание необходимо уделять развитию их познавательной активности, самостоятельности и уверенности в своих силах, постоянно создавать условия для их дальнейшего развития. Ученики с низким уровнем учебных возможностей отстают от сверстников в интеллектуальном и речевом

развитии. Зачастую плохо читают, не могут выделить главное в учебной информации.

Говоря о детях с пониженной обучаемостью, психолог З.И. Калмыкова утверждает, что в основе их отставания лежит расхождение требований, предъявляемых к познавательной деятельности школьников, с реально достигнутым уровнем умственного развития. Учителя, кто ставит целью преодоление неуспеваемости, понимают, что необходимы психологические знания.

Учащиеся, испытывающие трудности в обучении, требуют немного щадящего режима, зоны ближайшего развития. Для них применимы алгоритмы, карты, опорные схемы. Информационные материалы можно собирать в специальной папке, которую он может оставлять в кабинете или забирать с собой. Данной группе учащихся нужно давать посильные для них задания.

Некоторые учащиеся имеют плохую память и с трудом запоминают термины, факты, элементы, процессы. Поэтому целесообразно планировать и применять аудио- и видеоматериалы (речь учителя, записанная заранее). Им требуется зрительно-текстовая опора и индивидуальный темп работы. Некоторые формы и методы работы со слабыми учащимися: выполнение заданий с наличием алгоритма или образца, совместное выполнение задания на соответствие, развитие зрительной и слуховой памяти (например, составлять с ними ассоциации на новые термины, предложения или минитесты).

При дифференцированном обучении следует соблюдать некоторые условия: учитель знает своих учеников, их особенности, слабые и сильные стороны.

В данном подходе обучения возрастает вероятность того, что учащиеся будут переходить в группы с более высоким уровнем обучения. Так как происходит изменение уровня развития учащихся, происходит восполнение пробелов и повышение учебной направленности, выражающейся побуждением интереса к получению знаний в учебе. Учитель может организовать дифференциацию в классе в несколько этапов:

- определить и применять критерии успеха, с помощью которых выделяется группы учеников с различными уровнями успеваемости;

- проводить различные диагностики по определенным критериям;

- с учетом результатов диагностики распределить учеников по условным группам;

- выбор приемов дифференциации, на их основе разрабатывать разноуровневые задания;

- применение дифференцированного подхода на разных этапах урока;

- наблюдение и контроль результатов работы учащихся, что может привести к изменению состава групп и применяемых методов, приемов и заданий.

Реализация дифференциации и индивидуализации в процессе обучения открывает возможности, как для учителя, так и для учеников. Немаловажным фактором на уроке является применение эффективных методов дифференцирования, которые дают возможность обеспечить довольно широкие различия между учащимися. Экспертное мнение варьируется, когда дело доходит до окончательного списка методов дифференциации в классе, при этом некоторые считают, что оно может подпадать под шесть категорий:

1. Дифференциация по задачам, предполагает постановку различных задач для учащихся разных способностей. Один из способов достижения этого может быть создание различных заданий или упражнений в зависимости от способностей уч-ся. Однако некоторые учителя не склонны применять этот метод из-за социальных последствий и дополнительного планирования. Альтернативный метод - использовать единый рабочий лист, состоящий из заданий, которые становятся все труднее.

2. Группирование. Совместное обучение дает возможность застенчивым ученикам более уверенно участвовать в занятиях. Небольшие группы со смешанными способностями позволяют менее успешным ученикам использовать поддержку других, в то время как более продвинутые получают возможность организовать и озвучить свои

мысли для всей группы (известный как моделирование по принципу «равный-равному»). Группирование также позволяет распределить роли внутри команды, которые удовлетворяют набору навыков и потребности каждого учащегося.

3. Ресурсы. В этом виде дифференциации важно признать, что некоторые учащиеся могут работать с более продвинутыми ресурсами, чтобы подойти к теме с разных точек зрения. Дифференциация такого рода позволяет использовать широкий спектр материалов для достижения единого результата обучения. Во многом помогают достижения в области технологии, использование аудиовидеоматериалы и др.

4. Время. Когда в планировании урока используется дифференциация, доступное время используется гибко, чтобы удовлетворить потребности всех учащихся. Учащихся, которые быстро усваивают основные знания, не нужно сдерживать для ожидания других. Вместо этого им могут быть даны более сложные задания, чтобы они могли быстрее продвигаться по установленному курсу.

5. Результат. Дифференциация по результатам – это метод, при котором все учащиеся выполняют одну и ту же задачу, но ожидаются и приемлемы различные результаты. Например, учитель дает задание и учащиеся, выполняя его, приходят к личному результату в зависимости от уровня способностей. Существует риск того, что менее способные учащиеся упадут ниже приемлемого уровня понимания, однако этот риск можно несколько смягчить, установив четкий набор некоторых принципов, которые применимы ко всем ученикам.

6. Диалог. Дифференциация по диалогу является наиболее часто используемым типом дифференциации в классе. При данном методе внимание акцентируется на роли учителя, который должен способствовать решению проблем, определяя, какие учащиеся нуждаются в подробных объяснениях на более простом языке и какие учащиеся могут участвовать в диалоге на более сложном уровне. Можно использовать фронтальный опрос для получения ряда

ответов и выявить более способных учеников. Дифференцированный подход дает возможность реализовывать учебные, познавательные и творческие возможности всех учащихся. Однообразие даже в обучении может наскучить, самая интересная информация, на взгляд учителя, возможно не вызовет ожидаемого интереса у учеников. Поэтому составление разнообразных заданий приведет к успеху. Например, составление текстов, синквейнов, диалог, самостоятельная разработка заданий учащимися, интервью, само-и взаимопроверка заданий, написание статей и составление газет. Ученики будут иметь возможность консультировать других и обучаться сами. При дифференцированном обучении следует соблюдать некоторые условия: учитель знает своих учащихся, их особенности, слабые и сильные стороны.

В данном подходе обучения возрастает вероятность того, что учащиеся будут переходить в группы с более высоким уровнем обучения. Так как происходит изменение уровня развития учащихся, происходит восполнение пробелов и повышение учебной направленности, выражающейся побуждением интереса к получению знаний в учебе.

Для предотвращения проблем или трудностей при применении методов и приемов в реализации дифференцированного подхода учителю необходимо:

- создавать с самого начала урока и поддерживать коллаборативную среду в классе;
- придерживаться принципа дифференцированного обучения: «От простого к сложному»;
- учитывать индивидуальные особенности учащихся;
- осуществлять постоянный контроль и оценивание знаний и навыков учащихся;
- использовать диагностику уровня знаний и навыков учащихся;
- наблюдения, анкетирования, беседы, результаты обследований в тандеме с психологом.

Таким образом, дифференцированное обучение способствует повышению интереса к учебе, повышению уровня продуктивной деятельности учеников, создает ситуацию успеха. Каждая группа учащихся работает над выполнением заданий, соответствующих их учебным, возможностям. В ритмичной работе у учащихся повышается работоспособность, формируется трудолюбие. Наиболее значимыми организационно-педагогическими результатами использования дифференцированного подхода обучения на уроках являются:

- исключение «уровнировки» и «усреднения» детей;
- появление у учителя возможности помогать слабому, уделять внимание сильному;
- повышение уровня Я-концепции: сильные утверждают в своих способностях, слабые получают возможность испытывать учебный успех, избавиться от комплекса неполноценности;
- повышение уровня мотивации учения в сильных группах;
- в группах, где собраны одинаковые дети, ребёнку легче учиться;
- выступает как средство развития самостоятельности учащихся.

При этом необходимо понимать, что разноуровневая форма обучения не может дать положительного результата сама по себе, а требует системного подхода, огромной работы над содержанием и методикой преподавания.

Использованная литература:

1. Методическое пособие «Интеграция предметов естественнонаучного цикла в формировании функциональной грамотности школьников в условиях 12-летнего образования», Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013
2. Вовлечение учащихся в учебный процесс через дифференциацию: метод. рек./ А.А. Рыспекова. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2017.-с.44

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӨМІРЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

Аспангаева Лида Батырбековна

Ақтөбе қаласы, М.Мақатаев атындағы №73 ЖББОМ, бастауыш сынып мұғалімі

*Қазақ жастарының салауатты, білімді болуына бар еңбегін жұмсаған
ағартушы ұстаз, жазушы, этнограф
Ыбырай Алтынсарин*

«Кел, балалар, оқылық. Оқысаңыз, балалар, Шамнан шырақ жағылар, Тілегенің алдыңнан іздемей-ақ табылар» осы өлең жолдарында адамды мектепке тартатын бір жылулықты байқаймыз. Расында, қазақ балаларын білім алуға шақырғанын айқын көруге болады. Яғни білімді болған адамның өмірі, болашағы жарқын болатынын ашып түсіндіріп көрсеткен.

Ыбырай Алтынсарин балаларды білімге шақырып қана қоймай, ұстаздық жолында қызмет атқарған. Ол өзінің ұстаздық қызметін бүкіл ынта, жігерімен жасаған. Ыбырай Алтынсаринды қазақ балалар әдебиетінің атасы деп атаған. Ол қазақ балаларын үшін өлең, тәрбиелік мәні бар әңгімелер жазумен бірге орыс әдебиетіндегі бірқатар ақын, жазушылардың шығармаларын қазақ тілінде аударып, балаларға ұсынды.

Ыбырай Алтынсарин дарынды жазушы да болды. Ол негізінен өз еңбектерінің басым көбін балаларға арнап жазған. Балалар түсінікті, тілге жеңіл тиетін оқулық пен оқу құралдарын және көркем шығармалар жазды.

«Кел, балалар, оқылық», «Өнер білім бар жұрттар» деген өлеңдері балаларды оқу, білімге шақырды. Бұл оқушылардың оқуына, жаттауына жеңіл, білімдік және тәрбиелік жағынан маңызды шығармалар болып табылады.

Мен Ыбырай Алтынсаринның «Кел, балалар, оқылық» өлеңінің мәнін ашып көрсетсем.

«Бір Аллаға сиынып,

Кел, балалар, оқылық» - деп қандай жағдай болмасын біз Алланы ұмытпауымыз керектігінен, әрқашан дінімізді, ділімізді

ұмытпау керектігін естен шығармауымыз керектігін өлең жолдарына тірек еткен.

Оқыған әрбір нәрсені есімізде сақтап, оны қажетімізге пайдалану керектігін ашып айтқан. Оқудың пайдасы мен оқымай, білімге ұмтылмаған баланың болашағы бұлыңғыр болатынын ескерткен. Яғни жас ұрпаққа оқып білім алсақ бізде дәулет, байлық бәрі болатынын, алған білімді ешбір есепсіз жаратпай, пайдаға жұмсау керектігін айтады.

Ыбырай Алтынсаринді қазақ балаларының білім іргетасын қалаушы дейсек болады. Біріншіден, ол өз шығармалары арқылы балаларға білім керек екенін айтты. Білім көптеген жабық есіктердің кілті болып табылатынын түсіндірді. Егер балалар білімді болса, онда мұндай халықтың болашағы жарқын. Білім дамуға, жетілдіруге жол ашады. Ыбырай Алтынсарин қазақ халқы білім алу үшін ең алдымен бойымызға адамгершілік құндылықтарды сіңіре білуіміз керек деп тәрбие мен білімді ұштастырып қараған.

«Өнер, білім, бәрі де оқуменен табылған» - деген өлең жолдары осыған дәлел. Біздің көзіміз ашық білімді болсақ біз білімді де, ғылымды да, өнерді де бағындырарымыз сөзсіз. Оның қандай шығармасын алып қарасақ негізгі ой өнер, білім, адамгершілік, достық, әдептілік мейірімділік тәрбиелеу болды. Ыбырай Алтынсаринның тәрбиелік мәні бар шығармалары: Мәселен, «Таза бұлақ», «Бақша ағаштары» т.б. Оның «Бақша ағаштары» әңгімесінде бағып-қағуда көп мағына бар екенін айтқан. «Шырағым, мұнан сен де өзіңе ғибрат алғайсың. Сен де жас

ағашсың, саған да күтім керек, мен сенің қате істерінді түзеп, пайдалы істерүйретсем, сен менің айтқанымды ұғып, орнына келтірсең, жақсы түзу кісі болып өсерсің, бағусыз бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық біткен ағаштай өсерсің» деп балаларға тәрбиелік мәні бар құнды еңбектер жазып қалдырған.

Ыбырай Алтынсарин балаларды оқу, білімге шақырып алғаш үнге қосқан ұстаз ретінде тарихта қалса. Сондай-ақ алғаш рет «Қазақ хрестоматиясы» оқулығын құрастырған да Ыбырай атамыз екені белгілі. Қазақ қыздары үшін алғаш мектепті ашқан да осы Ыбырай атамыз.

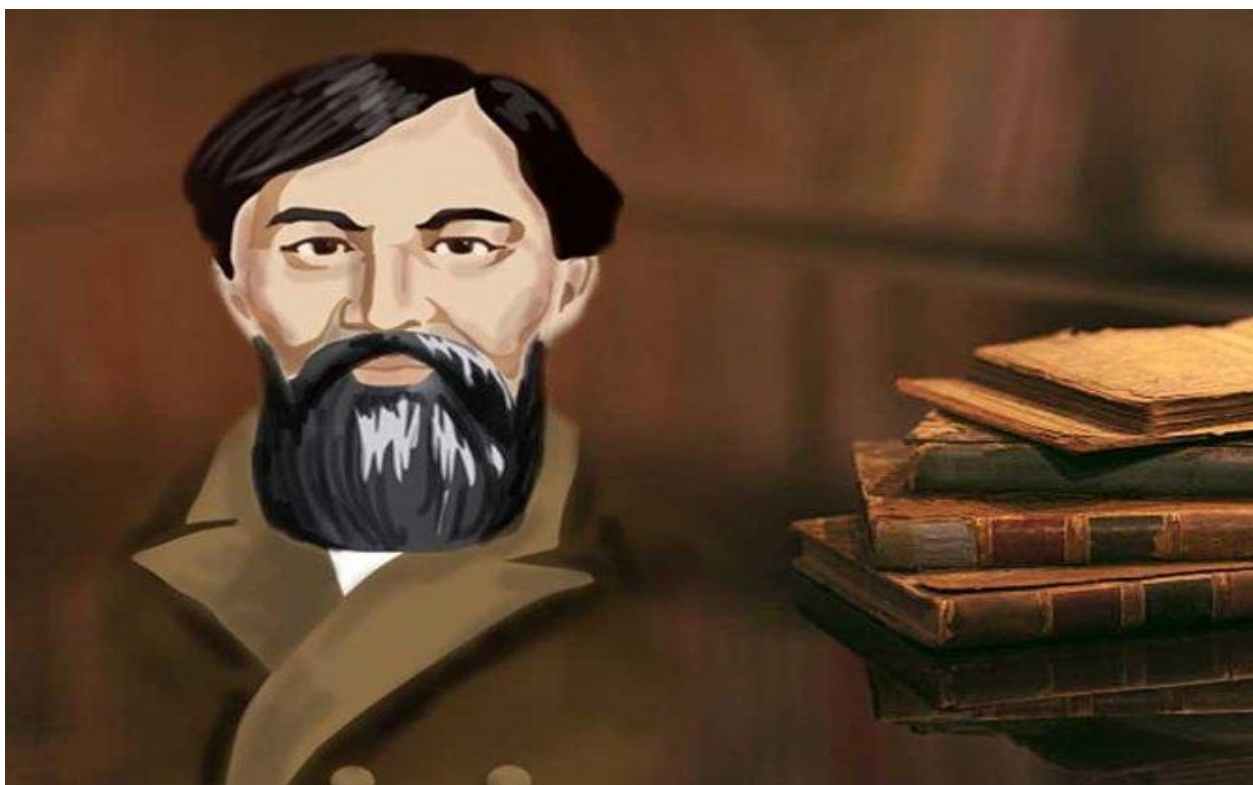
Бүгінде Қазақстан халқы Ыбырай Алтынсариннің қосқан зор үлесін, көрнекті ағартушы екенін ұмытпайды. Оның құрметіне аудандар, даңғылдар, білім беру және ағарту мекемелері, жоғары оқу орындары мен академиялық мекемелер аталған, мысалы, Қазақстанның жетекші педагогикалық орталықтарының бірі — ұлттық білім академиясы.

XIX ғасырдың екінші жартысында қазақ даласына білім нәрін сеуіп, қараңғылықта

шам болып жанған ағартушының есімін, қысқа ғана ғұмырында өз халқының болашағына білім сыйлағанын, әділдіктің жақтаушысы болғанын ұмытпауымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ибрагим. Собрание сочинений. 3 томдық. Т. 1. Алматы: ҚазКСР" Ғылым", 1975. 360 б.
2. Жұмағұлов Қ.Т. Ыбырай Алтынсарин (Алғы Сөз. профессор Х. Х. Махмулова). Ташкент: әдебиет және Өнер баспасы. Гафура Гуляма, 1975. 160 Б.
3. Алтынсарин Ибрагим. Собрание сочинений. 3 томдық. Т. 3. Алматы: ҚазКСР" Ғылым", 1978. 352 б.
4. "Ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсариннің мұрасы бүгінгі күні де өзекті - ҚР еңбек сіңірген мәдениет қайраткері Г. Қасымжановтың".
5. inform.kz. - URL: https://www.inform.kz/ru/nasledie-velikogo-uchitelya-ibraya-altynsarina-aktual-no-i-segodnya-zasluzhennyi-deyatel-kultury-rk-g-kasymzhanova_a2420663 (өтініш берген күні: 10.12.2019)



РАБОТА С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ В ШКОЛЕ

Жолдыбаева Гулнар Саубаевна

Учитель начальных классов, «Общеобразовательная средняя школа
№68 имени Жумабека Ташенова» г.Актобе

Проблема работы с одаренными учащимися актуальна для современного общества. Одаренные дети – это дети, уровень способностей которых значительно выше способностей других детей своего возраста. Выделяют три категории одаренных в умственном отношении детей:

- дети с необыкновенно высоким общим уровнем умственного развития при прочих равных условиях;
- дети с признаками специальной умственной одаренности (профильная одаренность);
- дети потенциально одаренные, обладающие яркой познавательной активностью и незаурядными умственными резервами, но не достигшие успехов в учении и пока себя не проявившие.

Современная школа должна ставить перед собой следующие задачи развития:

- развитие личности одаренных учащихся;
- развитие учебной деятельности;
- развитие позитивной Я - концепции;
- развитие творческой самостоятельности;
- развитие коммуникативных умений;
- развитие рефлексивных умений.

Работа с одаренными детьми ставит перед современной школой важные педагогические задачи:

- Осуществление индивидуализации обучения;
- Реализация личностно-ориентированных технологий в практику обучения.
- Формирование системности в знаниях по разным предметам;
- Повышение качества обучения;
- Осуществление мероприятий по социальной адаптации одаренных учеников.

Для эффективной работы с одаренными детьми следует придерживаться следующих рекомендаций:

- формирование учебных групп из одаренных учащихся (с разной целевой направленностью);
- выбор стратегии обучения для каждого одаренного учащегося (обогащение, ускорение, экстернат, др.);
- разработка программ индивидуальной работы с одаренными детьми;
- разработка индивидуальных образовательных маршрутов по учебным предметам;
- предоставление одаренным учащимся свободы в выборе форм итогового контроля с предпочтением защит творческих работ.

На протяжении последних лет у меня сложились такие формы работы с одаренными детьми, как:

1) Разноуровневое обучение. В каждом классе, на каждом учебном предмете материал организован на разных уровнях (А, В, С). Одаренные дети имеют возможность заниматься на самом высоком уровне обучения.

2) Элективные курсы. Курсы по выбору позволяют часть времени отдавать изучению предметов, соответствующих особым интересам и потребностям одаренных детей, что способствует в дальнейшем специализации обучения.

3) Проектно-исследовательская деятельность. Она дает возможность включать в процесс обучения самостоятельные исследования и решение творческих задач (индивидуально и в малых группах).

Миссия современной школы по отношению к одаренным учащимся – предоставление каждому одаренному ребенку сферы деятельности, необходимой для реализации интеллектуальных и творческих способностей, формирования потребности в непрерывном самообразовании, активной гражданской позиции,

культуры здоровья, способности к социальной адаптации и творческому самовыражению.

Литература:

1. Савенков, А.И. Методика исследовательского обучения младших школьников / А.И. Савенков. – Самара: Издательский дом Фёдорова, 2009.

2. Кривобок, Е.В. Исследовательская деятельность младших школьников / Е.В. Кривобок, О.Ю. Саранюк. – Волгоград: Учитель, 2010.

3. Поливанова, К.Н. Проектная деятельность школьников: пособие для учителя / К.Н. Поливанова. – М.: Просвещение, 2011.



БОЛАШАҒЫМЫЗ – БІЛІМДІ ҰРПАҚ

Нурманова Гулбану Темирбаевна

Ақтөбе қаласы, «М.Мақатаев атындағы №73 ЖББОМ» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

XXI ғасыр – бәсеке ғасыры, бұл бәсеке енжарлықты, керітартпалықты көтермейді. Қазіргі кезде еліміз білім берудің жаңа сатысына көтерілген. Бүгінгі таңдағы негізгі мақсат – ұлттық құндылықты әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті, өзіндік жеке көзқарасы қалыптасқан тұлға тәрбиелеу. Ол үшін оқушылардың белсенділігін арттыру, ізденімпаздыққа үйрету және білімді өз бетінше алуы мен қолдана білетін дарын иесін тәрбиелеу керек. Осы заманғы шебер мұғалімі білім берудің ұлттық моделіне өту арқылы, оқыту мен тәрбиенің соңғы жетістіктерін меңгерген педагогикалық - психологиялық диагностиканы қабылдай алатын, педагогикалық жұмыста қалыптасқан бұрынғы қабілетті және ескі сүрлеуден арыла алатын, нақты тәжірибелік іс- әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді шығармашыл, зерттеуші, ойшыл педагог болуды қажет етеді.

Себебі, жаңа ғасырда бәсекеге қабілетті интеллектуалдық күші жетік маман кадрлар болмай, әлемдік бәсекеге төтеп бере алатындай экономика дамымайды. Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт бағдар бере білу ерекше қиын іс. Демек, оқушы бойындағы табиғат берген қабілетті дамыту, дарындылықтың көзін ашу, ғылыми зерттеу жұмыстарына қызығуын қалыптастыру, шығармашылық қабілетін дамыту, қазіргі техниканы пайдалану мәдениетіне тәрбиелеу- ұстаздардың басты міндеті. «Дарынды бала»- деп қандай баланы айтамыз? «Дарын-адам бойындағы асқан талант, ерекше қабілет. Ал дарындылық-бала бойындағы алғырлық, зеректік» деп психологиялық ұғым тұрғысынан анықтау қажет. Дарын-адам бойындағы асқан талант, ерекше қабілет. Дарындылық бала бойындағы асқан алғырлық, зеректік. Табиғи дарынды бала алдымызға қашан келеді күтудің қажеті жоқ,

керісінше, балалардың бойындағы қабілетті ашып, болашақ қоғамның бір- екі, одан да көп тұлғасын дайындау жолында еңбек етуіміз қажет, демек, бүгінде қоғам алдында тұрған міндет, әрбір ұстаз алдында тұрған міндет:

дарынды балаларды іздеу, оларды тәрбиелеу мен оқыту. Дарынды балалармен жұмыс істеуде ұстаз өзі бірінші болып ізденеді.

– Дарынды балалар мәселесін зерттеуге қатысты философиялық, психологиялық, педагогикалық, әдістемелік әдебиеттерді зерттеу, саралау.

– Ғылыми-әдебиеттердің сараптамасы негізінде дарынды балалардың сипаттамасын беру.

– Балалардың дарындылық қасиеттерін анықтауға арналған әр түрлі әдістемелерді жинақтау.

– Дарынды балаларды оқытуда білімденудің инновациялық технологияларын жүйелеу.

Қазіргі уақытта тәжірибелік негізі бар екі бағыттағы ғылыми зерттеулердің қажеттілігі өте орынды болып отыр. Олар:

– Дарындылық деңгейлерін жақсарту;

– Бала дарындылығын зерттеудің педагогикалық әдістерін жетілдіру. Бүгінгі таңда мемлекет пен қоғамның алдында тұрған басты мақсат

Республиканың интеллектуалды әлеуетін сақтау және қазақстандық азаматтан зиялы қауымды дайындау. Интеллектуалы жоғары, қоғамға жаны аши білетен азаматтарды дайындау мектеп қабырғасынан басталады. Ендеше жаңа ғасыр мектебінің алдында тұрған міндет-дарынды балалармен жүйелі жұмыс жүргізу болып табылады. Дарындылықты дамытудың қазіргі кезде нақты бір белгіленген бағыты, жүйеленген әдістері немесе тәсілдері жоқ. Оқу мен тәрбиенің сыныптағы бала танымына лайық жолдарын сұрыптау, әр баланың даралық

ерекшелігін дамытуға, қоғамда өмір сүруге психологиялық тұрғыдан дайындау мақсатымызға айналуы тиіс. Мектеп қабырғасында оқушылар жақсы да, жаман да оқиды. Ал адам бойындағы дарындылықты нағыз данышпандыққа айналдырудың бір ғана шарты-табиғи талантпен шектеліп қалмай, табандылықпен еңбектену. Демек, табиғи таланттарды ашу жас талапкердің жарқырап көрінуі үшін ұстазға жүктелер міндет не? Ол міндет-оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үшін жан аянбай еңбек ету. Осы жағдайға жеткен оқушы әрқашан да ұстаз сенімін ақтайды

Дарындылық – бұл қабілеттілік, адамның жалпы қасиеті немесе арнайы іс-әрекеті ретінде көрінетін қабілеттілік. Көптеген ғалымдар жалпы дарындылық бар дегенге сүйенеді. Сол білім мен дағдыны алғандағы жеңілділік пен шапшаңдылықты көрсетсе де, адамда қалыптасқан білім, дағды, іскерлік қабілеттілікке сәйкес келмейді. Адамның қабілеті шын мәнінде әрқашан жалпы және ерекше қасиеті бірлігінде берілген. Ерекше, жарқын көрінген таланттың арнайы қабілетінің бар болуы адамның жалпы дарындылығына ізін қалдырады, ал жалпы дарындылықтың бар болуы әрбір арнайы қабілеттің мінезінде көрінеді. Дарынды балаларды ерте жастан анықтау, оларға білім беру және тәрбиелеу – психологтардың маңызды мәселелерінің бірі. XX ғасырдың соңғы ширегінде барлық өркениетті елдерде әлеуметтік-экономикалық, саяси, мәдени үдерістерде жеке адамның рөлі өзгергендіктен дарынды балалардың дамуы, оқуы және көрінуі бойынша жұмыстар басталды. Өнер, мәдениет, ғылым, басқару, өндірудің барлық саласында өзіндік, шығармашылықпен ойлайтын жас адамдардың қажеттілігі байқалды. Бала дарындылығының ерте жастан көрінуі және жүргізілген зерттеу тәжірибелері мұндай балаларды шығармашылыққа тәрбиелеудің арнайы мемлекеттік бағдарламасы құрылуы қажет екендігін және мұғалімдер мен ата-аналарды психологиялық, әлеуметтік-экономикалық көмекпен қамтамасыз ету керек екендігіне негіз болды.

Қоғам әрқашанда шығармашыл адамдарды қажет етеді, бірақ тек XX

ғасырдың ортасында қабілеттілік және талант психологиясы бойынша зерттеулер кеңінен жүргізіле бастады. Дарындылық феномені туралы негізгі білімдерге ие және олармен жұмыс жасау тәжірибесі бар мұғалімдер санын көбейту проблемасы да осы қатарға жатады. Дарындылық – бұл адамның генетикалық және тәжірибелік мүмкіндіктерінің өмірге бейімделу шамасы. Дарындылықтың негізгі функциялары – өмірге, қоршаған ортаға максимальды бейімделу, шығармашылық тұрғысынан қарауды қажет ететін жаңа, күтпеген проблемалар болған жағдайда шешім табу. Дарындылық проблемасын зерттеуде ғалымдар жалпы және арнайы дарындылық деп бөледі. Жалпы дарындылық іс-әрекеттің формаларында немесе әртүрлі түрлерінде жалпы мәліметтерге ие. Жалпы ақыл-ойлы дарындылық іс-әрекеттің барлық түрін меңгеруде көрінеді. Дарындылықтың психологиялық құрылымы шығармашылық және адамның шығармашылық дамуын мінездейтін құрылымдық негізгі элементтермен сәйкес келеді. Сырт қараған адамға адамның шығармашылық дамуы көп қырынан көрінеді. Олар бала кезінен-ақ көріне бастайды, ең алғашқысы болып сөйлеу және ойлау қабілеттерінің тез дамып жетілуі, ерте жастан әуестенушілік (музыкамен, көркем суретпен, оқумен, есеппен), баланың білуге құмарлығы, зерттеу белсендігі. Баланың шығармашылық потенциалының жалпы мінездемесі және құрылымдық компоненті болып мотивацияның басқа типтеріне қарағанда таным мотивациясы доминантының психологиялық негізін құрайтын таным қажеттіліктері табылады.

Қорыта келгенде, дарынды баланың шығармашылық дамуының маңызды сипатына жеке бастық және интеллектуалды қасиеттердің ерекшеліктері жатады, дарынды балалардың заттық әлеммен өзара әрекетінде жеке бастық стратегиясы дами отырып, онда репродуктивті немесе продуктивті іс-әрекет типтері қалыптасу негізінде, жүйелі оқыту процесінің басталуымен байланысты табиғи потенциалдарды тарататын креативтілік типінің қалыптасу мүмкіндігі құрыла бастайды.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Абдуллина Гулдаурен Адайбаевна

Ақтөбе қаласы, «Ақтөбе жоғары гуманитарлық колледжі», ағылшын тілі пәні мұғалімі

Мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдеріне мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін қолдану, сұрақтар қою және талдау жасау жатады. Оқушыларға мәтінмен жұмыс істегенде алдымен оны толық оқып, түсіну қажет. Содан кейін, мәтін бойынша сұрақтар қойып, жаңа сөздер мен құрылымдарды үйренуге назар аудару маңызды. Мәтінді бөліктерге бөліп, әр бөлім бойынша түсінік қалыптастыру, сонымен қатар, оқушылардың мәтін бойынша өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік беру олардың тілдік дағдыларын жақсартуға септігін тигізеді. Мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдері:

1. Pre-reading activities (Мәтінге дейінгі тапсырмалар) әдісі – бұл оқушылардың мәтінді оқу алдында олардың қызығушылығын арттырып, мәтінге қатысты болжаулар жасауына мүмкіндік беретін тәсіл. Мұндай тапсырмалар оқушылардың мәтіннің тақырыбы мен мазмұны туралы түсінік қалыптастыруға және оны оқуға дайындауға көмектеседі. Бұл әдіс оқушылардың мәтінді жақсырақ түсінуіне және мәтіннің негізгі ойы мен құрылымын алдын ала болжауына мүмкіндік береді. Мәтінмен танысудың алдында келесі әрекеттерді орындауға болады:

Сұрақтар қою: Оқушылардан мәтіннің тақырыбы туралы сұрау. Мысалы:

"What topic might the text be about?"

"What do you think the text might be about?"

2. Skimming (Жалпы мазмұнды оқу) әдісі – бұл мәтінді жылдам әрі беткейінен қарап шығу тәсілі, негізгі ойларды немесе мәтіннің жалпы құрылымын түсіну мақсатында қолданылады. Skimming әдісінің негізгі мақсаты – оқушылардың мәтіннің мазмұнына немесе маңызды бөлімдеріне шолу жасауына мүмкіндік беру, бірақ мәтінді толық әрі мұқият оқымайды. Бұл әдіс оқу процесінің бірінші кезеңінде жиі қолданылады, себебі ол оқушыларға мәтіннің жалпы

мазмұнын түсінуге көмектеседі. **Skimming** әдісі мәтінмен алғашқы танысу кезінде, оқулықтардан немесе мақалалардан маңызды ақпаратты жылдам табу қажет болғанда, қысқаша шолу жасау қажет болғанда қолданылады.

3. Scanning (Нақты ақпаратты іздеу) әдісі – бұл мәтінді оқу кезінде нақты ақпаратты немесе деректерді іздеуге бағытталған әдіс. Бұл әдіс оқушыларға тек белгілі бір мәліметтерді немесе сұрақтарға жауап беретін нақты ақпаратты табуға көмектеседі. Scanning әдісі оқу барысында уақытты үнемдеп, оқушыға қажетті мәліметті жылдам табуға мүмкіндік береді. Мақсаты – мәтінді жалпы түрде емес, тек белгілі бір ақпаратты іздеу үшін оқу. Бұл әдіс көбінесе нақты жауаптарды немесе деректерді табу үшін қолданылады. Оқушылар мәтінді оқымай, тек сұраққа немесе ақпаратқа қатысты бөлімдерге назар аударады. Мәтін ішінен белгілі бір сөздерді, сандарды, уақытты, атауларды іздейді. Қажетті ақпарат табылған кезде мәтінді тоқтатып, жауапты жазады.

4. Comprehension questions (Мазмұнды тексеру) әдісі — бұл оқушылардың мәтінді түсінуін бағалауға және олардың ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған тәсіл. Ағылшын тілі сабақтарында бұл әдіс оқушылардың мәтіннен алынған ақпаратты түсінгендігін тексеруге көмектеседі. Бұл әдіс оқушыларды бірнеше деңгейде ойланып, сұрақтарға жауап беруге шақырады:

а) Тікелей сұрақтар. Бұл сұрақтар мәтіндегі нақты ақпаратқа жауап береді. *What is the main character's name? Where does the story take place?*

б) Жалпы сұрақтар. Мұнда оқушы мәтіннің жалпы мәнін түсініп, тақырыпты жалпы түрде талдайды. *What is the main idea of the story? How does the character feel at the end of the story?*

с) **Түсіндіру сұрақтары.** Бұл сұрақтар оқушылардан мәтіннің терең мәнін түсіну және өз пікірін айту талап етіледі. ***What might happen if the character took a different path?***

д) **Қорытынды сұрақтар.** Бұл сұрақтар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытады, оларға мәтіннің мазмұнын қорытындылау немесе болжау жасау ұсынылады. ***How could the story be different if it happened in a different time or place?***

е) **Салыстыру сұрақтары.** Бұл сұрақтар оқушыларға мәтіндер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды салыстыруды сұрайды. ***How is this character different from the one in the previous story?***

5. Vocabulary building (Сөздік қорды байыту) әдісі — оқушылардың ағылшын тіліндегі сөздік қорын арттыруға бағытталған тәсіл. Бұл әдіс оқушыларды жаңа сөздермен таныстырып, оларды күнделікті сөйлеуде немесе жазуда қолдануға үйретеді. Ағылшын тілі сабағында бұл әдісті қолдану түрлі тәсілдермен жүзеге асырылуы мүмкін.

1. **Жаңа сөздерді таныстыру.** Бұл әдіс жаңа сөздер мен сөз тіркестерін оқушыларға таныстыруды қамтиды. Оқушылар жаңа сөздерді түсініп, оларды дұрыс қолдануды үйренеді.

2. **Сөздік карталар жасау.**

Word: run

Meaning: to move quickly on foot.

Example sentence: She likes to run in the morning.

3. **Синонимдер мен антонимдер арқылы сөздерді байыту.**

Example: *happy* (synonym: *joyful*, antonym: *sad*)

4. **Тақырыптық сөздік жинақтау.** Мысалы, "food" тақырыбы бойынша азық-түлік атауларын үйрену. **Apple, bread, milk, cheese, fish, salad**

5. **Грамматикалық құрылымдармен байланысты сөздер.**

Грамматикалық құрылымдарды үйрету барысында жаңа сөздерді сол құрылыммен байланыстырып жаттықтыру. Мысалы, өткен шақтағы етістік формаларын оқытқанда, *went, ate, saw* сияқты сөздерді үйрету.

6. Role-play (Рөлдік ойындар) әдісі — оқушылардың ағылшын тіліндегі коммуникативтік дағдыларын дамытуға бағытталған шығармашылық тәсіл. Бұл әдіс

оқушыларды түрлі жағдайларға қойып, оларды шынайы өмірдегі коммуникацияға жақын жағдайларда сөйлеуге үйретеді. Рөлдік ойындар оқушылардың сөйлеу дағдыларын арттырып, тіл үйренушілердің өз ойларын еркін әрі сенімді жеткізуіне көмектеседі. Рөлдік ойындардың мақсаты - сөйлеу дағдыларын дамыту, қатынасу дағдыларын арттыру, сөздік қорды байыту, тілдік сенімділікті арттыру. Рөлдік ойындардың түрлеріне диалог құру, жағдайлар мен мәселелер бойынша шешімдер қабылдау, симуляциялау, өткен жағдайларды немесе оқиғаларды талқылау, қоғамдық орындарда рөлдерді ойнау, шешім қабылдау рөлдік ойындары жатқызуға болады. Коммуникативті дағдыларды жақсарту, сөздік қорды байыту, шығармашылықты дамыту, топтық жұмысты дамыту рөлдік ойындардың артықшылықтары деп айтуға болады.

7. Discussion (Пікірталас ұйымдастыру) әдісі – оқушылардың өз ойларын жүйелі түрде білдіруіне, пікір алмасуға мүмкіндік беретін тиімді әдіс. Бұл әдіс көбінесе топтық жұмыс арқылы жүзеге асырылады және оны ағылшын тілі сабағында қолдану арқылы оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға болады. Пікірталас әдісінің мақсаты - оқушылардың өз көзқарастарын анық әрі дәлелді түрде білдіру дағдыларын дамыту, ағылшын тіліндегі сөздік қорды байыту, оқушылардың тыңдау және түсіну қабілеттерін жетілдіру, әр түрлі көзқарастар мен пікірлерді сыйлауға, сын тұрғысынан ойлауға дағдыландыру. Пікірталас әдісін тақырып таңдау (Мысалы: «Should students have homework?» немесе «Is technology improving our lives?»), оқушыларды топтарға бөлу, пікірталасқа дайындық, пікірталас, қорытынды сияқты қадамдары арқылы ұйымдастырады. Пікірталас әдісі арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдылары дамиды, топтық жұмыс арқылы оқушылар өзара байланыс орнатады, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын арттырады, өз көзқарасын түсінікті және дәлелді түрде жеткізу қабілеті артады, оқушылар түрлі пікірлер мен көзқарастарды тыңдай отырып, оларды талдау мен салыстыруды үйренеді.

9. Mind mapping (Ақыл картасы құру)

— бұл ақпаратты жүйелі түрде ұйымдастыру және есте сақтау қабілетін жақсартуға көмектесетін әдіс. Ол әсіресе тіл үйрену кезінде пайдалы болуы мүмкін. Mind mapping әдісі ақпараттың әртүрлі бөліктерін байланыстыра отырып визуализация жасауға мүмкіндік береді. Бұл ағылшын тілі бойынша жаңа сөздерді, грамматикалық ережелерді, сөйлем құрылымдарын және басқа да тілдік аспектілерді үйренуге өте ыңғайлы әдіс. Ағылшын тілі бойынша Mind Mapping әдісі сөздік қорды дамытуда, грамматикалық ережелерді меңгеруде, сөйлем құрылымын үйренуде, тақырыптар бойынша сөз тіркестерін құрастыруда қолданылады. Яғни, орталық тақырыпты анықтаймыз, оған қатысты негізгі идеяларды немесе сөздерді бөлеміз. Әрбір тармақтың астына қосымша ақпаратты жазамыз. Соңында тақырыптарды графикалық түрде байланыстырамыз.

Мысалы: Тақырып: Food (Тағамдар), Fruits (Жемістер) Apple, Banana, Orange Vegetables (Көкөністер) Carrot, Tomato, Potato Drinks (Сусындар) Water, Juice, Tea

11. Gap-fill exercises (Бос орындарды толтыру) әдісі – бұл ағылшын тілін үйрену кезінде қолданылатын тиімді әдістердің бірі. Ол студенттерге белгілі бір грамматикалық немесе лексикалық құрылымдарды дұрыс пайдалану дағдыларын дамытуға көмектеседі. Бұл әдіс оқушыларға сөйлемдерде бос орындарды толтыру арқылы дұрыс сөздер мен тіркестерді таңдауды талап етеді. Мұндай тапсырмалар грамматикалық ережелерді түсінуге, жаңа сөздермен танысуға және сөз тіркестерін дұрыс қолдануға мүмкіндік береді.

Gap-fill exercises әдісін қолдануы грамматикалық пен лексикалық бос орындарды толтыру, сөздер мен сөз тіркестерін дұрыс қолдану мысалдарында кездеседі. Gap-fill exercises әдісінің артықшылықтары - грамматикалық дағдыларды жетілдіреді, сөздік қорды байытады, жаттығу мен қайталау жұмыстары жүреді.

12. Creative tasks (Шығармашылық тапсырмалар) әдісі - оқушылардың

шығармашылық қабілеттерін дамытуға және тілді қолдану дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Бұл әдіс арқылы оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, тілдік дағдыларын шығармашылық тәсілдермен жетілдіре алады. Осы әдісті тиімді пайдалану үшін мынадай тапсырмалар ұсынылуы мүмкін:

Story Creation, Role-playing, Picture Description, Poetry or Song Writing, Creating a Comic Strip, Debates, Write a Letter or Email, Design a New Product, Video Creation.

Creative tasks әдісі оқушылардың ағылшын тілін үйренудегі қызығушылығын арттырады, сөздік қорын кеңейтеді және тілдің түрлі аспектілерін меңгеруге көмектеседі. Мұндай тапсырмалар арқылы оқушылар тек грамматикалық дағдыларды емес, өздерінің шығармашылық ойлау қабілеттерін де дамытады.

13. Pair or group work (Жұптық немесе топтық жұмыс) - жұптық немесе топтық жұмыс ағылшын тілін оқытуда тиімді әдіс болып табылады. Бұл әдіс студенттердің тілдік дағдыларын дамытудың, ынтымақтастықтың және топтық динамиканың маңызды аспектілерін көрсетеді. Мұндай жұмыс оқушыларға бір-бірімен тәжірибе алмасу, талқылау және шығармашылық тапсырмалар орындау мүмкіндігін береді. Жұптық немесе топтық жұмыстың ағылшын тілін оқытудағы артықшылықтары:

- Тілдік дағдыларды дамытады;
- Қатысу және ынтымақтастық орнатады;
- Тапсырмалардың әртүрлі болады;
- Мотивация және өз-өзіне сенімділік болады;
- Құрылымдық әдістер қолданылады;

Жұптық немесе топтық жұмыс әдісі оқушылардың өзара әрекеттесуін арттырып, оқыту процесін қызықты әрі тиімді етеді.

Әдебиеттер:

1. Старчевая, Н. К. "Шетел тілі сабағында коммуникативтік әдістерді қолдану" (2005, М.: Просвещение)
2. Никитина, Н. И. "Шетел тілін оқытудағы жаңа әдістер" (2008, М.: Академия)
3. Кузнецова, Е. Н. "Шетел тілін оқытуға арналған әдістемелік материалдар" (2009, М.: Просвещение)

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА ЧЕРЕЗ ПИРОГРАФИЮ

Айтжанов Сагынғалий Куатович

Учитель художественного труда, «Средняя школа-лицей №27» г. Актобе

В последние годы уроки художественного труда становятся неотъемлемой частью образовательного процесса, способствующего всестороннему развитию учащихся. Одним из наиболее интересных и необычных способов работы с детьми является пирография — искусство выжигания изображений на дереве. Этот метод не только позволяет обучать основам изобразительного искусства, но и способствует развитию творческих способностей, таких как фантазия, воображение, внимание к деталям и аккуратность. Пирография становится важным инструментом для формирования креативного подхода и укрепления уверенности в собственных силах у школьников.

Пирография представляет собой технику, при которой с помощью специального инструмента, называемого выжигателем, на деревянной поверхности создаются рисунки, узоры или изображения. Эта техника является интересным и творческим способом выражения, что делает ее отличным средством для стимулирования креативности и развития художественных навыков у учащихся. На уроках художественного труда пирография становится не только художественной техникой, но и мощным инструментом для формирования различных личных и профессиональных качеств.

Одним из главных аспектов работы с пирографией является развитие творческого подхода и воображения. Ученики начинают с простых рисунков (орнамент, фигуры и т.д.) и постепенно переходят к более сложным композициям. Они учат, как трансформировать обычную деревянную поверхность в настоящее произведение искусства. В процессе создания рисунков дети учат создавать оригинальные композиции, разрабатывать идеи, использовать разные

приемы для создания текстур и деталей. Эти занятия развивают у школьников не только художественные способности, но и способность к нестандартному мышлению, расширяя их творческий горизонт.

Пирография требует высокой точности и аккуратности. Каждый штрих, каждый рисунок должен быть продуман, чтобы изображение было ясным и четким. Это способствует развитию внимательности к деталям и улучшению координации движений. Важно помнить, что слишком сильный нажим на инструмент или слишком высокая температура могут привести к повреждениям материала. Поэтому учащиеся учат работать с инструментом аккуратно, контролируя силу нажима и время воздействия, что тренирует терпение и внимание.

Как и в других видах художественного труда, работа с пирографом помогает развивать мелкую моторику. Плавные и точные движения, необходимые для создания рисунков, способствуют улучшению координации рук и глаз. Дети учат контролировать движения рук, что положительно влияет на их моторные навыки. Кроме того, длительная работа с выжигателем способствует улучшению точности в других видах деятельности, например, в письме, рисовании или выполнении мелких деталей в других творческих проектах.

Работа с пирографией требует внимательного подхода к композиции, цвету и текстуре. Это помогает учащимся развивать художественное восприятие и эстетический вкус. Они учат, как гармонично распределить элементы рисунка, сочетать линии, текстуры и узоры, что в свою очередь развивает способность воспринимать и ценить красоту в самых различных формах. Занятия пирографией также способствуют углубленному пониманию искусства и его ценности,

что в будущем может повлиять на общий культурный кругозор детей.

Пирография, как и любой другой вид искусства, требует времени и терпения для достижения результата. Работая над собственными проектами, учащиеся учат доводить начатое дело до конца, что развивает их самостоятельность. Процесс создания рисунка от начальной идеи до готового изделия формирует у детей уверенность в своих силах, а успешный результат работы помогает повысить самооценку.

Одной из особенностей пирографии является то, что она позволяет ученикам не только создавать декоративные элементы и картины, но и реализовывать их в различных практических проектах. Это могут быть подарки, сувениры, элементы интерьера или даже мебель. Такой подход позволяет детям увидеть, как творческие идеи могут

воплощаться в реальных предметах и стать полезными в повседневной жизни. Занятия пирографией показывают, как искусство может быть не только эстетичным, но и функциональным.

Пирография на уроках художественного труда становится не просто методом обучения, но и уникальным способом развития у учащихся творческие способности, внимание к деталям, усидчивость и терпение. Она помогает раскрыть индивидуальность ребенка, развивает его художественное восприятие, улучшает моторные и координационные навыки, а также учит ценить и создавать красоту в самых различных формах. Через пирографию дети учат быть не только художниками, но и самостоятельными, уверенными в себе личностями, готовыми решать творческие задачи в любой сфере жизни.



ПЕДАГОГИКАЛЫҚ даму

КӨРНЕКТІ ОЙЫНДАР

Аманбек Айдынбек Аманбекұлы

Ақтөбе облысы, Хромтау ауданы, «Тассай орта мектебі», дене шынықтыру пәні мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.3.4.1 - денсаулықты нығайтуға ықпал ететін аз ғана дене жаттығуларын орындау кезінде қиындықтар мен тәуекелдерді түсінеді, оларға жауап қайтарудың кейбір негізгі жолдарын анықтайды 2.2.2.1 - әрекет мақсаттарына қол жеткізу үшін командада жұмыс істей бастайды және өзіндік жұмыс жөніндегі білімді нығайтады			
Сабақтың мақсаты:	Оқушыларды ептілікке және жылдамдыққа баулу			
Құндылықтар				
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут	Оқушыларды қатарға тұрғызу. Сәлемдесу. Рапорт қабылдау Оқушылардың спорттық киімдеріне назар аудару. Сабақтың тақырыбымен және мақсатымен таныстыру. Техника қауіпсіздігін ескерту.	Оқушылардың қатарда түзу тұруың қадағалау. Келмеген оқушылардың себебін анықтау. Оқушылар сабақтың тақырыбы мен мақсатын мұқият тыңдауын қадағалау.	Оқушылардың қатарда түзу тұрғанда рын мақтап, мадақтап отыру	суреттер
Жанасабаққа дайындақ жаттығу 8 минут	Оқушылардың денесін қыздыру мақсатымен қатармен бір қалыпты спорт залды 4-5 круг айландырып жүгіртемін. Жүгіріп болғасын төрт қатарға тұрғызып, жаттығу жасаймыз. 1. Аяқ ара қашықтығын иық деңгейімен бірдей ашып екі қолды белге қоямыз да бір дегенде басты алға еңкейтеміз екі дегенде басты оң жаққа еңкейтеміз уш дегенде басты сол жаққа еңкейтеміз төрт дегенде басты шалқайтамыз. Ослайша бірнеше рет қайталап жасатамыз.	Бой жазу жаттығуларын ережеге сай орындалуын қадағалау	Оқушылар жүгіру кезінде және жаттығу жасау кезіндегі дұрыс жасаған оқушыларды мақтап мадақтап отыру	Әрбір әрекет түріне арналған үлкен, бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырғыш, әр түрлі ұзындықтағы арқандар, шарттарын белгілейтін кеглилер.

	<p>2. Аяқ ара қашықтығын иық деңгейімен бірдей ашып екі қолды иыққа қойып бір-екі дегенде жауырынмен қоса алға қарай қолды айландырамыз, үш-төрт дегенде арқаға айландырамыз. Олайша бірнеше рет қайталап жасатамыз.</p> <p>3. Аяқ ара қашықтығын иық деңгейімен бірдей ашып екі қолды бір дегенде алға созамыз, екі дегенде жоғары, үш дегенде жанымызға, төрт дегенде қолынымызды түсіреміз. Олайша бірнеше рет қайталап жасатамыз.</p> <p>4. Аяқ ара қашықтығын иық деңгейімен бірдей ашып, сол қолды беліне қойып, оң қолды жоғары көтеріп сол жанына қарай екі рет иіледі, дәл осылай екі қолды ауыстырып оң жаққа екі рет иіледі. Олайша бірнеше рет қайталап жасатамыз.</p>			
<p>Сабақтың ортасы 26 минут</p>	<p>Допты алдынан қолдан-қолға ауыстырып, бастан жоғары айналдырып, кеудеден айналдырып, аяқтар арасынан өткізіп алып жүру. Допты еденге соғып алып жүру: Бос ойын кеңістігі, баскетбол доптары, ысқырық, фишкалар, бор, конустар. Оқушыларға допты бір – біріне беру эстафеталық</p>	<p>Оқушылар допты түсіріп алса қайтадан сол жерден бастаулары қажет</p>	<p>Оқушылардың допты жылдам ұстап жерге тусірмей ойнағандарын мақтап мадақтап отыру</p>	<p>Әрбір әрекет түріне арналған үлкен, бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырғыш, әр түрлі ұзындықтағы арқандар, шарттарын белгілейтін кеглилер.</p>

	<p>ойындарын ойнауға болады. Оқушыларды екі топқа бөліп екі қатарға тұрғызамыз, қатар басындағы оқушыға допты беріп мұғалімнің пәрмені берілгеннен соң допты екі қолмен ұстап жоғарыға көтеріп артандағы оқушыға береді осылайша ең соңғы ойыншы допты алып жүгіріп алдына тұрып допты және жоғарыдан береді. Осылайша барлық оқушы бастапқы жайына келгенше айналып шығады. Бірінші айналып шыққан команда жеңімпаз аталады.</p>			
<p>Сабақтың соңы Кері байланыс 6 минут</p>	<p>Сабақты қорытындылау: Мақсаты: Қол жеткен нәтижелер туралы ойлану, өзіндік талдау жүргізуге дағдыландыру. Тақырыпты меңгеру деңгейін анықтау. Сипаттама: Оқушылар өз беттерінше сабақтың басында қойылған сұраққа жауап береді. Өткен тақырып туралы кері байланыс беру үшін мұғалім сұрақ қояды, оқушылар ауызша жауап береді. Мұғалім әрекеті: Сұрақ-жауап арқылы кері байланыс жүргізеді. Сабақ басында қойылған сұрағына әр оқушыдан жауап сұрайды. Жақсы нәтижеге қол жеткізген оқушылар мен үздіктерді атайды. Жетілдіру жаттығуларын ұсынады. Оқушының әрекеті: Қиын болған немесе жүзеге асыра алмаған мәселелер бойынша сұрақ қояды. Үздік нәтиже көрсету үшін өзіндік ойлармен бөліседі. Сабақ басындағы мұғалім сұрағына жауап береді.</p>			

БЕССОЮЗНЫЕ СЛОЖНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Баймаханова Жайсангул Смадияровна

Учитель русского языка и литературы, «Актюбинский Высший медицинский колледж
им. героя Советского Союза М.Маметовой» г.Актобе

Цели урока:

Образовательная: формирование умений устанавливать смысловые отношения между частями бессоюзного сложного предложения, определять интонационные особенности этих предложений и на этой основе правильно выбирать знаки препинания.

Развивающие: способствовать развитию устной и письменной речи учащегося; учить применять полученные знания на практике.

Воспитательные: формировать умение ставить цель, планировать работу, осуществлять самоконтроль.

Вид: урок изучения нового материала с элементами исследования.

Оснащение занятия: учебник, презентация, раздаточный материал.

Ход урока.

I. Организационный момент.

Здравствуй, ребята! Предлагаю Вам сегодня на уроке выступить в роли исследователей языкознания и в продолжение знакомства со сложными предложениями ближе познакомиться с бессоюзными сложными синтаксическими конструкциями. Поэтому предлагаю Вам распределиться на 3 группы, каждая из которых будет выполнять свои задания (разного уровня сложности), это поможет Вам не только попытаться дать ответ на поставленный вопрос, но и заработать тем самым баллы за правильные ответы. (При ответах внимательно слушайте друг друга, чтобы успешно справиться с заданиями). Вы сможете не только познакомиться с новой темой, но показать свои знания.

II. Повторение пройденного.

Перед Вами лежат рабочие листы с различными заданиями, первое из которых направлено на повторение изученного о сложном предложении. Итак, первая группа

должна будет выписать номера ССП, вторая группа – номера СПП, а третьей группе необходимо будет распределить предложения на ССП и СПП. Учтите, что знаки препинания в предложениях не расставлены.

Первая группа: найдите ССП и выпишите их номера (знаки препинания не расставлены).

Вторая группа: найдите СПП и выпишите их номера (знаки препинания не расставлены).

1. Там, где ранее было устье реки, тропа взбирается в гору.

2. Солнце освещало вершины лип, которые уже пожелтели под свежим дыханием осени.

3. Поезд вышел в луга, и стал виден во всю ширь тихий закат.

4. Когда мы достигли вершины горы, солнце уже стало подниматься.

5. Ветер уже дышал дождевой влагой, а через минуту скупой и редкий пошёл дождь.

6. Белые тучи клубились и снежно блестели, но чёрная вершина была грозна своей тяжкой неподвижностью.

7. Ей снится, будто бы она поёт.

8. С треском рухнула срубленная ель, за ней повалилась другая.

9. Горы были невысокими, их обнаженные вершины поднимались метров на триста.

(ССП – 3, 5, 6; СПП – 1, 2, 4, 7)

- Расскажите, по какому принципу вы выделили ССП?

- Расскажите, по какому принципу вы выделили СПП?

- Какие предложения оказались лишними? Почему? (Предложение № 9 БС.)

Третья группа: Расставьте пропущенные знаки препинания и распределите предложения по группам: ССП и СПП.

1. Андрей поднял глаза и увидел красавицу, какой не видел никогда.

2. Когда управляющий вызывал меня, я замирал от страха.
3. Незнакомец, когда его разглядели, оказался некрасивым и обычным человеком.
4. Прохладой дунуло, и прошлогодний лист зашелестел в дубах.
5. Сделано всё, чтобы я мог работать спокойно.
6. Волнение оратора, его мощный голос, энергичная манера - все заражало аудиторию.
7. У него не хватило бы друзей и знакомых, чтобы назвать все горные вершины, ледники и плоскогорья, которые он открыл бы в этом полёте.
8. Солнце дымное встаёт - будет день горячий.
9. Мальчик, у которого такая сильная воля и такое крепкое слово, не испугается темноты.
(ССП – 4, СПП – 1, 2, 3, 5, 7,9)

Какие предложения оказались лишними? Почему? (БСП – 8, простое осложнённое предложение – 6)

Молодцы! Все справились с заданиями!

Общие вопросы группе:

- Как вы думаете, чем будут отличаться БСП от ССП и СПП? (*Простые предложения в составе сложного будут иметь бессоюзную связь*).

- Какие знаки препинания будут разделять простые предложения в составе сложного? (*Запятыя*.)

Как вы думаете, а могут ли другие знаки препинания также разделять простые предложения в составе сложного? (Точка с запятой, тире, двоеточие.)

- Так ли это? Давайте проверим Ваши предположения, проведя несколько исследований.

Запишем тему урока: Бессоюзные сложные предложения.

Давайте вместе сформулируем цель нашего сегодняшнего урока.

Правильно: формирование умений устанавливать смысловые отношения между частями бессоюзного сложного предложения, определять интонационные особенности этих предложений и на этой основе правильно выбирать знаки препинания.

III. Изучение новой темы. (Работа в группах.)

Предлагаю провести исследования в группах. Та команда, которая правильно отвечает на поставленный вопрос, получает бонусный балл. Все полученные баллы в конце будут учитываться при выставлении оценки за работу на уроке.

Исследование №1.

Перед вами предложения. Найдите среди них БСП. Выпишите номера этих предложений.

Группа № 1

1. В глазах у меня потемнело, голова закружилась.
2. Ручейки накануне раздулись так, что лошади шли по брюхо в воде.
3. Птиц не было слышно: они не поют в часы зноя.
4. Буран стих, зато установился сильный мороз.
1. Изумрудные лягушата прыгают под ногами; между корней, подняв золотую головку, лежит уж и стережёт их.
2. Всю ночь шёл тёплый летний дождь, и к утру в воздухе было свежо.
3. Раздался крик – он бросился бежать. (БСП – 1, 3, 5, 7)

Группа № 2

Перед вами предложения. Расставьте пропущенные знаки препинания.

Найдите среди них БСП. Выпишите номера этих предложений.

1. Хотел рисовать - кисти выпали из рук.
2. Стало почти совсем светло, лыжня далеко была видна впереди.
3. Я уже понял: это сон.
4. Детство провёл у деда и бабки в другой части села, которое называлось Иваново.
5. Собралась вся деревня: мальчишки, девчонки, бабы.
6. В книгах описывались истории, которые рассказчик неоднократно слышал от прачек, рабочих-землекопов.
7. Рассказчик читал книги от скуки: ему нечем было заняться. (БСП – 1, 2, 3, 7)

Группа № 3

Перед вами предложения. Расставьте пропущенные знаки препинания.

Найдите среди них БСП. Выпишите номера этих предложений.

1. Живи просто - проживешь лет до ста.
2. Я не видел Вас целую неделю, я не слышал Вас долго.

3. Сердце то вдруг задрожит и забьётся страстно, бросится вперёд, то безвозвратно потонет в воспоминаниях.
4. Жжёт солнце, слепит пыль; жужжат мухи и пчёлы; томит жажда.
5. Мне попалась какая-то заросшая дорожка, и я отправился по ней, внимательно поглядывая вперёд.
6. Мы не знали, куда нам надо было идти дальше, но продолжали идти.
7. На пне, где мы сидели, я заметил несколько фигур, вырубленных топором.
(БСП – 1, 2, 4)

Все молодцы! Лучший результат показала команда... (указать номер).

- Ребята! Что теперь вы можете сказать о знаках препинания в БСП? (Простые предложения в составе БСП могут отделяться не только запятыми, но и точкой с запятой, двоеточием, тире).

Исследование № 2. Воспользуйтесь распечатками на ваших столах.

Первая группа должна подумать над смыслом простых предложений в составе БСП и определить, когда же в них ставится запятая.

Метель не утихла, небо не прояснилось.

Двери и окна отворены настежь, в саду не шелохнётся лист. (И.А. Гончаров)

Вторая группа должна подумать над смыслом простых предложений в составе БСП и определить, когда же в них ставится точка с запятой.

Изумрудные лягушата прыгают под ногами; между корней, подняв золотую

головку, лежит уж и стережёт их. (М. Горький.)

Третья группа должна подумать над смыслом простых предложений в составе БСП и определить, когда же в них ставится точка с запятой.

Бледно-серое небо светлело, синело; звёзды то мигали слабым светом, то исчезали; отсырела земля; запотели листья; кое-где стали раздаваться живые звуки, голоса. (И.С. Тургенев)

Давайте проверим ваши выводы.

Выводы по второму исследованию. (Команда, которая лучше справилась с заданием, получает балл)

IV. Физкультминутка. Зарядка для глаз.

Ребята, вы уже устали. Давайте немного отдохнём и проведём гимнастику для глаз. Посмотрите за окно. Что вы видите? Да, конечно. За окном наступает весна. Давайте составим с вами СПП, состоящее из трёх простых односоставных нераспространённых предложений: Весна, капель, ручьи. А теперь «напишите» это предложение, выводя каждую букву глазами. А какие же знаки вы будете ставить внутри этого предложения?

V. Обобщение изученного.

Исследование № 3.

- Попробуйте самостоятельно (каждая из трёх групп) заполнить таблицу о правилах постановки знаков препинания между простыми предложениями в БСП.

В этом Вам поможет учебник.

Случаи постановки запятой в БСП	Случаи постановки точки с запятой в БСП
1.	1.
2.	2.
3.	

Знаки препинания в БСП

Запятая:

- *последовательность, одновременность, перечисление.*

Точка с запятой:

- *предложения менее связаны по смыслу и более распространены и имеют внутри себя запятые.*

Проверим ваши памятки-таблицы, которые нам пригодятся для дальнейшей работы по данной теме.

Выводы по третьему исследованию. (Лучшая команда получает балл)

Исследование № 4. (Цифровой диктант.)

Завершающее исследование поможет нам с вами сделать вывод о том, насколько усвоена новая тема вами. Распределите

номера предложений по двум столбикам: *точка и точка с запятой.*

1. Далеко за Доном громоздились тяжёлые тучи, резали небо молнии, чуть слышно громыхал гром.

2. Воздух чист и прозрачен; птицы болтливо лепечут; молодая трава блестит весёлым блеском изумруда.

3. Уже рассвело, неутрахающий ветер успел разместить тучи с ледяного неба, осталось лишь серое охвостье лёгких облаков...

4. Комната большая, низкая, в три окна; стены вымазаны белой краской; мебели нет.

5. Вода в круглом водоёме рябила, на ней поднимались небольшие волны.

6. Поезд шел быстро, его огни скоро исчезли.

(Запятая – 1, 3, 5, 6; точка с запятой – 2, 4)

Подведение итогов проведённого исследования. Подсчет набранных баллов.

Выполнение упражнения на доске, 3 учащихся.

Рассмотрим пример, по которому необходимо будет выполнить задание. (Учащиеся читают образец в учебнике.) Давайте поработаем с предложением № 4 из

данного упражнения и переведем его из простого предложения неосложнённого в:

1) простое, но осложненное однородными членами (без помощи союзов);

2) СБП, между частями которого надо поставить запятую;

3) СБП, между частями которого надо поставить точку с запятой.

1) *Вокруг села расстилались поля, леса.*

2) *Вокруг села расстилались поля, леса, стояли стога сена.*

3) *Вокруг села расстилались поля, стояли стога сена; тут и там выглядывали ветхие дома, брошенные хозяином.*

VI. Подведение итогов. Рефлексия.

- С какой темой вы сегодня познакомились?

- Что нового вы узнали о сложных предложениях?

- Когда в СБП ставится точка, а когда ставится точка с запятой?

- Какие плюсы и минусы можно выделить? Что было интересно? (Заполнение учащимися таблицы «Плюсы-минусы-интересно»)

«Плюсы-минусы-интересно»

Плюсы	Минусы	Интересно

VII. Выставление оценок.

VIII. Домашнее задание. Задание по выбору учащихся:

Выпишите БСП (с запятой и точкой с запятой) из романа А.С. Пушкина «Евгений Онегин».

С какой целью И. С. Тургенев использует БСП в рассказе «Бирюк» при описании природы?

В заключение урока мне бы хотелось, ребята, рассказать вам притчу о трех рабочих.

Три человека носили камни. Одного из них спросили: – Что ты делаешь?

Он вытер пот со лба и ответил: – Горбачусь. Подошли ко второму и спросили: – А ты что делаешь?

Он закатал рукава и деловито сказал: – Деньги зарабатываю.

Спросили у третьего: – А что делаешь ты?...

Он посмотрел вверх и сказал: – Я Храм строю.

Мне хочется пожелать вам, чтобы вы относились к любой работе, которую будете выполнять как третий рабочий, чтобы ваша жизнь была наполнена смыслом и великой целью.

БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ КАРТА - ЖАҢА ӘДІСТЕМЕЛІК ЖОЛ

Бақытжанова Мерей Жұматерекқызы

Ақтөбе қаласы, «Елек орта мектебі» КММ, биология пәні мұғалімі

Биология – орта мектепте оқытылатын ең қызықты ғылымдардың бірі. Мұғалімнің негізгі мақсаты – оқушыларды өзінің пәніне қызықтыру. Өз организмін, жануарлар мен өсімдіктер дүниесін танып-білуге болады, оны оқушыларға түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана отырып үйретуге болады. Әрбір сабақ ерекше, өйткені мұғалім оқушының барлық қырларын, оның әлі ашылмаған және өзі де білмейтін таланттарын ашуға дайын, бұл үшін педагогикалық әдістер мен тәсілдердің көптеген түрлерін пайдаланады.

Сабақта әртүрлі интеллекті, қабілеттері бар балалар оқиды, соның ішінде денсаулық мүмкіндіктері шектеулі оқушылар да кездеседі. Мұғалім осы жағдайда сабақты қалай қызықты, түсінікті әрі өмірде қолдануға болатын етіп ұйымдастыру керектігі туралы ойланады. Сабақ барысында мұғалім әртүрлі педагогикалық технологияларды қолдануға міндетті, олар тек бір ғана емес, бүкіл кешен болуы керек. Олардың бірі – денсаулықты сақтауға бағытталған технология, бұл білім беру туралы заңда да айтылады.

Қазіргі заманғы биология сабағы оқу процесінің сапасын арттыру үшін әртүрлі әдістемелік тәсілдер мен әдістерді қолдана отырып құрылады. Топтық жұмыс кезінде ынтымақтастықта оқыту оқушыларды өзара байытуға, қарым-қатынас орнатуға, түсіністікке және бірлескен әрекеттерді ұйымдастыруға көмектеседі, бұл оқу-познавательных процестерді белсендіруге әкеледі. Оқушылардың пәндік дайындығының сапасын жақсартуда әдістемелік тәсілдерге негізделген оқыту маңызды рөл атқарады.

М.И. Поташник көзқарасынан, «тәсіл» категориясы педагогикалық қызметтің стратегиясын анықтайтын маңызды пікірлер жиынтығы ретінде қарастырылады – теориялық, зерттеу және практикалық.

Қазақстандық қазіргі білім берудің басты мақсаты – ел азаматтарының табысты ұрпағын тәрбиелеу, уақыт талаптарына сәйкес білімдер, дағдылар мен құзыреттіліктерді меңгерген.

Әдістемелік тәсіл педагогика тұрғысынан әртүрлі қырынан қарастырылады, бірақ сонында бұл оқыту жүйесін құру және жүзеге асырудың әдістемелік негізін біріктіретін жетекші идеялардың бірлігі болып табылады.

Әдістемелік тәсілдер оқытудың принциптерімен нақтыланады. Оқыту теориясында принциптер оқу процесінің барлық аспектілерін жоспарлау және іске асыру кезінде ескерілетін талаптар жүйесі ретінде қарастырылады: мақсаттар мен міндеттерді анықтау, мазмұн мен оқыту әдістері.

Технологиялық карта сабақтың негізгі принциптері мен әдістерін көрсетуге мүмкіндік береді. Қазіргі жағдайда сабақ қандай болуы керек деген сұрақ өте өзекті болып отыр. Сабақ туралы көптеген кітаптар, диссертациялар, мақалалар жазылған және әлі күнге дейін пікірталастар жүргізілуде.

Күнделікті өмірде білім беру мақсаттары мен мазмұны өзгеріп, жаңа оқу технологиялары, әдістер мен құралдар пайда болуда, бірақ қандай реформалар болса да, сабақ негізгі оқыту формасы болып қала береді, ол қашықтан немесе сыныпта өтсе де.

Білім беру саласында енгізілген кез келген инновациялар мұғалім мен оқушы сияқты қатысушылардың сабақ барысында кездесетіні анық. Мұғалім өз іс-тәжірибесі арқылы оқушыларға бәрін білу мүмкін емес екенін, бірақ жаңа және қызықты нәрселерді бірге үйренуге болатынын көрсетуі керек. Оқушылармен бірге дұрыс жауап табу және қажетті ақпарат алу жолдарын анықтауға болады.

Технологиялық карта сабақтарды тиімді және сапалы оқытуға мүмкіндік беретін жаңа әдістемелік өнім болып табылады, сондай-ақ білім беру стандарттарына сәйкес негізгі білім беру бағдарламаларын меңгеру бойынша жоспарланған нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Технологиялық карта сабақтың жаңа түрі ғана емес, сонымен қатар сабақтың сценарийін қысқаша және графикалық түрде бейнелеудің тәсілі, оның жобалаудың негізі, жеке әдістерді көрсету құралы болып табылады.

Технологиялық карталарды ақпараттық - азаматтық құзыреттілікті дамыту технологиясы негізінде жасау өте маңызды, өйткені қазіргі қоғамда бұл құзыреттілікті биология сабағында жүзеге асыру қажет.

Технологиялық картаның дәстүрлі жоспардан артықшылықтары бар:

- Сабақтың нақты құрылымын көрсету;
- Сабақтың әр кезеңінде қолданылатын әдістердің көрсетілуі және олардың орнының анықталуы;
- Метапәндік байланыстарды жүзеге асыру;
- Әр кезеңде ұғымдардың толық ашылуы және олардың келешектегі оқытумен байланысы;
- Оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыру; – Білімдер, дағдылар мен қабілеттердің жетістіктерін талдау;
- Сабақ барысында қолданылатын оқу құралдарын диагностикалау; – Мұғалімнің жұмысын жобалау;
- Оқушылардың әр кезеңде жұмысқа белсенді қатысуын арттыру.

Ұзақ жылдар бойы тәжірибесі бар мұғалімдер сабақ жоспары ретінде технологиялық картаны ұсынады. Технологиялық картаның дәстүрлі жоспары мен негізгі айырмашылығы – оның формасы. Мұғалімге дайындықтың осы формасы сабақтың мазмұнын толық көруге мүмкіндік береді. Негізгі нәтиже – мұғалімнің алдында бәрі көрінеді. Карта құрылымының айқындығы сабақтың кезеңдері, әдістері, тәсілдері мен мазмұны арасындағы

байланыстарды көруге мүмкіндік береді. Технологиялық картаның ерекшеліктері:

- Алгоритмділік;
- Технологиялылық;
- Жүйелілік;
- Интерактивтілік;
- Құрылымдылық;
- Жалпылау.

Бүгінде мектептің білім беру мақсаты тек білім, дағды және қабілеттерді беру болып табылады деген көзқарас өзектілігін жоғалтты. Мұғалім оқушыларды жаңа білімдер іздеуге бағыттауы тиіс, дайын білімді ұсынудың орнына. Қазіргі қоғамда өзін-өзі дамытуға қабілетті, өз шешімдерін қабылдай алатын, сол шешімдер үшін жауапкершілікті сезінетін, алған білімдерін болашақта қолдана алатын, шығармашылық және бастамашыл тұлғаны тәрбиелеу қажет.

Биологияны оқытудың басты әдістемелік тәсілдерінің бірі – технологиялық картаны қолдану. Биологияны оқытуда технологиялық картаны қолдану педагогикалық процестің барлық қырларын көруге мүмкіндік береді, әрі мұғалім мен оқушылардың уақытын үнемдейді, бұл сабақта өте маңызды. Сонымен қатар, оқушылардың білімді меңгеру деңгейі дәстүрлі жоспармен өткізілген сабақпен салыстырғанда жоғары болады, бұл технологиялық картаны педагогтардың тиімді қолданатынын тағы бір дәлелдейді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бұзаубақова К.Ж. Білім берідегі инновациялық технологиялар – Тараз, 2018. 243 – 261 бет.
2. Зайцева. И. И. Технологическая карта урока. Методические рекомендации [Электронный ресурс] / Зайцева. И.И. http://www.eosnova.ru/PDF/osnova_14_7_656.pdf
3. Журавлева, К. Е. Методические подходы в преподавании биологии / К. Е. Журавлева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2023. — № 12 (459). — С. 153-155.
4. Муртазин Г.М. Биологияны оқытудың белсенді формалары мен әдістері. - 2019

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА. ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ

Бахитов Бауржан Хабидуллинович

Учитель физической культуры, «Тассайская средняя школа», Хромтауский район,
Актюбинская область

Изучение физической культуры необходимо всем людям, так как нынешние условия жизнедеятельности стремительно ведут к снижению уровня человеческой двигательной активности. Такой дефицит влечет за собой падение уровня человеческой трудоспособности к умственной и физической деятельности, уменьшает способность организма к борьбе с заболеваниями. Взаимосвязь, основу которой составляют ЗОЖ и физическое воспитание создают возможности для всестороннего развития личности в перечисленных ниже областях. Стоит учесть, что развитие личности этими средствами является специфичным процессом, который невозможно заменить иными методами. Укрепление уровня собственного здоровья является долгом всех людей, населяющих нашу планету. ЗОЖ представляет собой активную трудовую, семейную, бытовую, а также деятельность человека, направленную на обеспечение досуга и общественные нужды.

- поддержание благоприятной среды обитания, характеризующейся безопасностью, а также получение знаний о воздействии окружающих предметов и явлений на человеческое здоровье;
- исключение вредных привычек;
- формирование и регулярное выполнение принципов правильного питания;
- ведение физически активной жизнедеятельности, выполняя упражнения, характерные возрастным особенностям, а также учитывающие индивидуальную физиологию;
- соблюдение гигиенических процедур, а также знание техники оказания первой помощи;
- регулярное закаливание;
- в отдельный пункт помимо базовых элементов принято выделять самочувствие: духовное, интеллектуальное, эмоциональное.

Наиболее важными элементами принято считать рациональное питание, процесс

закаливания, а также регулярные физические упражнения.

Тренировки. Важнейшим условием ЗОЖ является активный двигательный режим, который основан на регулярных тренировках. Занятие спортом позволяет укрепить и сохранить здоровье, развить физические качества человека, сыграть огромную роль в обеспечении профилактики изменений возрастного характера.

Закаливание

- закаливание должно иметь систематический и последовательный характер;
- при выборе процедур требуется учитывать индивидуальные особенности человека, его уровень здоровья и общее состояние эмоционального фона.

Одной из эффективных процедур закаливания считается контрастный душ, принятый по окончании физической нагрузки. Такой вид закаливания укрепляет нервную систему, сосуды эпителия и подкожной клетчатки, развивает способность к терморегуляции, стимулирует нервные механизмы. Контрастный душ благотворно влияет не только на взрослых, но и на детей.



Гигиена спорта. Здоровый образ жизни подразумевает под собой обеспечение безопасной среды, которая окружает человека. На спортивных тренировках также следует проявлять активность в обеспечении оптимальных условий для занятий. В гигиену спорта входит создание мероприятий гигиенического характера, которые будут способствовать укреплению иммунитета, росту работоспособности, выносливости, а также скорейшему достижению результатов. Так как выполненные упражнения способствуют не только росту мышечной массы, но и создают воздействие на все органы и системы организма, следует обращать особое внимание на гигиену окружающей среды



ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ «АТЫМТАЙ ЖОМАРТ» ӘНГІМЕСІ

Бекмурзина Акжаркын Жаксылыковна
 Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, «Қорғантұз ЖОББМ»,
 қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес мақсаты:	5.1.2.1 - әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау; 5.2.4.1 көркем шығармадан алған әсерін сипаттап авторға хат, өлең жазу			
Сабақтың мақсаты	<i>Әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтайды. Көркем шығармадан алған әсерін сипаттап авторға хат, өлең жазады.</i>			
Құндылықтарға баулу	<p>Құндылық: бірлік және ынтымақ - басқалармен жағымды қарым-қатынас орната білу және қоғамдық өмірге үлес қосу.</p> <p>Құндылық: әділдік және жауапкершілік -әдеп нормасына сәйкес өзінің және басқалардың іс әрекеттерін талдау; -басқаға көмектесуге, мейірімділік танытуға дайын болу;</p>			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Білім алушының әрекеті	Бағалау	Ресурс тар
Сабақтың басталуы 5 минут Сабақтың ортасы 15 минут	Сыныптағы оқушыларды түгендеу. Психологиялық ахуал тудыру әдісі «Тәттілер» Үй тапсырмасын тексеру «Бәйге» әдісі 1-тапсырма 1.Атымтай жомарт қандай адам? Оның мінезі, іс – әрекеті арқылы қандай қасиеттерін байқайсыз? 2. Бай бола тұра неліктен Атымтай жомарт күнде еңбектенеді? 3.Әңгімеден қандай сабақ алдыңыз? 4.Әңгімедегі қай қасиеттерді қазіргі қоғамда қолдану қажет деп ойлайсыз? 5. «Еңбек пен адалдық – байлықтың негізі» деген пікірге келісесіз бе? Өз ойыңызды дәлелдеңіз. Топқа бөліну Болжау	Психологиялық ахуал тудыру тәттілері арқылы жасырылған тапсырмаларды бірге қайталап, оқушылар өз бойларына жағымды ахуал қалыптастырады «Атымтай жомарт» әңгімесінің мазмұны мен идеясына қатысты сұрақтарға жауап береді.	Ауызша мадақтау мадақтау <i>Жарайсың! Керемет шешім! Ойлы шешім! Мұндай ойлы пікірлерді ешқашан естімеппін!</i> Дескриптор: Білім алушы - сұрақтарға жауап береді -1	Оқу-лық 5-сынып «Атам ұра» баспа-сы 2017 жыл Қалып тасты-рушы

<p>20 минут</p>	<p>«Суреттер сөйлейді» әдісі арқылы не болып жатқаны және түсіндіріп берулері сұралады. Осы арқылы сабақ тақырыбы ашылады.</p> <p>Оқушыларға жетекші сұрақтар қойылады.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Суретте не байқадыңдар? - Адамдардың бұл іс-әрекетін қандай қасиетке жатқызамыз? - Бүгінгі сабақтың тақырыбын болжаңыз. <p>Сабақтың тақырыбы, оқу мақсаты, бағалау критерийі айтылады</p> <p>1-тапсырма «Еңбек» тобы Саралау тапсырмалары</p> <p>Мәтіндегі жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет туралы пікірмен келісетініңізді не келіспейтініңізді айтып, ойыңды дәлелдеңіздер.</p> <table border="1" data-bbox="359 1008 782 1590"> <thead> <tr> <th colspan="8">Жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет</th> </tr> <tr> <th>Ж</th> <th>Ж</th> <th>Т</th> <th>Өз</th> <th>Өз</th> <th>Д</th> <th>Қ</th> <th>М</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>э</td> <td>а</td> <td>а</td> <td>ге</td> <td>еңб</td> <td>э</td> <td>ұд</td> <td>а</td> </tr> <tr> <td>р</td> <td>к</td> <td>б</td> <td>ле</td> <td>ект</td> <td>у</td> <td>ай</td> <td>қ</td> </tr> <tr> <td>д</td> <td>с</td> <td>ы</td> <td>рг</td> <td>ері</td> <td>л</td> <td>да</td> <td>т</td> </tr> <tr> <td>е</td> <td>ы</td> <td>с</td> <td>е</td> <td>мен</td> <td>ет</td> <td>н</td> <td>а</td> </tr> <tr> <td>м</td> <td>к</td> <td>м</td> <td>ұл</td> <td>таб</td> <td>ті</td> <td>қо</td> <td>н</td> </tr> <tr> <td>б</td> <td>и</td> <td>о</td> <td>гі</td> <td>у</td> <td>өз</td> <td>рқ</td> <td>ү</td> </tr> <tr> <td>е</td> <td>і</td> <td>л</td> <td>бо</td> <td></td> <td>ін</td> <td>у</td> <td>ш</td> </tr> <tr> <td>р</td> <td>м</td> <td>б</td> <td>лу</td> <td></td> <td>е</td> <td></td> <td>і</td> </tr> <tr> <td>у</td> <td>к</td> <td>о</td> <td></td> <td></td> <td>ға</td> <td></td> <td>н</td> </tr> <tr> <td></td> <td>и</td> <td>л</td> <td></td> <td></td> <td>н</td> <td></td> <td>б</td> </tr> <tr> <td></td> <td>ю</td> <td>у</td> <td></td> <td></td> <td>а</td> <td></td> <td>е</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>ж</td> <td></td> <td>р</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>ұ</td> <td></td> <td>у</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>м</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>са</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>у</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Келісемін-келіспеймін</i></p> <p><i>Себебі</i></p> <p>1-тапсырма «Жомарт» тобы Рөлдік ойын</p> <p>«Оқиғалар желісі» әдісі.</p> <p>Бір топтың жұмысын келесі топ тексеріп, «Үш шапалақ» әдісімен бағалайды.</p> <p>(Топ оқушылары қағанаттаралық деңгейде орындаса, бір шапалақпен;</p>	Жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет								Ж	Ж	Т	Өз	Өз	Д	Қ	М	э	а	а	ге	еңб	э	ұд	а	р	к	б	ле	ект	у	ай	қ	д	с	ы	рг	ері	л	да	т	е	ы	с	е	мен	ет	н	а	м	к	м	ұл	таб	ті	қо	н	б	и	о	гі	у	өз	рқ	ү	е	і	л	бо		ін	у	ш	р	м	б	лу		е		і	у	к	о			ға		н		и	л			н		б		ю	у			а		е						ж		р						ұ		у						м								са								у			  <p>Суреттерді болжайды және өз ойларын айтады.</p> <p>Саралау тапсырмаларын дескрипторға сай орындайды.</p>	<p>бағалауға арналған тапсырмалар жинағы</p> <p>Дескриптор Білім алушы</p> <ul style="list-style-type: none"> - мәтіндегі жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет туралы пікірмен келісетіні айтады - 1 - мәтіндегі жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет туралы пікірмен келіспейтінін айтады -1 - ойларын дәлелдейді-1 <p>Дескриптор Білім алушы</p> <ul style="list-style-type: none"> - шығарма мазмұнын еске түсіреді-1 	<p>Оқулы қ 5-сынып «Атам ұра» баспасы 2017жыл</p>
Жомарт адамның бойындағы болуы тиіс қасиет																																																																																																																																																				
Ж	Ж	Т	Өз	Өз	Д	Қ	М																																																																																																																																													
э	а	а	ге	еңб	э	ұд	а																																																																																																																																													
р	к	б	ле	ект	у	ай	қ																																																																																																																																													
д	с	ы	рг	ері	л	да	т																																																																																																																																													
е	ы	с	е	мен	ет	н	а																																																																																																																																													
м	к	м	ұл	таб	ті	қо	н																																																																																																																																													
б	и	о	гі	у	өз	рқ	ү																																																																																																																																													
е	і	л	бо		ін	у	ш																																																																																																																																													
р	м	б	лу		е		і																																																																																																																																													
у	к	о			ға		н																																																																																																																																													
	и	л			н		б																																																																																																																																													
	ю	у			а		е																																																																																																																																													
					ж		р																																																																																																																																													
					ұ		у																																																																																																																																													
					м																																																																																																																																															
					са																																																																																																																																															
					у																																																																																																																																															

<p>Сабактың соңы 5 минут</p>	<p>топ оқушылары 1-2 қате жіберсе, екі шапалақпен, барлығын толық орындаса үш шапалақпен бағалайды.)</p> <p>2-тапсырма Жұптық жұмыс Қос жазба күнделігі Атымтай Жомарт қандай адам? Әр үзіндіні бір сөзбен сипатта</p> <p>Сергіту сәті «Кім тапқыр?» ойыны Ыбырай шығармалары бойынша танымдық сұрақтар.</p> <p>Жеке жұмыс. Шығармашылық тапсырма Кейіпкерге хат</p> <p>Сабакты бекіту «Себетке қасиет сал» әдісі. - Жомарт адам қоғамға керек деп өздерің дәлелдеме келтірдіңдер. Мұғалім: - Сонымен, бізге жомарт адамға керек қасиеттер: ниет, ынта, еңбекқорлық, табандылық, оптимизм, қарапайымдылық, жігер, батылдық, ақылдылық, ақкөңілділік, қамқорлық, қайырымдылық, имандылық, намыс т.б. қасиеттері қажет екен.</p> <p>- Рефлексия 3 Қ: қызық, құнды, қиын»</p> <table border="1" data-bbox="355 1585 735 1733"> <thead> <tr> <th>Қызық</th> <th>Құнды</th> <th>Қиын</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Үйге тапсырма «Бүгінгінің Атымтай Жомарты қандай?» тақырыбында әдеби эссе жазыңыз.</p>	Қызық	Құнды	Қиын				<p>Оқушылар кестеде берілген әңгіменің оқиғалар желісін ретке келтіреді. Рөлге кіріп баяндайды.</p> <p>Платформада Ыбырай шығармалары бойынша танымдық сұрақтарға жауап береді.</p> <p>Оқушылар Атымтай жомартқа хат жазады.</p> <p>Жомарт адам болуға жету оңай ма екен? (Оқушылардың пікірлері ортаға салынады.)</p> <p>Оқушылар өздері үшін сабақта не қызық, қиын, құнды болғанын айтып, іс-әрекетіне баға береді.</p>	<p>- оқиғалар желісін ретке келтіреді-1 - рөлге кіріп баяндайды-1</p> <p>Дескриптор: - Әдеби шығарманың мазмұнын түсінеді - 1 - Үзіндіге түсініктеме жазады-1</p> <p>Дескриптор: Білім алушы -сұрақтарға жауап береді -1</p> <p>Дескриптор Білім алушы -сұрақтарға жауап береді -1</p> <p>Дескриптор: Жалпы 3 балл- -Шығармадағы бір кейіпкерді таңдайды. -Кейіпкердің іс – әрекетіне сипаттама бере отырып, онымен сырласады. -Жазба жұмысын талапқа сай орындайды.</p>
Қызық	Құнды	Қиын							


О.БӨКЕЙ «ТОРТАЙ МІНЕР АҚБОЗ АТ», ӘНГІМЕДЕН ҮЗІНДІ. ТОРТАЙ ТАҒДЫРЫ

Дәулетова Жансәуле Дәулетқызы


Ақтөбе қаласы, «№19 орта мектебі» КММ, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі





Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	6.1.2.1- әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсіндіру; 6.2.2.1 -эпикалық, поэзиялық шығармалардағы, кейіпкер бейнесін анықтау;
Сабақтың мақсаты:	<u>Барлық оқушылар үшін:</u> -әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсіндіре алады; -шығармалардағы кейіпкерлер бейнесін анықтайды.
Құндылықтарға баулу:	«Мәңгілік ел» жалпыұлттық идеясы бойынша «Жалпыға бірдей еңбек қоғамы» құндылығына баулу. Бұл арқылы оқушыларда шығармашылық және сын тұрғысынан ойлауы, функционалдық сауаттылығы, қарым-қатынас жасау қабілеті мен жауапкершілігі артады. Сонымен қатар өмір бойы оқуға, еңбеу етуге, Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілікке деген дағдысы қалыптасады.

Сабақтың барысы:

Сабақ кезеңі/Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту. 3 мин.	(Ұ). Ұйымдастыру кезеңі: 1. Оқушылармен амандасу, түгелдеу. 2. Топқа бөлу: О.Бөкей шығармаларының атауымен топтасады. 1-топ. «Атау кере» 2-топ. «Бес тиын» 3-топ. «Өз отынды өшірме» Мақсаты: Оқушылар бір-бірін тыңдау дағдыларын дамытуға бағытталады, сондай-ақ барлық оқушылардың қатыстырылуы арқылы сабаққа белсенділігі артады. Тиімділігі: Оқушылар топтасу арқылы жақындасады, шағын ортада бірлесе жұмыс жасауға бейімделеді, көңіл-күйін көтереді және бауырмалдығын оятады. Саралау: Бұл жерде саралаудың «Жіктеу» тәсілі көрінеді. Оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыру мақсатында мүмкіндігінше оларға таңдау еркіндігі беріледі.			Оқулық, жұмыс дәптерлері ДК экраны
Жаңа сабаққа кіріспе минут 7 	(Ұ) «Миға шабуыл» әдісі арқылы өткен тақырыппен жаңа сабақты байланыстыру мақсатында ой қозғау сұрақтарын	Айтылым. 1) Әңгіменің негізгі кейіпкерлері кім? (Тортай, Ораш) 2) Тортайдың әлеуметтік жағдайы қандай болды? (жетім)	Мақсаты: Жылдам әрі функционалды түрде сыни ойлануды дамыту. Тиімділігі: оқушының танымдық дағдысы артады. Сонымен қатар оқушыға сабақтың өмірмен байланысын көрсетеді және	ҚБ: Өз ойын дұрыс мағынада білдіріп, талқылауға белсенділік пен қатысқан

	<p>ұжымдық талқылау. Сыныптастырының пікірін толықтырады. Өз ойымен бөліседі.</p> <p><i>Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өзара ұжымдық талқылау жасағаннан кейін мұғалім оқушыларға сабақтың тақырыбы, мақсатымен таныстырады.</i></p>	<p>3) Тортай кімнен 2-3 жас үлкен еді? (Автордан, Ораш)</p> <p>4) Ораш Тортайға не таситын еді? (тамақ)</p> <p>5) Тортайдың денсаулығында қандай ақау болды? (құлағы ауыр еститін)</p> <p>6) Автор Тортайды көп іздеп, қай жерден тапты? (Салықсалғанның ұшар басында үңгірде оңаша отыр екен)</p> <p>7) Неге Тортай Орашпен бірге мектепке бара алмады? (Асырап алған отбасы жіберген жоқ)</p> <p>8) Тортай неге арманына жете алмады? (Оқи алған жоқ)</p> <p>9) Тортай сүйген қызына неге қосыла алмады? (Айттырып барғанда қыздың әкесі: «Қай ауылдың баласысың?» - деп сұрағанда, Тортай: «Ата, малдан келемін», - деді.)</p> <p>10) Тортай кім болды? (сыршы)</p> <p>11) Әңгіме соңында өзін іздеп келген Тортаймен Ораш неге жолыққысы келмеді? (Арманын ұрлап алдым деп ойлады)</p>	<p>сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға мүмкіндік береді.</p> <p>Саралау: Бұл жерде саралаудың «Диалог және қолдау көрсету» тәсілі көрінеді. Дұрыс мағынада жауап беруге бағыттау мақсатында кейбір оқушыларға ашық сұрақтар, ал кейбір көмек қажет ететін оқушыларға жетелеуші сұрақтар қойылады.</p>	<p>оқушыға <u>«Жарайсың!»</u> деген мадақтау сөзімен ынталандыру. Өр дұрыс жауапқа житон беру.</p> <p>https://spint.hewheel.io/wheels/E26d9JiBk8LqOcoYRfDKcz0xJmU9MQ#google_vignette платформа сы арқылы сұралады.</p>
--	--	--	---	---

		12) Әңгіме неге «Тортай мінер ақ боз ат» деп аталған? (Жазушы болу Тортайдың арманы еді, бірақ Ораш болды)		
Сабактың ортасы Мағынаны ашу. 22 мин.	3 топқа шығарма мазмұнын, сабақ тақырыбын ашатын 3 түрлі тапсырма беріледі. Мақсаты: Бір-бірін қайталамау, аз уақытта бірнеше жұмысқа үлгеру, бір-бірін тыңдай білу	1-топ. «Сезім шеңбері» стратегиясы: Елестету – әңгімені оқығанда көз алдына не келгенін жазамыз Сүйсіну – кімге не үшін сүйсіндің? Жек көру – кімді не үшін жек көруге болады? Жаны ашу – қай эпизодта өзіңнен жанашырлық байқадың? Өкініш – ең өкініштісі...? Таңдану – неге таңдануға болады?	Дескриптор: Жалпы - 10 балл. Хикая мазмұнына сүйене отырып, көз алдына елестету арқылы оқырман эмоциясын жеткізеді	Оқулық, жұмыс дәптерлері, кеспе қағаздар, Интерактивті тақта
		2-топ. «Кейіпкерлер әлемі» <i>Кейіпкердің есімі</i> - <i>Кейіпкерді суреттейтін 3 сөз, - 1б</i> <i>Кейіпкердің мінезін ашатын 3 сөйлем – 2б</i> <i>Кейіпкердің өмірдегі мақсаты- 2б</i> <i>Кейіпкерді не себепті автор таңдады? 1б</i> <i>Кейіпкердің басынан өткізген 3 нәрсесі – 2б</i>	Дескриптор: Жалпы – 10 балл. Тортай бейнесін жан-жақты ашады.	Оқулық, жұмыс дәптерлері

		<p>Кейіпкердің мекен-жайы 1б Кейіпкер соңында кім болды? 1б</p>		
		<p>3-топ. Венн диаграммасы: С.Мұратбековтің «Жусан иісі» повесі мен О.Бөкейдің «Тортай мінер ақ боз ат» әңімесін салыстырады. Ұқастығы мен айырмашылығы. Ұқастығы көп пе, ерекшелігі көп пе?</p>	<p>Дескриптор: Жалпы - 10 балл. Екі шығарманы ең кемі 5 түрлі ұқастығы мен айырмашылығын анықтай алады</p>	<p>Оқулық, жұмыс дәптерлері</p>
<p>Сабақтың соңы Ой толғаныс. Рефлексия 7 мин.</p> 	<p>«Ой толғаныс» әдісі. Мұғалім сабақты қорытындылау мақсатында оқушылардың сабаққа деген көзқарасын, рефлексиясын тыңдайды.</p>	<p>«Ой толғаныс» рефлексиясы 1-топ: Тортай неге қызығады? Нені армандайды? 2-топ: Қазіргі балалар неге қызығады? Нені армандайды? 3-топ: Егер сен Ораштың (автордың) орнында болсаң, әңгімені қалай аяқтар едің? Әр топ өздеріне қойылған сұрақтарға жауап беру арқылы тақырыпты қаншалықты меңгергендері анықталады</p>	<p>Әр топқа дұрыс жауаптар үшін текшелер таратылады. Бағалау парағы арқылы әр топ басшысы оқушылардың қатысымын бағалайды. Жиналған текше санымен жеңімпаз топ анықталады.</p>	 
<p>Үйге тапсырма 1 минут</p>	<p>№83-бет, №8-тапсырма</p>	<p>- Шығармадан автор бейнесін білдіретін сөздерді теріп жазамыз. - Автор нешінші жақта сөйлейді? Не себепті?</p>		

СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ - ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА

Ерлепесова Акмунар Болатовна

Ақтөбе қаласы, «М.Мақатаев атындағы №73 ЖББОМ» КММ, бастауыш сынып мұғалімі

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай, келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың, болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мәнмағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру-бүгінгі күннің басты талабы. Қазіргі таңда орта кәсіптік білім беретін колледждер жаңа инновациялық оқыту технологиясы бойынша жұмыс істеуде. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет-ақ.. Әрбір технология өзіндік жаңа әдіс тәсілдермен ерекшеленеді. Әдіс - тәсілдерді оқытушының ізденісі арқылы білім алушының қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеліп қолданады. Технологияларды күнделікті сабақ үрдісіне пайдалану үшін мен өзімнің педагогтік мақсат - мүддеме сай, өзімнің шеберлігіме орай таңдап аламын. Сондай педагогикалық технологиялардың бірі «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту». Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда, оқушылардың білім деңгейін көтеруде, студенттерді шығармашылыққа баулуда, ойларын еркін айтуда тез арада дұрыс шешімдер табуға атсалысатын бірден - бір тиімді бағдарлама деп есептеймін. Сын тұрғысынан ойлау - сынау емес, шындалған, бірін - бірі толықтырған ойлау десек қателеспейміз. Аталмыш бағдарламаның ішкі құрылымында ерекшелік бар. Бұл құрылым үш деңгейден тұратын оқыту мен үйретудің үлгісі.

I. Қызығушылықты ояту сатысы.

II. Мағынаны ашу сатысы.

III. Ой қозғау сатысы.

Мәтіні әртүрлі материалдарды және интерактивті әдістерді қолдану арқылы қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде сын тұрғысынан ойлау технологиясын пайдалану тиімді жүзеге асырылады. Осы талаптарды ескере отырып, алдыма қойған мақсатым – білім алушыны оқуға қызықтыратын, қабілетін арттыратын жағдай туғызу. Оның негізгісі - оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, олардың ойлау дағдыларын жетілдіру, өздігінен білім алу процесінде бірлесе әрекет ету. Білім алушы жаңа ақпаратты ала отырып, сыни көзқараста өз пікірін жеткізе алуы қажет. Қазақ тілі сабағында итермелеу сатысында қызмет ететін

«Ойлан, жұптас, талқыла», «Миға шабуыл», «Жуан және жіңішке» сұрақтар, «Топтастыру», “Болжау”, “Әлемді шарлау” т.б. деген стратегиялар жинақталған. Қызығушылықты ояту сатысының мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Өйткені, үйрену – жалқаулыққа қарағанда белсенділікті талап ететін іс - әрекет екені даусыз. Бәлім алушы өзі білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады.

Осылайша шындалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа ақпарат жинап, оны алған біліммен ұштастырады.

Ойлау мен үйренуге бағытталған бұл бағдарламаның екінші кезеңі –мағынаны ашу. Бұл кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Студенттердің тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Соның бірі INSERT. V – “білемін”, — - “мен үшін түсініксіз”, + - “мен үшін жаңа ақпарат”, ? – “мені таң қалдырады”

белгілерін қойып отырып оқу тапсырылады. Сонымен қатар, «Әлем шарлау» әдісі бойынша қойылған сұрақтарға оқушылар алған білімдерін бір - біріне түсіндіріп, жауап бергенде бір - бірін тыңдайды, өз ойларын ортаға салады. «Кубизм» әдісі аясында оқушылар берілген тапсырма бойынша сұраққа жауап беру барысында ұғымды жан - жақты, әр қырынан салыстырады, анықтайды, зерттейді. Суреттер желісі жөнінде не айтар едіңдер? Бейнелі суреттердің адам өміріндегі қажеттілігі неде деп ойлайсындар? Өмірмен қалай байланыстырар едіңдер? Бұл суреттердегі ортақ тақырыпты қалай атар едіңдер? Ортақ тақырып айқындалады, сабақтың мақсаты айтылады. Сонымен қатар «Фишбоун» тәсілін қолдануға болады, бұл тұста оқушылар белгілі бір мәтін бойынша берілген сұрақты жан - жақты қорытындылап жауап береді. «Тұжырымдамалық карта» әдісі де өте тиімді деп ойлаймын. Студенттер берілген тапсырмаға нақтылап, қорытынды жасап, зерттеп жауап берді.

«Топтастыру» әдісі арқылы сұрақ қойған кезде оқушылар бір нәрсе туралы ойындағы негізгі қажеттіліктерін, білетіндерін, білгендерін топтайды. «Үш қадамды сұхбат» стратегиясы. Әр топ тақырыпқа байланысты бірбіріне тыңдалған мәтін бойынша 3 түрлі сұрақ, пікір айтып талқылайды. Ойлау мен үйренуге бағытталған бұл бағдарламаның үшінші кезеңі-ой қозғау. Үйретушілер білетіндерін анықтап, білмейтіндерін белгілеп сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында көпірлер құрастыруға, яғни байланыстар құруға дағдыландырады. Тақырып туралы ой-толғаныс – бағдарламаның үшінші кезеңі. Күнделікті оқыту процесінде оқушының толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Оқушылар өз ойларын, өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айта алады. Бұл сатыда оқушылар бір-бірімен әсерлі түрде ой алмастыру, ой түйістіру, өз үйрену жолын, кестесін жасау мақсатында басқалардың әр түрлі кестесін біліп үйренеді. Бұл үйрену сатысы – ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып табылады. Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта

қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді. Осы кезеңді тиімді етуге лайықталған “Бес жолды өлең”, “Венн диаграммасы”, “Еркін жазу”, “Семантикалық карта”, “Т кестесі” сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшелігіне, ауыржеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады. Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы білімнің дайын күйінде берілмеуі. Нақты жағдайда «мынаны 70 пайызын былай жазу немесе айту керек» деп көрсетпей, оқушының өзінің шығармашылық ойлауының орын алуына мүмкіндік беру, шешім қабылдауға үйрету, жауапкершілігін арттыру. Сабақта бақылау - бағалау қызметін қолдану әдістерінің бір түрі «Синквейн». Синквейн – сабақта білімгерлердің танымдық белсенділігін жандандыру әдістерінің бірі. Синквейн – бұл 5 қатардан тұратын өлең жолдары, нақты тақырып бойынша пысықтауда ауқымды ақпараттарды қысқа сөйлем, көрініс арқылы баяндауды талап етеді. Қазақ тілінде синквейн әдісі оқыту міндеттерін шешуге көмектеседі.

Қорытындылай келе, пәнге деген қызығушылықты арттыруда ең көп қолданылатын тиімді тәсіл сабақтағы қолданылған әдіс-тәсілдер деп айтсам артық болмайды. Сабақтың тартымды өтуі, ұтымды тәсілдерді дұрыс қолдана білу бізден, яғни бүгінгі оқытушыдан ізденісті талап етеді. Сондықтан алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шығары сөзсіз. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы, 2017ж
2. Педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы бойынша Мұғалімге арналған нұсқаулық, Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017 ж
3. Негізгі және жалпы орта мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулық. Оқу-әдістемелік құрал. 2017ж

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Жамалова Майя Суниятовна

Ақтөбе облысы, Қобда ауданы, «Жанаталап негізгі мектеп-бөбекжайы»,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация. Мақалада цифрлық технологиялардың қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданылуының тиімділігі мен маңыздылығы талқыланады. Цифрлық платформалар мен мобильді қосымшалардың, аудио-бейнемазмұндардың және интерактивті әдістердің оқушылардың білімін арттырудағы рөлі қарастырылады. Оқытудың визуалды және аудио материалдар арқылы жүргізілуі, сондай-ақ электронды оқулықтар мен онлайн ресурстардың қолданылуы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, білімді терең меңгеруге ықпал етеді. Сонымен қатар, цифрлық технологиялар мұғалімдерге оқушылардың жеке дамуын бақылап, оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мақала цифрлық технологиялардың қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарын жандандырып, оқу процесін заманауи әрі қызықты етуге маңызды әсер ететінін көрсетеді.

Негізгі сөздер: цифрлық технологиялар, қазақ тілі, қазақ әдебиеті, интерактивті сабақтар, электронды оқулықтар, онлайн ресурстар, мобильді қосымшалар, визуалды және аудио материалдар, білім беру, оқушылардың дамуы, оқу процесі.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың рөлі барған сайын артып келеді. Олардың қолданылуы білім сапасын арттыруға, оқушылардың қызығушылығын оятуға, сондай-ақ оқыту процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнінде цифрлық технологияларды қолдану, әсіресе, тіл мен әдебиетке деген қызығушылықты арттырып, оқыту әдісін жана деңгейге көтеруге көмектеседі.

1. Цифрлық платформалар мен қосымшалар. Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабақтарында түрлі цифрлық платформалар мен қосымшаларды қолдану оқушылардың

тіл үйрену процесін жеңілдетеді. Мысалы, «Google Classroom» немесе «Moodle» сияқты платформалар арқылы мұғалімдер оқу жоспарларын, тапсырмаларды, тесттерді және ресурстарды онлайн режимде бөлісе алады. Бұл оқушыларға үй тапсырмаларын орындау, оқу материалдарын қайталау және мұғалімдермен байланыс орнату мүмкіндігін береді.

Сонымен қатар, «Quizlet» немесе «Kahoot!» сияқты интерактивті қосымшалар оқушылардың лексика мен грамматика тақырыптарын бекіту үшін қолданылады. Бұл қосымшалар оқытуды ойын түрінде ұйымдастырып, оқушылардың белсенділігін арттырады.

2. Визуалды және аудиоматериалдар. Қазақ әдебиетін оқытуда цифрлық технологиялар арқылы аудио және бейнемазмұндарды қолдану өте тиімді. Әдеби шығармаларды тыңдау немесе көрнекі бейнемазмұнды көру оқушыларға шығарманы тереңірек түсінуге және оның мазмұнын көзбен көруге көмектеседі. Мысалы, қазақ әдебиетінің көрнекті шығармалары бойынша дайындалған бейнемазмұндар немесе аудиокітаптар оқушыларға әдеби шығарманың авторы, оның өмірі мен шығармашылық жолы туралы мағлұмат береді.

3. Интерактивті сабақтар және онлайн ресурстар. Цифрлық технологиялар сабақтың интерактивті болуына мүмкіндік береді. «Padlet», «Nearpod» сияқты платформалар арқылы мұғалімдер түрлі тақырыптар бойынша интерактивті постерлер мен тақырыптық талқылаулар ұйымдастыра алады. Оқушылар өздерінің пікірлерін бөлісіп, сұрақтарға жауап беріп, топтық жұмыс жасау мүмкіндігін алады. Бұл әдіс оқушыларды сыныпта белсенді қатысуға ынталандырады.

4. **Электронды оқулықтар мен оқу материалдары.** Қазақ тілі мен қазақ әдебиетіне қатысты электронды оқулықтар мен оқу материалдары оқушыларға теориялық білім алуға және өз бетімен ізденуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, электронды оқулықтар арқылы мәтіндерді оқып, аудио немесе бейне материалдарды тыңдай отырып, әдеби шығармаларды терең зерттеуге болады. Мұғалімдер бұл материалдарды сабақ барысында тиімді пайдаланып, оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін жандандыра алады.

5. **Оқушылардың жеке дамуы мен бақылау.** Цифрлық технологиялардың тағы бір маңызды аспектісі — оқушылардың жеке дамуын бақылау. «Edmodo», «Google Forms» сияқты құралдар арқылы мұғалімдер әр оқушының білім деңгейін бақылап, оқытудың нәтижелерін талдай алады. Бұл мұғалімдерге әр оқушының жеке жетістіктерін бағалауға, қиындықтарын анықтап, қажет болған жағдайда көмек көрсетуге мүмкіндік береді.

Цифрлық технологияларды қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабақтарында қолдану білім берудің сапасын арттыруға, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін

дамытуға және олардың тілге деген қызығушылығын оятуға ықпал етеді. Технологияларды тиімді пайдалану арқылы мұғалімдер сабақтың тиімділігін арттырып, оқушылардың білім алу процесін қызықты әрі интерактивті ете алады. Осылайша, цифрлық технологиялар білім берудің жаңа дәуірін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Абдуллина, К. А. (2020). «Цифрлық білім беру технологиялары: теориясы мен практикасы». Алматы: Қазақ университеті.
2. Бейсенбекқызы, А. (2021). «Қазақ әдебиеті сабағында жаңа ақпараттық технологияларды қолдану». Алматы: Дайк-Пресс.
3. Құдайбергенова, Ж. М. (2019). «Қазақ тілін оқытуда цифрлық технологияларды қолданудың тиімділігі». Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия университеті.
4. Көшерова, Н. Б. (2021). «Жаңа технологиялар арқылы қазақ әдебиетін оқытудың әдістемесі». Түркістан: Түркістан университеті.
5. Омарова, Н. А. (2022). «Қазақ тілін оқытудағы инновациялық әдістер мен цифрлық технологиялар». Алматы: Қазақ тілі мен әдебиеті қоғамы.



АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ ТІЛДІК ҚАТЫНАСҚА ҮЙРЕТУ ЖОЛДАРЫ



Жубатова Заура Жайлаубаевна

Ақтөбе қаласы, «№47 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ,
ағылшын тілі пәні мұғалімі

Ағылшын тілі бірінші дүниежүзілік әмбебап тілі болып табылады. Еліміздің тарихында болып жатқан әлеуметтік - экономикалық, мемлекеттік зор ұлттар мен ұлыстардың бір-бірін түсінуіне халықаралық сипат алған ағылшын тілінің өзіндік рөлі зор. Қазіргі таңда мектептерде жаңартылған бағдарлама бойынша ағылшын тілі бастауыш сыныптардан бастап оқытылуда. Негізінен ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – оқушылардың ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін меңгеру болып табылады. Ағылшын тілін оқыту оқушылардың коммуникативті даму біліктілігін арттырады, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлеуге мүмкіндік алады. Ал әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шындай түседі. Шет тілін оқытуда басты рөлін түсіну үшін, білім беру мекемелерінде мұғалімдерге оның негізгі әдіс-тәсілдерін, құрылымын жақсы білуі керек. Ағылшын тілін үйретуде сөйлеу мен тыңдау дағдыларын дамытуға көптеген оқулықтарда әртүрлі әдіс-тәсілдер көрсетілген. Шет тілін оқытудың тиімділігін тек қана білім алушыларға байланысты емес, оқыту стратегиясына байланысты. Стратегиялардың үйлесімімен ең жоғары тиімділікке қол жеткізуге болады. Бұл мақсатқа жету үшін ең басты фактор мыналар: мұғалімнің білім алушыға немесе оқушыға деген педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігін жетілдіру және сабақтағы әлеуметтік-психологиялық бірлестік жағдайындағы қарым-қатынасы. Тілді үйрену сабақтарында оқушыларды тыңдау, оқу, жазу, сөйлеу дағдыларын дамыту сабақ барысында жүзеге асырылуы керек. Жазудан

гөрі оқушыларды тыңдап түсінуіне, сөйлеуіне көбірек назар аударылады, өйткені балалардың басым көпшілігі есту, көру арқылы есте сақтайды. Қойылған мақсаттарға жету үшін оқушылардың сөйлеу дағдыларын жетілдіру, дамыту және сабақта ойын түрлерін қолдануы керек. Өйткені, ойын - көңіл-күй, ойлау күштерін талап ететін, ұйымдастырылған сабақ болып табылады. Оқушылардың қабілеттерін дамыту үшін өлең қолданылады. Әндердің оқушылар үшін қызығушылығы мынада: олардың не жайында айтылатында, қандай әуен түрінде орындалатындығы. Әндер оқушыларға бірдеңе жайлы хабар береді, қызықтырады, тілдік қарым-қатынаста бірінші орынды алуға итермелейді. Оқушылар шығармашылық жұмыс арқылы, белгі бір суреттерді салып және жазып, сурет бойынша сөйлейді. Бұл әдісте оқушының дағдысы қалыптасып, қызығушылығы артады. Осыдан келе сурет салу барысында ән қосымша орындалса, оқушылардың көңіл-күйлері көтеріліп, сабаққа деген ынталары, қызуғушылықтары артады. Оқушылар өленді үйрену барысында, дене мүшелері мен сезім мүшелерінің, ағылшын тіліндегі атауымен танысады. Бұл эстетикалық мотивация. Эстетикалық мотивация – ойлауды дамытады, көңіл-күй, ойлау, жағымды сезімдерді қалыптастырады. Бұлардың барлығы тілді үйрету үдерісінде жүзеге асады. Аталған дағдылар: айту дағдыларын жетілдіреді, дауыс ырғағы және ырғақ артикуляциясындағы нақтылықты жетілдеру мүмкіндік береді, шет тілі бойынша тілін, сөздік қорын байытады, тыңдалым, айтылым, жазылым, оқылым біліктілігін арттырады, монологтық, диалогтық айтылуларды қалыптастырады. Оқушылар диалог әдісін қолдана отырып

талқылау, білімді бірлесіп құру, түсіну мен дағдыларды қалыптастыру арқылы білім алады. Оқушылар сұрақтар қою арқылы, тақырып бойынша өз ойларын айтуға мүмкіндік алады. Өзара талқылау арқылы түрлі ойлар болады, сұхбаттасу арқылы өз ойларын дәлелдеуге тырысады. Диалогтік тәсіл оқушылардың ашылуына, ойын жеткізуіне, сөздік қорының молаюына көмектеседі. Ғылыми зерттеу нәтижелері сабақта диалогтің маңызды рөл атқаратынын көрсетті. Мерсер мен Литлтон (2007) өз еңбектерінде диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар олардың білім деңгейінің өсуіне ықпал ететінін атап көрсетті. Выготский кіші жастағы балаларда когнитивті даму әрекеттері әлеуметтік қарым-қатынас үдерісінде, яғни анағұрлым қабілетті оқушылармен араласу, қоршаған ортамен өзара қарым-қатынас жасау арқылы оқушыларды ересектерше ойлау әдісіне үйрету кезінде қалыптасатын оқушы ретінде суреттейді. Сонымен қатар Выготский когнитивті дамудың, оқушылар өздерінің «Жақын арадағы даму аймағында» жұмыс істесе жақсаратындығын атап көрсеткен. Диалог барысында оқушылар нәтижеге жету үшін күш жұмсайды және Мерсер (2000) сипаттағандай білімді бірлесіп алуда және пікір алмасу барысында тең құқылы серіктестер болып табылады. Пікір алмасу

оқушылармен диалог құру арқылы жүзеге асады. Диалогтің өзі сабақ өту кезінде әр түрлі әдіс арқылы жүзеге асады. Мысалы : сұрақ — жауап, рөлдік ойын, тапсырманы орындату, жұптық жұмыс, диалогтік мәтінді оқу. Аталған дағдыларды қолдана отырып, оқушының бойына сіңірген кезде ғана, оқушылар тілдік қатынасқа түсіп, еркін сөйлеуге дағдыланады.

Қазақстан халқының лингвистикалық капиталын дамыту мақсаты мемлекеттік тілге қоса еліміздегі басқа да тілдерді оқып-үйренуді міндеттейді. Бұл мақсаттың аясында қазақ жұртын мекендейтін халықтардың тілдерін дамыту міндеттелген. «Өзге тілдің бәрін біл, Өз тіліңді құрметте!» деген Қадыр Мырза Әлидің әйгілі өлеңінде лингвистикалық капиталдың негіздемесі жатыр. Өзге тілді білсең — өрге шығасың, Өз тіліңді білсең, төрге шығасың. Елдің ертеңгі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1) Қазақстан Республикасының Президентінің Жолдауы
- 2) «Айқын» газеті, жаңа басылым «Еліміздегі ағылшын тілінің рөлі»
- 3) Шетел тілін оқыту әдістемесі №3 2021ж



ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚОЛӨНЕР ТАРИХЫ

Жұмағалиев Бекнұр Бақтығалиұлы

Атырау қаласы, «№36 мектеп-гимназиясы», көркем еңбек пәні мұғалімі

Ағаш – адам баласы жер бетінде пайда болған кезде ең алғаш тұтынған материалдардың бірі болып саналады. Ағаш – адамның ежелгі жасыл досы. Ол ата-бабаларымыздың бірінші қолға алған қаруы да, отыны да осы ағаш болған. Қазіргі ғылым мен техниканың қарыштап өскен заманында біздің күнделікті өмірімізде ағаштың алатын орны зор.

Қалтамыздағы сіріңкенің бір тал шырыпысынан бастап, кең байтақ еліміздің шартарабында жүріп жатқан алып құрылыстарда ағашсыз көп ісіміз ақсап жатқан болар еді.

Батыс Қазақстанда ағашқа әшекейлі ою жасау тәсілі бір түрлі болса, Орталық Қазақстанда, оңтүстікте басқаша. Біреулерінде ағаштан ою тік ойылып алынса, кейбіреуінде үшкілденіп келген жатық оюлар ұшырасады. Халық шеберлері ағаштан ойып әр түрлі ыдыстар да дайындайды. Сондай-ақ астау, тостаған, ожаулардың алуан түрлерін жасайды. Сондай-ақ қазақ шеберлері жиһаз да жасаған. Оның алдыңғы жағына қараған бетін ғана әшекейлеп оюлаған да екі жаны, үстіңгі беті жай ғана тақтадан қағылған. Сандық, кебеже, жүк аяқ, кереует сияқты қазақ жиһаздары көшпелі өмірге бейімделген, көшіп-қонуға жеңіл әрі ықшамды етіп жасалады. Ағаш оюшылар халық оны ағаш ұстасы деп атайды, түрлі оюлармен кереуеттің ағаш бөліктерін, кебелерді безендірген, тостаған, саптыаяқ, ожауларды, астауларды ойған, ер тоқым жасаған.

Ағаш – табиғатта өте жиі кездесетін өсімдіктердің бірі болғандықтан, адам өнеріне тигізетін пайдасы көп, алар орны бөлек. Сондықтан болар, біз ағашты күнделікті өмірімізде жиі пайдаланамыз. Атап айтқанда ағашсыз құрылыс өз жұмысын бастамайды, жиһаз фабрикалары үстел, орындық, камод, шкаф, шифоньер жасай алмайды, күнделікті тұрмыста қолданатын ыдыс – аяқтың көбі осы ағаштан жасалады. Басқа шикізаттарға қарағанда әртүрлі

мүліктер жасауға да өте қолайлы, тез өнделетін жұмсақ, жас күнінде былқылдақ, июге, тоқуға, ойып – шабуға келгенде теңдесі жоқ материал. Ағаш өңдеу өнерінде шеберлер көп құрал – саймандарды қажет етпеген. Темірара, балта, шаппа шот, бұрғы секілді негізгі құралдарды пайдаланған.

Қазақстанның алқапты аймақтарында, сулы, кең байтақ далаларында жасыл орман – тоғайлар өте көп кездеседі. Биік зәулім бәйтеректер, сымбатты сұлу ақ қайыңдар, былқылдаған талдар, теңдесі жоқ жуан қарағайлар мен емен, үйеңкі бәрі далаға ерекше сән көрік береді. Бірі қатты, екіншісі жұмсақ болып келетін бұлар жасалынатын зат – мүлікке сәйкес таңдалып отырған. Ағаштың осы жақсы табиғи ерекше қасиеттерін пайдалана отырып, шеберлер күнделікті тұрмыс қажетін өтеуге қолданылатын дүние – мүліктер жасап халықтың мәдени қорын байыта түскен. Ағаштан түйін түйген шеберлердің қолынан ыдыс – аяқ, ағаш төсек, жүк – аяқ, киіз үйдің сүйегі, арба, шарбақ және тағы басқа заттар шыққан. Халық шеберлері, ұсталары ағаштан тек үй шаруашылығына қажетті бұйымдар ғана жасап қоймай, оларды әшекейлеуді, безендіруді, мәнерлеп оюды, көркемдеп қашауды, шабуды және ағаш бетіне нақыштап өрнектер салуды шебер игерді. Өнердің бұл түрімен ата – бабамыз сонау сақтар дәуірінен бастап айналысқан (б.з.б. VI – VII ғасыр).

Ағашты қолымызға таяқ қылып ұстаған күннен бастап, көптеген қасиеттерін игеріп, кеңінен пайдаландық. Олардың әрбір түрінде, қиынды кесіндісінде өте әдемі табиғи көркем сурет бар екеніне көзіміз жетті. Осы қасиеттерін жұмыс барысында қашап кескенде, бояғанда ағаш шеберлері ескеріп, орнымен пайдаланып отырған. Емен, терек, қайың, секілді ағаштарды Солтүстік аудандарда толық пайдаланып, оның ішінде

қызыл қайыңды жақсы табиғи көркем суреттері үшін жиһаздар, үй мүліктерін жасағанда ерекше сақтап бағалаған. Олардың түрлерінен ердің қастарын қашап, шапса, діңнен ыдыс – аяқ жасаған және оларды әсем оюлап, өрнектеп безендірген. Ал орталық, шығыс аймақтарда алма, акация, ырғай, алмұрт ағаштарын кеңінен қолөнер жұмыстарында пайдаланған.

Кебеже, сандық, жүк – аяқ, қобдишалар жасау үшін алма мен жаңғақ ағаштарын, ал музыка аспаптарын жасауға тал, қарағай, алма, арша ағаштарын таңдады. Терек, қарағай, үйеңкі, емен секілді ағаш түрлерін көлемді құрылыс қажеттеріне өтетін бұйымдарға пайдаланды.

Археологтарымыз темірден жасалынған дүниелермен қатар көптеген ағаштардың да істелген бұйымдарды Алтайда «Пазырық» қорымынан тапты. Осы заттардың беттерінде қойдың, бұланнның, бұғының және қасқырдың бейнелері ойылып бедерленгені байқалады. Бұйымдардың беті алтынның жұқа қабаттарымен қапталып, әсем оюлармен әшекейленген екен. Табылған дүниелердің көбі реалистік өмірді бейнелесе, ал кейбіреулері өте қарапайым халық қиялынан туған бейне мен рәміздік түрде берілген.

Алтай жерінде кездескен осы заттардың біздің дәуірімізге дейін II – III ғасырда жасалғандығы анықталды. Ағаштан жасалған оюлар өзімізге белгілі «Қошқар мүйіз», «Атбас» оюларының негізінде жасалғанын айқын көреміз. Қазақстанның қай жерінде болмасын бұл оюлар кеңінен таралған жиі кездеседі және мәдениеттің, өнердің дамуына маңызды рөл атқарады. Жапырақты ұсақ өрнекпен безендірілген ағаш – аяқ Іле өзенінің маңындағы тас жолдардан табылды. Ыдыстың ернеуі түрлі оюлармен безендірілгені байқалады. Өткен дәуір мен қазіргі кезеңді салыстыра қарасақ, ағаш өнерінің қолдану аясы барған сайын кеңейіп, жасалу әдістері күрделеніп жетіле түскеніне кейбір зерттеушілер мен саяхатшылардың күнделіктері мен еңбектерінен, суретшілердің бейнелеу, графикалық жұмыстарынан оқып көз жеткіземіз. Семей өңірінде болған суретші В.Н. Белослюдов үй тұрмысында пайдаланылған көптеген заттардың суретін салып қалдырған. Ою - өрнектің аса шеберлікпен орындалғанын төсек, қобди

кабаты сөрелерден аңғарып қазақтың ағаш өңдеу өнері өрісінің кеңіп бірте – бірте дамығанын байқаймыз. Қазақстан жерінде ағаш өңдеу өнерінің көне заманнан келе жатқанын бұйым түрлерінен, ою - өрнектердің стилінен байқауға болады. Оларға қазақы үй, ер тоқым, ағаш төсек, ағаш жастық, жүк – аяқ, кебеже және жүк – аяқ, ыдыс-аяқ түрлері жатады.

Ағашты көркемдеп өңдеу технологиясы. Ағаштан жасалған бұйымдарды көркемдеп өңдеудің ең ежелгі түрі оған өрнек ою болып табылады. Адам баласы ғасырлар бойы өзінің тұрғын үйін, ат әбзелдерін, қолөнер бұйымдарын ою өрнекпен көркемдеп безендіріп отырған. Мысалы, сақтар кезеңінде ағашқа бедерлеп мүсіндеу өнері кең етек алған. Ағаштан ойып жасалған шағын мүсіншелермен сақтар ер-тұрман әбзелдерін көркемдеген, ағаш бұйымдарын безендірген болатын. Өрнекті оюдың бірнеше тәсілі бар. Соның бірі — геометриялық бейнедегі өрнек. Мұндай өрнек ағаш бетіне геометриялық сурет салу арқылы жасалады. Олар үшбұрышты, төртбұрышты немесе шаршыны бірнеше үшбұрышқа бөлу арқылы өрнектеледі. Мұндай өрнектер өте шағын әрі кішкентай ойықтар болғандықтан, оларды құмқағазбен тазалау немесе әрлеу өте қиын. Сондықтан өрнекті орындау сапасы пышақпен қашаудың өткірлігіне тікелей байланысты болады.

Екінші тәсіл — өрнекті жұқалай тіліп салу әдісі. Мұндай өрнекті салғанда оның ізін пышақпен тіліп, өрнектің жиектерін көлбеулей жұқалап жонып алады. Бұл тәсілдің ерекшелігі, мұнда нобайы бойынша өңделетін бейне шет жақтарынан да өңделеді. Сондықтан да өрнекті жұқалай тіліп салу әдісі алынады. Мұндай оюды бірнеше әдістермен орындайды:

- біріншіден, өрнектің жиектерін дөңестеп, жұмырлай жиектеп, өрнекке кеңістіктегі көрініс беріледі;
- екіншіден, өрнектің сыртқы жиегін өрнек денесінің ортасынан да ойықшалап бедер беріледі;
- үшіншіден, бірінші және екінші әдіспен орындалған өрнектің түбін (фонын) бедерлеу, бедерді өрнектің мәніне қарай таңдап, бедер беру тәсілімен орындайды.

Өрнекті тақтай бетінің бір шетінен бастап салу әдісі. Тақтайдың өрнек салынатын бетінің көлеміне қарай сызылатын өрнек үлгінің көмегімен симметриялы жиек етіп салынады. Барлық жағдайда базалық жиек 5 мм-ден кем болмауы керек.

Салынатын өрнек тақтайдың бетіне симметриялы түсуі үшін тақтайдың бетіндегі бөлінген бөлшектер міндетті түрде жұп болуы керек. Сонда ғана өрнек иықтары бір бағытқа бағытталады. Тақтайдың бетін тең бөліктерге бөліп түсірілген сызықтар мен базалық сызықтардың шекарасында өрнектер ырғағы бір-біріне түйісіп тұрулары шарт.

Егер сызылатын өрнек өрнектелетін тақтайдың бетіне толық көшірілуі қажет болаған жағдайда, көшірме кальканың немесе үлгінің көмегімен көшіріледі

Ағашты кептіру. Адам ежелден-ақ ағаш кептіруде түрлі әдісті қолданған. Мысалы, қазақтар жаңа кесілген ағаштың қабығын аршып, ауа өтпейтіндей дәрежеде сиырдың жапасын жағып, көлеңке жерде бірнеше ай ұстаған, ал кейбір шеберлер күлдің астында сақтаған. Кең тараған тәсіл - жаңа кесілген су ағаштан бұйымды барынша болжамға келтіріп өндеп, оны 2-3 сағат суға салып қайнатқан. Сөйтіп ағаштың бойындағы химиялық заттардың бәрін сыртқа шығарған. Кейбіреулер суға ас тұзын қосады. Бұл тәсіл қазір де қолданылады. Өндірістік саланың дамуына байланысты қазіргі кезде ағаш арнаулы камералардың күшімен белгілі бір температурада кептіріледі. Кептірудің бірнеше түрі бар. Олар: атмосфералық, камералық, радиациялық беттестіру арқылы, жоғары ток өрісі арқылы және балқытылған ортада кептіру.

Ағашты сүргілеу. Ағаш бұйымдардың беті тегіс болу үшін, оны сүргілейді, ол арқылы ағаштың қажет пішіні мен өлшемі алынады. Сүргілеу барысында ағаштың бетінен оның жұқа қабаты алынып тасталады. Оны жоңқа деп атайды. Сүргілеу аспаптарының да түрлері көп. Олардың ең көп тараған түрлері – сүргі, шерхебель және фуганок. Шерхебель пышағының жүзі доға тәріздес дөңес келсе, фуганоктың пышақ жүзі түзу сызық сияқты болады. Шерхебельмен алғашқы дөрекі өңдеу жұмысы жүргізілсе,

сүргімен таза (тегіс) өңдеу жұмысы орындалады. Фуганок – жалпақ беттерді тазалап тегістеу үшін қажет аспап. Оның ұзындығы кәдімгі сүргіге қарағанда бірнеше есе үлкен, сондықтан онымен ұзын, жалпақ ағашты сүргілейді. Сүргіленген кезде күштің бәрі қолыңа түссін де, денені көп қозғалтпа. Алғашқы сүргілеуде сол қолыңа көбірек күш түсіріп, төсемнің алдыңғы жағын басыңқыра, содан соң екі қолыңа бірдей салмақ салып, соңында салмақты төсемнің арт жағына ауыстыр.

Ағаш ою құралдары. Ағаш материалдарын қарапайым өңдеу үшін, балташы қашауларды, сүргілерді, бұрғыларды, балға түрлерін пайдаланады. Ал материалды көркемдеп өңдеуге арнайы дайындалған құрал түрлерін қолданады. Олар: тік жүзді өткір қашаулар мен жартылай ойықша келген қашаулар. Қашаулардың жүздері 6 мм-ден 32 мм-ге дейін жетеді. Ағаш материалдарын оюға қажетті басты құралдар - қашау мен үшкір пышақ. Ең көп қолданылатын қашау түрлері: үшкір пышақ, тік жүзді және ойық жүзді қашау құралдары және олардың ойған пышақ пен қашау іздері көрсетілген. Ағаш оюдың бірнеше тәсілдері бар.

Ағаш ою тәсілдері. Ағаш оюдың бірнеше тәсілдері бар. Негізінен оларды бедерлеп ою және жұмырлап ою деп шартты түрде екіге бөліп топтауға болады. Бедерлеп ою деп тегіс тақтаның бетіне өрнек салуды, шығыңқы етіп мүсіндік бейнелерді жартылай көлемімен мүсіндеуді, ағашқа бедерленетін барельефті атайды. Ал тұтас ағаштан шабылатын келі-келсап, аяқ-табақ, саптыаяқ, астау, ожау сияқтыларды жасау арқылы жұмырлап ою тәсілін үйренеміз. Бедерлеп оюдың өзі де орындалу әдіс-тәсілдеріне қарай әр түрлі келеді. Егер тақтаға өрнекті тіліп түсірсең, жосықтау деп, қашау ізін тік салсаң, қиып ою деп, қашау жүзін көлбеу салып нұқи ойсаң, кертіп ою деп атағаның дұрыс. Ал ағаш ою үшін шеберхананың температурасы тұрақты, жел соқпайтын, ауасы құрғақ, қоналқы үйден оқшаулау болуы керек. Себебі ағаш ою - шулы жұмыс әрі керек-жарағы да, құрал-сайманы да көп. Ағаш оюға жарық түсуінің де әсері бар. Ағаш оятын орынға жарық қарсы алдыңнан немесе сол жағыннан

түспесе, бедердің көлеңкесі молайып, назарынды шатыстырады. Оның үстіне өткір құралдарды ұстаудың қауіпсіздік ережелері бар. Ол ережелерді де бұлжытпай орындамасаң, саусағыңды кесіп алуың әбден мүмкін. Себебі бедерлеп ою тікелей қол күшімен жасалады. Сондықтан бос қолыңды пышақ жүзі жүретін бағытқа апаруға болмайды. Ағаш ойған кезде жөке ағашын қолданған жөн, өйткені ол әрі жұмсақ, әрі тегіс болып келеді. Қиып ою, кертіп ою мен тік оймыштарды жартылай дөңгелектеу тәсілдерін көрсеттік. Жеке белгілер арқылы пышақ жүзінің түсу бағыттарын белгілейді. Сол әдіс-тәсілдерді мұқият қарасаң, пышақпен қалай жонып, қалай кесуді меңгеріп кетесің. Егер 3-4 мм-дей етіп, терең кертуге, кертілген жерді тағы да тереңдете оюға қолыңның шамасы келмесе, ағаш балғаны, шағын тоқпақты пайдаланып, яки қашауды керекті екпінмен соғу арқылы ойғыштауыңа да болады. Бедерлеп оюдың әдіс-тәсілі барлық халықта бірдей. Ағашты өрнектеуде қолданылатын ою кертпелерінің үлгілері, пышақ жосығының түрліше ізі, геометриялық пішіндерді ою тәсілдері берілген. Көрсетілген тәсілдерді дұрыс меңгерсең, суреттерде көрсетілген ою түрлерін орындап шыға аласың. Ағашты көркемдеп өңдеу барысында еңбекті қорғау мен оны ұйымдастыру ең маңызды мәселе осыны ұмытпаған жөн.

Ағаштарды қолөнерде пайдалану.

Ағаштан әсем, керемет жақсы бұйымдар, жиһаздар, ыдыс-аяқ, ер-тоқым, киіз үйдің сүйегін т.б. тұрмыс қажеттілігіне керекті заттар жасап шығару үшін, оның өсу процесінен бастап, оны кесіп, кептіріп дайындау жұмыстарын және де физикалық, механикалық негіздерімен қоса, оның табиғи биологиялық процестерін білу қажет. Ағаштың құрылысы: ағаш басқа өсімдіктен секілді бірнеше бөліктерден — жер астынан түбірі мен тамырларынан және жер бетіндегі діңі мен бұтақтардан тұрады. Түбір — тамырдың жалғасы, ағашты құлатпай тік ұстап тұру үшін және дің мен жапырақтарға жерден сумен минералды қоректік заттар, көмірқышқыл газын беру қызметін атқарады. Ағаштың - діңі — ағаштың ең негізгі бөлігі. Сондықтан ағаш өңдеу жұмысының барлық процестерінде пайдаланылады. Ағаштың

жоғарғы жіңішке бабын бөлікке бөлсе, төменгі жуан түбіріне жуық бөлігін екінші бөлікке жатқызады. Ағаш бұтақтары ағаштың ең жоғарғы бөлігінде орналасып, жапырақпен жалғасады. Ағаштың ішкі құрылысын жақсы білу үшін оны көлденең кесіп, микроскоппен қарағанда ғана түсініп толық мағлұмат алуға болады. Ағаштың өзегі әрқашанда ағаш діңі орталығында орналасып, түрі қоңырлау болып келеді, өзі бос борпылдақ тканьнен құралады. Ағаштың қабығы - олардың ең сыртқы қабаты ағашы ауырулардан, шаңтозаңнан, ауада кездесетін басқа да өзгеріс әсерлерден сақтап, қорғайды. Қабықтың өзі бөлікке бөлінеді: төз және тің болып, олар арқылы органикалық заттар ерітіндісі өтіп газдар алмасады. Ағаш сүрегі, ағаш діңінің негізгі бөлігін құрайды, ағаш діңі осы сүректің өсу көлеміне байланысты, сүрек әр түрлі клеткалардан тұрады. Ағаштың ісінуі - су, ылғал тиген кезде көлсін ұлғайтуы, ол әсем болмайды. Ағаштарды дұрыс сақтамағандықтан, дұрыс кептірмегендіктен олардың бойындағы ылғал әр түрлі кебеді. Жылуға жақын жеріндегі ылғал тез кебеді де, ал жылудан қашығырақ жағы кейінірек кебеді, осының салдарынан ағаш жарылып кетеді, іске жарамсыз болып қалады. Тез кепкенде, не су тигенде ағаштар өздерінің сыртқы және ішкі түрлерін өзгертеді. Балалар, ағашпен жұмыс істеу алдында әрқашанда ағаштарды мұқият тексеріп алған жөн. Түзу, жарылмай кепкен ағаш жұмыстың сапалығын арттырады. Жасаған бұйымдардың да әдемі болып шығуы осыған байланысты және кейін кеуіп, формасын өзгертпейді./3,79/.

Құрал-саймандар. Қазақ халқы ерте заманнан бастап тастан, ағаштан, сүйектен, мүйізден, темірден қарапайым саймандардың түрін жасай білген. Енді ағашты өңдеуге, әрлеуге арналған саймандардың бір тобы мыналар болып саналады:

Имек қашау-ұзындығы 25-30 см, сабынан дүзіне дейін темірден жасалған имектелген жеріне өткір дүз шығарады. Бұйымдардың ішін оюға арналған сайман. Тік қашау - ұзындығы 20-25см, дүзін немесе жұмыс бөлігі металдан істеп, сабын ағаштан жасаған, ағашты тесуге арналған құрал.

Шаппа шот - ағашты шауып қалыңдығын жұқартумен қатар әртүрлі

формаға келтіріп жөндейтін сайман. Оның имек басын металдан жасап, өткір дүз шығарады, сап орнататын ұнғысы болады. Шоттың басын тал, қайыңнан жасайды.

Аталғы шот - ағаштан жасалған ыдыстардың ішкі қуысын шауып жөндеуге арналған сайман. Оның дүзі жартылай доға тәрізді болады.

Үскі - ағаш-сүйек, шегерлердің орнын белгілеп тесуге арналған біз. Бұл біздің формасы үш қырлы, кейде төрт қырлы болады. Біздің жұмыс бөлігін темірден, сабын, ағаш мүйізден саптауға болады.

Тістеуік- ағаш, мүйіз, металл шегелерді қысып, суырып алуға арналған шағын қысқым. Бұл сайман металдан жасалады.

Балта - ағаш шеберлері балтаны атқаратын қызметіне қарай үлкен, кіші болғызып темір ұсталарына жасатып алады. Кішкене балтаны айбалта деп атайды. Балтамен көбінде ағаш бұйымдарды алғашқы жөндеуден өткізеді, дүзі өткір сайман.

Имек ыңғыру-қолға ұстауға ыңғайлы, жұмыс істейтін бөлігі имек, өткір дүзі бар, сабы ағаштан жасалған, қуыс бұйымдарының ішін әрлеп оюға арналған сайман.

Пышақ- жұмыс бөлігі металдан, сабы ешкі мүйізінен жасалған, бір жағына жүз шығарып өткірленген сайман. Пышақтың түрі өте көп. Ою - өрнек шығаруға, тері тарамысты жөндеуге, ағашты жонуға арналған пышақтың түрлері әр алуан болады.

Бұрғы- ағаш, сүйек, мүйіз, металл бұйымдарды тесуге арналған сайман. Бұл сайманды металдан істеп екі жағына қарама - қарсы дүз шығарып жасайды. Бұрғының түрі өте көп болады.

Қуыс құлақ - малдың құлағы тәріздес, екі жағы ұшына дейін дүзді, бұрғылап тескен тесікті үлкейтіп, кеңейтуге арналған ыңғырудың бір түрі. Қолдан жасап алуға ыңғайлы сайман.

Ойыс жүзді қашау- жұмыс бөлігі металдан істеліп, жүзі жоғары қарай ойысқан, өткір сайман. Ағаш бұйымдарында бір өлшемде ойыс,- бедер түсіруге арналған. Сол ойыс бедердердің бетін қырып, тегістеп, әрлейтін аспап.

Құс тұмсық ыңғару-бұл ыңғару ою - өрнекті ойып салуға арналған. Біз тәріздес жүзі үшкір әрі өткір имек тұмсық. Имек тұмсығының екі жағында да, өткір жүзі бар сайман. Жұмыс бөлігі металл сабы, ағаштан жасалған. Шеберлер ол сайманды өздерінің істейтін бұйымдарының ыңғайына қарай қолдан жасап алады.

Балға - ағаш шеберлері балғаның екі түрін пайдаланады. Темір балға және ағаш балға. Ағаш балғаны кейде тоқпақ деп те атайды. Тоқпақты ағаштың ұрысынан немесе ағаш бұтағының берішінен (без) жасайды. Ағаш жұмысына көбінде осы тоқпақты пайдаланады. Қайыс илегенде осы ағаш тоқпақ пен жаңғырық керектенеді.

Ағаш ою өрнегі бұл қазақ халқының көпғасырлық мәдениетінен қалған, қазіргі күнге дейін жалғасып келе жатқан ұлттық өнердің бірегей түрі. Бұл өнер түрі атадан балаға мұра болып қалып, қазіргі заманғы шеберлердің қолында жаңғыруда. Ағаш ою өрнегінің құндылығы эстетикалық жағынан ғана емес, мәдени және тарихи мұра ретінде де жоғары.

ЖАҢА ҒАСЫР ТАЛАБЫНА САЙ ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУ



**Агыбаева Акмарал Нурпеисовна,
Казкеева Гульжанат Нагашыбаевна**
Ақтөбе қаласы, «Ақтөбе Жоғары политехникалық
колледжі», химия пәні мұғалімдері



«Қазіргі жаһандану дәуірінде жаңа технологияның қарқынды дамуы өмірімізге түбегейлі өзгерістер әкелді. Білім саласына қойылатын талаптар мүлдем өзгеше. Сапалы білім қарқынды дамудың басты шартына айналды.»
Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың ұстаздардың тамыз конференциясында сөйлеген сөзінен.

Қазіргі таңда Қазақстанның жан-жақты дамуының бірден-бір жолы білім мен ғылымды әр қырынан меңгеру қажет болып отырғаны белгілі.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаға бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

Қазіргі педагогика теориясы жаңашылдыққа бет бұрып, білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болумен жаңа технологиялар өмірге келді. Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үрдісінде пайдалану-оқыту мақсатына жетудің тиімді жолдарын көрсетеді.

Химия пәні сабақтарында да ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда. Заттардың құрамы мен құрылымын, қасиеттерінің құрылымына тәуелділігін, қасиеттері белгілі жаңа заттар мен материалдар алуды, химиялық өзгерістердің заңдылықтары мен оларды басқарудың жолдарын зерделеу - химия пәнін оқытудағы негізгі мәселелер. Заттар әлемін (олардың құрамын, құрылымын, бір заттың басқа затқа айналуын) зерделей отырып, студент практикалық қызмет үшін тиянақты білім алуы тиіс. Осыған байланысты күнделікті сабаққа: мультимедия (видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, электрондық оқулықтарды); зертханалық тәжірибелер; компьютер (компьютерлік бағдарламалар, интерактивті тақта); анықтамалық мәліметтер (сөздік,

энциклопедия, карта, деректер қоры); интернет және т.б. көрнекі материалдарды пайдалану айтарлықтай нәтиже береді. Мұндай қондырғылар студенттердің қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылауға мүмкіндік береді. Студенттердің сабаққа деген қызығушылығын ояту оқытушының сабақ өткізу тәсіліне де байланысты. Оқытушылардың бүгінгі күні оқыту үрдісінде болып жатқан жаңалықтар мен өзгерістерден дер кезінде хабардар болып отыруы - сапалы білім берудің кепілі.

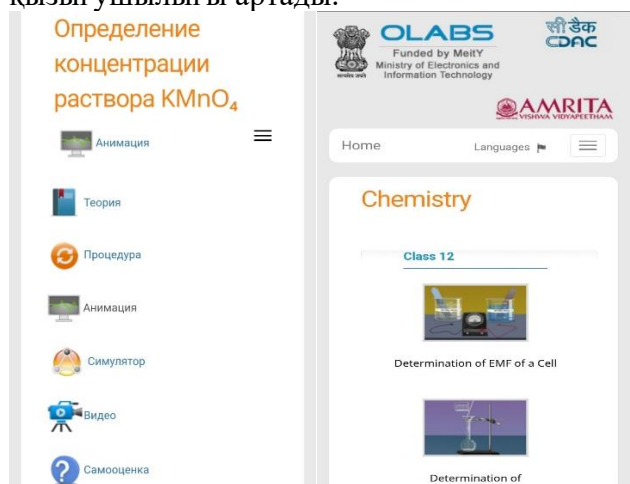


Мысалы, PhET интерактивті модельдеу бағдарламасы – бұл орта мектеп оқушыларынан колледжге дейін қатысу, іздеу және іздеуді дамытуға арналған ақысыз, онлайн, интерактивті ғылыми және математикалық модельдеу болып табылады. Бұл имитациялар интерактивті, ойынға ұқсас орта, мұнда студенттер зерттеу және тәжірибе жасау арқылы үйренеді. Мүмкін болатын бір ерекшелік – химиялық жүйелерді бейнелейтін және пайдаланушыларға химия мен басқа пәндердегі көптеген ұғымдарды зерттеуге мүмкіндік беретін Колорадо университетінде жасалған, жүктелетін тегін имитациялар – PhET Interactive Simulation.

PhET модельдеуі бүкіл әлемде мектептер мен колледждерде икемді оқыту құралы ретінде кеңінен қолданылады.



Сонымен қатар, Acetyl бағдарламасын қолдана отырып, химия пәнінде күрделенген формулаларды графикалық әдіспен құрастыруға болады. Заттардың құрылымдық формулаларын құрастыра отырып, студенттер білімдерін жетілдіреді және пәнге деген қызығушылығы артады.



OLabs бағдарламасы онлайн-зертханаларды өткізуге қарайым және ыңғайлы бағдарламаның бірі. Студенттер гаджеттеріне OLabs бағдарламаны оңай жүктелеп алып, тақырып бойынша зертханалық жұмыстарды онлайн форматта

орындайды. «Жүз рет естігеннен бір рет көрген артық» деген сөздерді ескере отырып, химия пәні бойынша эксперименттерді виртуалды өткізуге мүмкіндік береді. OLabs бағдарламасын Amrita Vishwa Vidyapeetham және CDAC Mumbai құрастырған.

Пән апталықтарының өткізілуі білім алушының пәнге деген ықыласы артып, қызығушылықтары анықтала бастаса, онда пәнді меңгеруге деген құштарлық тереңдей түседі. Мұндай жұмыстар студенттер білімін дамытып қана қоймайды, оларды жан-жақты тәрбиелеудің де міндеттерін шешеді. Студент бойындағы бейімділік пен икемдікті дамыту мақсатында түрлі сайыстар, интеллектуалды ойындар, пікірталастар, дөңгелек үстелдер ұйымдастырылады. Оқыту барысында қолданылып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқытудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған. Қазіргі таңда оқыту үрдісін жоспарлау, қолдану және бағалаудың тиімді әдістерін ұсынушы жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп, негізгі мақсаты – өз бетінше дами алатын жеке тұлғаны қалыптастыру. Демек, білім беру мазмұнын жаңарту, үздіксіз білім беру жүйесін дамыту- бүгінгі күннің объективті заңдылығы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ» атты тамыз конференциясы. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев. 2019 ж 19 тамыз
2. Қазақстан Республикасында Білім берудің Мемлекеттік бағдарламасы, 2022 жыл
3. Наурызбаева Ш.К., Маканов У.М. «Ақпараттық технологиялар арқылы химиядан үздіксіз білім беруді дамыту», 2020
4. Нұрмағамбетова Ә.М. «Ақпараттық – коммуникативтік технологияны оқу үрдісінде пайдалану» - Педагогикалық альманах, №3-4, 2010
5. Алкеев Қ.Н., Ханхожаева С.Д. және т.б. «Химия пәнін оқытуда инновациялық – интерактивті оқыту әдістерін қолдану» Интернет желісі:

1. https://phet.colorado.edu/sims/html/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab/latest/circuit-construction-kit-dc-virtual-lab_ru.html
2. <https://acetyl.ru/>
3. <https://www.olabs.edu.in/>

МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ШКОЛЕ

Кенжебаев Жасулан Куандыкович

Учитель физической культуры, КГУ «Основная школа-гимназия №2» г. Актобе

Ключевые слова: методы, обучение, преподавание, принципы, Теория, Физическая культура, физкультура, школа, школьник

Аннотация: в данной работе поднята весьма актуальная проблема, связанная с методикой преподавания физической культуры. В данной статье рассмотрены основные принципы и методы, подходы к преподаванию физической культуры в школе.

Для оздоровления и укрепления иммунитета детей в школе, как в старшей, так и в младшей, предусмотрены занятия физкультурой. Физическая культура – это социальная деятельность, имеющая цель с помощью осознанной двигательной активности сохранить и укрепить здоровье, развить психофизические способности человека. В настоящее время школьным учебным планом предусмотрено три урока физкультуры в неделю. Физическая культура в школе – предмет нужный и важный. Во многих школах один из этих уроков заменяется уроком ритмики или хореографии.

На уроках физкультуры школьникам стараются привить любовь к спорту и физическим нагрузкам, необходимым для общего укрепления здоровья и поддержания себя в хорошей физической форме.

Также уроки физкультуры воплощают и воспитательные задачи. Ребенок становится умнее, он продумывает тактики игры, которые приведут его к победе, развивается восприятие команды как единого целого. Физкультурные занятия воспитывают у школьников такие черты характера, как ответственность, смелость, целеустремленность, упорство, коллективизм и взаимовыручка.

Одной из главных проблем преподавания физкультуры в школе являются устаревшие программы и методики. При минимуме часов, выделенных на уроки физкультуры в школе, от учеников требуют сдачи нормативов, которые многим не по силам. Конечно, в Советском Союзе дети

были намного здоровее наших нынешних, ведь у них не было компьютеров и иных гаджетов, а сейчас в эпоху технического прогресса и интернета, многие дети «убивают» свое здоровье, просиживая за компьютером. По данным статистики, в каждом классе около трети детей относится к специальной группе здоровья. К таким детям нужен индивидуальный подход, нельзя заставлять ребенка делать что-то себе во вред.

Задачей физического воспитания должна стать не оценка физического развития детей, а само это развитие. Требование сдачи нормативов от нетренированных детей не приносит никакой пользы, оно способно лишь причинить вред здоровью.

Решением этой проблемы должен стать индивидуальный подход к каждому ребенку, который будет учитывать уровень физического развития. Занятия не должны вызывать перенапряжения и отрицательных эмоций, только при таких условиях от них можно ожидать положительной динамики и желания заниматься спортом. Не нужно сравнивать учеников друг с другом, заставляя их конкурировать. Лучше отражать достижения каждого ребенка по сравнению с его прошлыми результатами.

Необходимо активно развивать спорт в школе и привлекать учеников к школьным спортивным кружкам и секциям. Факультативные занятия физкультурой в школах могли бы внести весомый вклад в физическое развитие и укрепление здоровья детей.

Одной из основных задач в организации учебного процесса является создание мотивации к занятиям физической культурой. Эту проблему можно решить организацией учебных занятий по физическому воспитанию на основе различных видов спорта и систем физических упражнений, учитывающих индивидуальность школьника и его интересы. При такой форме организации занятий интерес к предмету

«Физическая культура» возрастает, школьники становятся активными участниками учебного процесса, эффективность занятий повышается. Ниже приведены подвижные игры, применимые на уроках физической культуры в школе:

1. Баскетбол [1]

Баскетбол – одна из самых популярных игр в нашей стране. Для нее характерны разнообразные движения: ходьба, бег, остановки, повороты, прыжки, ловля, броски и ведение мяча, осуществляемые в единоборстве с соперниками. Такие разнообразные движения способствуют улучшению обмена веществ, деятельности всех систем организма, формируют координацию. Он имеет не только оздоровительное значение, но и воспитательное. Занятия этим видом спорта помогают сформировать настойчивость, смелость, решительность, честность, уверенность в себе, чувство коллективизма.

2. Волейбол [2]

Игра в волейбол – одна из захватывающих, интересных и популярных игр на сегодняшний день. Технические приёмы, тактические действия включают в себе большие возможности для расширения и развития физических способностей, а также помогают в нравственном воспитании детей и подростков.

В процессе изучения у учащихся формируется потребности в систематических занятиях физическими упражнениями, учащиеся приобщаются к здоровому образу жизни, приобретают привычку заниматься физическим трудом, умственная нагрузка компенсируется у них физической. Занятия спортом дисциплинируют, воспитывают чувство коллективизма, волю, целеустремленность, способствуют поддержке при изучении общеобразовательных предметов, так как укрепляют здоровье.

3. Футбол [3]

Футбол в настоящее время, без сомнения, одна из самых популярных

спортивных игр в современном мире. Следует отметить, что в процессе игры в футбол подростки приобретают соревновательный опыт, причем это не только учебные игры в процессе урока, но и теоретическое обсуждение моментов наиболее известных игр, например, во внеурочное время. Игра в футбол и использование ее элементов на уроках физической культуры способствует развитию комплекса физических качеств подростка. На уроке можно использовать такие дидактические и методические приемы как: игровые упражнения с воротами, «квадраты» в неравных и равных составах, игры со специальными заданиями.

Список использованной литературы:

1. Максименко А.М. Основы теории и методики физической культуры.-М.: 1999
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: Учеб. для ин-ов физ. культ.- М.: 1991
3. Методика физического воспитания учащихся 10-11 классов: Пособие для учителя / Под. ред.В.И. Ляха: М.: 1997
4. Настольная книга учителя физической культуры / Под. ред.Л.Б. Кофмана. - М.: 1998
5. Теория и методики физического воспитания: Учебник для пед. институтов / Под. Ред. Б.А. Ашмарина. М.: 1990
6. Физическое воспитание учащихся 5-7 классов: Пособие для учителя / Под. Ред. В.И. Ляха, Г.Б. Мейксона. - М.: 1997
7. Гогунев Е.Н., Мартыанов Б.И. Психология физического воспитания и спорта: Учеб. пособие - М.: 2000
8. Голошапов Б.Р. История физической культуры и спорта: Учеб. пособие. - М.: 2000
9. Железняк Ю.Д., Портнов Ю.М. Спортивные игры: Учебник- М.: 2000
10. Матвеев Л.П. Общая теория спорта: Учебник. - М.: 1997
11. Смирнов Ю.И., Полевщиков М.М. Спортивная метрология: Учебник - М.: 2000

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ И ХИМИИ

Коломеец Василий Терентьевич

Учитель биологии и химии, КГУ «Сарбулакская средняя школа», Актюбинской области

Аннотация. В статье рассматривается развитие исследовательских навыков учащихся на уроках биологии и химии в школах Казахстана. Особое внимание уделяется методам и подходам, направленным на формирование у школьников исследовательского мышления через проектную и лабораторную деятельность. Приводятся примеры исследовательских работ, таких как изучение влияния внешних факторов на рост растений, эксперименты по химическим реакциям, а также подходы к интеграции практических методов в образовательный процесс. Рассмотрены перспективы и проблемы внедрения исследовательской деятельности в школьное обучение.

Ключевые слова: исследовательские навыки, биология, химия, проектная деятельность, лабораторные эксперименты, Казахстан, образовательные методы.

Исследовательские навыки играют важную роль в образовательном процессе, особенно в естественно-научных дисциплинах, таких как биология и химия. В рамках этих предметов учащиеся не только изучают теоретические концепции, но и учатся работать с данными, выдвигать гипотезы, проводить эксперименты, анализировать результаты и делать выводы. Все эти процессы являются основой научного метода и необходимы для развития полноценного исследовательского мышления. Рассмотрим, как можно развивать исследовательские навыки учащихся на уроках биологии и химии, приводя примеры реальных исследовательских работ, которые школьники могут выполнять.

Примеры исследовательских работ на уроках биологии:

1. Исследование влияния света на рост растений (фото- и гелиотропизм). Одной из наиболее распространенных исследовательских работ, которую могут проводить школьники на уроках биологии, является исследование влияния света на рост

растений. Учащиеся могут высаживать растения в одинаковые условия, но в разных вариантах освещения (естественный свет, искусственный свет разных спектров, тень и т. д.). В ходе эксперимента они изучают, как различные условия освещения влияют на скорость роста растений, их форму и ориентацию (например, изучая фото- и гелиотропизм).

Шаги исследования:

- **Постановка гипотезы:** «Растения, получающие больше света, будут расти быстрее, чем те, которые находятся в тени».
- **Проведение эксперимента:** выращивание растений в разных условиях освещенности (естественный свет, искусственное освещение, тень).
- **Измерение роста растений** в течение нескольких недель.
- **Сбор данных** (высота растений, количество листьев и их размеры).
- **Анализ результатов:** сравнение роста в разных условиях, выводы о влиянии света на растения.

2. Исследование водных экосистем: влияние загрязнения воды на рост водорослей. Этот исследовательский проект помогает учащимся понять важность чистоты водоемов и влияние загрязнителей на экосистему. Работы могут быть организованы с применением простых лабораторных процедур для наблюдения за ростом водорослей в разных условиях загрязненной воды.

Шаги исследования:

- **Постановка гипотезы:** «Загрязнение воды химическими веществами замедляет рост водорослей».
- **Подготовка различных водоемов** (например, емкостей с водой) с добавлением различных типов загрязнителей (например, соли, масла или химикатов).
- **Наблюдение за ростом водорослей** на протяжении нескольких недель.

- Сравнение роста водорослей в чистой и загрязненной воде.
- Составление выводов о влиянии загрязнителей на экосистему.

3. Экологические исследования: влияние кислотных дождей на растения. Школьники могут исследовать влияние кислотных дождей на различные виды растений. Этот проект помогает учащимся понять, как изменения климата и антропогенные факторы влияют на экосистему.

Шаги исследования:

- Постановка гипотезы: «Кислотные дожди вызывают повреждения тканей растений».
- Создание условий с использованием искусственно подготовленной "кислотной воды" для полива растений.
- Измерение изменений в внешнем виде растений (например, изменение цвета, замедление роста, повреждения на листьях).
- Сравнение состояния растений, которые поливались обычной и кислотной водой.
- Разработка рекомендаций по защите растений от негативных последствий кислотных дождей.

Примеры исследовательских работ на уроках химии:

1. Исследование реакции нейтрализации: влияние концентрации кислот и оснований на скорость реакции. Учащиеся могут исследовать, как изменение концентрации реагентов влияет на скорость химической реакции нейтрализации между кислотой и основанием. Это позволяет учащимся не только изучать теорию химических реакций, но и научиться анализировать кинетику химических процессов.

Шаги исследования:

- Постановка гипотезы: «При увеличении концентрации кислоты или основания скорость реакции нейтрализации увеличится».
- Подготовка растворов различных концентраций кислоты (например, соляной кислоты) и основания (например, натрия гидроксида).
- Проведение реакции нейтрализации и измерение времени, необходимого для достижения определенной точки эквивалентности

(например, с использованием индикатора или титрования).

- Сравнение времени реакции при разных концентрациях.

- Оценка полученных данных и выводы о влиянии концентрации на скорость реакции.

2. Исследование влияния температуры на скорость химической реакции. Эта работа позволяет учащимся понять, как температура влияет на скорость химических реакций. Это важная тема для изучения, поскольку температурные колебания играют ключевую роль в большинстве химических процессов.

Шаги исследования:

- Постановка гипотезы: «Увеличение температуры ускоряет химическую реакцию».
- Подготовка экспериментальной установки для проведения реакции между реагентами (например, растворение вещества в воде).
- Измерение времени, необходимого для достижения полной реакции при различных температурах.
- Регистрация результатов и составление графиков зависимости скорости реакции от температуры.
- Выводы о влиянии температуры на скорость реакции.

3. Исследование катализаторов: влияние катализаторов на скорость химической реакции. В этом исследовании учащиеся могут изучить, как использование катализаторов влияет на скорость реакции, например, на примере реакции разложения перекиси водорода. Катализаторы играют важную роль в химической промышленности, и понимание их работы важно для будущих специалистов.

Шаги исследования:

- Постановка гипотезы: «Добавление катализатора ускоряет химическую реакцию».
- Подготовка растворов перекиси водорода и добавление различных катализаторов (например, марганца или калия).
- Измерение времени, необходимого для разложения перекиси водорода, с использованием и без использования катализатора.
- Сравнение результатов и анализ данных.

• Выводы о влиянии катализаторов на химическую реакцию.

Развитие исследовательских навыков учащихся на уроках биологии и химии помогает не только углубить знания о природе и химических процессах, но и развить критическое мышление, способность работать с данными, а также навыки самостоятельной научной работы. Примеры исследовательских работ, описанных выше, являются яркими примерами того, как можно интегрировать теорию с практикой и развивать у учеников важные исследовательские навыки. Такой подход способствует формированию у школьников интереса к науке, а также подготовке их к решению более сложных задач в будущем.

Использованная литература:

1. Алимова, Г. М., & Абдувалиева, С. А. (2017). Развитие исследовательских компетенций учащихся на уроках биологии и химии в старших классах. Алматы: Алматы университеті.
2. Нурмахамбетова, А. С. (2020). Инновационные технологии и исследовательская деятельность на уроках биологии и химии в Казахстане. Научные исследования, 2(19), 55-59.
3. Токсанова, Г. К. (2019). Развитие исследовательских навыков на уроках химии и биологии в школе Казахстана: теоретические и практические аспекты. Алматы: Жазушы.



ПРОЕКТ АВТОМАТИЗАЦИИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ УМНОГО СВЕТОФОРА

Консбаева Айнура Каримоллаевна

Преподаватель специальных дисциплин, «Актюбинский Высший
политехнический колледж» г. Актюбе

Аннотация. В работе рассматривается процесс разработки системы управления автомобильными светофорами с учетом режима приоритета для того, чтобы регулировать дорожный трафик движения при образовании на них дорожных пробок, или же недопущения образования заторов на проезжей части.

Ключевые слова: автоматизация, умный светофор, прототип, датчики, микроконтроллер.

Автоматизированная система управления дорожным движением (АСУДД) - это комплекс программно-технических средств и мероприятий, направленных на обеспечение безопасности движения, улучшение параметров УДС, снижение транспортных задержек и улучшение экологической обстановки.

Для управления дорожным движением используются различные технические средства. К их числу относится светофорное регулирование. Оно может быть автономным, координированным, а также быть составным элементом автоматизированных систем управления дорожным движением.

Автономное светофорное регулирование осуществляется, как правило, на изолированных перекрестках. Координированное регулирование обеспечивает по возможности безостановочный проезд транспортных средств с определенной скоростью по улице или магистрали и охватывает два и более светофорных объекта. Суть координированного регулирования заключается во взаимосвязанной работе группы светофорных объектов, обеспечивающих включение зеленого сигнала к моменту прибытия группы

автомобилей, движущихся с расчетной скоростью. Все светофорные объекты должны работать с одинаковой длительностью цикла регулирования. На отдельных пересечениях допускается длительность цикла, кратная основному циклу.

Сдвиг фаз должен быть постоянным на соседних пересечениях. Основная цель введения АСУДД заключается в снижении суммарных задержек транспортных средств на перекрестках во всей зоне действия этой системы (район, город). Принцип действия АСУДД показан на схеме, представленной на рисунке 1.1.



Рисунок 1.1 - Принцип действия АСУДД

Имеется большое количество пересечений в городах, которые имеют необоснованно завышенный запас пропускной способности для автомобилей по одному направлению в ущерб автомобильному и пешеходному движению по другому направлению. Такие пересечения необходимо оптимизировать под существующую ситуацию.

В настоящее время в РК нет обязательных норм, регламентирующих построение цикла светофорного регулирования. Есть рекомендации и учебники, которые не обязательны для

использования и не используются. Кроме того, даже в имеющихся рекомендациях отсутствует полный набор инструментов для оценки пересечений (например, отсутствие оценки пешеходного движения), а современные ГОСТы в некоторых случаях неоправданно ограничивают круг решений (в частности, пересечение транспортных и пешеходных потоков).

Для полного представления влияния регулирования на пересечениях необходим регулярный сбор данных о дорожно-транспортных происшествиях с фиксированием места, времени, условий, возраста участников, последствий ДТП и других параметров. Это позволит выявить места концентрации ДТП, а также оценить условия, провоцирующие рискованное поведение участников дорожного движения, чтобы избежать их в будущем.

Оптимизация светофорного регулирования – относительно дешевый способ увеличить безопасность дорожного движения на пересечениях. Необходимо обратить пристальное внимание на этот способ, поскольку эффект может соответствовать (и даже превышать) дорогостоящим мероприятиям (например, разделение пешеходных и транспортных потоков в разных уровнях).

В настоящее время проводятся мероприятия по внедрению «умных» светофоров, под которыми подразумевается адаптивное регулирование движения.

По мнению специалистов, адаптивные режимы управления позволят снизить вероятность появления заторов и сократить необоснованные задержки транспортных средств, снизить уровень шума, вызываемый скоплением транспорта, уменьшить эмиссию выхлопных газов.

Существует мнение, что «умные» светофоры решают и проблемы пропускной способности, и проблемы безопасности. Однако следует иметь в виду, что логику работы адаптивного регулирования проектирует инженерпроектировщик. Адаптивное регулирование намного сложнее постоянных режимов работы, поэтому следует перед внедрением такого способа регулирования изучать реальную ситуацию в пределах всей

УДС, а затем на имитационных моделях оценить, к чему могут привести изменения.

В настоящее время контроль и автоматизированное управление технологическими процессами является важной частью сферы деятельности человека. Одной из основных задач систем автоматизации является непрерывный контроль текущих параметров, то есть измерение и сравнение контролируемого параметра с требуемым допуском, с дальнейшей выдачей команды для управления.

Целью работы является разработка системы управления автомобильными светофорами с учетом режима приоритета для того, чтобы регулировать дорожный трафик движения при образовании на них дорожных пробок, или же недопущения образования заторов на проезжей части.

При разработке данной системы управления автомобильными светофорами может быть возможным присвоении привилегии определенной улице, проспекту, создание так называемой «зеленой волны».

Для реализации проекта нужно изучить особенности подключения дорожных светофоров к микроконтроллерам, так как дорожные светофоры питаются от сети в 220В, и лампы накаливания и светодиодные блоки в светофорах работают от 12 или 24В постоянного тока или 220В переменного тока при том, что сам микроконтроллер рассчитан на 5В постоянного тока.

Написание прошивки программы будет на языке C, так как необходимо добиться наиболее простой модернизации устройства при необходимости добавления дополнительных функций не реализованных в опытном образце.

Проект имеет социальную значимость! В связи с этим на машины скорой помощи устанавливаются GPS-маяки, позволяющие отслеживать их местоположение в реальном времени. При поступлении сигнала о вызове система управления светофорами может продлить фазу зеленого сигнала, чтобы обеспечить беспрепятственный проезд. В случаях, когда камеры не могут корректно распознать автомобиль скорой помощи, GPS-трекер становится ключевым элементом, позволяя автоматизированным

системам более точно реагировать и снижать задержки на перекрестках.

Умный светофор, разработанный показан на рисунке 1.2.



Рисунок 1.2 – Умный светофор

При разработке данной системы управления автомобильными светофорами может быть возможным присвоении привилегии определенной улице, проспекту, создание так называемой «зеленой волны». Для реализации проекта нужно изучить особенности подключения дорожных светофоров к микроконтроллерам, так как дорожные светофоры питаются от сети в 220В, и лампы накаливания и светодиодные блоки в светофорах работают от 12 или 24В

постоянного тока или 220В переменного тока при том, что сам микроконтроллер рассчитан на 5В постоянного тока.

Список использованной литературы:

1. Троицкая Н.А. Единая транспортная система: Учебник для студентов учреждений сред. проф. образования — М.: Издательский центр «Академия», 2009. — 240 с.
2. А.А. Блискавицкий, С.В. Кабаев. Операционные системы реального времени (обзор)// Средства и системы компьютерной автоматизации. <http://www.asutp.ru> (дата обращения 07.04.2015).
3. Эрик Верхалст. Задача разработки ОСРВ для цифровой обработки сигналов // Мир компьютерной автоматизации. - 1997. - №4
4. Darroch J.N., Newell G.F. Queues for a vehicle-actuated traffic light. – 2010. Vol. 12.– 882-895p.(англ.яз.)
5. Stevanovic A. Adaptive traffic control systems: Domestic and foreign state of practice. Transp. Res. Board, Nat. Res. Council, Washington, D.C., NCHRP Synthesis 403, 2010 (англ.яз.)



ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТРУД КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ШКОЛЬНИКОВ

Лишкевич Дарья Анатольевна, Танкевич Елена Викторовна
Учителя художественного труда КГУ «Средняя школа №25» г. Актобе

Аннотация. Статья раскрывает важность занятий художественным трудом для развития творческих способностей школьников. Основное внимание уделено значению искусства, моделирования и макетирования в процессе формирования у детей способности к творческому самовыражению и преобразованию окружающего мира. Также подчеркивается роль педагогической поддержки и создания атмосферы свободы в процессе творчества, которая стимулирует уникальные подходы и решения. В статье рассматривается влияние народной культуры на творческое развитие, а также значимость психологической поддержки и обучения детей основным художественно-выразительным приемам.

Ключевые слова: творческие способности, художественный труд, искусство, моделирование, макетирование, психолого-педагогическая поддержка, народная культура, творческое самовыражение.

Развитие у школьников творческих способностей к творческому поиску и преобразованию действительности помогают занятия художественным трудом, которые воспринимаются ими с удовольствием как увлекательная игра, а не учеба. Занятия искусством, моделированием, макетированием являются важной областью развития творческих способностей детей, дают свободу творческому самовыражению, хорошо, когда элементы творчества присутствуют во всех видах деятельности детей: на занятиях, в игре, в общении, это активизирует творческие способности. Если результаты художественного труда детей бережно хранятся и наполняют, формируют эстетическую среду жизнедеятельности, то происходит создание условий, располагающих их к творчеству.

Педагогические исследования длительного характера подтверждают, что именно

художественно-эстетическое воспитание и художественный труд способствуют введению школьников в мир искусств, который эмоционально связан с миром их личных переживаний, наблюдений, раздумий. Ребенок входит в этот мир через самостоятельную творческую деятельность. Когда ребенок вырезает, склеивает макет, складывает бумагу и т.д., он задействует обе руки, а это способствует активизации обоих полушарий головного мозга. Таким образом, происходит развитие левого полушария, с которым связана способность говорить, считать, логически мыслить, и т.д. Одновременно развивается и правое творческое полушарие, которое отвечает за воображение, развитие музыкальных и изобразительных способностей пространственное восприятие объектов и т.д. Таким образом, художественный труд является одним из важных средств развития личности, оно способствует выработке у ребят психологической уверенности и целостного восприятия мира.

Большое значение на творческих занятиях имеет создание атмосферы духовной свободы, ситуаций успеха, условий, способствующих максимальной реализации возможностей ребенка, а также его становлению как неповторимой целостной гармоничной личности. Свобода в художественном творчестве обусловлена потребностями, интересом творческими возможностями художника. Необходимо предоставить ребятам право на свободный выбор, выполнение заданий разными средствами (аппликация, ручной труд, вышивание, оригами и т.д.), право на творческий поиск и на ошибку. Сегодня проблема творческого развития приобрела особую актуальность. Стремительность научно-технического прогресса, ускорение темпа жизни, мощный информационный поток и т.д. ведут к психологическим, физи-

ческим перегрузкам и стрессам. Человек не справляется с решением современных задач. Поэтому необходимо с детства готовить ребенка к принятию самостоятельных, творческих решений, умению ориентироваться в современном мире. Для того, чтобы он творчески развивался сам, взрослым необходимо создать такие условия его жизнедеятельности, которые вызывали бы у ребят потребность к творчеству, преобразованию себя и окружающей среды.

Занятия искусством, моделированием, макетированием являются важной областью развития их творческих способностей, дают свободу творческому самовыражению. Приобщение школьников к народной культуре – необходимое условие эффективности художественного труда. Испокон веков люди проводили долгие вечера за рукоделием, взрослые и дети вместе ткали, вышивали, водили хороводы и при этом пели хором. Бережно хранили и передавали из поколения в поколение песни, былины и мифы, а также приемы, способы, методы – секреты мастерства. Народные мастера, изучая опыт поколений, создавали произведения искусства, привнося свое личное восприятие, ощущение, понимания с позиций современности, вкладывая частичку своего таланта. Народная культура – это питающая основа для творческого саморазвития человека. При непосредственном общении с подлинными предметами народных промыслов ребята открывают для себя наиболее характерные черты народного творчества. Ребята узнают особые приемы, с помощью которых умельцы добивались наибольшей художественной выразительности, высокой эстетичности. Очень полезно школьникам на начальной стадии занятий изучать и даже копировать образцы, тренируя руку и глаз, но затем, уже по собственным эскизам, выполнять композиции и «в стиле». Главная цель выполнения работы «в стиле» – не точно повторить детали, а бережно сохранить дух. Чтобы традиция жила и возрождалась не во внешней форме, а в духе. Наиболее значимым условием эффективности процесса художественного труда является психолого-педагогическая поддержка ребенка. Психологи-

ческая поддержка определяется как понимание, признание, похвала. Одна из основных задач педагога состоит в том, чтобы помочь, поддержать и научить ребенка творчески подходить к процессу его взросления и развития. Педагогическая поддержка смягчает вхождение ребенка в мир знаний, творчества, способствует обретению им социальной активности и таких моральных качеств, как любовь, сочувствие, благодарность, умение видеть красоту. Необходимо стимулировать оригинальные, нестандартные решения детей, чтобы способствовать развитию творческого потенциала ребенка. Взрослым надо проявлять доброжелательность, терпимость и осторожность в оценке детских работ, организовывать обсуждение предложенных детьми вариантов. На занятиях творческого художественного труда не обойтись без изучения и применения основных художественно-выразительных средств и приемов композиции. Поэтому потребуется разъяснение детям таких терминов и понятий как гармоничность, пропорциональность, динамика, контраст, нюанс, ритм и т.д. Созидание выступает только показателем усвоения знаний, но и трамплином для их корректировки. Занятия художественным трудом дают возможность ребятам «здесь и сейчас» участвовать в полном цикле познавательного процесса от приобретения, преобразования знаний до их применения и сохранения в мыслительной и тактильной памяти. Одной из важных проблем образования является результат созидательной деятельности. Важно, что и как они создают. Именно на творческих занятиях закладываются и практически закрепляются азы общей культуры и эстетический вкус. Художественный труд предполагает процесс создания, соизмеримый с культурными требованиями и традициями. Педагогу, как участнику сотворчества всегда следует помнить об огромном воспитательном воздействии на человека мира бытовой культуры, потому что, именно в мире вещей происходит материализация мировоззрения, мировосприятия. При выполнении заданий необходимо уделять должное внимание к дизайну внешнего вида

изделий, относясь к этой проблеме не как простому украшательству, а как к неотъемлемой части создания единого эстетического образа модели.

Главным результатом занятий художественного труда являются не столько готовые изделия, и даже созданная с их помощью среда, сколько изменения, происходящие в самих детях. Ребята начинают активно воспринимать, и понимать предметно-пространственное окружение и самостоятельно, художественно организовывать, эстетизировать среду своей жизнедеятельности. Дети учатся создавать

собственные проекты нестандартной формы, комбинировать детали и варианты композиции, чувствовать особенности материала, у них возникает потребность в творческом труде.

Список литературы:

1. Ветлугина Н.А. Художественное творчество и ребенок. – М., 2020.
2. Коньшева Н.М. Методика трудового обучения младших школьников: основы дизайнобразования: Учеб пособие для студентов сред пед учеб заведений / Н.М. Коньшева. – М.: Академия, 2019. – 192 с



ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Махатова Надежда Сергеевна

Учитель английского языка, «Средняя школа №25 имени М. Алимбаева» г. Актобе

Аннотация: В статье автор рассматривает формирование коммуникативных компетенций на уроках английского языка как важную часть образовательного процесса. Обучение направлено на развитие способности учащихся эффективно общаться на иностранном языке, учитывать культурные особенности и проявлять этикет. Рассматриваются различные виды речевых активностей (познавательная, регулятивная, ценностно-ориентационная, этикетная), методы обучения, включая проектную деятельность и использование информационно-коммуникационных технологий. Подчеркивается роль активного подхода, индивидуализации и мотивации учащихся в достижении высокого уровня иноязычного общения.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, иностранный язык, речевая активность, этикет в языке.

В наши дни знание международного иностранного языка необходимо каждому. На уроках английского языка мы формируем коммуникативную компетенцию, то есть способность и готовность обучающихся осуществлять иноязычное общение и добиваться взаимопонимания с носителями иностранного языка, а также развиваем и воспитываем обучающихся средствами учебного предмета. Все мы знаем, что потребность в общении вызывается жизненной необходимостью.

Например:

✓ чтобы пополнить знания (познавательная функция общения);

На уроках ребята учатся запрашивать и сообщать информацию. Например, иногда обучающиеся, проучившись несколько лет вместе, очень мало знают друг о друге. И на одном из уроков при изучении темы «Я и моя семья» ребята приносили фотографии членов своей семьи, рассказывали о себе и своей

семье и задавали друг другу вопросы. Таким образом, обучающиеся имели возможность узнать друг о друге лучше.

✓ организовать совместную деятельность (регулятивная функция);

Здесь на помощь приходит проектная работа. Обучающиеся работают не только над индивидуальным проектом, но и над групповым. Они учатся общаться между собой на родном языке, сотрудничают друг с другом (кто-то делает презентацию, а кто-то подбирает информацию по теме проекта), так как у них есть общая цель, которую должны максимально достигнуть.

✓ воздействовать на взгляды, чувства собеседника и выразить свои (ценностно-ориентационная функция);

Обучающиеся должны уметь выразить свое мнение, давать оценку, выражать свои чувства и эмоции. Если на улице прекрасная весенняя погода, мы, желая поделиться своими чувствами, скажем: "Какая чудесная погода сегодня. Правда немного жарко..." Так возникает контакт. Эту ценностно-ориентационную функцию мы с обучающимися реализуем с помощью эмоциональных реакций ("это звучит великолепно!", "невероятно!", "я не могу в это поверить!"); реплик согласия / несогласия ("я думаю, вы правы"; "я думаю то же самое"; "я боюсь, вы ошибаетесь"; "я так не думаю"); обобщающие суждения ("в целом", "обобщая сказанное"). Даже на других уроках и на переменах дети выражают свои эмоции при помощи слов "good", "great", "sorry". Таким образом, дети постигают красоту языка, имея тенденцию так же гармонично выражать свои мысли на русском языке.

✓ установить социальный контакт, проявляя свою воспитанность (этикетная).

На уроках обучающиеся заучивают вежливые фразы и клише.

Они знают, что будет невежливо, если они обратятся к незнакомому человеку с вопросом "Where is the post-office?" ("Где почта?").

Учимся культурно здороваться (более формально будет "Hello", хорошо знакомому человеку мы скажем "Hi"). Также ребята знают, что по-разному приветствуем друг друга в разное время суток ("доброе утро", "добрый день" и "добрый вечер"). Употребляем выражения классного обихода ("Можно выйти?", "Можно войти?"). Соответственно вся эта культура речи переносится на родной язык и дети становятся более вежливыми.

Для того, чтобы реализовать указанные функции общения средствами иностранного языка, необходимо овладеть этими средствами, уметь употреблять их в основных видах речевой деятельности (говорении, чтении, аудировании и письме), знать определенные страноведческие реалии, особенности речевого и неречевого поведения в социокультурном контексте страны/стран изучаемого языка, уметь овладеть всеми этими знаниями, навыками и умениями, а также умениями выходить из положения при нехватке иноязычных языковых средств — использовать перифраз, заменять нужное слово синонимом и т.п.

Для развития умений понимать иноязычный текст на слух или про себя использую следующую систему упражнений:

1. Упражнения, подготавливающие обучающихся к восприятию текста, прогнозирование содержания текста;

2. Упражнения, сопровождающие, сопровождающие слуховое/зрительное восприятие текста (составление плана, заполнение таблиц, поиск в тексте ключевых слов);

3. Упражнения, побуждающие к использованию обучающимися содержания прочитанного или прослушанного текста (пересказ текста, продолжение истории).

Первичное прочтение обучающимися текста происходит только про себя, лишь когда основное содержание им понятно, может быть предложена работа над техникой чтения вслух.

Сложные для произношения слова прочитываем по образцу учителя и хором. Учимся произносить с правильной интонацией, многократно повторяя предложения. Для умения быстрого чтения практикую скороговорки, которые очень нравятся ученикам проговаривать с разной скоростью.

Чтобы получить полное представление о коммуникативном подходе, рассмотрим принципы коммуникативного обучения общению, и как они реализуются на практике:

- принцип речемыслительной активности - предполагает создание проблемных задач, которые способствуют активизации мыслительной деятельности учащихся и вызывают потребность в их обсуждении. Например, на одном из уроков в 8-м классе ставилась задача: «Ты библиотекарь. Помоги школьникам выбрать книгу для чтения в летние каникулы»;

- принцип индивидуализации, который можно считать сердцевиной коммуникативного общения, одним из главных средств создания мотивации. На своих уроках учитываю особенности детей, их интересы, и выбираю для обсуждения наиболее актуальные для них темы, такие как «Выбор профессии», «Компьютерные технологии», «Музыка», «Кино»;

- принцип ситуативности – предусматривает признание ситуации как единицы организации процесса обучения иноязычному общению. В процессе обучения не должно быть ни одного высказывания, не обусловленного ситуативно;

- принцип новизны - также охватывает весь учебный процесс, а его реализация чрезвычайно важна для успешности коммуникативного обучения. Этот принцип заключается в том, что на уроках должны присутствовать разнообразное содержание материала (тексты, упражнения), условия обучения, приемы обучения, виды уроков и др.

Широкие возможности для активизации учебного процесса дает использование ролевых игр. Ролевая игра представляет собой условное воспроизведение ее участниками реальной практической деятельности людей, создает условия реального общения.

Моим обучающимся очень нравится игра «Приглашение на день рождения». В процессе этой игры реализуются следующие речевые намерения: принимать/отклонять приглашения, выражать благодарность/сожаление и др. Таким образом, ребята учатся правильно и культурно общаться между собой.

Планируя каждый урок, я исхожу из основного методического принципа обучения иностранному языку – принципа коммуникативности – и вовлекаю детей в реальный процесс общения. Ведь, как гласит древнекитайская мудрость, «скажи мне, и я забуду, покажи мне, и я запомню, дай мне действовать самому, и я пойму».

Одним из путей повышения уровня продуктивного владения иноязычной речью является использование на уроках информационных технологий. Использование мультимедийных средств помогает реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивает индивидуализацию и дифференциацию с учетом особенностей обучающихся, их уровня обученности. Мультимедийные средства нацелены на создание условий для формирования и развития коммуникативных умений и языковых навыков обучающихся. Они позволяют перейти от репродуктивных форм учебной деятельности к самостоятельным, творческим видам работы, переносят акцент на формирование коммуникативной культуры учащихся и развитие умений работы с различными типами информации и её источников.

Информационно-коммуникационные технологии не только дают обучающимся возможность идти в ногу со временем, но и делают процесс обучения более интересным. Современные ИКТ реализуют важнейший дидактический принцип – принцип наглядности. Объекты, представленные

посредством информационно-коммуникационных технологий, более информативные, красочные, позволяют рассмотреть процессы разносторонне, близость же знаний к реальной жизни делает эти знания более понятными. Кроме того, информационно-коммуникационные технологии позволяют сделать обучение проблемным, творческим, ориентированным на исследовательскую активность.

Обеспечению коммуникативной мотивации способствуют такие факторы, как:

- 1) доброжелательная обстановка на уроке;
- 2) положительный эмоциональный климат;
- 3) доверительные отношения между учителем и обучающимися.

Учитель-предметник должен помнить, что урок должен быть с частой сменой видов деятельности, включать различные физические разминки.

Развитие коммуникативных компетенций в процессе изучения английского языка является неотъемлемой частью образовательного процесса. Овладение этими компетенциями способствует не только успешному общению на английском языке, но и всестороннему развитию личности учащегося, подготовке его к взаимодействию в многоязычном и многокультурном обществе.

Использованная литература:

1. Карабаева К.Ж. Формирование профессионально-коммуникативной компетенции у будущих учителей иностранного языка – Вестник КазНУ Педагогикалық ғылымдар сериясы. №2 (71) 2022.
2. Кузнецова Е.С. Проблема навыков и умений в обучении иностранным языкам: учебное пособие. – Воронеж.: НОУ «Интерлингва», 2022.-1020 с.
3. Скалкин В.Л. Коммуникативные упражнения на английском языке. / В.Л. Скалкин. – М., 2019. – 128 с.

САМЫЕ ПОПУЛЯРНЫЕ ФРАЗОВЫЕ ГЛАГОЛЫ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Сагинаева Аккенже Туремуратовна

Учитель английского языка, «Общеобразовательная средняя школа-гимназия №2» г. Актобе

Многие ученики испытывают трудности с восприятием на слух речи носителей английского языка. И дело не всегда в скорости речи, произношении или акценте. Проблема часто кроется в словах, фразах и выражениях, которые используют носители языка в разговоре.

Они иногда используют глагол и сразу же за ним ставят предлог или наречие. Ученики даже на начальном уровне используют такие связки, но не знают их определения. Рассмотрим следующее высказывание на английском.

Get up! It's almost noon. – Вставай! Уже почти полдень.

Находясь в связке, глагол и предлог/наречие формируют один глагол, который несет в себе другое значение, не связанное с переводом каждого слова по отдельности (get up – вставай). Поэтому такие глаголы и называют фразовыми, они образуют целые фразы с единым значением. Различается пять основных конструкций:

- Глагол + наречие
- Глагол + наречие + объект
- Глагол + объект + наречие
- Глагол + предлог + объект
- Глагол + наречие + предлог + объект

Фразовые глаголы не такие сложные, как могут показаться на первый взгляд. Значение многих можно понять по контексту. To be back – фразовый глагол, его можно ошибочно перевести как «быть назад». Но если увидеть глагол в предложении I'll be back in a moment, то можно сразу догадаться, что правильный перевод to be back – возвращаться.

Знание фразовых глаголов в английском языке важно для всех учеников, независимо от целей изучения. Иностранцы активно используют их в речи. Рабочая встреча, деловая переписка, общение с местными за границей, просмотр фильмов или профильных видео на английском, чтение англоязычной литературы – это только часть ситуаций, в которых не обойтись без фразовых глаголов.

Phrasal verbs: список часто употребляемых глаголов

Важно учить **фразовые глаголы с примерами**. Ученик может сам находить словосочетания для изучения в учебниках, фильмах, книгах или воспользоваться уже готовой таблицей **phrasal verbs с переводом** и примерами употребления.

To be over	Заканчивать	The game is over.
To break up	Расставаться	I've decided to break up with Alan.
To turn out	Казаться, оказаться	He turned out to be a talented musician.
To get on	Ладить	Do you get on with your boss?
To give up	Сдаваться	Never give up!
To be up to	Чем-то заниматься	What are you up to this evening?
To cross out	Вычеркнуть	If you make a mistake, cross it out.
To break down	Сломаться	My car has broken down
To calm down	Успокоиться	It took me an hour to calm down after the falling-out
To catch up with	Догнать	Go on ahead. I'll catch up with you
To figure out	Понять, разобраться	I'm trying to figure out how to fix this issue.
To hang out	Тусоваться, зависать	You guys hang out at the coffeehouse way too much
To hold on	Подождать	Can you hold on a second?
To take off	Снять (одежду)	Just take off the helmet.
To work out	Выполнять физические упражнения	You've been working out?

Предлагаю самые частопотребляемые фразовые глаголы:



Как быстро выучить фразовые глаголы

Невозможно представить ни фильм, ни книгу, ни песню на английском языке без фразовых глаголов. Значит, нужно их учить.

Учить по два глагола в день на протяжении нескольких месяцев, лучше потратить больше времени, но уделить внимание каждому фразовому глаголу

Будет сложно просто учить все phrasal verbs с переводом. Важно сразу учиться их понимать. Каждая приставка имеет определенное значение и если его знать, то

будет намного проще понять перевод всего словосочетания. Изучение фразовых глаголов списком не так эффективно, как проработка каждого глагола в предложении. Это помогает лучше понимать перевод и учит правильному употреблению словосочетаний.

Понимание значения приставок

Будет сложно просто учить все **phrasal verbs с переводом**. Важно сразу учиться их понимать. Каждая приставка имеет определенное значение и если его знать, то будет намного проще понять перевод всего словосочетания.

Приставка	Значение	Пример в предложении	Перевод предложения
Up	Движение вверх.	Every day I get up at 7 am.	Каждый день я встаю в семь утра.
	Больше в количестве или в силе.	Speak up please because I don't hear anything.	Пожалуйста, говори громче, потому что я ничего не слышу.
	До конца, полностью.	Never give up.	Никогда не сдавайся.

Можно включать любые видео с носителями языка или сериалы без дубляжа. Даже во время просмотра фильма о Гарри Поттере или сериала о Шелдоне Купере можно встретить немало фразовых глаголов.

Использование на практике

Чтобы выученные глаголы остались в памяти надолго, их обязательно нужно использовать в своей речи. Полезно на следующий день после изучения конкретных фразовых глаголов, проговорить вслух предложения с примерами употребления.

Комплексное изучение английского

Знакомство и детальное изучение фразовых глаголов повысит уровень владения английским и облегчит живое

общение с носителями языка. Но важно делать это в комплексе с проработкой других тем: прокачивать аудирование, грамматику, чтение, выполнять практические упражнения.

Список литературы:

1. Ильченко В.В. Фразовые глаголы в английском языке: учеб. пособие. Москва: Эксмо, 2015.- 288с.
2. Мирошкина Т.В. Английские фразовые глаголы: учеб. справочник. Минск: ТетраСистемс, 2011.- 96с.
3. <https://infolesson.kz/statya-na-temu-frazovye-glagoly-v-anglijskom-yazyke-5513435.html>



ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

Сармырза Шолпан Басарқызы

Ақтөбе қаласы, «№77 жалпы білім беретін орта мектебі»,
математика және информатика пәні мұғалімі

Аннотация. Математика және информатика сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану білім беру сапасын арттыруға және оқушылардың пәндерге деген қызығушылығын оятуға жаңа мүмкіндіктер ашады. Технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында интерактивті тақталар, математикалық және бағдарламалық қосымшалар, онлайн тестілеу мен қашықтан оқыту платформалары білім беру процесінің ажырамас бөлігіне айналды. Бұл құралдар күрделі математикалық және информатикалық ұғымдарды түсіндіруде тиімді болып қана қоймай, оқушыларды қазіргі заманғы цифрлық құралдармен жұмыс істеуге үйретеді. Цифрлық технологияларды енгізу логикалық, аналитикалық және сыни ойлау дағдыларын дамытуға, сондай-ақ оқушыларға материалды интерактивті тапсырмалар мен симуляциялар арқылы тиімді меңгеруге мүмкіндік береді. Цифрлық ресурстар арқылы оқушылар нақты деректермен жұмыс істеп, математикалық процестерді модельдеуге, бағдарламалауға және тапсырмаларды қызықты форматта шешуге болады, бұл пәндерді тереңірек меңгеруге септігін тигізеді. Математика және информатика сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану — білім беру процесін динамикалық, заманауи әрі қолжетімді ету үшін маңызды қадам.

Негізгі сөздер: цифрлық технологиялар, математика, информатика, сабақтар, қолдану, графикалық бағдарламалар, интерактивті тақта, математикалық симуляциялар, бағдарламалау тілдері, ақпараттық қауіпсіздік, жобалық жұмыстар, командалық жұмыс, көрнекілік, интерактивтілік, жеке оқыту, қызығушылық, мотивация, уақытты үнемдеу, оқушы дағдылары, оқу процесі.

Цифрлық технологиялардың дамуымен бірге білім беру саласы да жаңаруда. Әсіресе, математика мен информатика пәндерінде бұл технологиялардың қолданысы оқу процесін тиімді әрі қызықты етуге зор ықпал етеді. Заманауи цифрлық құралдар оқушылардың білімін тереңдетуге, пәндерге деген қызығушылықтарын арттыруға және олардың жеке қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Осы мақалада цифрлық технологиялардың математика мен информатика сабақтарында қолданылу әдістері мен артықшылықтары қарастырылады.

Цифрлық технологиялардың мәні мен маңызы. Цифрлық технологиялар — ақпаратты өңдеуге, сақтау мен беру процесін жеңілдетуге арналған құралдар. Олардың көмегімен оқу процесі интерактивті, тартымды және тиімді бола түседі. Математика мен информатика пәндерінде бұл технологиялар оқушыларға нақты және абстрактылы ұғымдарды визуализациялауға, есептерді шешудің түрлі әдістерін қолдануға және өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Математика пәнінде цифрлық технологияларды қолдану. Математика пәнінде цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың оқу процесінде әртүрлі тапсырмаларды орындауға арналған мүмкіндіктерді кеңейтеді. Әсіресе, графиктерді салу, тендеулерді шешу, геометриялық фигураларды визуализациялау сияқты жұмыстарда олардың рөлі маңызды.

1. Графикалық бағдарламалар мен қосымшалар: Геометриялық және алгебралық есептерді шешуде геометриялық фигураларды, графиктерді түрлі бағдарламалар арқылы көрсету оқушылардың кеңістік ойлауын дамытуға ықпал етеді. Мысалы, GeoGebra, Desmos сияқты қосымшалар

студенттерге графиктерді сызу, функцияларды талдау және геометриялық фигура-ларды құру мүмкіндіктерін ұсынады.

2. Интерактивті тақта: Сабақ барысында интербелсенді тақталар пайдалану мұғалімдер мен оқушылар арасында тікелей байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Оқушылар есептерді шешіп, оларды тақтаға жазып, нәтижелерді бірге талқылап, математикалық ұғымдарды тереңірек түсінуге жағдай жасалады.

3. Математикалық симуляциялар: Математикалық модельдерді жасау арқылы теориялық білімдерді практикалық тұрғыда түсіну мүмкіндігі туындайды. Мысалы, математикалық модельдеуді қолдана отырып, оқушылар нақты өмірден алынған мәселелерді шешуге үйренеді.

Информатика пәнінде цифрлық технологияларды қолдану

Информатика пәнінде цифрлық технологиялар тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылар ақпараттық технологиялар мен компьютерлік ғылымдар негіздерін үйренеді, сонымен қатар бағдарламалауды меңгереді.

1. Бағдарламалау тілдері мен құралдары: Информатика сабағында бағдарламалау тілдері (Python, Java, C++ және т.б.) мен арнайы құралдар (Scratch, AppInventor) қолдану арқылы оқушылар логикалық ойлау қабілеттерін, алгоритмдер мен деректер құрылымдарын тереңірек меңгереді. Бұл оқушылардың болашақта инженерлік, ғылыми және бағдарламалау бағытындағы мамандықтарға қызығушылықтарын арттыруға септігін тигізеді.

2. Ақпараттық қауіпсіздік: Цифрлық технологиялар оқушыларды интернетте қауіпсіз жұмыс істеуге, жеке деректерін қорғауға және киберқылмысқа қарсы шараларды білуге үйретеді. Бұл пәнде оқу бағдарламалары мен қосымшалар арқылы ақпараттық қауіпсіздік мәселелері оқытылады.

3. Жобалық жұмыстар мен командалық жұмыс: Цифрлық құралдарды қолдана отырып, оқушылар өз жобаларын құрып, оларды өз бетінше не команда болып іске асырады. Мұндай жұмыс оқушыларға топта жұмыс істей білу, креативтілік пен

аналитикалық ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Цифрлық технологиялардың артықшылықтары. Цифрлық технологияларды математика мен информатика сабақтарында қолдану көптеген артықшылықтарға ие:

• **Көрнекілік пен интерактивтілік:** Математика мен информатика пәндерінің абстрактілі ұғымдарын нақты мысалдар арқылы көрсету.

• **Жеке оқыту мүмкіндігі:** Әрбір оқушы өз деңгейіне сәйкес материалды игеру үшін сандық құралдар мен платформаларды пайдалана алады.

• **Қызығушылық пен мотивация:** Цифрлық технологиялар оқу процесін қызықты әрі тартымды етіп жасайды, бұл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады.

• **Уақытты үнемдеу:** Автоматтандырылған тапсырмалар мен есептер оқу уақытын үнемдеуге мүмкіндік береді, бұл оқушыларға тапсырмаларды тезірек орындауға көмектеседі.

Цифрлық технологиялар білім беру жүйесінде үлкен өзгерістерге алып келеді. Математика мен информатика пәндерінде олардың қолданылуы оқушылардың білім сапасын арттыруға, оқу процесін тиімдірек ұйымдастыруға және оқушылардың түрлі дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Осы бағытта жүйелі әрі сапалы жұмыс жүргізу арқылы цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін толықтай пайдалану маңызды. Цифрлық әлемде бағдарланған жастар үшін бұл дағдылардың маңызы зор, себебі олар болашақта заман талабына сай маман болып қалыптасуына негіз болар еді.

Пайдаланған әдебиет тізімі:

1. Әбілқасымова Н.Е. (2020). Цифрлық технологиялар және білім беру. Алматы: Қазақ университеті.
2. Жұмабеков Т.Б. (2019). Математика және информатика сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану. Астана: Дарын.
3. Бейсенова Ә.С. (2018). Информатика пәнінде цифрлық құралдарды қолдану мүмкіндіктері. Білім, 1(25), 38-42.
4. Сарыбекова Г.Б. (2022). Жаңа технологиялар мен цифрлық білім беру құралдары: педагогикалық тәжірибе. Алматы





ЕКІ ТОПТАҒЫ ЗАТТАРДЫҢ САНДАРЫН САЛЫСТЫРУ

Сәбит Аманкүл Сәбитқызы

Ақтөбе қаласы, КММ «Заречный тұрғын алабы мектеп-балабақша кешені»

ортаңғы топ тәрбиешісі

Мақсаты	Екі топтағы заттарыды сандарын салыстыру. Заттардың еніне салыстыру, «жалпақ», «жіңішке» ұғымын қалыптастыру			
Бағалау критерийі	- екі топтағы заттардың сандарын салыстыру» ұғымын біледі - заттардың еніне салыстыру, «жалпақ», «жіңішке» ұғымын қалыптастыру - сабақ барысында сұрақтарға толық жауап беруге дағдыланады ойынды бірлесе ойнай біледі.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі /уақыты	Педагогтің әрекеті	Тәрбиеленушілердің әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 2 минут	Жылулық шеңбері. Сәлем саған, Күннің нұры! Сәлем саған, Жер ана! Сәлем саған қоршаған орта! Амансыңба достарым!	Тәрбиеші балаларды шеңбер бойына тұрғызады. Балалар қимылмен қайталайды.		
Сабақтың ортасы 5мин	Қонаққа аю келеді Сәлеметсіздерме? Қолында себеті бар себетін ішінде екі кірпі бар екен олар орманда үйлеріннен адасып қалыпты Тәрбиеші: Жарайды аю кел біздің сабағымызға қатысыңыз сосын балалар кірпіге жол тауып береді. Кірпіге көмектесеміз бе? Балалар тақтаға қарандаршы. Мына жақта кірпілер жүгіріп келе жатыр екен. Барлығы қанша кірпі? Әр кірпі бір бір алмадан әкеліп жатыр екен. Мына кірпі бір алма мына кірпі бір алма орналастырып көрсету. Кірпілердің санымен алмалардың саны қанша?	Сәлеметсіз бе! Балалар қуана келіседі. Көп кірпі. Бірдей, алмалар қанша болса кірпілер сонша Көп кірпі	Көңіл күйлерін көтеріп отыру Тамаша ! «Шие тергенде» әдісі арқылы мадақтап отыру	
5минут				

<p>5 минут</p>	<p>Кірпілер жүгіріп келе жатқанда арқасынан алмаларын түсіріп алыпты</p> <p>Тәрбиеші алмаларды тура кірпілердің астында түсіреді Қанша кірпі жолда келе жатыр?</p> <p>Кірпілер қанша алмалар жоғалтып алыпты?</p> <p>Алмалар мен кірпілердің сандары қандай?</p> <p>Сергіту сәті</p> <p>Тербеледі ағаштар Алдымнан жел еседі, Кіп кішкентай ағаштар Үлкен болып өседі Балалар сендердің алдарында жолақтар мен кірпінің суреттері жатыр. Жолақта барлығы қанша кірпі? Оң қолдары ,сол қолдарынды көрсетіндерші? Бір алмадан алып кірпілерге сыйландар Алманы оң қолмен алып сол жақтан бастап қоямыз. Кірпілер қанша ? Алмалар қанша? Ал енді мына аюмен келген кірпілер үйлерін таба алмай жылап тұр екен Үлкен кірпінің үйіне баратын жолы жалпақ екен, ал кішкене кірпінің жолы жіңішке екен. Біз енді не істеу керекпіз? Қай жол жалпақ ? Жалпақ жолдың түсі қандай? Қай жол жіңішке? Жіңішке жолдың түсі қандай? Балалар кірпілерге көмек көрсетіп үйін тауып береді Рахмет сендерге балалар аю қоштасады.</p>	<p>Көп аламалар.</p> <p>Бірдей тепе тең</p> <p>Балалар іс қимыл арқылы келтіреді</p> <p>Барлығы көп кірпі.</p> <p>Балалар көрсетеді</p> <p>Бірдей ,алма қанша болса, сонша кірпі болады.</p> <p>Екеуін бір біріне қойып салыстырамыз</p> <p>Жалпақ жолдың түсі сары Жіңішке жолдың түсі қызыл</p> <p>Сау болыңыз.</p>		 
<p>Сабақтың аяғы 3 минут</p>	<p>Сұрақ-жауап әдісі арқылы оқу іс-әрекетін қорытындылайды. Бүгін не келді? Кірпіге қандай көмек көрсеттік? Сендерге сабақ ұнады ма?</p>	<p>Балалар риза болады. Балалардың жауабы.</p>	<p>«Басбармақ» Әдісі</p>	 

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Смағұлова Гүлайым Асқарқызы

Учитель русского языка и литературы, «Общеобразовательная средняя школа №68
им. Жумабека Ташенова» г. Ақтобе

Работа с одарёнными детьми – приоритетное направление современного образовательного процесса.

Цель данной работы - способствовать развитию природного таланта, самореализации и самопознанию способных, одарённых детей.

Работа с одарёнными детьми включает:

- повышение познавательного интереса детей;
- развитие творческой инициативы, исследовательско-интеллектуальных способностей;
- развитие коммуникативных возможностей учащихся.

Главная цель занятий – подготовка к олимпиадам и конкурсам различного уровня (районным и областным), а также поступлению и обучению в вузах. В классе, где есть одарённые дети, работать трудно, но интересно. Само желание учащихся заниматься исследовательской деятельностью уже свидетельствует об одарённости: ребята с увлечением осваивают простейшие способы научной деятельности: наблюдение, опрос, тестирование, обработку полученных данных, подведение итогов, планирование дальнейшей работы. Практически это реализуется через групповые дискуссии, мозговые штурмы, ролевые игры, творческие проекты, развивающие способности детей. Идет индивидуальная работа, потом обсуждение в группах, выступления и совместное составление таблиц, схем, алгоритмов и т.д. Обязателен поиск, обсуждение лучшего варианта выполнения задания. Нужно учить детей оценивать результаты работы с помощью содержательных критериев и таким образом

развивать навык отстаивания своих идей. Очень важный психологический момент: на уроке нельзя торопить детей и подсказывать ответ. Если ребёнок ошибся, не следует акцентировать внимание на неудаче, иначе снижается мотивация и, как следствие, формируется отвращение к учёбе.

Программа работы с одарёнными детьми предусматривает и так называемый *«олимпиадный тренинг»*, цели и задачи которого следующие: формирование языковой, коммуникативной и лингвистической компетенции учащихся;

- Развитие логического мышления в олимпиадных тренингах;
- Формирование общеучебных умений – работы с научно-популярной книгой, со справочной литературой;
- Расширение кругозора, развитие творческих способностей.

Тренинг включает работу с понятиями из области фонетики, орфоэпии (представлены все акцентологически трудные слова); лексики (калькирование, типы диалектизмов, говоры, вопросы о контекстуальных синонимах и антонимах); фразеологии (стилистическая окраска, синтаксическая роль устойчивых сочетаний); морфемики и словообразования (этимология морфем); морфологии (различие частей речи, отглагольные образования, предикативы, грамматическая категория рода, категория вида, категория состояния, категория залога, несогласованное глагольное сказуемое и т.д.); синтаксиса (номинативное предложение, обращение, пауза, период, приложения и т.д.).

Формы и приёмы работы с одарёнными детьми. Какие же формы и приёмы работы помогут его реализовать?

1. Самостоятельный подбор учащимися дидактического материала, аналогичного упражнению учебника.
2. Задания, ориентирующие учащихся на установление внутрипредметных связей между лингвистическими явлениями, на осмысление практической значимости полученных знаний.
3. Задания, ориентирующие учащихся на поиски разнообразных вариантов выполнения задания.
4. Задания на сравнение, сопоставление явлений
5. Задания исследовательского характера.
6. Задания, содействующие формированию навыка самостоятельного добывания учащимся знаний
7. Творческие задания.

Приёмы, используемые на уроках литературы, могут быть различными. Это создание личностных характеристик персонажей; определение нравственной, эстетической позиции; самостоятельная формулировка вопросов; выбор различных видов заданий (научный отчет, иллюстрации, инсценировка). Ролевые игры помогают детям проявить себя (оппонент, автор, руководитель, лаборант, оформитель, справочное бюро). Выполняя подобные задания, одарённый ученик возьмёт на себя роль лидера: руководителя, контролёра, критика. Направить его выбор может и

учитель. Игра – прекрасное средство для формирования адекватной самооценки, веры в свои силы, личной независимости в высказываниях, инициативы. Учитывая разную степень усвоения знаний, можно создать дифференцированные группы. Тогда «обычные» дети будут учиться образцовым ответам, решениям. применение разноуровневого обучения позволит каждому ребёнку усвоить необходимый и посильный объём информации. Кооперативная форма организации деятельности детей, когда происходит обучение в малых группах, дает возможность избавиться от некоторых недостатков классно-урочной системы и является одним из условий использования интерактивных технологий обучения.

На уроках литературы могут использоваться и следующие приёмы: обнаружение своих личностных характеристик в персонаже, выбор нравственной, научной, эстетической позиции; ролевые игры и задания, дающие возможность проявить себя (докладчик, оппонент, эрудит, автор, критик, руководитель, технический лаборант, фотограф, оформитель, контролер, справочное бюро, пресс-центр).

Список литературы:

1. «Что такое одарённость: выявление и развитие одарённых детей» (А.М. Матюшкина, А.А. Матюшкина, 2008 г.)
2. «Система работы с одарёнными детьми» (О.В. Касперская, 2011 г.)
3. «Развитие одарённых детей» (Н.В. Алексеева, 2011 г.)



ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНІҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ МЕН МАҢЫЗЫ

Тәуекелова Айнұр Сәкенқызы

Ақтөбе облысы, Қарғалы ауданы, «В.И. Пацаев атындағы орта мектебі»,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні еліміздің білім беру жүйесінде ерекше орын алады, себебі ол оқушыларды тек тілдік біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар ұлттық сана-сезімін, рухани байлығын, адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл пәннің білім беру жүйесіндегі рөлі мен маңызы өте зор. Қазақ тілі мен әдебиеті арқылы жас ұрпақтың өз елінің тарихын, мәдениетін және салт-дәстүрлерін терең түсініп, оларды құрметтеуіне негіз қаланады. Мақалада қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің негізгі міндеттері, қоғамдағы орны, оқушылардың интеллектуалдық, мәдени, рухани дамуына әсері, сондай-ақ қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызы жан-жақты талданады.

Кілтті сөздер: Білім беру жүйесі, ұлттық сана-сезім, рухани байлық, адамгершілік құндылықтары, тілдік білім, салт-дәстүр, интеллектуалдық даму, мәдени даму

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні — еліміздің білім беру жүйесінде ерекше орынды иеленетін пәндердің бірі. Ол тек білім беру құралы ғана емес, сонымен қатар ұлттың рухани мұрасын сақтау, мәдениетін жаңғырту және қоғамдағы жастарды дұрыс тәрбие мен біліммен қамтамасыз ету үшін маңызды құрал болып табылады. Тіл мен әдебиет біртұтас жүйе ретінде адамның ойлау қабілетін дамытумен қатар, оның ұлтқа деген көзқарасын, рухани дүниесін қалыптастырады.

• Қазақ тілі мен әдебиетінің білім беру жүйесіндегі орны:

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқушыларға тілді терең меңгерту, әдебиет арқылы ұлттық құндылықтарды түсіндіру және адамгершілік, эстетикалық тәрбие беру үшін маңызды орын алады. Тіл — халықтың

мәдениетінің айнасы, тарихы мен дәстүрінің сақтаушысы. Әдебиет арқылы оқушылар қазақ халқының рухани әлеміне, оның өткен тарихына, әдеби мұрасына тереңірек үңіледі. Әдебиет пен тіл арасындағы тығыз байланыс арқылы оқушылар өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, көркем сөзді қолдануға үйренеді.

Қазақ әдебиеті пәні оқушыларды ұлы әдебиетіміздің классиктерімен таныстырады. Мысалы, Абай Құнанбаев, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов сынды ұлы тұлғалардың шығармалары қазақ халқының тарихы мен мәдениетін танытуда үлкен рөл атқарады. Бұл шығармалардағы философиялық ойлар, адамгершілік, әділет, махаббат, патриотизм мәселелері жастардың рухани дамуына зор ықпал етеді.

• Қазақ тілі мен әдебиетінің тәрбиелік маңызы:

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің тәрбиелік мәні зор. Қазақ әдебиетінің шығармалары жастарды адамгершілікке, азаматтық борышқа, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелейді. Әдеби шығармалар арқылы оқушылар моральдық және этикалық таңдау жасай білуге үйренеді. Қазақ халқының ауыз әдебиетінде кездесетін батырлық, адалдық, әділдік сияқты ұғымдар оқушылардың дүниетанымын кеңейтеді. Мысалы, батырлар жырындағы ерлікті, қазақ ақындарының өлеңдеріндегі адамдық ізгілікті, халық ертегілеріндегі өмірдің қарапайым және терең мәнін түсіну арқылы жастар моральдық тұрғыда байып, өздерінің азаматтық және қоғамдық жауапкершілігін түсінеді.

• Қазақ тілі мен әдебиетінің ұлтты қалыптастырудағы рөлі:

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні ұлттық сана-сезімді қалыптастыруда ерекше рөл

атқарады. Тіл — ұлттың бейнесі, мәдениеттің негізі, халықтың рухани өмірінің тірегі. Қазақ тілі мен әдебиеті арқылы жас ұрпақ өзінің ұлттық ерекшеліктерін, мәдени дәстүрлерін, тарихын біле отырып, өз елінің болашағына жауапкершілікпен қарайды. Оқушылар әдеби шығармаларды оқып, талдай отырып, өз мәдениетінің тереңдігін түсініп, ұлттық бірегейлікті сақтаудың маңыздылығын сезінеді. Бұл пәннің мазмұны мен құрылымы ұрпақтарды өз Отанын сүйуге, қазақ халқының ұлттық құндылықтарын қадірлеуге бағыттайды.

Қазақ әдебиетінің тарихы — халықтың рухани мұрасы. Әрбір әдеби шығарманың астарында халықтың тарихы, тұрмыс-тіршілігі, әлеуметтік мәселелері, адам өмірінің мәні жатыр. Қазақ әдебиетінің тарихы арқылы жастар ұлы тұлғалармен танысып, олардың өмірі мен шығармашылығынан үлгі алады. Сонымен қатар, бұл пән қазақ тілін оқыту барысында сөздің мағынасына терең үңілуге, тілдік құндылықтарды дұрыс қолдануға үйретеді. Қазақ тілін жақсы меңгерген оқушы әдеби шығармаларды терең түсініп, өзінің ішкі дүниесін ашып, өзгелермен терең қарым-қатынас орната алады.

• Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің заманауи білім беру жүйесіндегі маңызы:

Қазіргі уақытта, жаһандану мен ақпараттық технологиялардың дамуы кезеңінде қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің маңызы ерекше артып отыр. Жаһандық әлемде өз тілін сақтау мен дамыту — әр ұлттың маңызды міндеті. Қазақ тілін оқытудың заманауи тәсілдері, оның ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, оқушылардың тілдік қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Мысалы, қазақ әдебиетін цифрлық форматта зерттеу, оның мәтіндерін

электронды түрде оқу және талдау арқылы оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға болады.

Қазіргі оқыту әдістемелері оқушыларға шығармашылық тұрғыдан ойлауға, өз көзқарасын білдіруге, басқа адамдардың пікірін құрметтеуге үйретеді. Сонымен қатар, қазақ тілінің өзіне тән ерекшеліктерін сақтау, оны жүйелі түрде үйрену қазіргі жастардың әлемдік мәдениетпен қарым-қатынас жасауында маңызды рөл атқарады. Бұл тек қазақ халқының мәдениетін ғана емес, жалпы адамзаттық құндылықтарды да терең түсінуге ықпал етеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні — ұлттық мәдениетті сақтап, оны дамытудың маңызды құралы. Бұл пәнді оқыту арқылы жастар тілдің байлығын, әдебиеттің тереңдігін түсініп, өздерінің интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін ашады. Сонымен қатар, бұл пән жастарды ұлттық сана-сезімге, адамгершілікке, рухани байлыққа тәрбиелеп, Отанға деген сүйіспеншілікті арттырады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні тек білім берумен шектелмей, ұрпақтар арасындағы рухани байланысты сақтауға, мәдени мұраны жаңғыртуға, ұлттық бірегейлікті қалыптастыруға қызмет етеді. Бұл пәннің маңызы қазіргі қоғамда барған сайын арта түсуде, себебі ол ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамытудағы басты құралдардың бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ахметов, З. (2018). Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы: Рауан баспасы.
2. Жұбанов, Қ. (2018). Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мәні. Алматы: Тіл және әдебиет
3. Қоңыратбаев, Ә. (2018). Қазақ әдебиетінің қалыптасуы мен дамуы. Алматы: Ғылым.
4. Кәрімбаев, Б. (2020). Қазақ әдебиеті және ұлттық тәрбие. Алматы: Білім.
5. Омарова, Г. (2019). Қазақ әдебиеті мен тілінің маңызы. Алматы: Сөздік.

ТАРИХ ПӘНІНІҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ РӨЛІ

Тлесова Гульмира Адильтайқызы

Ақтөбе облысы, Қандыағаш қаласы, «№3 мектеп-гимназиясы» КММ, тарих пәні мұғалімі

Қазіргі заманның білім беру жүйесі оқушылардың тек арнайы пәндерді игеріп қана қоймай, оларды әлеуметтік және мәдени құндылықтармен таныстыруды, өткеннің сабақтарын түсініп, болашаққа сеніммен қадам басуға тәрбиелеуді де қамтиды. Осы орайда тарих пәні – маңызды орын алатын пәндердің бірі. Тарих оқытудың басты мақсаты тек өткен уақыттарды зерделеу ғана емес, оның арқылы қазіргі заманның әлеуметтік, мәдени, саяси жағдайларын түсінуге мүмкіндік жасау.

Тарих пәні оқушыларды өз халқының, ұлттық мәдениетінің, әлем халықтарының тарихын зерттеуге үйретеді. Өткеннің құндылықтары мен жетістіктерін, сонымен қатар қателіктерін зерделеу арқылы адамзаттың даму жолын түсіну маңызды. Тарих – бұл тек өткен оқиғаларға назар аудару емес, ол арқылы қазіргі қоғамдағы көптеген мәселелердің себеп-салдарын түсіну және болашақта солардан сабақ алуымыз керек.

Тарих пәні оқушыларды тұлға ретінде қалыптастыруда үлкен рөл атқарады. Ол олардың патриотизмін, ел тарихына деген құрметін арттырады, сонымен қатар әлемдік мәдениетке деген қызығушылықты оятады. Бүгінгі жастардың өткен тарихқа деген терең түсінігін қалыптастыру, оларға түрлі тарихи деректер мен оқиғалар арқылы әлемнің құрылымын, өз ұлтының маңыздылығын көрсету – маңызды тәрбиелік мақсат.

Тарихты оқытудың тиімділігі мұғалімнің әдіс-тәсілдеріне, оқушылардың шығармашылық ойлауын, сыни көзқарас қалыптастыруына байланысты. Заманауи білім беру жүйесінде тарих пәні тек дәстүрлі оқыту әдістерімен шектелмей, интерактивті, зерттеу негізінде оқыту әдістерін қолдануды талап етеді. Мұғалімдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта

отырып, оларды сыни тұрғыдан ойлауға, түрлі тарихи деректерді салыстыруға және талдауға үйретеді. Бұл тәсілдер оқушыларға тек фактіні жаттауға ғана емес, сол фактілердің маңыздылығын түсінуге мүмкіндік береді.

Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану, мысалы, мультимедиялық құралдар мен интернет ресурстары тарих пәнін оқытуды заман талабына сай, қызықты әрі тиімді етеді. Визуализация әдістері, тарихи оқиғаларды бейнемазмұндар арқылы көрсету оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсартып, олардың тарихқа деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, оқушыларды топтарға бөліп, тарихи оқиғаларды талқылауға мүмкіндік беру арқылы олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға болады.

Тарихты дұрыс және тиімді оқыту болашақта ел жастарының өз Отанын, мәдениетін, дәстүрлерін құрметтеуіне, сондай-ақ әлемдегі үлкен саяси және әлеуметтік үрдістерді түсініп, дұрыс шешімдер қабылдай алатын тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Тарих пәні – тек өткенді үйрету емес, ол ұрпақтар арасындағы сабақтастықты, мәдени мұраның сақталуын қамтамасыз етеді. Тарихты түсіну – болашақ ұрпақтың қоғамда белсенді, жауапкершілікті азаматтар болып қалыптасуының кепілі.

Тарих пәнін оқыту барысында мұғалімдер әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Тарих — бұл тек өткен оқиғаларды білу ғана емес, сонымен қатар осы оқиғалардың бүгінгі күнге әсерін түсіну мен талдауды талап ететін пән. Осы мақсатта қолданылатын бірнеше тиімді әдістерді атап өтуге болады:

1. Сұрақ-жауап әдісі: бұл әдіс тарих пәнін оқытуда жиі қолданылады, өйткені ол оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалім өткен тақырыптарды қайталап, оқушылардан сұрақтар қойып, олардың жауаптарын тыңдайды. Бұл әдіс оқушылардың материалды терең түсінуіне, өз пікірін айтуға үйретеді.

2. Топтық жұмыс әдісі арқылы оқушылар тарихи оқиғаларды бірлесіп талқылайды, топта пікір алмасып, мәселені бірнеше көзқарас тұрғысынан қарастыруға мүмкіндік алады. Әрбір топ өз жұмыстарын қорғайды, бұл әдіс оқушылардың көшбасшылық, ынтымақтастық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

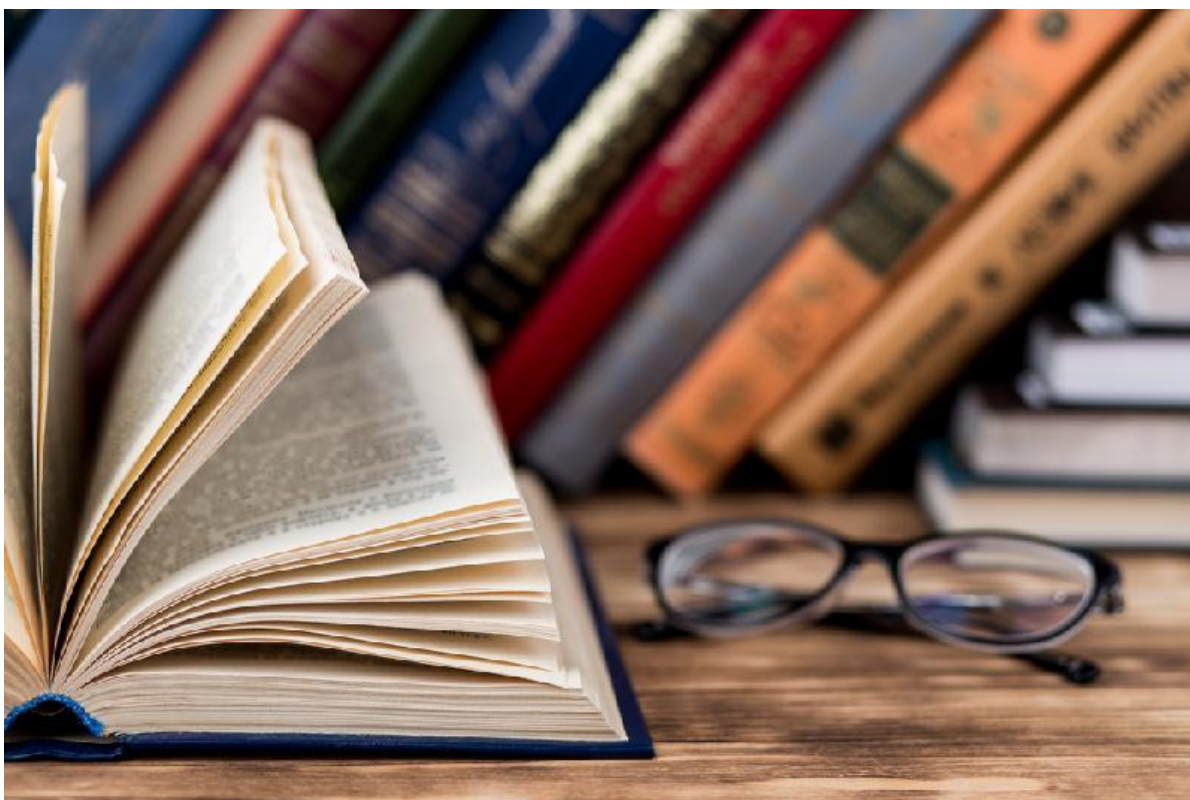
3. Дебаттар әдісі арқылы тарихи оқиғаларға қатысты әртүрлі көзқарастарды талқылауға мүмкіндік беріледі. Оқушылар белгілі бір тарихи оқиға немесе тұлғаға байланысты әртүрлі пікірлер білдіріп, өз пікірлерін дәлелдеуге үйренеді. Бұл әдіс сыни ойлау мен логикалық талдау дағдыларын дамытуға өте тиімді.

4. Тарихи рөлдік ойындар оқушыларды белгілі бір тарихи тұлғалар немесе оқиғалармен таныстыру үшін қолданылады. Оқушылар белгілі бір тарихи кезеңде өмір сүрген адамдардың рөлін сомдап, олардың

шешімдерін талқылайды. Бұл әдіс оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Тарих пәнін оқытуда әртүрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану оқушылардың білімін тереңдетіп, олардың сыни ойлау, шығармашылық және коммуникативтік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Бұл әдістер оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттырып, олардың болашақта тарихи білімдерін өмірде қолдана білуіне ықпал етеді. Оқытушының әртүрлі әдістерді дұрыс қолдануы оқушылардың пәнге деген ықыласын арттырып, тиімді оқу процесін қамтамасыз етеді.

Тарих пәні – бұл болашаққа бағытталған, өткенді талдай отырып, қазіргі қоғамды және оның мәселелерін түсінуге мүмкіндік беретін пән. Ол оқушыларды тек біліммен қаруландырып қана қоймай, олардың қоғамда өз орнын табуға, өз ұлтын, мәдениетін бағалауға тәрбиелейді. Тарих пәнінің маңыздылығы оның өткен мен қазіргі уақытты байланыстырып, ұрпақтар сабақтастығын сақтаудағы рөлінде жатыр. Әрбір оқушы тарихты тек қызықты пән ретінде емес, өз өмірінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қабылдауы тиіс.



МУЗЫКА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА: КАК УРОКИ МУЗЫКИ ПОМОГАЮТ ШКОЛЬНИКАМ ПОНИМАТЬ И ВЫРАЖАТЬ СВОИ ЭМОЦИИ

Турсумбаева Ильмира Казымовна

Учитель музыки, КГУ «Средняя школа №3» г. Актобе

Аннотация. Музыка является мощным инструментом развития эмоционального интеллекта у школьников. В статье рассматривается, как уроки музыки способствуют развитию ключевых компонентов эмоционального интеллекта, таких как самосознание, саморегуляция, эмпатия и социальные навыки. Описание влияния музыки на распознавание и выражение эмоций через музыкальное восприятие и исполнение помогает понять, как музыкальное обучение способствует гармоничному развитию личности ребенка. Также затронута роль музыкальной терапии в коррекции эмоциональных трудностей, таких как тревога и стресс. В статье подчеркивается важность музыкальных занятий для формирования эмоционально зрелых и социальных школьников.

Ключевые слова: музыка, эмоциональный интеллект, самосознание, саморегуляция, эмпатия, социальные навыки, музыкальное воспитание, музыкальная терапия, выражение эмоций, музыкальное обучение.

Музыка — это не только искусство, но и мощный инструмент для развития эмоционального интеллекта (ЭИ). В последние годы все больше внимания уделяется влиянию музыки на личностное развитие, особенно в школьном возрасте. Уроки музыки могут значительно повлиять на то, как школьники учат себя распознавать, понимать и выражать свои эмоции, а также развивать эмпатию и социальные навыки. Этот процесс не только улучшает способность к самовыражению, но и помогает сформировать более гармоничную личность.

Эмоциональный интеллект: ключ к успешным отношениям и самореализации

Эмоциональный интеллект — это способность осознавать, понимать, управлять своими эмоциями и взаимодействовать с чувствами других людей. Он включает несколько ключевых компонентов:

- **Самосознание** — осознание своих эмоций и их влияние на поведение.
- **Саморегуляция** — умение контролировать и управлять своими эмоциями.
- **Эмпатия** — способность распознавать и учитывать эмоции других.
- **Социальные навыки** — умение строить эффективные взаимоотношения и работать в коллективе.

Развитие эмоционального интеллекта необходимо для успешной адаптации в социальной среде, хороших межличностных отношений и психологического благополучия. Уроки музыки оказывают существенное влияние на эти аспекты, помогая школьникам раскрывать свои эмоции и обучаться взаимодействию с окружающими.

Как музыка развивает эмоциональный интеллект?

1. Распознавание и осознание эмоций через музыку. Музыкальные произведения обладают способностью выражать широкий спектр эмоций — от радости до грусти и тревоги. На уроках музыки школьники учат распознавать эти эмоции через восприятие музыкальных темпов, гармоний и мелодий. Обсуждения того, как музыка вызывает у них те или иные чувства, помогают школьникам развивать способность к саморефлексии и осознанию своих эмоций.

2. Выражение эмоций через музыку. Музыка — это универсальный язык, который дает школьникам возможность выразить эмоции, которые сложно передать словами.

Когда школьники учат музыкальные произведения или исполняют их на инструментах, они учатся транслировать свои чувства через звуки. Это не только развивает их эмоциональную грамотность, но и помогает лучше понимать себя и свои переживания.

3. Развитие эмпатии и взаимодействия с другими. Музыка способствует развитию эмпатии, потому что она позволяет школьникам сопереживать не только своим, но и чужим эмоциям. Коллективные занятия — такие как игра в ансамбле или пение в хоре — обучают школьников вниманию к эмоциям и потребностям окружающих, а также сотрудничеству и уважению. Музыка в группе требует синхронности и чувства «общего дыхания», что помогает развивать важные социальные навыки.

4. Саморегуляция через музыкальную практику. Музыка помогает школьникам научиться управлять своими эмоциями. При изучении сложных музыкальных произведений или во время репетиций школьники сталкиваются с трудностями, что помогает им развивать терпение, настойчивость и способность преодолевать разочарования. Этот процесс учит самоконтролю, а также помогает справляться с эмоциональными перепадами, такими как тревога или фрустрация.

Как уроки музыки развивают социальные навыки? Музыка естественным образом способствует формированию и укреплению социальных навыков. Уроки музыки, особенно коллективные занятия, создают среду для взаимодействия с другими школьниками. В таких условиях школьники учат важным принципам: умению работать в команде, уважать мнение других, принимать конструктивную критику и делиться успехами.

• **Групповое исполнение:** Музыка в ансамбле требует согласованности и внимания к партнерам. Например, играя в оркестре, школьники должны научиться слушать друг друга, подстраиваться под общий темп и гармонию, что формирует навыки эффективной коммуникации.

• **Интерпретация музыки:** Во время обсуждения произведений школьники учат не только передавать эмоции через музыку, но и чувствовать переживания других. Это спо-

собствует развитию не только самовыражения, но и способности воспринимать чувства других людей, что является важным аспектом эмпатии.

• **Обратная связь и поддержка:** В процессе музыкального обучения школьники получают обратную связь как от преподавателя, так и от своих товарищей. Это помогает развивать способность воспринимать критику и работать над собой, что в свою очередь улучшает уверенность в себе и навыки социального взаимодействия.

Музыкальная терапия: дополнительный аспект. Музыка также используется в музыкальной терапии, которая все чаще применяется в образовательных учреждениях и медицинских центрах для работы со школьниками, испытывающими эмоциональные трудности. Музыкальная терапия помогает школьникам справляться с тревогой, депрессией и стрессом, а также развивает способность к самовыражению в безопасной и поддерживающей атмосфере. Это важный аспект, который подтверждает, что музыка может быть не только инструментом развития, но и эффективным средством для решения эмоциональных проблем.

Музыка является уникальным инструментом для развития эмоционального интеллекта, особенно в школьном возрасте. Уроки музыки помогают школьникам не только овладеть музыкальными навыками, но и учат распознавать, понимать и выражать свои эмоции. Они развивают эмпатию, улучшая способность к взаимодействию с окружающими, и способствуют формированию важных социальных и личностных качеств. Занятия музыкой могут стать не только путеводителем в мир звуков, но и мощным инструментом формирования гармоничной, эмоционально зрелой личности.

Список литературы:

1. Джаксыбаева, Г. А. «Музыка и воспитание личности» / Г. А. Джаксыбаева. — Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Петренко, С. С. «Психология музыки: Теория и практика» / С. С. Петренко. — М.: Издательство «Просвещение», 2024.
3. Жанузакова, Г. Ж. «Роль музыки в развитии эмоциональной сферы ребенка» / Г. Ж. Жанузакова. — Алматы: Қазақ университеті, 2012.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ

Уразова Айслу Таусогаровна

Ақтөбе облысы, Қобда ауданы, «Терісаққан орта мектебі»,

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация. Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың сыни ойлауын дамытуға арналған тиімді әдіс-тәсілдер мен педагогикалық практикалар қарастырылады. Сыни ойлау — оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ашып, білімнің тереңдігі мен сапасын арттыру үшін маңызды дағды болып табылады. Мақалада сыни ойлауды дамыту үшін әдеби шығармаларды талдау, сұрақ-жауап әдісі, дебаттар мен пікірталастар, топтық жұмыс сияқты оқыту әдістері кеңінен талқыланады. Сонымен қатар, сыни ойлауды дамыту барысында оқушылардың жеке пікірін қалыптастыру, мәтіндерге терең көзқараспен қарап, өз шешімдерін негіздеуге мүмкіндік беретін педагогикалық стратегиялар ұсынылады. Бұл жұмыс қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға, олардың сындарлы ойлау қабілеттерін дамытуға зор үлес қосатыны сөзсіз.

Негізгі сөздер: Қазақ тілі, әдебиет, сыни ойлау, оқушылар, шығармашылық қабілет, әдіс-тәсілдер, мәтіндерді талдау, пікірталас, топтық жұмыс, педагогикалық стратегиялар.

Бүгінгі білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі — оқушыларды терең біліммен қалыптастыра қана қоймай, олардың шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру. Әсіресе, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни ойлау дағдыларын дамыту ерекше маңызды, себебі бұл пәндер оқушыларды тек тілдік, грамматикалық біліммен емес, сонымен қатар мәтіндерді терең түсіну, талдау және өз пікірін қалыптастыру қабілеттерімен де қамтамасыз етеді.

Сыни ойлау — бұл тек ақпаратты қабылдау ғана емес, оны талдау, салыстыру,

бағалау және жеке пікір қалыптастыру процесі. Сыни ойлау арқылы оқушылардың ақыл-ойы дамып, олар өз пікірлерін дәлелді түрде қорғауға, түйінді шешімдер қабылдауға, әртүрлі көзқарастарды тыңдап, ұштастыруға қабілетті болады. Бұл дағды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың мәтінге деген терең көзқарасын қалыптастырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни ойлауды дамыту жолдары

1. Әдеби шығармалармен жұмыс жасау арқылы сыни ойлауды дамыту.

Қазақ әдебиеті сабағында әдеби шығармаларды талдау оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамыту үшін ең тиімді құралдардың бірі болып табылады. Әр шығармада терең мағына, автордың әлеуметтік және философиялық көзқарастары жатыр. Оқушылар бұл шығармаларды талдай отырып, кейіпкерлердің іс-әрекеттеріне, олардың өмірлік құндылықтарына, оқиға желісіндегі шиеленістерге сыни көзқараспен қарайды. Мұндай жұмыс түрлері оқушыларға шығарманың мағынасын ашуға ғана емес, оны өз өмірінде қолдануға да көмектеседі.

2. Әртүрлі пікірлерді салыстыру арқылы сыни ойлау қабілетін дамыту.

Сыни ойлау оқушыларды әртүрлі көзқарастарды салыстырып, оларды талқылауға үйретеді. Мысалы, екі шығарманы немесе бір шығармадағы бірнеше көзқарасты салыстыру оқушылардың кеңірек ойлауына мүмкіндік береді. Оқушылар шығармалар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтай отырып, олардың өзекті мәселелерін түсінуге тырысады. Бұл дағды оқушыларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға, әртүрлі пікірлерді қабылдауға және талдауға үйретеді.

3. Сұрақ-жауап әдісі арқылы сыни ойлауды жетілдіру. Сыни ойлауды дамыту үшін сұрақ қою және жауап алу әдісін қолдану өте тиімді. Әсіресе әдебиет сабағында, шығарманың негізгі идеясы мен кейіпкерлерінің іс-әрекеттері туралы сұрақтар қойып, оқушылардың пікірін тыңдау арқылы олардың ойлау қабілеттерін дамытуға болады. Мысалы, «Автордың кейіпкерге деген көзқарасы қандай?» немесе «Шығарманың басты идеясы қандай?» деген сұрақтар оқушылардың терең ойлауына түрткі болады. Бұл тәсіл олардың логикалық ойлауын дамытып, өз пікірлерін дәлелдеуге дағдыландырады.

4. Дебат және пікірталастар. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында дебаттар мен пікірталастар ұйымдастыру — оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін қалыптастырудың тағы бір тиімді әдісі. Оқушылар белгілі бір мәселе бойынша пікірталасқа қатыса отырып, өз пікірлерін дәлелдермен қорғап, қарсы пікірлерді тыңдайды. Бұл тәсіл оқушылардың талдау жасау, өзін-өзі қорғау, қарым-қатынас дағдыларын жетілдіреді, сонымен қатар қоғамдық мәселелерге сыни көзқарас қалыптастыруға көмектеседі.

5. Топтық жұмыс арқылы сыни ойлауды дамыту. Топтық жұмыс оқушылардың бірлесіп ойлауына және пікір алмасуына мүмкіндік береді. Әр оқушы шығарманың түрлі аспектілерін зерттеп, топта талқылап, қорытынды шығарады. Мұндай әдіс оқушыларды бір-бірінің пікірін тыңдауға, ортақ шешім қабылдауға және әртүрлі көзқарастарды салыстыруға үйретеді.

Сонымен қатар, топтық жұмыс оқушыларды өз идеяларын айқын жеткізуге және басқалардың пікірін құрметтеуге тәрбиелейді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни ойлау дағдыларын дамыту — оқушыларды тек біліммен ғана емес, өмірде қажетті дағдылармен де қамтамасыз етеді. Олар шығармашылық тұрғыдан ойлай алатын, әртүрлі көзқарастарды бағалайтын, шешім қабылдай алатын, өзіндік пікір қалыптастыратын тұлға болып өседі. Сондықтан қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері сыни ойлауды дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың танымдық және шығармашылық әлеуетін ашуға ықпал етуі қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Әбдіқалықова М. (2020). Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі: теория мен практика. Алматы: Қазақ университеті.
2. Қалиұлы Н. (2021). Сыни ойлау: білім беру тәжірибесі. Астана: Ұлттық баспа.
3. Сағидуллаева М. (2022). Қазақ тілі мен әдебиетінде шығармашылық қабілетті дамыту. Алматы: Білім баспасы.
4. Сыздықова Ә. (2020). Қазақ тілін оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер. Алматы: Қайнар.
5. Баймолдина Г. (2023). Сыни ойлау негіздері мен олардың қолданылуы. Шымкент: Мектеп баспасы.
6. Тұрғынбаева Р. (2020). Әдеби шығармаларды талдау әдістемесі. Қарағанды: Мектеп.



БАЯН - НӘЗІК САЗҒА ТОЛЫ МУЗЫКАЛЫҚ АСПАП

Үмбетова Гүлбану Галимуллақызы

Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, «Қ. Тілепбергенұлы атындағы саз мектебі»,
баян класының оқытушысы

Аңдатпа. Бұл мақалада баян аспабының музыкалық өнердегі ерекшеліктері мен оның ұлттық мәдениеттегі рөлі талданады. Баянның құрылымдық ерекшеліктері, дыбыс табиғаты және техникалық мүмкіндіктері қарастырылады. Сонымен қатар, білім беру процесіндегі қолдану әдістемелері мен тәжірибелері көрсетілген. Мақалада баян аспабының ұлттық музыкаға қосқан үлесі және оны оқытудағы тиімді әдістер мен құралдар туралы толық ақпарат беріледі. Зерттеудің нәтижелері баянды оқытуда қолданылатын жаңа тәсілдердің тиімділігін және ұлттық музыкалық мұраны насихаттаудағы рөлін айқындады.

Түйінді сөздер: баян, музыкалық аспап, ұлттық мәдениет, оқыту әдістемесі.

Кіріспе. Баян – әлемдік музыкалық өнердің көрнекті аспаптарының бірі, оның нәзік сазы мен кең дыбыс мүмкіндіктері музыка сүйер қауымды баурап алады. Бұл аспаптың ерекшелігі – оның әмбебаптығында: баян халықтық музыкадан бастап классикалық және заманауи бағыттарда да қолданылатын бірегей музыкалық құрал. Баянның нәзік дыбысы ұлттық өнеріміздің ажырамас бөлігі ретінде орын алып, жас ұрпақтың музыкалық мәдениетін қалыптастыруда ерекше маңызға ие.

Тақырыптың өзектілігі баянның ұлттық музыкалық мәдениеттегі және музыкалық білім беру жүйесіндегі рөлін айқындаумен байланысты. Қазіргі заманда аспаптық музыканы дәріштеу, оның ішінде баянды насихаттау – мәдени мұрамызды сақтап, оны болашақ ұрпаққа жеткізудің маңызды жолы. Баянның техникалық және орындаушылық мүмкіндіктері оны оқу бағдарламаларында қолдануды қажет етеді, бұл музыкалық білім беру сапасын арттырады.

Мақаланың мақсаты – баян аспабының ерекшеліктерін, оның музыкалық өнердегі және білім беру саласындағы рөлін анықтау. Сонымен қатар, аспаптың ұлттық және заманауи музыкадағы орнына талдау жасау арқылы оның қолдану мүмкіндіктерін зерттеу.

Міндеттері:

1. Баян аспабының тарихы мен құрылымдық ерекшеліктерін зерттеу.
2. Баянды музыкалық білім беру процесінде қолданудың тиімді әдістерін талдау.
3. Отандық және шетелдік музыканттардың баянды дамытудағы үлесін қарастыру.
4. Баян арқылы ұлттық музыкалық мұраны насихаттау жолдарын ұсыну.

Осы тақырып бойынша жазылған әдебиеттерге жасалған шолу баянның тарихы мен даму кезеңдерін сипаттайды. Шетелдік зерттеулер арасында Имханицкий [1] мен Ван Дэцун [2] баянның Еуропадағы пайда болуы мен оның техникалық мүмкіндіктерін талдауға арналған еңбектері ерекше назар аударады. Олар баянның XX ғасырда музыкалық репертуардың ажырамас бөлігіне айналғанын көрсетеді. Отандық зерттеулерде Сарыбаев [3] пен Жүнісбекова [4] баянның қазақ музыкасына бейімделуі және оның орындаушылық дәстүрлердегі рөлі туралы құнды ақпарат ұсынады. Атап айтқанда, Сарыбаевтың еңбектерінде қазақ композиторлары Құрманғазы мен Дина Нұрпейісованың шығармаларын баянға бейімдеу тәжірибесі сипатталады. Сонымен қатар, Сарыбаев баянның музыкалық білім беру бағдарламаларына енгізілуінің тиімділігін зерттейді. Баянды зерттеудің маңыздылығы оның ұлттық мәдениет пен музыкалық білім берудегі орнын айқындап, оның дамуына жаңа мүмкіндіктер ашуда жатыр. Бұл зерттеу педагогтер мен

орындаушыларға баянды қолдану әдістемесін жетілдіруге бағытталған нақты ұсыныстар береді.

Әдістеме. Баян аспабын оқыту әдістемесі оның құрылымдық ерекшеліктері мен дыбыс табиғатына негізделеді. Әдістеме музыкалық білім беру үдерісінде баянда ойнаудың негіздерін үйретуге, орындаушылық дағдыларды жетілдіруге және шығармашылық әлеуетті дамытуға бағытталған. Бұл әдістеменің негізгі ерекшелігі – оқушылардың музыкалық қабілеттерін жеке дара тәсіл арқылы дамыту және баян аспабының мүмкіндіктерін толық игеруін қамтамасыз ету. Алғашқы кезеңде баян аспабымен таныстыру жұмыстары жүргізіледі. Оқушыларға аспаптың құрылымдық элементтері, атап айтқанда, клавиатурасы, регистрлері, мех жұмысы және олардың өзара әрекеттесуі көрсетіледі. Бұл кезеңде көрнекілік әдісі қолданылады. Аспаптың негізгі бөлшектерін визуалды түрде көрсету, дыбысты қалай шығаратынын түсіндіру арқылы оқушылар баянды түсініп, оның жұмыс принциптерін меңгереді. Сонымен қатар, аспаптың ерекшеліктерін игеру барысында оның тарихи дамуы, әлемдік музыкалық мәдениеттегі орны туралы қысқаша ақпарат беріледі. Баянды оқытуда жүйелілік принципі сақталады. Сабақтар қарапайымнан күрделіге қарай ұйымдас-тырылады. Алғашқы сабақтарда оқушылардың негізгі техникалық дағдыларын дамытуға бағытталған жаттығулар орындалады. Саусақтың моторикасын жақсарту үшін арнайы жаттығулар жүйесі енгізіледі. Бұл жаттығулар баянда ойнау барысында қолдың үйлесімділігін және жылдамдығын арттырады. Біртіндеп оқушылар қарапайым музыкалық шығармаларды орындауға көшеді. Бұл кезеңде ноталық сауаттылыққа ерекше көңіл бөлінеді, себебі баянды игеру үшін ноталарды еркін оқу маңызды. Практикалық сабақтар музыкалық шығармаларды орындау арқылы жүзеге асырылады. Бұл бөлімде оқушылар қазақ халық әндерін, классикалық және заманауи музыкалық туындыларды баянда ойнап үйренеді. Қазақ композиторларының баянға арнап жазған шығармалары ерекше назар аударылады. Құрманғазының күйлері мен халық әндері баян аспабының дыбыс табиғатын терең

түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, шетелдік композиторлардың шығармаларын орындау арқылы оқушылар баянның әмбебаптығын және әртүрлі музыкалық жанрлардағы рөлін түсінеді.

Әдістеме оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Әрбір оқушының музыкалық қабілеті, орындаушылық деңгейі және қызығушылықтары есепке алынады. Бұл тәсіл оқушылардың баянға деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады. Сонымен бірге, баянды үйретуде интерактивті технологияларды қолдану маңызды. Баян аспабына арналған мобильді қосымшалар мен цифрлық платформалар оқушылардың музыкалық сауаттылығын арттыруға және шығармаларды жылдам игеруге көмектеседі. Мысалы, MuseScore сияқты ноталық редакторлар оқушыларға ноталарды оңай оқуға және шығармаларды үйренуге мүмкіндік береді. Баянды оқыту барысында ансамбльдік орындаушылық тәжірибеге ерекше мән беріледі. Музыкалық ансамбльдерде ойнау оқушыларды ұжымдық жұмысқа үйретіп, олардың орындаушылық шеберлігін жетілдіреді. Бұл тәсіл оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға ғана емес, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға да ықпал етеді. Ұжымдық орындау барысында оқушылар бір-бірінің ойынын тыңдауды, бірлесіп жұмыс істеуді және музыкалық шығармаларды біртұтас орындауды үйренеді. Озық педагогикалық тәжірибелерді қолдану баянды оқыту әдістемесінің тиімділігін арттырады. Сабақтарды ойын түрінде өткізу, виртуалды сабақтар ұйымдастыру сияқты инновациялық тәсілдер оқушылардың қызығушылығын оятады. Сонымен қатар, музыканы әдебиет және мәдениетпен байланыстыру әдістемені байыта түседі. Қазақ халқының музыкалық мұрасын баянда орындау арқылы оқушылар ұлттық өнердің тереңдігін сезініп, оның мәдениеттегі орнын түсінеді. Бұл әдістеме баян аспабын оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Оқыту барысында қолданылатын тәсілдер мен технологиялар оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға, олардың шығармашылық ойлауын жетілдіруге бағытталған. Баянның мүмкіндіктерін меңгеру тек

музыкалық білім беру саласын ғана емес, жалпы мәдениеттің дамуын қамтамасыз етеді. Осылайша, баян аспабын оқыту әдістемесі ұлттық музыкалық мұраны сақтау және оны болашақ ұрпаққа жеткізудегі маңызды құрал болып табылады.

Практикада қолдану. Баян аспабын оқыту әдістемесі білім беру процесінде бірнеше бағыт бойынша жүзеге асырылады. Бұл бағыттар оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға, техникалық шеберлігін арттыруға және шығармашылық әлеуетін ашуға бағытталған. Сабақтар, авторлық бағдарламалар және басқа да білім беру іс-шаралары әдістеменің негізін құрайды. Бұл бөлімде баян аспабын оқытудың нақты мысалдары мен нәтижелері сипатталады. Сабақтар барысында баянның негізгі құрылымдық ерекшеліктерін меңгеруге ерекше назар аударылады. Әдістеме оқушыларды аспаптың клавиатурасы, регистрлері және механының жұмысымен таныстырудан басталады. Мұғалім көрнекілік әдістерін қолдана отырып, баян аспабын оқушыларға түсіндіреді. Сабақтар барысында оқушылар аспаптың дыбыс шығару мүмкіндіктерін зерттеп, оны ойнау үшін қажетті бастапқы дағдыларды меңгереді. Оқытудың бұл кезеңінде интерактивті платформалар мен цифрлық технологиялар да қолданылады. Бұл аспаптың құрылымын және оны пайдалануды жеңіл түсіндіруге мүмкіндік береді. Практикалық сабақтар оқушылардың орындаушылық шеберлігін дамытуға бағытталған. Алғашқы кезеңдерде оқушылар техникалық жаттығуларды орындау арқылы қол моторикасын жақсартуға машықтанады. Жаттығулар арпеджио, гамма және қарапайым әуендерді орындаудан басталып, біртіндеп күрделене түседі. Бұл кезеңде музыкалық фразаларды орындау, интонацияны сақтау және дыбыс деңгейін басқару дағдылары қалыптасады. Сабақтарда оқушылар түрлі музыкалық жанрлар мен бағыттарда шығармаларды орындауды үйренеді. Бұл олардың музыкалық ой-өрісін кеңейтіп, баян аспабының кең мүмкіндіктерін меңгеруіне ықпал етеді.

Авторлық бағдарламалар баян аспабын оқыту әдістемесінің маңызды бөлігін

құрайды. Қазақ халық әндері мен күйлерін баян аспабына бейімдеу тәжірибесі оқушылардың ұлттық музыкалық мұраға деген қызығушылығын арттыруға бағытталған. Мысалы, Құрманғазының күйлері немесе халық әндері баян аспабында орындалып, оқушылардың орындаушылық тәжірибесін байытады. Сонымен қатар, шетелдік композиторлардың классикалық шығармаларын орындау арқылы оқушылар музыкалық жанрлардың әртүрлілігімен танысады. Бұл әдіс оқушылардың музыкалық талғамын қалыптастыруға және шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектеседі. Ансамбльдік сабақтар мен топтық жұмыс тәжірибесі оқушылардың музыкалық қабілеттерін ұжымдық деңгейде дамытуға мүмкіндік береді. Бұл сабақтарда оқушылар музыкалық шығармаларды ансамбльдік орындау арқылы өзара үйлесімді жұмыс істеуді үйренеді. Ансамбльдік орындау оқушылардың музыкалық сезімін дамытып, олардың шығармашылық ынтымақтастығын арттырады. Сонымен қатар, бұл тәсіл оқушыларды ұжымдық жұмыс жасауға, бір-бірінің ойын тыңдауға және ортақ нәтижеге жетуге үйретеді. Мұндай тәжірибе тек музыкалық білім беруде ғана емес, оқушылардың жалпы әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруда да маңызды рөл атқарады. Цифрлық технологияларды қолдану баян аспабын оқытуда үлкен маңызға ие. Сабақтарда MuseScore, Sibelius сияқты ноталық редакторлар, сондай-ақ интерактивті қосымшалар қолданылады. Бұл құралдар оқушыларға ноталарды тез әрі жеңіл оқуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, онлайн сабақтар немесе виртуалды платформалар арқылы оқушылар музыкалық материалдарға кез келген уақытта қол жеткізе алады. Мұндай тәсіл оқытудың икемділігін қамтамасыз етеді және оқушылардың өз бетінше білім алу қабілетін дамытады. Баян аспабын оқыту әдістемесінің тиімділігі практикалық нәтижелер арқылы анықталды. Сабақтар барысында оқушылар аспаптың құрылымдық ерекшеліктерін жақсы меңгерді, олардың техникалық шеберлігі айтарлықтай жақсарды. Сонымен қатар, оқушылардың музыкалық қабілеттері мен шығармашылық

ойлау дағдылары дамыды. Ұлттық музыкалық мұраға негізделген авторлық бағдарламалар оқушылардың қазақ халқының мәдениетіне деген қызығушылығын арттырды. Баян арқылы халық әндерін орындау ұлттық өнерге деген құрметті қалыптастыруда маңызды рөл атқарды. Әдістемені қолданудың артықшылықтары айқын. Бұл тәсіл оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға, олардың шығармашылық әлеуетін ашуға және ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға бағытталған. Сонымен қатар, цифрлық технологияларды қолдану оқыту процесін жеңілдетіп, оқушыларға музыкалық материалдарға қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Бұл әсіресе өздігінен оқуға бейімді оқушылар үшін тиімді.

Дегенмен, әдістеменің кейбір кемшіліктері де бар. Мысалы, баянда ойнауды меңгеру көп уақыт пен тұрақты тәжірибені талап етеді, бұл кейбір оқушылар үшін қиын болуы мүмкін. Сондай-ақ, цифрлық технологияларды қолдану кезінде интернетке қолжетімділік немесе техникалық құралдардың болмауы сияқты мәселелер туындауы ықтимал. Мұндай жағдайларда жеке тәсілдер мен қосымша қолдау көрсету маңызды. Баян аспабын оқыту әдістемесі білім беру процесінде жоғары тиімділік көрсетеді. Бұл әдіс оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға, олардың шығармашылық ойлауын жетілдіруге және ұлттық мәдениетке құрметпен қарауға ықпал етеді. Әдістемені іс жүзінде қолдану тәжірибесі оның музыкалық білім беру мен мәдениетті дамыту саласындағы маңыздылығын көрсетеді.

Ұсыныстар. Баян аспабын оқыту әдістемесін білім беру процесіне сәтті енгізу үшін бірнеше маңызды ұсыныстарды ескеру қажет. Бұл ұсыныстар педагогтерге әдістемені тиімді қолдануға және оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Алдымен, мұғалімдер баян аспабын оқытуға дайындық барысында оның құрылымын, техникалық мүмкіндіктерін және дыбыс табиғатын терең меңгеруі қажет. Мұғалімдер оқушыларға аспаптың негізгі ерекшеліктерін түсіндіру үшін көрнекі құралдарды, интерактивті технологияларды және видео материалдарды қолдануы тиіс. Бұл оқушылардың аспаппен

алғашқы танысу кезеңінде олардың қызығушылығын арттырады және үйрену процесін жеңілдетеді. Баянды оқыту процесінде жеке дара тәсілді қолдану маңызды. Әрбір оқушының музыкалық қабілеті, даму қарқыны және қызығушылығы ескерілуі тиіс. Бұл үшін педагогтер оқу бағдарламаларын оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдеуі керек. Мысалы, техникалық деңгейі төмен оқушылар үшін қарапайым шығармалардан бастау ұсынылады, ал алғыр оқушыларға күрделірек шығармалар ұсынылуы мүмкін. Ансамбльдік сабақтарды енгізу педагогтер үшін тағы бір тиімді әдіс болмақ. Бұл оқушылардың ұжымдық жұмыс істеу дағдыларын дамытуға және музыкалық үйлесімділікті сезінуге көмектеседі. Сонымен қатар, музыкалық шығармаларды ұлттық және шетелдік репертуардан таңдап, оқушыларды түрлі мәдениеттермен таныстыру ұсынылады.

Цифрлық технологияларды пайдалану оқыту процесін жетілдірудің тағы бір тиімді жолы болып табылады. Педагогтер MuseScore немесе Sibelius сияқты ноталық редакторлар мен интерактивті қосымшаларды сабақ барысында қолдануды қарастыруы керек. Бұл оқушылардың ноталық сауатын арттыруға және музыкалық шығармаларды меңгеруге көмектеседі. Нәтижелерді бағалау үшін музыкалық шығармаларды орындау арқылы оқушылардың техникалық және шығармашылық қабілеттерін талдау ұсынылады. Бұл олардың жетістіктерін жүйелі бақылауға және оқыту әдістемесін жетілдіруге мүмкіндік береді. Ұсыныстарды орындау арқылы баян аспабын оқыту әдістемесін білім беру жүйесінде тиімді енгізуге болады. Бұл оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытып қана қоймай, ұлттық мәдениетті насихаттауға және музыкалық білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Қорытынды. Баян аспабын оқыту әдістемесі музыкалық білім беру саласында үлкен маңызға ие. Бұл әдістеме оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытумен қатар, олардың шығармашылық әлеуетін ашуға және ұлттық мәдениетті дәріптеуге бағытталған. Зерттеу барысында баянда ойнауды оқытуға арналған тиімді әдістер мен тәсілдер талданды. Әдістемені практикада қолдану

нәтижелері оның оқу процесіндегі маңыздылығын және нәтижелілігін көрсетті. Баян аспабын оқыту әдістемесінің негізгі артықшылықтары – оның бейімделгіштігі мен жан-жақтылығы. Сабақтарда көрнекілік әдісін, жеке дара тәсілді және интерактивті технологияларды қолдану оқушылардың аспапты үйренуге деген ынтасын арттырып, олардың материалды жылдам меңгеруіне ықпал етті. Авторлық бағдарламаларды пайдалану арқылы оқушылар қазақ халқының музыкалық мұрасымен танысып, ұлттық музыкаға деген қызығушылықтары артты. Ансамбльдік сабақтар оқушылардың ұжымдық жұмыс жасау дағдыларын дамытты. Топтық орындау тәжірибесі музыкалық шығармаларды үйлесімді түрде орындау, бір-бірімен өзара әрекеттесу және ортақ мақсатқа жету қабілеттерін нығайтты. Сабақтар барысында оқушылардың техникалық шеберлігі артып, музыкалық шығармаларды орындау дағдылары жақсарды. Олардың музыкалық ойлау қабілеті дамып, шығармашылық белсенділігі артты. Сонымен қатар, әдістеме ұлттық мәдениетті сақтау және насихаттау ісінде маңызды рөл атқарады. Оқушылардың қазақ

халқының дәстүрлі музыкасына деген құрметі мен қызығушылығы қалыптасты.

Қорытындылай келе, баян аспабын оқыту әдістемесі музыкалық білім беру сапасын арттырудың тиімді құралы ретінде танылды. Бұл әдістеме ұлттық өнерді дәріптеу, музыкалық қабілеттерді дамыту және оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашу бағытында үлкен мүмкіндіктер береді. Әдістемені кеңінен қолдану ұлттық мәдениетті сақтау мен оны болашақ ұрпаққа жеткізудегі маңызды қадам болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Имханицкий М. И. История баянного и аккордеонного искусства. - М.: РАМ им. Гнесиных, 2006. - 519 с.
2. Ван Дэцун. Новые перспективы китайской аккордеонной педагогики в XXI веке // Музыкальное образование и наука. 2015. №2 (3). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nov-yeperspektivy-kitayskoy-akkordeonnoy-pedagogiki-v-xxi-veke> (дата обращения: 08.12.2024).
3. Сарыбаев, Болат Шамғалиұлы (1927). Қазақ музыкалық аспаптары [Мәтін]. - Алматы: Жалын, 1978. - 174 б.
4. "Баян" деп соғар жүрегім... [Мән] / Л. Т. Жүнісбекова ... - Павлодар : [б. ж.], 2018. - 110 б.



МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ОЙЫННЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Шотеева Алмагул Есенгосовна

«Ақтөбе облыстық арнайы «Мектеп-интернат-колледж» КММ,
дефектолог-мұғалімі

Бүгінгі таңдағы ұстаздар алдындағы міндет-жас ұрпақты егеменді еліміздің тұтқасың болатын жан-жақты дамыған азамат етіп тәрбиелеу. Қазіргі таңда мүмкіндігі шектелген балаларды оқыту мен тәрбиелеуде оның қажеттілігі мен мүмкіндіктері басты назарда. Мүмкіндіктері шектеулі балалардың мінез құлқындағы кемшіліктерді түзету, орнына келтіру, дамыту – педагогика жүйесіндегі балалардың оқыту мен дамытудың маңызды құралдас бөлігі болып табылады. Ол үшін оқу үрдісін жаңартып, оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын кеңінен қолдана сабақты түрлендіре өтудің маңызы зор. Сол технологиялардың бірі-педагогикалық ойындар. Педагогикалық ойындар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырудың тиімді жолы болып табылады. Ойын оқушылардың ойлау қабілетін дамытып, есту, қабылдау сезімдерінің жетілуіне, кез келген нәрсеге мән бере қарауға, абайлау, бағдарлау, тағы басқа дағдыларының ұштала түсуіне себепкер болады. Педагогикалық ойындардың түрлері көп. Олар: іскерлік, интеллектуалдық, сюжеттік, рөлдік, драматизациялық, дидактикалық тағы басқалары. Ойын – адамның өмір танымының алғашқы қадамы. Сондықтан ойын арқылы балалар өмірден көптеген мәліметтер алып білімін жетілдіреді. Ойнай жүріп балалар қоршаған орта жайлы білімдерін толықтырады, дербес шешім қабылдауға дағдыланады, ойлау барысында ұтқырлық пен тапқырлық танытады. Ойын әсері арқылы бала өз қасиетін қалай қанағаттандыра алатынын, қандай қабілеті бар екенін байқап көреді. Түрлі ойындар баланың тапқырлығын, байқағыштығын, зейінділігін арттырумен қатар ерік сезім түрлерін де дамытады.

Төменгі сынып оқушыларына ойын түрлерін қолдану, оқушылардың пәнге деген

қызығушылығын арттырып, сабаққа белсенді түрде қатысып, түсінбегенін түсінуге мүмкіндік туғызады. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасайтын психологтар үшін талап та жоғары. Түрлі психологиялық ойындар баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, ауыз екі сөйлеу мәдениетін дамытуға арналған, адамгершілік сезімін оятуға, адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға, басқа ұлт өкілдеріне достық сезімін тәрбиелеуге үйретеді.

Ойынның жалпы сюжеті:

Оның жанды тұлғасын құрайтын, ойын әрекетінің, балалардың өзара қарым-қатынастарының дамуын, көп жақтылығын және өзара байланысын анықтайды. Ойынның мазмұны оны қызықты етеді, ойнауға ықылас пен ынтаны қоздырады. Дидактикалық ойындар үш топқа бөлінеді:

1. Заттық дидактикалық ойындар – дидактикалық ойыншықтармен және түрлі ойын материалдарымен ұйымдастырылады.
2. Үстел үстінде ойналатын дидактикалық ойындар - «Лото», «Домино» және тағы басқа.
3. Сөздік дидактикалық ойындар.

Дидактикалық ойындардың негізгі бағыты- балаларға білім-білік, іскерлік, әдет – дағдыларды игерту мен оны бекітуге, ақыл-ой қабілеттерінің дамуына ықпал ету. Дидактикалық ойындардағы негізгі міндеті – балалардың ақыл-ойын дамыту, білімін байыту. Дидактикалық ойын балалардың қоршаған тілін дамытуда ауызекі сөйлеу, тілдің дыбысталу мәдениетіне тәрбиелеуде байланыстырып сөйлеу, сөздік қорын дамыту үшін сабақта және сабақтан тыс уақытта ойналатын дидактикалық ойындардың маңызы зор.

Сюжетті-рольді ойындар. Сюжетті рольді ойындар ақыл-есі кем балаларға тән, ең сипатты ойындар болып табылады. Ол

балалар өмірінде елеулі орын алады. Сюжетті рольді ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар ұзақ та қысқа да болуы мүмкін. Сюжетті рольді ойында бейнелеу құралы мен ойын әрекеттері болып табылады. Мысалы: «Телефон» ойынында диалогтық сөйлеудегі әңгіменің мақсаты – бір нәрсе жайында сұралып, баланы оған жауап беруге, белгілі бір әрекетке түрткі болуға үйрету болып табылады. Мысалы: «Дүкен» ойынын ойнағанда балалар сатушы мен сатып алушының әрекеттеріне, ал «Мектеп» ойынын ойнағанда мұғалім мен оқушының арасындағы байланысты ұғады. Дамытушы ойындар танымдық сезімді оятады, яғни балада тану іздену әрекетін дамыта отырып, ойдың, талдау мен әрекеттің логикасын ойлау процесінің икемділігін, жаттығуын және тапқырлығын, қиял ұшқырлығын қалыптастырады. Бұл жағдайда сөзжұмбақтар мен ребустар көп септігін тигізеді. Өз шығармашылығымен құрастырылған сөзжұмбақтар баланың аса қызығушылығын тудырады. Балалар еркін сөздерді буынға бөліп, ойлау қабілеті дамиды, есеп сабағынан білім дейгейі кеңейеді. «Педагог бүгінгі заман талабына сай өзінің педагогтік мамандығының кілтін шебер ұстаған, жан-жақты терең білімді, сегіз қырлы, бір сырлы, ашық жарқын жайдары жүретін, қажырлы қайратты, инициативашыл, қатал талап қойып, оның нәтижесін тексере білетін еңбекқор жан болуы керек. Қарым-қатынас кезінде әр баланың жан-дүниесін сезініп кемшіліктерін түзетіп, жетістіктерін дамытатындай болғаны дұрыс деп ойлаймын. Алайда оқыту қиын, бірақ жанында ізгілік пен жанашырлық, өз ісіне деген сүйіспеншілікті бойына сіңіре білген ұстазға жұмыстанудың өзі ғанибет болары шындық. Ал біз болсақ, білім беру бағдарламаларын күрделендіру үстіндеміз. Баланың меңгеру деңгейін, оның жас ерекшелігін назарға алмай, бір жағынан баланың жаңа бағдарламамен оқуы қиынға соғатынын түсіне отырып, оны беделді мектепке, мықты мұғалімге беруге тырысамыз.

Қазіргі уақытта арнаулы білім берудегі нақты прогреске бірнеше факторлар әсер етуде: мүгедек оқушыларға қатысты үміттің аздығы, тіпті жоқтығы, инклюзивті білім беруге мектептердің дайын еместігі кедергі келтіруде. Еліміздің Білім заңында барлық бала жалпы орта біліммен қамтылуы жазылса да, өкінішке орай мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту өзекті мәселе болып отыр. Мүмкіндіктері шектеулі балаларға білім мен тәрбие берудегі ғылымның нәтижеге қол жеткізудің бірі жаңа технологияны игеріп, компьютерді пайдалану. Компьютерді пайдалануда дидактикалық мүмкіндіктерді, танымдық процестерді ескеруге болады; логикалық ойлау жүйесін қалыптастыру, ақыл-ой белсенділігі мен білім алуға деген қызығушылығын, шығармашылық еңбек етуіне бағдарлау. Өйткені құлақпен естігеннен гөрі-көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну әрине ерекше әсер етеді. Инклюзивтік оқыту қазіргі кезде білім беру саласына етек жайып келе жатыр, бұл дегеніміз сапалы білім алудың барлығы үшін тең болуымен ескеріледі. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде мүмкіндіктері шектеулі бала мен басқа да әлеуметтік қорғалатын топтарға жататын оқушыларға өзгелермен теңдей білім беру, соған жағдай жасау. Қазіргі кезде Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балалар көбіне арнайы мектеп-интернаттарда білім алады. Инклюзивті білім берудің негізі мектептегі барлық балаға олардың ерекшеліктерінен тыс сапалы білім беру болып табылады. Арнайы білім беру орнында мүмкіншіліктері шектеулі балалардың толықтай дамуына, өзгерістерді түсінуіне, өз бетімен білімін жетілдіруіне барлық жағдай жасалған, мұнда балалар тікелей дәрігерлердің бақылауында болады. Педагог баланың шындықты тануға ақыл-ой сезімі ең алдымен таңданудан басталады. Таңдану баланың әрбір нәрсенің, құбылыстың, оқиғаның мән-жайын танып, оларды тереңірек түсінуіне жетелейді, оның ізденімпаздық әрекетін тудырады. Кейбір балалардың ақыл-ой белсенділік қабілеті жетілмей, артта қалып қойып жатады. Оның бірнеше сеептері бар негізіне тұқым қуалаушылық, ортаның экологиялық әсері,

отбасының әлеуметтік жағдайы. Мұндай ауруларға ұшыраған балалар дене кемістігімен қоса, ақыл-ой кемшілігін қосып алып, даму мүмкіндігі артта қалған балалар санын құрайды. Сонымен бірге бұл топқа дені сау, бірақ тұрмыс жағдайының ауыр болу себептерінен бір қалыпты дамымай қалған балаларды да жатқызуға болады. Мұндай балалармен қарқынды терапиялық жұмыстар жүргізе отырып, оларға дәрілік емдеу, физио, психотерапия, емдік дене шынықтыру жаттығулары, жалпы денсаулыққа пайдалы емдеу шаралары қолдану керек. Ақыл ойы кем балаларды оқытудың негізгі әдісі-біріктіру болып табылады. Біріктіре оқыту арқылы бала дамуының ерекшеліктерін анықтап, білім беру стандартына сай қалыпты дамуын қадағалап, зейін тұрақтылықтарын дамыта отырып оқыту, тәрбиелеубасты мақсат болып отыр. Біз ел болып, етек жинаған еңселі елміз, сондықтан қоғамдағы жайттар басты назарда болу керек. Ең алдымен мүгедек, жарымжан балаларды сәби кезінен бастап анықтап, олардың ортаға бейімделуіне жағдай жасау қажет. Сондықтан осындай кемшіліктерді анықтайтын шағын кабинеттер ашып, арнайы жұмыс жүргізіп, әр баланың қабілеті мен даму мүмкіндігін анықтаса, оларға арнайы түзету жұмыстарын жүргізіп, үй жағдайында өсіріп тәрбиелеуде ата-анаға ақыл-кеңестер берілсе бұл да мүмкіндігі шектеулі балалар үшін атқарылған игі істің бірі болар еді. Өйткені ата-ана бұл жағдайды басынан бір жақты болып өткеруде, бұл кезде ата-анаға арнайы маманның көмегі, ақыл-кеңесі және балаға аялы алақанмен жан жылуы, ары қарай бұл жағдаймен күресуіне маманның түзету жұмысының көмегі қажет екені баршаға аян. Жарымжан балаларды оқыту процесінде ерте бейімдеудің маңызы зор. Тек оқытып ғана қоймай, мемлекеттің әлеуметтік қамсыздандыру мен денсаулық сақтау қызметін тарту қажет. Жалпы баланы қоғамға бейімдеу мен оқытуда ерте диагностикалау мен түзету маңызды. Мүмкіндіктері шектеулі балалардың үйде білім алуын қамтамасыз ету, жай және арнайы мектептерде оқуға мүмкіндігі жоқ балаларды қашықтықтан оқытуға жағдай жасау мемлекеттің басты мақсатының бірі

болып табылады. Мектеп психологі білім беру ісінде әр оқушының үлгермеу себепін анықтап, мүгедек баланың нақтамасына қарай жұмыс жүргізсе бұл да түзету жұмысының бір қыры болары сөзсіз. Әр оқушымен жеке жұмыстану Осындай орталықтар жұмысын жүйелеп отыратын, мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс істейтін медициналық-педагогикалық орталықтарды көптеп ашса, кемтар балаларды зор қуанышқа бөлер еді. Бүгінде денсаулықты нығайту және мүгедектікке әкеп соғатын патологияларды азайту мәселесінде, ең алдымен балалардың бойындағы ауытқушылықтарды, олардың сәби кезінде уақтылы анықтау бойынша жұмыс күшейтілді. Мысалы, кемтар балалардың үштен бірінің мүгедектігі – туа біткен кемістіктердің әсері болуымен байланысты. Қорыта келгенде, бастауыш сыныптың оқу үрдісінде «ойын» түрлерін пайдалану, біріншіден, оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден, балалардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеру болып табылады. **“Дені сау адам-табиғаттың ең қымбат жемісі”** - деп тегін айтылмаған ғой, осы өзгерістер арқылы – мүгедек балалардың ата-аналары балдырғандарының отбасына етене араласуына үміттері қайта оянып, өз балдары ешкімнен кем еместігін, қоғам бұған бей-жай қарамайтынын түсінеді. Бала-адамның бауыр еті, бала десе еміренбейтін жүрек, сыздамайтын балтыр бар ма? Қай ата-ана өз баласының өзгелерден оқшауоқып, білім алғанын қалар дейсің...

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Босых В.Г., Павловская Н.Т. Нарушение функции верхних конечностей при спастической диплегии: 2004.-№1(3).с.52-59
2. Левченко И.Ю., Приходько О.Г., Гусейнова А.А. Современные проблемы организации обучения и воспитания детей с церебральными параличами: 2007.-№3(21).с.5-14
3. Сековец А.С. Комплексная физическая реабилитация детей дошкольного возраста с нарушениями опорно-двигательного аппарата// Воспитание и обучение детей с нарушениями развития, №5, 2008.

КАК РАЗВИТЬ КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Алтухова Светлана Владиславовна

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа-гимназия №9» г. Ақтобе

Аннотация: Статья посвящена методам и подходам к развитию критического мышления у младших школьников. Автор рассматривает важность формирования у детей способности анализировать, оценивать и систематизировать информацию с целью улучшения их когнитивных навыков и подготовки к самостоятельному решению задач. Приводятся практические рекомендации для педагогов, а также примеры эффективных приемов для развития критического мышления.

Ключевые слова: критическое мышление, младшие школьники, анализ информации

Критическое мышление — это способность человека создавать систему суждений, помогающих анализировать и формулировать обоснованные выводы, создавать собственную оценку происходящему, интерпретировать ее. То есть это не только мышление скептическое, которое является наиболее распространенной формой понимания критического мышления. Речь идет об умении поставить вопрос и засомневаться в суждениях. Критическое мышление начинается с определения границы своего знания и незнания, и с понимания, что за границами знания есть вопросы, ответы на которые еще предстоит получить. Эта технология начинается с постановки вопроса, а задача педагога — составить такую ситуацию, через которую ребенок сможет к этому вопросу прийти. Очень важно, чтобы вопрос «почему?» прочно обосновался в обиходе ученика.

К критическому мышлению не относятся такие навыки как запоминание, понимание, интуитивное или творческое

мышление. Составляющими процесса критического мышления являются: наблюдение, интерпретация, абстрагирование, анализ и синтез, индукция и дедукция, логика.

Критическое мышление на уроке и вне его.

Стадии развития критического мышления:

1. Вызов, позволяющий актуализировать и обобщить уже имеющиеся знания по исходному вопросу и побуждение человека к активной деятельности.

2. Осмысление, которое позволяет получить новую информацию, осознать и соотнести ее с имеющимися данными.

3. Рефлексия, предполагающая целостно осмысливать и обобщать полученную информацию, присвоить ее и проявить собственное отношение к объекту.

Формы и средства развития критического мышления: сбор данных, анализ текстов, сопоставление альтернативных точек зрения, коллективное обсуждение, разные виды парной и групповой работы, дебаты, дискуссии, публикации письменных работ.

Из-за большого объема предметного материала, который необходимо охватить за весьма ограниченное учебное время, педагоги не всегда могут уделить должное внимание развитию критического мышления. В таких случаях полезны внеурочные стратегии: «Подводим итоги дня, недели, месяца, четверти, года...», «Прорабатываем варианты решения проблемы», «Мыслительные тренажеры», «Ведем дневник». Есть также специальные методики, позволяющие внедрить развитие критического мышления непосредственно в учебный процесс.

Урочные приемы для развития критического мышления.

Таблица «толстых» и «тонких» вопросов

«Толстые» вопросы	«Тонкие» вопросы
Дайте три объяснения, почему...? Объясните, почему...? Почему вы думаете...? Почему Вы считаете...? В чем различие...? Предположите, что будет, если...? Что, если...?	Кто...? Что...? Когда...? Может...? Будет...? Мог ли...? Как звать...? Было ли...? Согласны ли Вы...? Верно ли...?

Ромашка Блума.

Объединяет:

• Простые фактические вопросы, которые требуют знания материала и ориентированы на работу памяти.

• Уточняющие вопросы: «насколько я понял...», «правильно ли я вас поняла, что...».

• Интерпретирующие, объясняющие вопросы, через которые школьники учатся осознать причины тех или иных поступков или мнений.

• Оценочные, сравнительные вопросы, которые подходят, например, для ситуации, когда один ученик выражает другому недовольство или удовольствие от произошедшего на уроке.

• Творческие вопросы, прогноз: «Как вы думаете, что произойдет дальше...?».

• Практические вопросы: «Как мы можем...?», «Как поступили бы вы...?».

Кластеры (гроздь). Информация представляется в форме кластера с объединенными элементами.

Прием «Выглядит, как...», «Звучит, как...» Ученики придумывают к слову, термину зрительные и слуховые ассоциации.

Примеры:

Выглядит, как...	Звучит как...
Часы	«Это ново!»
Конвейер	«Это интересно!»
Ступеньки лестницы	Песня: куплет, припев
Яркая картина	

Изображение «Дерева предсказаний»

- Ствол — это тема.
- Листья — это прогноз.
- Ветки — это аргументы, обоснования прогнозов.

Схема Fishbone («Скелет рыбы»)

- Голова рыбы — это проблема.
- Верхние ребра рыбы — это причины.
- Нижние ребра рыбы — это факты.
- Хвост рыбы — это вывод.

Оценочное окно.

Для разбора информации выделяется поле, пересеченное двумя перпендикулярными осями: «Совсем непонятно — Хорошо понятно» и «Никогда не смогу применить — Сразу смогу применить».

«Плюс — Минус — Интересно» (ПМИ)

• «Плюс» (+) — записываются факты и мысли, которые могут отвечать на вопрос «Что в этом хорошего?».

• «Минус» (-) — записываются факты и мысли, которые могут отвечать на вопрос «Что в этом плохого?».

• «Интересно» (?) — записываются факты и мысли, которые могут отвечать ученику на вопрос «Что в этом интересного?».

«Знаю — Хочу знать — Узнал» (ЗХУ)

Информация распределяется в таблицу по принципу ЗХУ, на основе этого выстраивается дальнейшая работа.

З — что мы знаем	Х — что мы хотим узнать	У — что мы узнали и что нам осталось узнать
Категории информации, которыми мы намерены пользоваться /Главные слова/		Источники, из которых мы намерены получить информацию
Жд бдж\жб		
А		1
Б		2
В		3
...		...

«Бортовые журналы»

Широко используются при смысловом чтении. Информация фиксируется в форме таблицы:

Что мне известно по данной теме?	Что нового я узнал из текста?
----------------------------------	-------------------------------

«Двухчастный дневник»

Информация представляется на основе ключевых вопросов.

Вопросительные слова	Основные понятия темы
Что? Какой? Чем отличается? Почему? ...	

«Концептуальная таблица»

Ученики сравнивают информацию (желательно – на основе самостоятельно составленных линий). Пример:

Линии сравнения	Роберт Скотт	Руал Амундсен
Команда		
Снаряжение		
Опыт		
Погода		
Удача		

Сюжетные таблицы

Кто?	Что?	Где?	Когда?	Почему?
------	------	------	--------	---------

Инсерт (условные значки)

При смысловом чтении ученик делает отметки условными значками, а после переносит информацию в таблицу.

V (осознать новые знания)	+ (исправить неверные предположения)	— (исправить неверные предположения)	? (пробудить дальнейший интерес к теме)
Я это знал	Это для меня абсолютно новое	Это противоречит тому, что я знал	Я хочу знать об этом больше

Стратегия «Отсюда — сюда»

На уроке чередуются индивидуальная и групповая работы: Группа получает общее задание → Каждый член группы получает «свой» объект исследования → Сбор информации об объекте → Обмен информацией в группе → Выделение общего для запоминания основной части таблицы → Заполнение таблицы → Написание совместного исследования по теме → Презентация исследования

Развитие навыков ведения дискуссии.

Приемы:

- Ролевая игра.
- Перекрестная дискуссия.
- Спор-диалог.
- Метод углов (Учащиеся расходятся по углам в соответствии с определенной позицией. Аргумент одной группы — контраргумент другой. Учащиеся могут переходить в другой угол. Колеблющиеся сидят в центре класса, в процессе дискуссии могут присоединиться к той или иной группе).

• 6 шляп (В соответствии с цветом шляпы ученик доказывает ту или иную точку зрения).

• Аквариум (Ведущий задает тон дискуссии «аквариуму», где плавают «рыбки». В углах находятся эксперты, чьи мнения могут быть диаметрально противоположны. «Рыбки» «плавают» между экспертами, оценивая валидность и аргументированность их суждений, а также обращаются к ведущему и к наблюдателям, формируя собственную точку зрения).

Так школьники учатся делать собственные выводы, устанавливать приоритеты, чувствовать ответственность за выбор, прогнозировать последствия своих действий, вести культурный диалог — что напрямую относится к критическому мышлению.

Использованная литература:

1. Волков Е. В. Развитие критического мышления. М., 2024. 87 с.
2. Заир-Бек С. И. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителей общеобр. учрежд. 2-е изд., дораб. М. : Просвещение, 2011. 223 с.







ЕРТЕГІ «КІТАП-АСЫЛ ҚАЗЫНА»

Бикирова Гулим Турғалиевна

Ақтөбе қаласы, «№77 жалпы білім беретін орта мектебі», бастауыш сынып мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.1.3.1 шығарманың тақырыбы және қорытынды бөлімі негізінде сюжеттің дамуын болжау, оның себебін түсіндіру 4.2.1.2* шығарманы іштей көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақтар қоя отырып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып оқу, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу			
Сабақтың мақсаты	Шығарманың оқиғасын болжауды, оқиғаның маңызды тұстарын талдауды үйренеді			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
<p>Сабақтың басы 5 минут</p> <p>Өткен білімді еске түсіру 5 минут Жаңа білім 25 минут</p>	<p>Сабаққа дайындық Психологиялық ахуал қалыптастыру:</p>  <p>Үй тапсырмасын пысықтау. «Алтын сақа» ертегісінің мазмұнын айтып шығайық. Мазмұнын қалай түсінгенімізді білейік. - Біз осы ертегіні «Болжау» әдісі бойынша қалай аяқтар едік? 5-6 оқушы айтып шығады. Сұрақ: үй тапсырмасын қорыту. Баланың әкесінің іс-әрекеті туралы не айтар едіңіз?- осы сұраққа ойымызды айтайық. - Балаға қандай мінездеме беруге болады? - Жылқы атауын жазып келсек оқиық Тақырыпты ашу Жұмбақ шешу, жауаптарынан мақал құрау 1) 1 топқа</p>	<p>Оқушылар осы суреттермен бейнелеп көңіл-күйлермен бейнелейді.</p> <p>Ертегі мазмұнын айтып береді</p> <p>Дәптерге жазғандары бойынша оқиды. Оқушыларды бес топқа бөліп, оларға үш тапсырма беріледі.</p>	<p>Дескриптор: Ертегі мазмұнын түсінеді-16</p>  <p>Дескриптор: Ойларын жаңа сабаққа бейімдейді.- 16</p>	<p>Суреттер</p> <p>Ертегі туралы суреттер</p> <p>Жұмбақтың шешуіне байланысты суреттер</p>

<p>Бір сандық бар өзгеше, Қасыңа алып жүресің. Ішін ашып ақтарсаң, Өмір сынын білесің. Ол не? /Кітап/ 2-топқа 2) Ақыл – ойдың шырағы, Зәулім көктей шынары. Биігіне бойлаған Қанбайды адам құмары. Ол не? /Білім/ 3-топқа 3) Сынаптай жылтырап, Биіктен сырғиды. Ән салып былдырлап, Іздейді ылдиды. Ол не? /Бұлақ/ Жаңа тақырып: Олжас Сүлейменовтің өмірін қарап, танысу оқулықтан. Тақтаға қарап құрылған постердің қатесін табу. Олжас Сүлейменов туралы мәліметпен танысып кітаптан, тақтадағы постерді түзету. (автор туралы мәлімет) Оқулықпен жұмыс «Ертегі» Оқулықта берілген Олжас Сүлейменовтың «Ертегі » өлеңін оқимын. Сөздікпен жұмыс Күзге қалу - үлгірімінің нашарлауына байланысты келесі сыныпқа көшіру үшін қайта емтихан тапсыру. Беймаза – мазасыз, тынышсыз Жас кейіпкер қандай бала? «ПОПС» формуласы арқылы жеке жұмыс Бірінші сөйлем: <i>«Менің ойымша ... »</i> Екінші сөйлем: <i>«Себебі , мен оны былай түсіндіремін ... »</i> Үшінші сөйлем : <i>«Оны мен мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын ... »</i> Соңғысөйлем: <i>«Осыған байланысты мен мынадай қорытындыға келдім... »</i></p>	<p>Жауаптарын ан мақал құрастыру «Кітап білім бұлағы.» Ертегі өлеңінің мазмұнын айтып береді Ертегі өлеңді тізбектеп оқиды Формула бойынша өз ойларын жеткізеді Постер қорғайды Топтар өзара бірін –бірі бағалайды. Постер қорғайды Кестені толтырады</p>	<p> Дескриптор: Өлеңді тізбектеп оқи алады-1б Сөздіктермен жұмыс істей алады-1б Дескриптор: Мәтіннің мазмұны мен идеясын ашты.-1б Қалыптастырушы бағалау “Шапалақ” тәсілі арқылы жүргізіледі. Дескриптор: Кітап оқуға құмарлық жайында ортаға сала отырып,постермен жұмыс жасады.-1б  Дескриптор: 1.Тақырып бойынша өз ойын жазады.-1б 2. Мәтінге байланысты қорытынды жасайды.-1б 3. Мәтіннің негізгі</p>	<p>Суреттер Оқулық Ертегілер туралы суреттер Ертегі кітаптар  Кітапхана туралы суреттер Кітаптар «Екі шындық, бір өтірік» парақшасы</p>
---	---	---	--

<p>Сабактың соңы 5 минут</p>	<p>- «Кітапханада қандай кітаптардың болғанын қалайсындар» неге? - Балалар, кітап бізге қандай пайда береді? - Сіздерде кітап оқисыздар ма? - Кітаптарымыз туралы айта аламыз ба? Кітаптар қайда болады?</p> <p>ТЖ:Әр топ, осы екі сұрақ бойынша сөйлеуге дайындалады. Мен үшін кітап маңызды. Интернет тек көмекші құрал.</p> <p>- Өзің оқып жүрген кітабыңды қалай жарнамалар едіңіз? Кері байланыс: қорытындылау.</p>	<p>Оқыған кітаптары туралы айту.</p> <p>Кестені толтырады</p> <p>Постердегі артық сөздерді табады.</p> <p>Топпен сұраққа жауап береді Өз ойларын айтады</p>	<p>идеясын ашады. -16</p> <p>Дескриптор: Мәтін бойынша түсінгендерін көрсете алды-16 Қалыптастырушы бағалау “Шапалақ” тәсілі арқылы жүргізіледі.</p> 	<p>Кестелер</p> <p>Суреттер</p> <p>Ертегілер туралы суреттер</p> <p>Бағалау парағы</p>
<p>Кері байланыс</p>	<p>«Қарлы кесек» әдісі бойынша бір-біріне лақтырып, жауап береді. Бала өз басынан өткен қандай оқиғаны есіне алды? Анасының баласына қатал болғаны дұрыс па? Кітапхана қазіргі кезде керек пе? Не үшін? Биыл неше кітап оқыдың? Оқыған кітабыңнан қандай ой туды? Көп оқыған көп біледі» деген рас па? Неліктен?</p> <p>«Мен үшін маңызды болғаны» Бүгін мен үшін маңызды болды. *..... қызықты болды. *..... қиын болды. *..... екенін түсіндім. Үй тапсырмасы: Ертегі мәнерлеп оқу. Мазмұндау Бағалау: Әр оқушының фотосымен бағалау парағын қойып, + қойып бағалау, осы балын есептеп, «Алғыс хат» ұсыну</p>	<p>Өздері оқыған кітаптарын жарнамалайды.</p> <p>«Қарлы кесек» әдісі бойынша қағазды лақтыра отырып, жауап береді?</p> <p>Үй тапсырмасын алады</p> <p>Кері байланыс жасайды</p> <p>Алғыс хат алады.</p>	<p>Тамаша!</p> <p>Парақшаны толтырады</p>	<p>Оқулық</p> <p>Кері байланыс парақшалары</p>

ФОРМИРОВАНИЕ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПУТЕМ ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Болатова Динара

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа-гимназия №9» г. Актобе

Аннотация. В современном мире креативное мышление является одним из ключевых навыков, необходимых для успешной адаптации и развития в обществе. Особенно важно развивать его у младших школьников, так как именно в этом возрасте формируются основы мышления и способности к творчеству. Для достижения этой цели необходимо организовать исследовательскую деятельность, которая позволит детям активно и самостоятельно исследовать окружающий мир, задавать вопросы, находить нестандартные решения и вырабатывать свои собственные идеи. Такой подход к обучению способствует развитию креативного мышления у младших школьников и помогает им стать более уверенными и успешными в будущем.

Ключевые слова: Креативность, исследовательская деятельность, нестандартные решения, собственные идеи, креативное мышление.

Введение. Формирование креативного мышления является важной задачей в образовательном процессе младших школьников. Современный мир требует от нас не только знаний и умений, но и способности к творческому мышлению, которое позволяет находить нестандартные решения и применять их в различных ситуациях. Именно поэтому организация исследовательской деятельности становится неотъемлемой частью образовательного процесса для младших школьников.

Основная часть. Исследовательская деятельность представляет собой процесс поиска и получения новых знаний, исследования окружающего мира и саморазвития. Она позволяет детям не только узнавать новое, но и развивать свою креативность, умение мыслить нестандартно и находить необычные решения. Ведь именно в процессе исследования дети могут проявить

свою индивидуальность и уникальные способности.

Организация исследовательской деятельности в младшем школьном возрасте имеет множество преимуществ.

Во-первых, она позволяет детям активно участвовать в обучении, а не просто пассивно усваивать информацию.

Во-вторых, она развивает у детей навыки самостоятельности, инициативности и ответственности.

В-третьих, она способствует формированию креативного мышления, которое будет полезно не только в учебе, но и в жизни в целом.

Однако, для успешного формирования креативного мышления необходимо правильно организовать исследовательскую деятельность. Важно создать интересные и разнообразные задания, которые будут стимулировать детей к поиску нестандартных решений. Также важно обеспечить поддержку и подходящие условия для исследования, чтобы дети чувствовали себя комфортно и могли полностью проявить свой потенциал. Таким образом, организация исследовательской деятельности является эффективным способом формирования креативного мышления у младших школьников. Она позволяет детям развивать свои способности, учиться самостоятельно мыслить и находить нестандартные решения. Поэтому важно включать этот метод в образовательный процесс и создавать условия для его успешной реализации.

Основные подходы к организации исследовательской деятельности. Первым подходом к организации исследовательской деятельности является выбор темы исследования. Она должна быть актуальной, интересной и иметь научную значимость. Также необходимо определить цели и задачи

исследования, которые будут определять направление работы.

Второй подход — это разработка методики исследования. В зависимости от темы и целей исследования, выбираются соответствующие методы сбора и анализа данных. Это может быть как качественный, так и количественный подход, либо их комбинация.

Третий подход — это организация работы исследователей. Важно определить роли и обязанности каждого участника исследовательской группы, а также распределить задачи и сроки их выполнения. Также необходимо обеспечить доступ к необходимым ресурсам и оборудованию для проведения исследования.

Четвертый подход — это анализ и интерпретация полученных результатов. После сбора и обработки данных, необходимо провести анализ их значимости и сделать выводы, которые будут отражать ответы на поставленные вопросы исследования.

Пятый подход — это документирование исследования. Важно вести подробную документацию о ходе исследования, используя различные методы, такие как отчеты, протоколы, дневники и т. д. Это позволит сохранить информацию и использовать ее в будущем.

Наконец, шестой подход — это диссеминация результатов исследования. Чтобы исследование было полезным и имело практическое применение, необходимо поделиться полученными результатами с научным сообществом и широкой аудиторией. Это может быть сделано через публикации, презентации, участие в конференциях и т. д.

В итоге, организация исследовательской деятельности требует комплексного подхода, который включает в себя выбор темы, разработку методики, организацию работы, анализ результатов, документирование и диссеминацию. Только при соблюдении всех этих подходов можно достичь успешных результатов и сделать вклад в развитие науки и общества

Роль учителя в организации исследовательской деятельности. Учителя играют важную роль в организации исследовательской деятельности учеников. Они не только передают знания и учат учеников основам научного метода, но и стимулируют их интерес к исследованию и развивают критическое мышление.

Во-первых, учителя являются ключевыми фигурами в формировании ученического интереса к исследовательской деятельности. Они могут вдохновить учеников на изучение новых тем и проблем, показать им, как исследование может быть интересным и полезным. Также учителя могут помочь ученикам определить свои научные интересы и направить их на путь исследования.

Во-вторых, учителя играют важную роль в обучении учеников научному методу. Они учат учеников собирать и анализировать данные, формулировать гипотезы и выводы, проводить эксперименты и делать выводы на основе полученных результатов. Эти навыки не только необходимы для успешного проведения исследования, но и полезны в повседневной жизни.

Кроме того, учителя могут помочь ученикам развить критическое мышление, которое является важным аспектом исследовательской деятельности. Они могут научить учеников анализировать информацию, оценивать ее достоверность и применять критический подход к решению проблем.

Наконец, учителя могут организовать исследовательские проекты и мероприятия, которые помогут ученикам применить свои знания и навыки на практике. Это может быть как индивидуальное исследование, так и коллективный проект, который позволит ученикам работать в команде и развивать навыки сотрудничества.

Таким образом, роль учителя в организации исследовательской деятельности неопределима. Они не только передают знания, но и вдохновляют учеников на исследование, учат научному методу и развивают критическое мышление. Благодаря учителям, ученики могут стать настоящими исследователями и вносить свой вклад в науку и общество.

Примеры исследовательской деятельности. Одним из примеров исследовательской деятельности в школе может быть проведение научного эксперимента. Ученики могут выбрать интересующую их тему и разработать план эксперимента, собрать необходимые материалы и провести исследование. Такой проект поможет ученикам развить навыки наблюдения, анализа данных и формулирования выводов.

Еще одним примером исследовательской деятельности может быть создание социального проекта. Ученики могут выбрать актуальную проблему в своем городе или школе и разработать план действий для ее решения. Такой проект поможет ученикам развить навыки командной работы, планирования и презентации результатов.

Также в рамках исследовательской деятельности ученики могут заниматься исследованием исторических событий или культурных традиций. Они могут провести интервью с людьми, изучить архивные материалы и представить свои выводы в виде презентации или исследовательской работы.

Важно отметить, что исследовательская деятельность в школе не только развивает учеников, но и способствует их активному участию в образовательном процессе. Ученики становятся более заинтересованными и мотивированными, так как им предоставляется возможность самостоятельно выбирать темы и форматы работы.

В заключение, исследовательская деятельность в школе является важным инструментом для развития учеников и подготовки их к будущей профессиональной деятельности. Она позволяет ученикам применять полученные знания на практике, развивать критическое мышление и творческие способности, а также формировать навыки самоорганизации и самостоятельной работы.

Заключение. Исследовательская деятельность является важным инструментом для развития креативного мышления у младших школьников. Она позволяет детям не только углублять свои знания и навыки в различных областях, но и развивать свою фантазию, креативность и умение мыслить нестандартно.

Организация исследовательской деятельности в школьной среде способствует формированию у детей интереса к новым знаниям и исследованиям, а также развивает их умение самостоятельно искать и находить ответы на интересующие их вопросы. Это важный шаг в становлении креативного мышления, которое позволяет детям не только принимать готовые решения, но и находить нестандартные подходы к решению задач. Кроме того, исследовательская деятельность способствует развитию у детей навыков критического мышления, анализа и оценки информации, что является важным для их будущего успеха. Она также помогает детям осознать свои сильные стороны и научиться преодолевать трудности, что важно для развития их самооценки и уверенности в себе.

Таким образом, организация исследовательской деятельности в младшей школе является не только важным элементом образовательного процесса, но и эффективным способом формирования креативного мышления у детей. Она позволяет им раскрыть свой потенциал и стать активными и творческими участниками общества. Поэтому, внедрение данного подхода в образовательную практику является необходимым шагом для успешного развития младших школьников.

Список литературы:

1. Богоявленская, Н. М. (2021). Развитие креативного мышления учащихся в образовательном процессе. Москва: Издательство «Просвещение».
2. Соловьев, А. В. (2020). Инновационные подходы к организации исследовательской деятельности в начальной школе. Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет.
3. Формирование креативного мышления младших школьников путем организации исследовательской деятельности / В. Ю. Сафонова, С. А. Никитина, А. Н. Кисель [и др.]. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2024. — № 43 (542). — С. 326-328. — URL: <https://moluch.ru/archive/542/118536/> (дата обращения: 15.02.2025).



БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Касымова Гулбану Жалмырзиновна

Ақтөбе қаласы, «№78 жалпы орта білім беретін мектеп-гимназиясы»
бастауыш сынып мұғалімі

Мектептің міндетті оқу бағдарламысынан тыс әр түрлі тәрбиелік – білімділік мәні бар сабақтан тыс уақытында жүргізілетін жұмыстарды сыныптан тыс жұмыстар деп атайды. Оқушылармен жүргізілетін сыныптан тыс жұмыс – оқу-тәрбие жұмысының құрамды бөлігі болып табылады. Оның негізгі мақсаты оқушыларды жан-жақты дамытуға бағытталады және бүкіл тәрбие міндеттерін тиімді шешуге көмектеседі. Сыныптан тыс жұмыстың негізгі міндеті – мектеп оқушыларының қызығуын, бейімділігін, қабілеттілігін жан-жақты дамытып, олардың бос уақытын дұрыс ұйымдастыру. Егер де сыныптан тыс тәрбие жұмысы оқу жұмысымен дұрыс ұштасатын болса, онда ол бүкіл тәрбие жұмысының жүйесін дұрыс ұйымдастыруға көмектеседі. Сыныптан тыс жұмыс оқу жоспарын толықтыра түседі. Бұл бағытта жүргізілетін арнаулы зерттеу жұмыстары әр түрлі сыныптан тыс жұмыстар мектеп оқушыларының кәсіптік қызығуы мен түсініктерінің тууының негізгі көзі болып табылатындығын дәлелдеді.

Сыныптан тыс жұмыстардың алатын ролін бағалай келіп, мектептен тыс жұмыс жөнінде Бүкілроссиялық кеңесте сөйлеген сөзінде Н.К.Крупская былай деген еді: «Ал қазір бұрмалаудың басқа түрін – мектептен тыс жұмысты жете бағаламауды жиі кездестеруге болады. Мұны ашық айтпайды, бірақ: «негізгі мектеп қажет, қалғандары түкте емес» деп жүргендерді жиі кездестіресің. Бұл дұрыс көзқарас емес. Мектептен тыс жұмыс мектептің өз жұмысын тиісті дәрежеге көтеруге көмектесе алады және көмектесуге тиіс тең.

Оқушыларды жан-жақты дамытудың міндеттерінен туындайтын тәрбие жұмысы

мазмұнының көптігі сыныптан тыс жұмыстың әр түрлі формаларын қажет етеді. Қазіргі кезде сыныптан тыс жұмыстың мынадай формалыры қалыптасқан: көпшілік, үйірмелік және топтық, жеке формалыры кездеседі.

Сыныптан тыс жұмыстың формалырын қарастырайық:

Оқушылармен жүргізілетін жеке жұмыстың формасы – сыныптан тыс жұмысқа байланысты мұғалімнің немесе ұжымның әр түрлі міндеттері мен тапсырмаларын жеке оқушылардың өз бетімен орындауы болып табылады. Оған мыналар жатады. Мәселен, ұсынылған кітаптарды оқу, көркем өнер номерлерін әзірлеу, басқа да таспырмалар жатады. Оқушылармен жүргізілетін жеке жұмыстардың мәнін бағаламауға болмайды. Жеке жұмыстарға икемді оқушыны да, сабаққа нашар оқушыны да қатыстыруымыз керек. Жеке сыныптан тыс жұмыстың сапасы мен нәтижесін жақсарту мақсатында әрбір оқушының қызығуын білуге ұмтылу керек. Оқушыларға мынадай сұрақтар қорға болады: Саған бәрінен де не ұнайды? Кей жағдайда балалардың жауабы олардың қызығуын толық ашып бере алмайды, бірақ та мұғалім үшін ол мәселе бойынша кейбір бағыт беруге көмектеседі. Үйірмелік және топтық жұмыстарға үйірмелер және басқа бірлестіктер жатады.

Үйірме – бұл оқушылардың жалпы қызығуымен сыныптан тыс қызметінің негізінде құрылған бірлестік. үйірме жұмысы оқушылардың белгілі бір ғылымның, техниканың, өнер мен спорттың саласында қызығуы мен қабілеттілігін дамытуға және анықтауға көмектеседі. үйірме жұмыстары оқушының сабақта алған білімін тереңдете

түседі, бағдарламадан тыс жаңа білім мен ептілігін, дағдысын қалыптастырады.

Бастауыш сыныптарда үйірме жұмыстарын жүргізуде бірнеше міндеттер қойылады:

- оқу-тәрбие үрдісінде алған білімдерін ары қарата дамытуға мүмкіндік жасау;

- оқушының қоғамдық белсенділігін дамыту;

- оқушылардың өзара қарым-қатынасын қалыптастыру.

Үйірме жұмыстарының алдына қоятын негізгі талабы:

- үйірме жұмыстарына қатысатын оқушының қабілетін ескеру;

- білім беру, оқыту мен тәрбие берудің өзара байланысы;

- оқушылардың еркіндігі.

Үйірмеге қатысатын оқушылардың практикалық білім, білік, дағдылары бірдей болуы мүмкін емес. Себебі, оның білім, қызығушылығы мен белсенділіктері, қабылдауы және жұмысқа қабілеттері әр түрлі болғандықтан, алған дағдылары да тұрақты болмайды. Бірақ, баланың жас ерекшеліктеріне байланысты қызығушылығы мен белсенділіктерін дер кезінде дамыту мен жоспарлау - әрбір ата-ана мен тәрбиешінің міндеті.

Бастауыш сынып оқушыларының ерекше қасиеттерінің бірі - үздіксіз дамуға бейімділігі мен жаңалыққа жаны құмарлығы. Осы кезеңдердегі қолайлы сәттерді тиімді пайдаланып қалу үшін сабақтан тыс, мектептен тыс жүргізілетін үйірмелер мен

тәрбие жұмыстарының ерекше маңызы бар. Әсіресе, сабақтың жалғасы болып табылатын пәндік, көркемөнер үйірмелері баланың өз бетінше ізденуі мен өз бетінше дамуына, қосымша практикалық іскерлік дағдылардың меңгерулеріне жол ашады. Үйірме жұмыстарында балалардың мынадай қабілеттері дамиды:

- техникалық, ән-күйлік жұмыс жасауға, оларды тетіктерінің аталуы мен жұмысқа қосу ерекшелігімен танысады, өзі пайдалана алады;

- мұғалімнің түсіндірген нұсқауын тыңдап, басшылыққа алып, зейін тоқтатаып, оның дұрыс орындалуына өзідігінен шешім қабылдайды;

- өзі жасаған жұмыс нәтижесін айтып, қорытынды жасап үйренеді, тіл байлығы мен ойлау қабілеттері дамиды;

Бастауыш сынып оқушылары үйірмелерге жүйелі түрде қатыса отырып, білімімен танымдық қасиеттерін толықтырумен қатар, төмендегідей қосымша дағдыларды меңгереді;

- өз жұмыс орынын ұйымдасыта білу;

- күнделікті ағымдағы жұмыстарын өз бетінше жоспарлау;

Жалпы сыныптан тыс жүргізілетін іс-шаралар оқушылардың қызығушылығы мен қабілетіне байланысты бірігіп шағын топтарды құрады. Кейбір үйірмелер әр түрлі жастағы оқушыларды біріктіретіндіктен, мұғалімнің әр түрлі тәсілдері қарастыруына тура келеді.



РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ И ПИСЬМА У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ: НОВЫЕ МЕТОДЫ, ИССЛЕДОВАНИЯ И УСПЕШНАЯ ПРАКТИКА

Мамбетова Гульжан Бакиджановна

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа-лицей №27» г. Актобе

Аннотация. Статья посвящена современным методам и подходам к развитию навыков чтения и письма у учащихся начальных классов. В ней рассмотрены ключевые аспекты формирования этих навыков, включая традиционные и инновационные педагогические техники, такие как критическое мышление через чтение, интегрированные занятия и использование цифровых технологий. Автор анализирует последние исследования в области педагогики и психологии, а также успешные примеры практики педагогов. В заключение подчеркивается важность учета индивидуальных особенностей учеников и применения современных образовательных технологий для повышения эффективности обучения.

Ключевые слова: развитие навыков чтения, развитие навыков письма, инновационные методы, педагогические техники, критическое мышление, цифровые технологии, интегрированные занятия, индивидуальный подход, успешная практика.

Развитие навыков чтения и письма у учащихся начальных классов является одной из основополагающих задач современной образовательной системы. Чтение и письмо не только обеспечивают усвоение знаний, но и способствуют развитию критического мышления, коммуникативных навыков и творческих способностей у детей. В последние годы в педагогике активно разрабатываются новые методы и подходы к обучению этим важным навыкам, а также проводятся исследования, которые помогают учителям более эффективно подходить к обучению младших школьников.

1. Традиционные и современные подходы к обучению чтению и письму. Обучение чтению и письму традиционно

начинается с формирования у детей базовых навыков: звукового анализа и синтеза, осознания связи между буквой и звуком, а также развития навыка механического чтения и письма. Однако в последние десятилетия педагоги все больше обращают внимание на более глубокие аспекты этих процессов, такие как развитие понимания текста, навыков самовыражения, осознание роли письменной речи в коммуникации.

Современные методы ориентированы на индивидуальный подход, развитие интереса к чтению и письму через игровые, творческие и исследовательские подходы. Использование интерактивных технологий, мультимедийных материалов, а также различных форм работы в классе позволяет сделать обучение более увлекательным и эффективным.

2. Роль исследований в развитии навыков чтения и письма. Исследования в области педагогики и психологии обучения активно исследуют, как различные факторы влияют на формирование этих навыков у детей. Одним из таких факторов является когнитивное развитие ребенка. Современные исследования показывают, что эффективное обучение чтению и письму возможно лишь при условии учета индивидуальных особенностей учеников, их когнитивных и языковых способностей.

Кроме того, ученые уделяют внимание исследованиям, направленным на улучшение понимания текста. Ранее внимание фокусировалось на механическом чтении и скорости, а сейчас все больше исследователей говорят о важности осознания содержания, развитии способности к интерпретации и осмыслению прочитанного.

Недавние исследования также подтверждают важность раннего введения в обучение письму, не ограничиваясь только буквами и словами, но и обращая внимание на развитие навыков письменного выражения мыслей. Например, методики, включающие краткие заметки и письма, помогают детям не только развивать навык письма, но и учат их структурировать свои мысли и выражать их письменно.

3. Новые методы и подходы. Среди новых методов, используемых в обучении чтению и письму в начальных классах, можно выделить следующие:

- **Метод развития критического мышления через чтение.** Современные педагогические практики все чаще включают упражнения, направленные на развитие навыков анализа, интерпретации и оценки прочитанного. Это способствует не только улучшению навыков чтения, но и развитию логического и критического мышления у детей.

- **Интегрированные занятия.** Все более популярным становится подход, при котором навыки чтения и письма развиваются через проекты и задания, интегрированные с другими предметами. Например, чтение исторических текстов может быть связано с изучением истории, а написание эссе или заметок — с развивающими заданиями по литературе.

- **Использование цифровых технологий и приложений.** В условиях современной цифровой среды использование образовательных приложений и электронных книг становится нормой. Мобильные приложения для детей позволяют не только развивать навыки чтения и письма, но и обучать их различным игровым методам взаимодействия с текстом.

- **Проектный метод.** В последние годы педагогические практики нацелены на развитие у детей навыков самостоятельной работы. Работа над проектами, в которых дети пишут тексты, создают презентации, выступают с докладами, значительно усиливает их мотивацию к обучению и развивает их навыки письма.

4. Успешные примеры практики педагогов. Успешные примеры работы педагогов показывают, что внедрение

современных методов обучения позволяет значительно улучшить результаты. В одном из московских школьных проектов, ориентированных на развитие навыков чтения и письма, использовалась система индивидуальных заданий с учетом интересов и потребностей учеников. В ходе проекта дети читали книги разных жанров, писали свои впечатления в дневниках и создавали иллюстрации к прочитанному. Такой подход не только повысил интерес детей к чтению, но и способствовал более глубокому пониманию текста и развитию творческих навыков. Другим примером является опыт работы в сельской школе, где использование мобильных устройств для чтения электронных книг и написания текстов помогло развить у детей навыки письма и критического восприятия информации, несмотря на ограниченные ресурсы.

5. Выводы. Развитие навыков чтения и письма у учащихся начальных классов – это многогранный процесс, требующий внедрения современных методов и технологий. Ключевыми аспектами эффективного обучения являются учет индивидуальных особенностей учеников, использование разнообразных форм работы, интеграция различных предметов и использование цифровых технологий. Работы ученых в области педагогики и психологии подтверждают необходимость подхода, ориентированного на развитие критического мышления, осознание прочитанного и письменного самовыражения.

Внедрение новых методов и успешные практики педагогов показывают, что современные подходы могут значительно повысить мотивацию детей к чтению и письму, а также помочь им более осмысленно и уверенно использовать эти навыки в жизни.

Использованная литература:

1. Ковалева, М. В. Современные подходы к обучению чтению и письму в начальной школе. – СПб.: Издательство Речь, 2021.
2. Кабдылдинова, Г. С. Обучение чтению и письму: методы и подходы. – Алматы: Мектеп, 2018.
3. Суранова, С. К. Новые технологии в обучении детей начальных классов: развитие навыков чтения и письма. – Алматы: Рауан, 2020.



ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Мендигалиева Арайлым Амангельдиевна

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа №19» г. Актобе

Современное общество выдвигает новые требования к сфере образования. Каждый ребенок обладает уникальным набором врожденных задатков, которые при благоприятных условиях могут перерасти в способности. Не существует детей, лишенных каких-либо талантов. Практика демонстрирует, что способности могут быть как развиты, так и остаться на том же уровне. Трудная задача у учителя: необходимо не только разглядеть в ребёнке задатки, но и создать условия и мотивацию для их всестороннего развития. В этих условиях очень важно формировать у подрастающего поколения способность к творческому поведению. Перед современной школой стоит задача формирования творческой, разносторонне развитой личности.

Творческий процесс невозможен без стремления к познанию. Организация исследовательской деятельности учеников является одним из ключевых факторов развития их познавательной активности. Главной отличительной чертой детей, склонных к исследовательской работе, является их внутренняя потребность в приобретении нового знания. Учебно-исследовательская работа на уроках естествознания представляет собой особый вид организации учебно-воспитательного процесса, где учащиеся занимаются решением творческих задач исследовательского характера с заранее непредсказуемым, но предполагаемым результатом. Исследовательский поиск позволяет одновременно развивать у учащихся общие умения и навыки, такие как: умение видеть проблемы, задавать вопросы, выдвигать гипотезы, давать определения понятиям, проводить наблюдения и эксперименты, делать выводы и умозаключения, классифицировать и

структурировать материал, работать с текстом, доказывать и защищать свои идеи. Этот метод ориентирован на самостоятельную деятельность учащихся (индивидуальную, парную, групповую), которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени под умелым руководством учителя. Психологические, теоретические, дидактические и методические основы организации учебно-исследовательской деятельности учащихся представлены в трудах А.В. Леонтовича, С.Л.Рубинштейна, В.А. Крутецкого, А.Н. Поддьякова, А.С. Обухов, В. Оконь, А.И. Савенков. Основным методом создания исследовательской ситуации является постановка проблемных вопросов, заданий, задач. Правильное определение проблемы исследования учащимися во многом зависит от учителя. Не осознав сущность проблемы, учащийся не может активно включиться в познавательную деятельность. В связи с этим выдающийся психолог С.Л. Рубинштейн утверждал: «...мыслить человек начинает, когда у него возникает потребность что-то понять. Мышление всегда начинается с проблемы или с вопроса, с удивления или недоумения. Этой проблемной ситуацией определяется вовлечение личности в мыслительный процесс: он всегда направлен на разрешение какой-то задачи...». Как отмечает Андреев, тематика исследовательской работы должна быть интересной и выполнимой. В начальной школе закладывается фундамент знаний, умений и навыков активной, творческой, самостоятельной деятельности учащихся, приёмов анализа, синтеза и оценки результатов своей деятельности и исследовательская работа – один из важнейших путей в решении данной проблемы, исследовательская деятельность является наиболее эффективным средством

формирования универсальных учебных действий. Поэтому я решила стимулировать развитие интеллектуально-творческого потенциала младшего школьника через развитие и совершенствование исследовательских способностей и навыков исследовательского поведения. Задачи ставила следующие: - обучение проведению учебных исследований младших школьников; - развитие творческой исследовательской активности детей; - развитие у детей познавательного интереса к фундаментальным и прикладным наукам; - ознакомление с научной картиной мира; Эти задания исследовательского характера для младших школьников. Развитие умения давать определения, задавать вопросы видеть проблему, выдвигать гипотезы, задавать вопросы, установление общего признака объектов. Исследовательский подход в изучении естествознания представляет собой такой способ организации процесса познания, который обеспечивает поисковую деятельность учащихся в открытии фактических знаний и взаимосвязей между ними. Его реализация предполагает использование таких методов, как наблюдения, опыты, самонаблюдения. Обязательно надо учитывать, что тема для исследования должна быть интересной, необычной, оригинальной, доступной для ребенка. Часто приходится наблюдать, что увлеченно начатая и не доведенная сразу до конца работа так и остаётся незаконченной. Выполнить исследование «на одном дыхании» практически очень сложно, но, учитывая названную ниже особенность детской природы, следует стремиться к тому, чтобы первые исследовательские опыты не требовали длительного времени. Итогом исследовательской работы младших школьников может быть макет, выполненный из самых разных материалов с описанием действия представляемого им объекта. Это может быть и книга, и научный отчет о проведенном эксперименте, и многое другое. Важно, чтобы представленные материалы отвечали не только содержанию исследования, но и эстетическим требованиям. Подготовка исследования к защите должна превратиться для детей в интересную многодневную игру. В ходе неё сразу заметно, как дети становятся серьёзными и

важными, увлеченно, ответственно, с нескрываемым интересом проводят эксперименты, делают чертежи, схемы, рисунки. «Обучая других, обучаешься сам» - это точная мысль Я.А. Коменского пришла к нам из глубины веков. Интуитивно понимая эту закономерность, ребёнок, изучивший что-либо, часто стремится рассказать об этом другим. В данном случае, при проведении учебных исследований, необходимо сообщить об усвоенном важно не столько тому кому адресовано сообщение, сколько тому, кто рассказывает. Поэтому этап защиты пропустить нельзя. Без него исследование не может считаться завершённым. Защита – венец исследовательской работы и один из главных этапов обучения начинающего исследователя. Результаты работы могут представить в виде презентаций, в виде книжек малышек, изготовленных собственными руками, таблиц, схем или рисунков. Благодаря участию в исследовательской деятельности младшие школьники учатся взаимодействовать в группах, работать с книгой, ресурсами сети Интернет, оценивать проекты товарищей, Проведение исследований стимулирует мыслительный процесс, направленный на поиск и решение проблемы. Учебно-исследовательская деятельность требует высокого уровня знаний, в первую очередь от самого педагога, хорошего владения методиками исследования объектов, наличия источников дополнительной информации, желания углубленно работать с учащимися по изучению объектов окружающего мира. Таким образом, повышается познавательная и творческая активность учащихся, их учебная мотивация. Именно исследовательский подход в обучении делает учащихся творческими участниками процесса познания, а не пассивными потребителями готовой информации.

Список литературы:

1. «Исследовательская деятельность младших школьников» М: Просвещение, 2005г.
2. Бруннер В. Экологическое образование: методика и примеры / Бруннер В. 1996.- №1(2).-С.9-40.
3. «Педагогика и психология исследовательской деятельности школьников» (Н.И. Левченко) М: Просвещение, 2003г.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ МЫШЛЕНИЯ В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Санаева Алия Жаксылыковна

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа-гимназия №9» г. Актобе

Аннотация: Младший школьный возраст является критическим периодом для развития мышления, в ходе которого происходят существенные изменения в интеллектуальных процессах. В этом возрасте ребенок осваивает новые способы познавательной деятельности, такие как произвольное внимание, смысловая память и письменная речь. Основное внимание уделяется переходу от наглядно-образного к словесно-логическому мышлению, что связано с развитием теоретического мышления, анализа, рефлексии и планирования. Важным этапом является освоение научных понятий и развитие аналитико-синтетических операций, таких как классификация, сериация и транзитивность. Эти изменения в мышлении определяют высокую познавательную активность и способность к самоконтролю, критическому мышлению и обоснованным умозаключениям.

Ключевые слова: младший школьный возраст, мышление, теоретическое мышление, аналитико-синтетическая деятельность, психологические новообразования

Младший школьный возраст — это сензитивный период для формирования познавательного отношения к миру, навыков учебной деятельности, организованности и саморегуляции. Главная особенность социальной ситуации развития заключается в том, что с поступлением в школу ребенок впервые становится субъектом общественно значимой и общественно оцениваемой деятельности — учебной. Все отношения ребенка с миром теперь опосредуются его новой социальной позицией — позицией школьника.

Младший школьный возраст в периодизации Д. Б. Эльконина завершает эпоху детства и определяется хронологическими границами от 7 до 12 лет. Это период интенсивной ориентации ребенка в сфере социально-предметных отношений и опере-

жающего темпа развития операционно-технической сферы деятельности и познавательных способностей.

Доминирующей психической функцией в младшем школьном возрасте становится мышление. Центральной линией развития выступает интеллектуализация и, соответственно, формирование опосредствованности и произвольности всех психических процессов: восприятие преобразуется в наблюдение; память реализуется как произвольное запоминание и воспроизведение с опорой на мнотехнические средства (например, план) и становится смысловой; речь становится произвольной, построение речевых высказываний осуществляется с учетом цели и условий речевой коммуникации; внимание приобретает произвольность.

Ведущая деятельность — учебная, предполагающая овладение обобщенными способами действий в системе научных понятий. Психологические новообразования младшего школьного возраста формируются в учебной деятельности, поэтому их содержание и качество определяются содержанием и особенностями организации учебной деятельности, уровнем ее сформированности у младшего школьника.

Центральными новообразованиями младшего школьного возраста являются внутренний план действий, произвольная смысловая память, произвольное внимание, письменная речь, завершается переход от наглядно-образного к словесно-логическому мышлению. В системе развивающего обучения Д. Б. Эльконина — В. В. Давыдова главная роль среди психологических новообразований младшего школьного возраста отводится теоретическому мышлению и его основным компонентам:

— анализу, как способу выявления генетически исходной основы некоторого целого;

— рефлексии, благодаря которой человек постоянно рассматривает основания своих собственных мыслительных действий и тем самым опосредствует одно из них другими, раскрывая при этом их внутренние взаимоотношения;

— планированию, т. к. теоретическое мышление осуществляется в основном в плане мысленного эксперимента.

Согласно Д.Б. Эльконину и В.В. Давыдову, организация учебной деятельности должна быть направлена на формирование у детей именно теоретического мышления, которое имеет свое особое, отличное от эмпирического, содержание.

Теоретическое мышление — вид мышления, основанный на выделении и анализе основного исходного противоречия исследуемой ситуации или решаемой задачи. Поиск средств разрешения противоречия приводит к формированию способа действия, который позволяет решать целые классы задач.

Теоретическое мышление основано на анализе внутренних характеристик изучаемых явлений, позволяет мысленно изменять объект исследования и тем самым наиболее полно изучить его, вскрыв внутренние характеристики и отношения. Эмпирическое же мышление основано на обобщении чувственно воспринимаемых, наглядно данных свойств и отношений.

Согласно теории интеллектуального развития ребенка Ж. Пиаже, младший школьник находится на стадии развития интеллекта, соответствующей уровню конкретных операций. Операции, характерные для данного возраста, Ж. Пиаже назвал конкретными, поскольку они могут применяться только на наглядном, конкретном материале. Основными особенностями детского мышления на данной стадии развития, по Ж. Пиаже, являются гибкость, обратимость, многомерность, меньшая эгоцентричность, способность к умозаключениям, поиск причинно-следственных связей.

Дальнейшее изменение мыслительных структур на стадии конкретных операций приводит к появлению новых феноменов мышления, таких как:

— консервация — понимание ребенком того факта, что при определенных преобразованиях некоторые основные свойства предметов не изменяются;

— классификация — умение разделять объекты по классам, выделять понятия и оперировать ими;

— сериация — способность располагать предметы в соответствии с имеющейся между ними связью, ранжировать объекты по какому-либо измеряемому параметру;

— транзитивность — способность переносить информацию с одной ситуации на другую.

Ключевой чертой теории Ж. Пиаже является представление об активном участии психики, мышления человека в процессе научения. Формирование логических структур, управляющих процессом мышления, возникает в результате взаимодействия ребенка со средой.

У детей младшего школьного возраста наблюдается переломный этап развития мышления: осуществляется переход от наглядно-образного к словесно-логическому, понятийному мышлению. В развитии мышления младших школьников можно выделить две основные стадии. На первой стадии (1–2 классы) их мышление практически не отличается от мышления дошкольников: преобладает направленность на решение конкретных задач, связанных с деятельностью (играми, изобразительным творчеством, конструированием и т. д.). Анализ учебного материала осуществляется главным образом в наглядно-действенном и наглядно-образном плане. Младшие школьники выносят суждения о предметах и явлениях окружающей действительности преимущественно по их внешним отдельным признакам, довольно поверхностно и односторонне. Умозаключения их основываются на наглядных предпосылках, данных в восприятии; выводы делаются без опоры на логические аргументы путем прямого соотнесения суждений с воспринимаемыми сведениями. Понятия и обобщения младших школьников опираются на внешние характеристики предметов и фиксируют лишь те их свойства, которые лежат на поверхности.

Однако уже к 3 классу мышление учащихся переходит на качественно новую, вторую стадию, на которой становится возможным усвоение связей, существующих между отдельными элементами изучаемого материала. В этот период дети усваивают родовидовые соотношения между отдельными признаками понятий (классификацию), у них формируется аналитико-синтетический тип деятельности, осваивается действие моделирования. Это определяет начало формирования словесно-логического мышления. Младшим школьникам становятся доступны более сложные познавательные задачи, у них развивается способность рассуждать, обосновывать свои суждения, сравнивать, обобщать, конкретизировать.

В младшем школьном возрасте происходит активное развитие основных мыслительных операций. Так развитие анализа осуществляется от частичного к комплексному и далее к системному. Преобладающими видами анализа у младших школьников являются частичный и комплексный. Аналитическая деятельность младшего школьника развивается в направлении от анализа отдельного предмета, явления к анализу связей и отношений между предметами и явлениями. Одновременно с развитием анализа, происходит также развитие синтеза: от простого, суммирующего к более широкому и сложному. Характерно, что у младших школьников анализ развивается значительно быстрее, чем синтез. Операция сравнения проходит путь развития от несистематического, ориентированного на внешние признаки, к плановому, систематическому. Одной из особенностей абстракции младших школьников является то, что за существенные признаки они порой принимают внешние, яркие, часто встречающиеся признаки. Другая особенность абстракции состоит в том, что дети данного возраста легче абстрагируют свойства предметов и явлений, чем связи и отношения, которые существуют между ними. Обобщение младших школьников, также как и абстракция, чаще охватывает внешние качества предмета, имеющие связь с его практическим применением. Далее происходит

развитие обобщения и к концу младшего школьного возраста ребенок уже может обобщать сходные существенные признаки предметов и явлений, их существенные связи и отношения. Развитие обобщения идет от более широкого к более дифференцированному.

В младшем школьном возрасте развиваются все три формы мышления:

- овладение научными понятиями совершается у детей в процессе обучения;
- в развитии суждений ребенка существенную роль играет расширение объема знаний и выработка установки мышления на истинность;
- суждение превращается в умозаключение по мере того, как ребенок, расчлняя мыслимое от действительного, начинает рассматривать свою мысль как гипотезу, т. е. положение, которое нуждается в проверке.

В младшем школьном возрасте происходит осознание детьми собственных мыслительных операций, что помогает им осуществлять самоконтроль в процессе познания. В процессе обучения развиваются также такие качества ума, как самостоятельность, гибкость, критичность и др.

Таким образом, младший школьный возраст характеризуется высокими темпами развития мышления, структурными и качественными преобразованиями в интеллектуальных процессах, высокой познавательной активностью, а также тем, что при специальной методической организации обучения младшие школьники способны усваивать абстрактный, теоретический материал.

Список литературы:

1. Эльконин Д.Б., Избранные психологические труды/Д.Б. Эльконин. - М.: Педагогика, 1989.
2. Выготский, Л.С., Мышление и речь/Л.С. Выготский. — Спб.: Питер, 2017. — 432 с.
3. Давыдов, В. В. Теория развивающего обучения/В.В. Давыдов. — М.: ИНТОР, 1996.
4. Евтухова, И.Н. Особенности развития мышления в младшем школьном возрасте / И.Н. Евтухова. — Текст : непосредственный // Образование и воспитание. — 2023. — № 1 (42). — С. 46-49.



Уразаева Раушан Ердигалиевна

Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, «Қорғантүз ЖББОМ» КММ,
 бастауыш класс мұғалімі

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.2.6.1 кейіпкердің, кейіпкерлердің іс-әрекеті, мінезқұлқының өзгеру себептерін мәтіннен тауып, салыстырып бағалау			
Сабақтың мақсаты	Кейіпкерлердің іс-әрекетін бағалауды, таныстырылым жасауды меңгереді			
Құндылықтар және оның мақсаты:	ӘДІЛДІК ЖӘНЕ ЖАУАПКЕРШІЛІК Оқу тапсырмасын орындауда табандылық, еңбекқорлықтың болуы			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі// уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдас- тыру 5 мин Өзін-өзі тексеру Өткен білімді еске түсіру 5 мин Жаңа білім 25 мин	Сабаққа дайындық Топқа бөлінеді Үй тапсырмасын сұрау. «Қақпаға дөп түсір» ойыны Кеудесіне нан пісу тұрақты тіркесінің мағынасы қандай? Мәтіннің бас кейіпкері кім? Оқиға қалай басталды? Оқиғаның дамуына не себеп болды? Талғаттың қатты ұялып, достарынан кешірім сұрауы – оқиғаның қай кезеңі? Тракторшы мамандығы туралы Талғаттың ойы қалай өзгерді? Автордың негізгі ойын қай кейіпкердің сөзінен табуға болады? Шамдану сөзінің мағынасы қандай? Жаңа материалды меңгерту бөлімі Жұмбақтың мағынасын ашу Аласа терек, Алпыс бұтақ, Бұтақ сайын ұя, Ұя сайын жұмыртқа. Ол не? (Күріш) Ортақ түйін шығару, ойларын ортаға салу Оқулықпен жұмыс	Жебе таңдау арқылы Үй тапсырмасын оқиды Жұмбақтың шешуін табады Тізбектеп оқиды Тапсырмаларды орындайды		Суреттер Күріш Ыбырай Жақаев туралы суреттер Суреттер Дәптер

Атакәсіп –үйреншікті шаруа,
бұрыннан білетін іс

Егін шаруашылығы-егінші
Мал шаруашылығы-шопан жылқышы
Балық шаруашылығы-балықшы
Құрылыс шаруашылығы-құрылысшы

Дескриптор:
атадан кәсіптер негізінде мамандықтарды жазады-
1балл

Оқушылар әңгімені өз беттерінше түсініп оқиды, түсініксіз сөздерді белгілеп отырады
«Тізбектеп оқу» әдісі

1-тапсырма

Оқы. Күріш туралы сыр.

Ақ күріштің атасы кім?

Ақ күріштің атасы – Ыбырай Жақаевтың ібісар інілері де бар. Соның бірі – Максұт Нұрылдаев. Ол бала кезінде жасын аузынан шығармай бір аңыз естіген екен.

Бағылда Сыр өңірі ырысты өлке болыпты. Ақ күріш жайқала өсіп, камба астыққа толыпты. Халықтың қуанышы Сырлария өзеніндегі таспаған кез екен. Ауылдағы күріш егетін жалғыз қарт көріпкі жеңіп, төсек тартып жатып қалыпты.



Ыбырай Жақаев

Максұт Нұрылдаев

Базарбай Исаев

Ырысты өлке – астықтан мол өнім алатын өлке

2-тапсырма

Үйдіңі оқы. Ақсақалды қария келістен наздалады?

Сонда әлгі ақсақал ауылдастарын жыпы алып: –Жарылар, асарымды асап, жасарымды жасалым. «Ас – адамның арқауы» деген ғой, ол еңбектен табылады. Арқауы бос арқан үягішп келетіні ұмытпаңдар. Көктем болса, мынау, келіп қалды. Егін ету қажет. Кетпен ұстар кім бар? Көзіңнің тірсіңде қасиеті кетпенді өз қолымен табыс етейің. Елің асқарар ер қайда, қайсың барсың? –депті.

Жылған жұрт ұн-түңсіз. Қарттар жастарға, жастар ақсақалдарға қарайды. – «Сыр өңірі қымбаты келеді, Сыр перзенті намысты келеді», – деуші еді аталарымыз. Намысыздар ғана қалғаны ма, түге? Бұлардың қалай? Кім бәр менің қолыма кетпенді алар?

Ақсақалдың ауылдастары жияңға келмеді.

Жылған жұрт қолдарына кетпен алып, еңбек етуге тырыспады.

3-тапсырма

Шығармалық кейіпкерлердің әрекетіне сенім қозқарасын қалай?

Тіс жарып сөйлеген тірі жан болмайды. Қарт дикан теріс қарай аунап түседі де мәңгілікке көз жұмады.

Көктем өтеді, жаз өтеді. Қыс қаһарына мінген шақта қамбадағы ақ күріш те таусылады. Ала жадай атқа мініп, көкпір шапқына маз боп жүрген көпшілік не істерін білмей, қатты күйзеледі.

«Ақыматтың ақылы түстен кейін енеді» дегендей, бәрі де бармағын тістеп, дикан атаның тілін алмағанына өкінеді. «Енді жаз шықса, бәріміз де күріш етейік», – деп келіседі.

Күрішті атаның ұсынсын қабылдамау

дұрыс

бұрыс

Енді жаз шықса, бәріміз де күріш етейік.

дұрыс

бұрыс

4-тапсырма

Үйдіңі оқы. Максұттың мамандық тандауына не әсер етуі мүмкін?

Өкесі осы жерге келгенде Максұт: –Өке, мен де күрішші боламын!–деді алысқа қарап. Содан бері вап жал өтті. Бағлы ертегінің өсері ме, өзінің тандағаны ма, –айтұрар, Максұт агрономдық білім алып шықты. Талай жыл дивандардың күріштен мол өнім алуына көмектесіп, таптырлығымен, еңбекқорлығымен елің сүйсіндірді.

Бала күнінен агроном болуды армандалы.

Өкесінен естіген аңыз әсер етті.



Агроном – ауыл шаруашылық маманы

Суреттер
салады

Таныстыры
лым жасайды

Дескриптор:
Мәтінді тізбектеп оқиды-1Б
Мәтін мазмұнын айта алады-1Б

Тақта

Күріш

Дәнді дақылдардың суреттері

Суреттер

<p>Кері байланыс 5мин</p>	<p>батыс бөліктеріндегі аудандар кіреді. Мәтіннің мазмұнына сай суреттер салдыру. Күріш дақылы туралы айту</p> <p>ФС тапсырмасы Таныстырылым жасау Өздері таңдаған бір дәнді дақылға таныстырылым жасау Мысалы: Жүгері- дәнді дақыл. Ол өте дәмді. Жүгері піскен кезде оны суға қайнатып жейді. Бойында дәрумендер өте көп. Жүгеріні малға жем ретінде де пайдаланады.</p> <p>Үйге тапсырма Мәтіннен Сыр өңірін сипаттайтын эпитет сөздерді тауып,жазып келу. Күріштен жасалатын тағамға таныстырылым дайындап келу.</p>	<p>Үй тапсырмасын алады</p> <p>Кері байланыс жасайды</p>	<p>Сыр өңірі туралы мәліметтер біледі-1</p> <p>Күріштен жасалған тағамға таныстырылым жасайды-1Б Өз ойларын жазады</p> <p>Дескриптор: Дәнді дақылдарға таныстырылым жасай алады-1Б Өз ойларын жеткізе алады-1Б</p> <p>Күріштен жасалған тағамға таныстырылым жасайды-1Б Өз ойларын жазады</p>	<p>Кері байланыс парағы</p>
-------------------------------	--	--	---	-----------------------------

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ

Уразова Жанагуль Жарылкасыновна

Ақтөбе облысы, Қобда ауданы, «Жанаталап негізгі мектеп-бөбекжайы» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация. Мақала бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау қабілеттерін дамыту мәселесін қарастырады. Логикалық ойлау балаға қоршаған әлемді дұрыс түсініп, шешімдер қабылдауға, мәселелерді жүйелі түрде шешуге мүмкіндік береді. Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту оқу процесінде олардың интеллектуалдық қабілеттерін ғана емес, тұлғалық қасиеттерін де қалыптастыруға ықпал етеді. Мақалада логикалық ойлауды дамыту үшін қолданылатын негізгі әдістер мен тәсілдер: логикалық ойындар, тапсырмалар, салыстыру, топтастыру, шығармашылық және проблемалық тапсырмалар, сондай-ақ диалогтық оқыту әдісі сияқты құралдар қарастырылған. Сонымен қатар, мұғалімнің рөлі, оның оқушылардың логикалық қабілеттерін дамытудағы жетекші қызметі айқындалған. Логикалық ойлауды дамыту балалардың оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырып, олардың ойлау шеберлігін тереңдетуге, шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Мақала балалардың логикалық ойлауын дамыту үшін педагогикалық әдіс-тәсілдерді жүйелі түрде қолданудың маңыздылығын көрсетеді.

Негізгі сөздер: логикалық ойлау, бастауыш сынып, ақыл-ой қабілеттері, интеллектуалдық даму, педагогикалық әдістер, логикалық ойындар, шығармашылық тапсырмалар, диалогтық оқыту, салыстыру, топтастыру, проблемалық тапсырмалар, мұғалімнің рөлі, оқу үдерісі, логикалық қабілеттерді дамыту, балалардың ойлау шеберлігі, тұлғалық даму.

Логикалық ойлау – адамды қоршаған ортаны дұрыс түсінуге, талдауға және оған қатысты дұрыс шешімдер қабылдауға мүмкіндік беретін маңызды ақыл-ой қабілеті. Бұл қабілет адамның интеллектуалдық дамуына негіз бола отырып, оның өмірде өз орнын табуына, түрлі қиындықтарды еңсере

білуіне көмектеседі. Сондықтан, бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамыту білім беру жүйесіндегі басты мәселелердің бірі болып табылады. Осы орайда, балалардың ойлау қабілеттерін дұрыс қалыптастыру әрі дамыту – олардың толыққанды азамат болып қалыптасуына үлкен ықпал етеді.

Логикалық ойлау – білімнің негізі.

Логикалық ойлау – ақыл-ой әрекетінің негізгі бағыттарының бірі болып саналады. Ол адамның ойлау жүйесінің дұрыс, тұжырымды және жүйелі болуының кепілі. Логикалық ойлау, әсіресе бастауыш сынып оқушыларының оқу процесінде маңызды рөл атқарады. Логикалық қабілеттердің дамуымен қатар, балалар өздерінің ішкі дүниесін, ойлау логикасын терең түсінуге мүмкіндік алады. Бұл олардың тек оқу бағдарламасын игеріп қана қоймай, өмірдегі түрлі мәселелерді шешуге деген қабілеттерін арттырады.

Логикалық ойлау қабілетін қалыптастыру барысында, оқушы тек білім алып қана қоймай, ойлаудың сапасын арттыруды, мәселені шешудің жүйесін түсінуді, ақпаратты дұрыс талдай білуді үйренеді. Сонымен қатар, балада интеллектуалдық белсенділік пен шығармашылық бастамалар да дамиды. Осыған орай, бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау қабілеттерін дамыту әдістері мен тәсілдері әрқашан педагогикалық мақсаттарға бағытталуы тиіс.

Логикалық ойлауды дамыту әдістері мен құралдары:

1. Логикалық ойындар мен тапсырмалар. Логикалық ойындар – балалардың ойлау қабілеттерін дамыту үшін тиімді әрі қызықты әдіс. Мұндай ойындар балаларды қызықтырып қана қоймай, олардың логикалық тұрғыдан ойлауын жетілдіруге көмектеседі. Мысалы, ребустар, пазлдар, санамақтар, сөз жұмбақтар мен

логикалық тапсырмалар арқылы балалар өздерінің интеллектуалдық деңгейін арттыра алады. Бұл тапсырмалар балаға белгілі бір мәселелерді шешуге, ойлануға, нәтиже шығару үшін бірнеше қадамды біріктіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын барысында балалар команда болып жұмыс істей отырып, әлеуметтік дағдыларын да дамытады.

2. Талдау және салыстыру. Балаларды талдауға және салыстыруға үйрету олардың ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған тағы бір маңызды әдіс. Мысалы, балаларға белгілі бір заттарды, құбылыстарды немесе жағдайларды салыстыру арқылы олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтауға тапсырмалар беріледі. Мұндай тапсырмалар балалардың бақылағыштық дағдыларын қалыптастырып, олардың жүйелі ойлау дағдыларын арттырады. «Мысық пен иттің арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды атаңыз» сияқты тапсырмалар балаларды талдау жасаудың әдіс-тәсілдеріне үйретеді.

3. Жүйелеу және топтастыру. Топтастыру – балалардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқаратын әдіс. Балаларға әртүрлі заттарды белгілі бір топтарға жатқызу тапсырмалары беріледі. Бұл әдіс арқылы оқушылар өздерінің ойлау қабілеттерін дамытуға, заттардың қасиеттері мен сипаттарын түсінуге мүмкіндік алады. Мысалы, олар жануарлар, өсімдіктер, көліктер сияқты тақырыптарға негізделген топтар құра алады. Топтастыру тапсырмалары баланың ұғымдарын кеңейтіп, логикалық қорытындылар жасауға үйретеді.

4. Проблемалық және шығармашылық тапсырмалар. Шығармашылық тапсырмалар балалардың өзіндік ойлау қабілеттерін, қиялын және логикалық тұрғыда шешім қабылдау дағдыларын дамытады. Бұл тапсырмалар күрделі мәселелерді шешуді көздейді және балаларды көпқадамды логикалық шешімдер қабылдауға үйретеді. Мысалы, балаларға математикалық есептерді шешу кезінде кейбір логикалық тапсырмалар немесе жалпы мәселелерді шешу үшін жүйелі ойлауды

қажет ететін тапсырмалар беріледі. Мұндай тапсырмалар оқушылардың дербес ойлауын дамытуға және олардың шығармашылық әлеуетін арттыруға ықпал етеді.

5. Диалогтық оқыту және талқылау. Диалогтық оқыту әдісі балалардың өз ойларын еркін білдіруіне мүмкіндік береді, сонымен қатар олардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Мұғалім балаларға сұрақтар қойып, олардың жауаптарын талқылайды, пікірлерін тыңдайды. Бұл әдіс балаларды өз ойларын жүйелі түрде жеткізуге, пікірталас жүргізуге, логикалық тұрғыдан ойлауға үйретеді. Оқушылар өз пікірлерін қорғауға, дәлелдер келтіруге, басқа балалардың пікірлерін тыңдап, олармен келіспеуге немесе келісуге дағдыланады.

Мұғалімнің рөлі. Мұғалімнің рөлі оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда ерекше маңызды. Мұғалім – оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін арттыру үшін қажетті әдістер мен тәсілдерді таңдаушы, тапсырмалар мен оқу материалдарын ұсынушы тұлға. Ол балаларға тапсырмалар мен сұрақтар арқылы ойлануға, нәтижелерді дұрыс бағалауға және оларды дәлелдеуге мүмкіндік береді. Мұғалімнің шығармашылық тәсілдері мен жаңа әдіс-тәсілдерді қолдануы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың оқу процесіне деген мотивациясын көтереді. Логикалық ойлау – тек оқушының білім деңгейін ғана емес, оның тұлғалық дамуын да қалыптастыратын маңызды құзырет.

Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау қабілеттерін дамыту – тек білім беру процесінің қажеттілігі ғана емес, сонымен қатар баланың тұлғалық дамуындағы маңызды қадам. Логикалық ойлау қабілетін дамыту арқылы бала өзінің қоршаған ортаны түсіну деңгейін арттырып, кез келген мәселені жүйелі және дәлелді түрде шешуге дағдыланады. Мұғалімнің әдіс-тәсілдері, ойындар мен тапсырмалар, шығармашылық жұмыстар балалардың ақыл-ойын дамытып, олардың интеллектуалдық қабілеттерін кеңейтеді. Оқушының логикалық ойлауын дамыту үшін әртүрлі әдістерді пайдалану – баланың оқуға деген

ынтасын арттырып, оны үлкен өмірге дайындайтын маңызды фактор болып табылады.

Пайдаланған әдебиет тізімі:

1. Әбдікәрімова М. Р. (2021). Оқушылардың логикалық ойлауын қалыптастыру әдістері мен тәсілдері. Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия университеті баспасы. 62 б.
2. Жақыпова Г. М. (2022). Оқу процесінде логикалық ойлауды дамытуда қолданылатын әдістер. Қарағанды: Қарағанды мемлекеттік университеті баспасы. 57 б.

3. Қабденова Ш. Н. (2020). Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамыту жолдары. Алматы: Қазақ университеті баспасы. 33 б.

4. Сейілбекова М. С. (2020). Бастауыш білім беру жүйесінде балалардың логикалық қабілеттерін дамыту. Шымкент: ОҚМУ баспасы. 48 б.

5. Тоқтасынова Н. К. (2023). Жас ұрпақтың логикалық ойлау қабілеттерін дамытудағы педагогикалық тәжірибе. Алматы: «Ғылым» баспасы. 79 б.



РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Хайченко Марина Валерьевна

Учитель начальных классов, КГУ «Средняя школа-гимназия №9» г. Актобе

Аннотация. Статья рассматривает важность развития креативности у детей младшего школьного возраста через эффективные педагогические методы. Подчеркивается, что ключевым элементом для формирования креативных способностей является учет принципов развивающего обучения и гуманистического подхода. Описание методик, таких как тесты Е.П. Торренса и творческие задания, направленных на развитие воображения и мышления, раскрывает пути для улучшения творческих навыков у школьников. Практические рекомендации включают использование театра, гипотетических ситуаций и творческих заданий для стимулирования креативности.

Ключевые слова: креативность, младший школьный возраст, развивающее обучение, гуманистический подход, творческие задания.

В настоящее время существует острая социальная потребность в творчестве и творческих индивидах. Развитие у школьников креативности – одна из важнейших задач в сегодняшней школе. В психолого-педагогической литературе понятие «креативность» трактуется неоднозначно. Существуют различные взгляды на природу, содержание этих понятий и их структуру. В связи с этим возникает множество различных определений. Основные понятия сводятся к тому, что креативность проявляется в трех контекстах: процессе, результате (продукте творческого процесса), характеристиках (свойствах) личности, то есть рассматривается структура взаимодействующих составляющих личности: творческие способности, мотивационный компонент, интеллектуальный компонент.

Для развития креативности детей младшего школьного возраста необходимо развивать составляющие её компоненты.

Можно выделить следующие основные условия формирования креативности:

- 1) учет принципов развивающего обучения (индивидуализация образования, исследовательское обучение, проблематизация);
- 2) построение педагогического процесса на принципах гуманистического подхода к детям (безоценочность, принятие, безопасность, поддержка);
- 3) проведение целенаправленных творческих занятий, направленных на развитие креативности младших школьников.

Для определения уровня развития креативности можно использовать следующие методики.

1. Методика Е.П. Торренса (диагностика невербальной креативности) Тест может проводиться в индивидуальном или групповом варианте. Для создания благоприятных условий тестирования руководителю необходимо минимизировать мотивацию достижения и сориентировать тестируемых на свободное проявление своих скрытых способностей. Время тестирования по возможности не ограничивают, ориентировочно отводя на каждую картинку по 1-2 мин. При этом необходимо подбадривать тестируемых, если они долго обдумывают или медлят. Предлагаемый тест состоит из 2 заданий:

Задание «Круги»: нарисуйте как можно больше различных предметов, используя круг в качестве составной части. По результатам выполнения задания оцениваются:

- легкость – быстрота выполнения задания – подсчет количества рисунков за определенный отрезок времени;
- гибкость – число переключений с одного класса объектов на другой;
- оригинальность – частота данного ответа в однородной группе испытуемых.

Задание «Завершение картинок». Предлагаемый вариант теста представляет собой набор картинок с некоторым набором элементов (линий), используя которые, испытуемым необходимо дорисовать картинку до некоторого осмысленного изображения.

В данном варианте теста используется 6 картинок, которые не дублируют по своим исходным элементам друг друга и дают наиболее надежные результаты. В тесте используются следующие показатели креативности:

- оригинальность, выявляющая степень непохожести созданного испытуемым изображения на изображения других испытуемых (статистическая редкость ответа).

- уникальность, определяемая как сумма выполненных заданий, не имеющих аналогов в выборке (атласе рисунков).

2. Задание «Творческие способности» направлено на оценку количественным показателем творческого воображения и скорости процессов мышления. Испытуемым предлагается три слова, из которых испытуемым предлагается составить как можно больше осмысленных фраз за 5 минут. Каждая фраза оценивается по пятибалльной системе: 5 – остроумная оригинальная комбинация; 4 – правильное, логическое сочетание слов; 3 – пожалуй, и так можно; 2 – два слова связаны, а третье не логично; 1 – бессмысленное сочетание слов.

Для развития креативности детей младшего школьного возраста можно предложить следующие творческие задания:

- 1) Школьный театр. Форма игры в театр определяет целенаправленное развитие чувственной сферы детей, их артистизма.
- 2) Придумайте пять несовместимых сочетаний. Например: горячий снег, стальные нервы, квадратный шар.
- 3) Определите сходство между кошкой и мышью, фортепиано и скрипкой, зайцем и кенгуру, елью и папоротником, машиной и мотоциклом, чашкой и вазой, луной и солнцем, ежом и расческой, спичкой и факелом.
- 4) Игра «Что на что похоже». Задача — отгадать то, что было загадано с помощью вопроса: «На что это похоже?».

5) Перечислить различные последствия гипотетической ситуации. Например, «все животные и птицы могут разговаривать на человеческом языке», «все люди могут летать», «каким был бы мир, если бы люди не умели считать?»

6) Привести как можно больше определений для общеупотребительных слов. Детям было предложено слово «книга».

7) Закодируйте свое имя.

8) Девочка пошла в лес и заблудилась... Допишите рассказ.

9) Придумать предложения, состоящие из четырех слов, причём каждое слово начинается с указанной буквы. Например, были указаны буквы ВМСК, или МКСВ. Нельзя было менять буквы местами.

10) Нарисовать заданные объекты, пользуясь определённым набором фигур. Современная педагогика уже не сомневается в том, что учить творчеству возможно. Вопрос, по словам И.Я. Лернера, состоит лишь в том, чтобы найти оптимальные условия для такого обучения. И очень многое здесь зависит от деятельности учителя.

Развитие креативности у младших школьников требует комплексного подхода, включающего индивидуализацию обучения, поддержку творческих способностей и создание безопасной, поддерживающей среды. Применение различных педагогических методик и творческих заданий способствует раскрытию потенциала детей, стимулируя их воображение, оригинальность и гибкость мышления.

Список литературы:

1. Ермолаева – Томина Л. Б. Проблемы развития творческих способностей детей/по материалам зарубежн. исслед.) // Вопросы психологии 2020, №5 – с. 166-176.
2. Развитие творческой активности школьников/Под ред. А.М. Матюшкина. Науч. - исслед. институт общей и пед. психологии АПН. - М.: Педагогика, 2021. – 160 с.
3. Митина, Е. В. Развитие креативности детей младшего школьного возраста в процессе обучения / Е. В. Митина. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 8 (19).

АЯЛАЙЫҚ ГҮЛДЕРДІ

Арықбаева Гүлбадан Асылбекқызы

Ақтөбе облысы, Алға ауданы, «№4 «Балбөбек» бөбекжай балабақшасы», музыка жетекшісі

Міндеттері: Ертегі арқылы балаларды шығармашылыққа баулу. Әуен сипатын ажыратып қимылдауға, ән айтуға дағдыландыру. Ойындар, жатығулар, сергіту сәті арқылы балалардың ритм мен мотор, ұсақ және ірі моторикаларын, түстерді ажыратуды музыкамен ырғақтық қимылдар жасауға үйрету.

Көрнекіліктер: Гүл жапырақтары, доптар, қолғап, түймелер, нейро жаттығулар музыкаграмма суреттері.

ҰОҚ

Балаларды музыка залында музыка әуенімен қарсы алу. Музыкалық ырғақтық қимылдар жасату.

Музыка жетекшісі: Балалар, сендер қандай ұйымдастырылған іс әрекетке келдіңдер?

Балалар: Музыка!

Музыка жетекшісі: Музыка сабағында не істейміз балалар?

Балалар: Ән айтамыз, би билейміз, ойын ойнаймыз!

Музыка жетекшісі: Ал қалай амандасамыз?

Балалар: Әуендетіп!

Музыка жетекшісі: Иә! Басқа сабақтарда қарапайым сөзбен, ал музыка сабағында әуендетіп амандасамыз!

Амандасу!

Саламатпа балалар?

Саламатсызба апай!

Көңіл күйіміз қалай?

Өте тамаша!

Ән салып, би билейік?

Иә, иә, иә!

Музыка жетекшісі: Балалар, бізде бүгін ерекше АШЫҚ ҰОІӨ.

Ертегі еліне серуендеуге шығамыз!

«Серуендейміз» әні мен ырғақтық қимылдар жасап, ертегі еліне келу. Бақшаға келіп әр түрлі гүлдерді көріп, ұнаған гүлдерін алып шеңберге тұру.

«Гүлдер» әнін ырғақтық қимылдар жасап орындау.

Кенет жылаған дауыс естіледі.

Музыка жетекшісі: Балалар, бұл ненің даусы? Кәне, қарайықшы айналамызға?

Балалар: Гүл екен жылап тұрған.

Музыка жетекшісі: Гүл неге жылап отырсың? Саған не болды? Жапырақтарың қайда?

Гүл: Мен жалғызбын, ойнайтын досым жоқ. Көп жылап, жапырақтарым да түсіп қалды.

Музыка жетекшісі: Гүл жылама, біз саған көмектесеміз! Сенімен дос боламыз, жапырақтарыңды да тауып береміз! Солай ма балалар!

Балалар: Иә, көмектесеміз! Дос боламыз!

Музыка жетекшісі: Балалар, кәне Гүлдің жапырақтарын іздеуге шығайық.

Сикырлы жапырақтарға отырамыз, ұшамыз.

Балалар қараңдаршы гүлдің жапырақтарын тапқан сияқтымыз. Бірақ жапырақтарда тапсырмалар бар екен орындаймызба?

Балалар: Иә!

Музыка жетекшісі: Онда 1-ші тапсырманы орындайық!

1 тапсырма

«Доп» ойыны Ойын арқылы сөйлемейтін балаға бұйрық райлы етістіктерді түсінуге үйретеміз.

Ритм мен мотор бағдарламасын сақтау. Балалардың сипап сезіну қаблетін дамыту.

Балалар өте жақсы орындадыңдар!

1-ші жапырағымызды Гүлге берейік.

Гүл: Рахмет балалар!

Музыка жетекшісі: Балалар енді 2-ші тапсырманы орындайық!

2 тапсырма

Нейро жаттығу. Музыкалық ырғақты сезініп мидың оң жақ және сол жақ жарты шарларын үйлесімді жұмыс істеуін жақсартады. Ұсақ және ірі моториканы дамытады.

3 тапсырма

«Түймелер сыңғырлайды». Балаларға түйме-лерді тырсылдату арқылы дыбыс шығарып, музыкалық ырғақтық қимылдар жасату.



4 тапсырма

«Музыкаграмма» әдісі (темп). Музыкадағы уақыт өлшемі жеңілдетілген музыканың орындалу жылдамдығы Ұсақ және ірі моториканы дамытады.

5 тапсырма

«Түстерді тап». Музыкалық ырғақты сезіне

отырып, аяқпен қимылдар жасау арқылы балаларды түстерді табуға, ажыратуға үйрету

Музыка жетекшісі: Балалар, жарайсындар! Барлық тапсырмаларды жақсы орындадыңдар! Гүлдің жапырақтарын таптық тапсырмаларын орындадық!

Гүл: Рахмет балалар! Сендер маған өте қатты көмектестіңдер. Сендердей дос тапқаным өте қуаныштымын! Жапырақтарымды тауып бергендеріңе рахмет! Тапсырмаларды да керемет орындадыңдар, өте алғыр екенсіңдер! Сендерге сыйлығым бар. Бұл Сиқырлы кселафон! Осымен топтарыңа жетіп алыңдар!

«Кселафон сойлейді» ойыны мен топқа оралу.

Музыка жетекшісі: Балалар біз бүгін қайда бардық? Сендерге қай тапсырма ұнады?

Сендерге көп рахмет менінде сендерге сыйлығым бар! Сау болыңдар!

Музыкалық ырғақтық қимылдар жасап залдан шығу.



АЛАШ АРДАҚТЫЛАРЫНА МЫҢ ТАҒЗЫМ!

Баганаева Ақтолқын Рысдаулетқызы

Ақтөбе қаласы, ЖОББ «Smart bilim» мектеп – гимназиясы, тарих пәні мұғалімі

Қазақтың сан ғасырлық тарихында саяси жолмен, өркениет өрендеріне тән соқпақпен туған халқының азаттыққа жетуіне қам жасаған ХХ ғасыр басындағы ұлт зиялыларының қауымдасқан зор тарихи қызметі – «Алаш» партиясының, автономиясының құрылғанын бүгінгі жас ұрпақ білуі қажет деп санаймыз. Өйткені, Алаш азаматтары армандаған ұлы мұрат – қазақ тәуелсіздігі Алатаудың баурайында басталып, Арқа төсінде бірлік пен берекенің ұйытқысына айналды.

Алашорда көтерген идеяның жауынгер жақтаушысы болды. Ұлт көсемдерінің соңынан еріп, қазақ халқына атар таң, келер жарық, сәуле, нұрды солардың есімімен байланыстырды. Сонымен қатар, қазақ зиялыларының 20-шы жылдардағы оқу-ағарту саласындағы қызметі қым-қиғаш тартыс, «идеялық күрес» жағдайында өтті. Кеңес өкіметінің алғашқы жылдарында алаш қозғалысының зиялылары басымдылық жағдайда болғаны белгілі.

Ол туралы алаш қозғалысын зерттеушілердің бірі Хасен Оралтай Түркияда жарық көрген «Алаш-Түркістан түркілерінің ұлт-азаттық ұраны» атты еңбегінде: «Алашшылар, яғни, қазақ түріктерінен шыққан ұлтшыл азаматтар, өлкедегі маңызды қызмет орындарын өз қолдарына алып, ұлттық мақсаттары – түрік елінің тәуелсіздігі жолында адам шамасынан асатын күш-қайрат жұмсады. Біз, тұтас қазақ халқы, дүниежүзіне жеріміздің аумағымен, байлығымен мақтансақ, ұрпағына осындай қазына қалдырған Алаш азаматтарын әсте ұмытпағанымыз жөн. Жерге жетер, жерден өтер байлық жоқ. Екіншіден, барша қазақ жұртына үлгі-өнеге болар нәрсе – білімді де саналы, озық ойлы Алаш азаматтарының сол кезеңдегі пәлсапалық танымы, алға қойған мақсаттарына жету жолындағы қажымас ерік-жігері, қайсар мінезі. Өздеріне төнген қауіпті біле тұра, олар қазақ тағдыры, ұлт

тағдыры жолындағы игі істерге ержүректілікпен, қазаққа тән қайрат-намыспен бел шеше кіріскен еді. Саналы қазақтың барлығы мойындайтын айқын нәрсе – Алаш азаматтарының бізге қалдырған мұрасы – кең байтақ жер, терең ой, биік рух, қайсар мінез. Біз мұны қай кезеңде болмасын жадымыздан шығармай, қай деңгейде болмасын ашық айтуға тиіспіз. Президентіміздің Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласын жүзеге асыру аясында Алаштықтардың тарихын қайта жаңғырту игі іс деп есептеймін. Тәуелсіздікке қолы жеткен қазақ жұртына есімдері тарихқа беймәлім болып келген "Алаш" азаматтарының қайта оралуы халқымыздың сана сезіміне ерекше зор әсер етті. Рухани өмірімізге өлшеусіз күш берді. Қазақ үшін жан беріп, жан алысқан саяси күрестердің болғанын қазақ зиялыларының пікірлерінен айқын аңғаруға болады. Соңғы кездері ХХ ғасыр басында ғұмыр кешіп, қоғамдық саяси, құқықтық ой-пікірді дамытуға үлес қосқан қазақ қайраткерлері мен ойшылдары туралы бірнеше зерттеулер жарық көріп, тарихымыздың ашылмай жатқан беттеріне біршама сәуле түсіргендей болды.

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев "Алаш" партиясының саяси әрекеттерін жоғары бағалап, өзінің "Тарих толқынында" деп аталатын кітабының бір бөлімін "Алаш мұрасы және осы заман" деп атады.

Елбасы "Алаш" партиясының жетекшілері ұсынған көптеген қағидалар күні бүгінге дейін өз маңызын сақтап отыр. "Алаш" партиясы жөнінде пікірлер өзінің ақиқатына дер кезінде жете қоймады. Қазақстан өз мемлекеттік дербестігін алғалы, ұлттық бостандықты мақсат еткен алаш зиялыларының арманы орындалды десек қателеспейміз.

Алдағы уақытта да бұл игі үрдісімізді жалғастыратын боламыз. Алаш ардагерлерін,

Алаш құндылықтарын насихаттау жан-жақты жүріп жатқанымен, бұл мәселе ғылыми, тарихи тұрғыдан әлі де болса толық қамтылмай жатқан сияқты көрінеді.

Алаш жұртының қасиеті мен қадірін танытатын ғылыми-танымдық, зерттеулер Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтының бас директоры Мақсат Тәжімұрат Алашорда тарихын зерделеуде жаңа көзқарастар мен құралдар қажет екенін айтты. Алашорада бойынша жалпы басталған зерттеулер жұмысы туралы көптеген құжаттар Мәскеу мұрағаттарында жатқанын сөз етті. Айтуынша, Мәскеудің 11 мұрағаттық қорларында Алашорда туралы құжаттар сақталған. Бірақ белгілі саяси себептерге байланысты қорлардағы мұрағат құжаттары кез келген адамның қолына берілмейтін көрінеді.

Өткен ғасырдың қыркыншы-елуінші жылдарындағы қысымның да астарлы себептерін әдебиетші барынша ашып көрсетті. Т.Жұртбай өзінің «Ұраным – Алаш!..» атты 3 томдық (2008-2011) іргелі зерттеу еңбегі мен «Алаш ақиықтары» атты сирек деректер жинағының негізінде біртұтас алаш идеясының тұжырымдамасын жасады. Жазушы ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор Тұрсын Жұртбайдың «Ұраным — Алаш!..» атты бұл әфсанасы «Алаш» партиясы мен «Алашорда» үкіметінің үстінен 1927-1932 және 1937-1938 жылдары жүргізілген тергеу ісінің негізінде жазылған. Автор 1988-1991 және 1997

жылдары Мемлекеттік қауіпсіздік (қазіргі Ұлттық қауіпсіздік) комитетінің архивіндегі жүзден астам «мемлекеттік аса құпия құжаттармен», тергеудің сұрақ-жауаптарымен, «айыпкерлердің» көрсетінділерімен, айыптау қорытындыларымен танысып шығуға мүмкіндік алған. Он бес жылдан астам уақыт бойы ғылыми ізденістер жүргізіп, әйгілі «үштіктің» сотындағы айыптаулардың жалғандығын әшкерелейтін тың деректерді ғылыми айналымға түсірген. Түрме әфсанасына, сондай-ақ, тұтқынға алынғандарды тінту кезінде тәрگیленген хаттар мен құжаттар да пайдаланылған. Осыншама мол мұрағаттарды өзге де сирек деректермен жарыстыра талдап, кеңестік жазалау жүйесінің құпиялары мен қылмысты әрекеттерін ашады. Алаш ардагерлерінің тағдырына қатысты бұрын-соңды белгісіз боп келген, не қате тұжырымдар жасалған тарихи оқиғалар тергеу деректерімен жан-жақты салыстырыла талданып, тың пайымдаулар ұсынады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Н. Дулатбеков, Алаш ардақтылары, 2013 ж, 11 б
2. А. Боранқұл, Ө.Жолды Алаш қозғалысы, 2012 ж
3. Рақышев Е., Ұлтшылдардың астыртын ұйымы болған. Abai.kz. 20.01.2015. Сұхбаттасқан Жанысбай Т.
4. Беркімбаев А. Абыралы көтерілісі – Алаштықтар дем берген көтеріліс пе? // Общественная позиция – 2011. №46. 5-6 б.б.



ДОСЫ КӨПТІ, ЖАУ АЛМАЙДЫ

Бисенбаева Анаргүль Сериковна

Ақтөбе қаласы, «№4 «Балбөбек» бөбекжай балабақшасы», тәрбиеші

Мақсаты: Мектепке дейінгі жасындағы баланы театр түрлері арқылы шығармашылық және парасаттылық қабілеттерін жан-жақты дамыту. Балалардың сөздік қорларын байытып, жақсыдан үйреніп, жаманнан жиренуге тәрбиелеу. Театрлық іс-әрекет ертегілерді пайдалана отырып-ойын дамыту.

Тәрбиеші:

- Балалар, сендерге ертегі ұнайды ма?
- Ертегі тыңдағанды жақсы көресіңдерме?

- Қандай етегілер білесіңдер?

Сол кезде музыка мен Мыстан келеді.

Мыстан: - Мен қайда тап болдым. Мен сендердің бәрін өзімен бірге алып кетемін.

Тәрбиеші: - Жоқ, Мыстан сен не деп менің балаларымды алып кетесін. Дос болу керек.

Мыстан: Дос деген не? Мен білмеймін.

Тәрбиеші: - Білмесен қазір саған түсіндіреміз.

Арнат. Дос дегеніміз ол-жалғыз болсаңда жаныңда жүргендей сезінетін адам. Ол қатенді кешіретін, түсіністікті танытатын адам. Ол сен жайлы әрдайым жақсы ойлайды, оны ренжітсең қайта ақтауға тырысады.

Кәусар. Дос дегеніміз қолындағысымен бөлісетін, үнемі бірге жүретін, қиналғанда, бір-бірінің жанына табылатын адамдар.

Тәрбиеші: - Мыстан енді түсіндімбе дос дегеніміз не?

Мыстан: - Жоқ түсінбедім.

Тәрбиеші: Олай болса қазір менің балаларым саған достық туралы ертегілер сахнап береді. Сіз соңы қарап өзінің жасап жүрген әрекеттерімен салыстыр. (Сөйтіп Мыстан балалармен) ертегі сахналайды.

I. «Алдар көсе мен Шығайбай» ертегісін сахналау (қуыршақ театры).

Тәрбиеші: Балалар не білдіңдер бұл ертегіде? Бай саран болған, ал Алдар алдайтын болған.

Нұрханым.

Балдырған баламыз.

Досты көп табамыз,

Қашан да, қайда да,

Достар бір-біріне сенімді боламыз!

II. «Мақта қызбен мысық» ертегісі (аяқ ертегісі)

Бұл ертегіде не жайлы аталған Рахман айтағойшы.

Рахман. 100 теңген болғанша, 100 досың болсын.

Сергіту сәті:

Достар бірге жүреміз

Бірге ойнаймыз күлеміз.

Бірге балық аулаймыз,

Міне біздер қандаймыз.

III. «Дос іздеген бота» ертегісі.

Мыстан және бәрі кейіпкерлер достық туралы ән айтып шеңберге тұрады.

«Достық» әні.

Мыстан балалармен дос болады.

Мыстан. Балалар, сендерге көп рахмет. Сендердің арқанызда көп достар тауып алдым. Енді мен жақсы Мыстан боламын. Балалар мен енді ертегілер еліне қайтуым керек. Сау болыңдар.

Қорытындылау.

Достық деген алты әріптен құралған!

Достық деген бар арман

Доссыз болу, бұл жаман

Досың болса, бар бақыт!

ӘТЕШ ЖӘНЕ ОНЫҢ ОТБАСЫ

Демесинова Бахыт Абдихамидовна

Ақтөбе облысы, Алға ауданы, «№4 «Балбөбек» бөбекжай-балабақшасы», тәрбиеші

Смарт мақсаты: Балалар тауық, әтеш, балапан туралы түсінеді. Оларды ажырата білуді үйренеді. Үй құстарының өздеріне тән ерекшеліктерін атайды; құстардың дене бөліктерін ажыратады және атайды

Әдіс тәсілдер: Сұрақ жауап, әңгімелесу, ой қозғау, мадақтау.

Көрнекіліктер: Үй құстарының суреттері, қарындаштар, қыстырғыштар, жұмыртқалар, үй құстарының дауысы жазылған ұнтаспа.

Балалар шеңберге тұрып, бір біріне күлімдейді.

Қайырлы таң, Аспан ата!

Қайырлы таң, Жер ана!

Сәлем саған достарым!

Қайырлы таң апайлар!



Балалар, бүгін бізде ерекше сабақ. Қараңдаршы бізге қонақтар келіпті. Сабақты бастамас бұрын ауа райымен танысайық.

- Балалар, қазір қандай жыл мезгілі?

- Қыста не жауады?

- Қардың түсі қандай?

- Қардан не жасаймыз?

- Жарайсыңдар! Енді Нұрайым бізге қыс туралы тақпағын айтып береді.

- Жарайсың жаным! Өте тамаша айттың.

- Балалар өтетін тақырыбымыздың аты «Әтеш және оның отбасы» деп аталады.

- Балалар, бізді ерте тұрып оятатын не?

- Әтеш

- Дұрыс айтасыңдар! Бұл әтеш екен.

Әтеш үй құстарының бірі.

Әтеш әнге басады, әтеш ұйқы ашады.

Балалардың назарын суретке аударып, әтеш туралы сипаттау.

- Балалар әтеш қалай дыбыстайды? (экраннан көрсету)

- Балалар әтештің дауысын салады.

- Әтеш айқайлап, жанына нені шақырады? (Тауықты)

- Дұрыс тауықты шақырады (тауықтың суретін көрсету, сипаттау)

- Тауық қалай дыбыстайды? (экраннан көрсету) балалар тауықтың дыбысын салады.

- Балалар, тауық бізге не береді? (Жұмыртқа)



- Балалар тыңдаңдаршы, ненің даусы шығады? (балапандар даусы)

Балапандардың суретін көрсету. Балалар кәне бәріміз балапандарға жем салайық (балалар балапандарға жем салады)

- Жарайсыңдар, балалар! Кәне бәріміз балапандар болып сергіту сәтін жасайық.

Қолымызды жаямыз қанат қылып,
Адымдап жүреміз тауық болып.

Дән тереміз, шоқимыз

Ұшып- ұшып, ұшып- ұшып,

Орнымызды табамыз.

- Тамаша! Жақсы орындадыңдар. Серігіп алдық. Балалар тыңдаңыздаршы балапандар неге шулап кетті?

Сыни ойлау: балалар ойланады,

Бала үні: Балапандар су ішкісі келген.

Тәрбиеші: Дұрыс айтасыңдар. Олардың су ішкісі келген. Сол үшін анасы өзенге суға барады. Бірақ бір балапан тауыққа ілесе аалмай қалып қойды. Өзеннен өте алмай жатыр. Балалар енді не істейміз?

Балапан тауыққа жету үшін бәріміз бірге көпір жасаймыз.

II Ж ойын: «Балапандарға көпір жасау» (қарындаштармен)



Балалар қарындаштан көпір жасайды. Слайд арқылы экраннан әтештің суретін көрсету.

Балалар, қараңдаршы әтеш балапандардан шулаған даусын естіп алаңдай бастады. Балапанды іздеп орманға қарай жүгіреді. Бірақ орманның іші қап қараңғы, оларды көрмейді.

Балалар біз әтешке күн жасайық

Құрылымдалған ойын: «Күн жасау» (Монтесоррий технологиясы)

Балалар күннің шуақтарын қыстырғышпен іледі. Балаларды мадақтау.



Экраннан әтештің айқайлаған даусын есіту.

Балалар әтеш тауықты көрді және айқайлап шақырып жатыр. Бірақ тауық әтештің даусын естіп, жүгіріп келе жатқанда оның жұмыртқалары суға түсіп кетті. Енді судан жұмыртқаларын алып беру керек.

Еркін ойын: «Судан жұмыртқаны алу»

Суда тұрған жұмыртқаларды алып, ыдысқа салады.



Жарайсындар, балалар. Тауық сендерге риза болып, рахмет айтып жатыр.

Зерттеу жұмысы:

- Балалар сендер білесіңдер ме тауық бізге не береді?

- Жұмыртқа

- Ал енді осы жұмыртқадан не шығады?

Балалармен бірге жұмыртқаның ішін жарықты қосу арқылы бақылау.

Жұмыртқа ішінен балапан шығады.

- Жарайсындар балалар!



Қорытындылау:

- Балалар, бүгінгі оқу қызметімізде қандай үй құстары туралы айттық?

- Сендерге құстарға көмектескен ұнадыма?

- Ендеше, бүгінгі оқу қызметімізді аяқтаймыз. Сендер сабаққа жақсы қатыстындар. Сендерге көп рахмет. Балаларды мақтау (үш шапалақ)

БАЛАБАҚША ТӘРБИЕШІСІНІҢ БАЛА ӨМІРІНДЕГІ РӨЛІ

Джанзакова Саягуль Балхашевна

Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы, «№5 «Айгөлек» бөбекжай-балабақшасы», тәрбиеші

Балабақша – бала өмірінің маңызды кезеңдерінің бірі. Бұл кезеңде балалардың физикалық, психологиялық және әлеуметтік дамуының негіздері қаланады. Тәрбиешінің рөлі осы кезде айрықша маңызды, себебі балабақша тәрбиешісі балаларға білім мен тәрбие берумен қатар, олардың тұлғалық дамуына ықпал етеді. Баланың алғашқы қадамдары мен жетістіктері тәрбиеші мен білім беру ортасына тікелей байланысты.

Балабақша тәрбиешісі баланың алғашқы ұстазы болып табылады. Балалар осы кезеңде тәрбиешілерінен көптеген өмірлік дағдыларды үйренеді. Олар алғашқы әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын, өзін-өзі басқаруды, өз пікірін айтуға үйренеді. Тәрбиеші балаларға әр түрлі ойындар, шығармашылық жұмыстар мен топтық тапсырмалар арқылы осы дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Тәрбиешінің міндеті – балаларды білімге ынталандыру, олардың шығармашылық қабілеттерін ояту. Жаңа ақпаратты жеткізу барысында тәрбиеші балаларды қызықтырып, олардың қиялын, ой-өрісін кеңейтеді. Сондай-ақ, тәрбиеші балаға адами қасиеттерді үйретуге, тәрбиелеуге үлкен көңіл бөледі.

Тәрбиеші үшін ең басты міндеттердің бірі – балаларға жақсы үлгі көрсету. Балалар әрқашан үлкендерден үлгі алып, оларды бақылап үйренеді. Тәрбиеші өз іс-әрекеттерімен балаларға адамгершілік қасиеттерді, адалдықты, жауапкершілікті, еңбексүйгіштікті, ізеттілікті, тәртіптілік пен төзімділікті үйретеді. Осылайша, тәрбиеші балалардың болашақ өміріне үлкен әсер етеді.

Баланың алдына дұрыс мақсат қойып, оған жету жолдарын түсіндіріп, мақсатқа жету үшін еңбек етуге үйрету – тәрбиешінің маңызды рөлі. Тәрбиеші мен баланың

арасындағы сенімді қарым-қатынас бала өмірінде терең із қалдырады. Ол баланың болашақ өмірінде өз-өзіне деген сенімділігін арттырады.

Тәрбиеші баланың жеке қасиеттерін дамытудың жолдарын дұрыс бағыттай алады. Әр баланың психологиялық ерекшеліктері мен қабілеттерін ескеріп, тәрбиеші сол баланың дамуына ыңғайлы орта құрады. Бұл орта баланың өмірге деген қызығушылығын оятып, өз білімін арттыруға мүмкіндік береді. Әр баланың ерекшелігіне сәйкес жеке жоспарлар мен тапсырмалар құрып, олардың дамуын бақылап отырады. Тәрбиеші баланың өзін-өзі танып білуіне және оны дамытуына ықпал етеді.

Балабақша тәрбиешісінің рөлі бала өмірінде ерекше маңызды. Олардың дамуы мен білім алуы осы кезеңде басталады. Тәрбиеші балаларға білім ғана емес, сонымен қатар өмірге қажетті дағдыларды, адамгершілік құндылықтарды да береді. Балабақша тәрбиешісі - баланың тұлғалық дамуына, әлеуметтік дағдыларды меңгеруіне және оның жеке өмірінде жауапты тұлға болуына көмек көрсететін басты тұлға. Бала өміріндегі мұндай рөлді атқару арқылы тәрбиеші болашақ ұрпақтың жауапты, сауатты және адамгершілігі жоғары тұлға болып қалыптасуына зор үлес қосады.

Балабақша тәрбиешісінің бала өміріндегі рөлі тек білім мен тәрбие беру ғана емес, сонымен қатар баланың психологиялық дамуы мен адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруда үлкен маңызға ие. Ол – баланың алғашқы ұстазы, досы, қолдаушысы, өмірге деген қызығушылығын арттырушы әрі дұрыс бағыттаушы. Балабақша тәрбиешісі – бала өмірінің ең алғашқы қадамдарын жүзеге асыратын маңызды тұлға.

«БІРТҰТАС ТӘРБИЕ» БАҒДАРЛАМАСЫ – БАЛАНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗІ

Жалгасбаева Гульсая Сандыбаевна

Ақтөбе қаласы, «№78 жалпы орта білім беретін мектеп - гимназиясы» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

Біртұтас тәрбие процесі – білім беру үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл тәрбие түрі баланың тек оқу мен білімге ғана емес, сондай-ақ адамгершілік, рухани және әлеуметтік даму бағыттарына да мән береді. Оқушының тұлға болып қалыптасуы үшін тәрбие мен білімнің біртұтас үйлесімі қажет. Баланың жүрегіне жол табу, оның ой-өрісін кеңейту, жан дүниесін байыту – ұстаздың басты мақсаты.

Біртұтас тәрбие – бұл оқушының әртүрлі қырларын дамытуды көздейтін жүйелі процесс. Білім мен тәрбие бір-бірінен бөлінбейді, олар өзара тығыз байланысты. Бала мектепке келген сәттен бастап, оның жан-жақты дамуына, тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған тәрбие жүреді. Бұл тек сабақты оқу ғана емес, сонымен қатар адамгершілік құндылықтарды, достық пен адалдықты, еңбекқорлықты, өзара құрмет пен төзімділікті үйрету болып табылады.

Біртұтас тәрбие процесі баланың барлық ішкі дүниесін қамтиды, оның мінез-құлқына, қарым-қатынасына, дүниетанымына, әлеуметтенуіне ықпал етеді. Мұғалім бұл жерде тек білім беруші емес, сондай-ақ баланың тұлғасын дамытудағы бағыттаушы, тәрбиелеуші болып табылады.

Бастауыш сынып мұғалімі ретінде мен білім мен тәрбиенің бірлігін әр сабақта сезіну маңызды деп санаймын. Оқушыларға тек теориялық білім беру жеткіліксіз, оларды өмірге, қоғамға дайын, рухани бай, ізгі ниетті азаматтар етіп тәрбиелеу керек. Мысалы, қазақ тілін оқытуда дұрыс сөйлей білу, әдебиет сабақтарында әдеби шығармалар арқылы адамгершілік құндылықтарды түсіну маңызды. Сонымен қатар, математика немесе жаратылыстану сабақтарында аналитикалық ойлау мен дәлдікке үйрету арқылы балалардың білімін нығайту қажет.

Мен балаларға әрдайым тек біліммен қатар, адамгершілік қасиеттердің маңыздылығын да түсіндіруге тырысамын. Тәрбиелік сабақтарда балалардың бойында еркін пікір айту, өз пікірін білдіру, командада жұмыс істей білу дағдыларын қалыптастырамын. Бұл оларды тек мектепте ғана емес, өмірде де табысты болуға дайындайды.

Біртұтас тәрбие жүйесінде ұлттық құндылықтардың орны ерекше. Әрбір бала өз ұлтының тарихын, мәдениетін, тілін білуі және құрметтеуі қажет. Бастауыш сынып мұғалімі ретінде мен балаларға туған жерін, салт-дәстүрлерін, ұлттық мұраларды таныстыруға, осы арқылы олардың бойында ұлттық мақтаныш сезімін оятуға тырысамын.

Мысалы, қазақтың ұлттық ойындары мен халық әндерін, күйлерін сабаққа енгізу арқылы балалардың ұлттық рухын көтеруге болады. Ұлттық әдебиетіміздің таңдаулы шығармаларын оқыту, ата-бабаларымыздың өмірі мен ерліктерін түсіндіру арқылы балаларға өз тарихын қадірлеу мен сыйлауды үйретеміз.

Біртұтас тәрбие жүйесі баланың тұлғалық дамуына зор ықпал етеді. Бала тек оқу барысында емес, күнделікті қарым-қатынас, әлеуметтік ортада да тәрбие алады. Бастауыш сынып кезеңі – балалардың мінез-құлықтары мен өмірлік дағдылары қалыптасатын ең маңызды кезең. Осы уақытта дұрыс жол көрсету, баланың сенімін ояту, оның күшті және әлсіз жақтарын анықтап, әрі қарай дамыту өте маңызды.

Баланың шығармашылық қабілеттерін ашу, ой-өрісін кеңейту, әлемге деген қызығушылығын арттыру – мұғалімнің міндеті. Әр бала өзінің жеке қасиеттері мен қызығушылықтарына ие, сондықтан оларды түсініп, әрқайсысына арнайы тәсілдер қолдану керек.

Біртұтас тәрбие – баланың білім алу ғана емес, оның жеке тұлға ретінде дамуына бағытталған процесс. Бұл тәрбие баланың рухани, адамгершілік, мәдени және әлеуметтік дамуын қамтиды. Бастауыш сынып мұғалімі ретінде мен өз жұмысымда білім мен тәрбиені қатар дамытуға, балаларды жан-жақты, ізгі азамат етіп тәрбиелеуге тырысамын. Осылайша, біртұтас тәрбие арқылы біз баланы тек білімімен ғана емес, моральдық құндылықтарымен де байытамыз. Болашақта олар елінің патриоттары, қоғамға пайдалы азаматтар болып өсетініне сеніміміз мол.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан жолы: 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» – Алматы: Білім, 2014.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. «Педагогика» – Алматы: Атамұра, 2004.

3. Алдамұратова С. «Бастауыш сынып оқушыларына психологиялық көмек көрсету» – Алматы: Рауан, 2011.
4. Жұмабаев М. «Педагогика» – Алматы: Ғылым, 2010.
5. Ыбырай Алтынсарин. «Қазақ хрестоматиясы» – Алматы: Мектеп, 1977.
6. Халық педагогикасы. «Қазақтың ұлттық тәрбиесі» – Алматы: Қазақ университеті, 2007.
7. Молдабекова Т.Ш. «Бастауыш сынып оқушыларының дамуы мен тәрбиесі» – Алматы: Білім, 2013.
8. Водина Т.Е. «Педагогика: теориясы мен практикасы» – Мәскеу: Просвещение, 2012.
9. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. «Қазақстан Республикасының білім беру туралы заңдары» – Алматы, 2018.
- Сағиева Г.Қ. «Педагогикалық технологиялар мен инновациялық әдістер» – Алматы: Өркениет, 2015.



КАЗАХСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИГРЫ

Жеңісова Гүлназ Ақанқызы

Ақтөбе қаласы, «Ұ.Құлымбетов атындағы №64 ЖББОМ», дене шынықтыру пәні мұғалімі

Казахские национальные игры — это важная часть культурного наследия Казахстана. Эти игры не только способствовали физическому развитию и укреплению здоровья, но и играли значительную роль в социальном взаимодействии, воспитании характера, чувства ответственности и чести у молодежи. Многие из этих игр были связаны с навыками, необходимыми для жизни в условиях степи, такими как верховая езда, меткость, ловкость и быстрота реакции.

1. Кокпар

Одной из самых известных казахских игр является **кокпар**. Это командная игра, где две команды соревнуются за контроль над тушей козла, которую они должны перенести на сторону противника. Кокпар требует от участников отличной физической подготовки, умения управлять лошадью и силы духа. Игра символизирует мужество, сплоченность и силу народа.

2. Асык ату

Асык ату — это традиционная игра, в которой игроки используют маленькие камешки, называемые «асыки», чтобы сыграть в своего рода «битву». Цель игры — выбить асыки противника с круга с помощью бросков своих собственных асыков. Игра развивает ловкость, меткость и внимание.

3. Теңге алу

Теңге алу — это игра на ловкость и быстроту. Игроки должны поднять монеты (или другие маленькие предметы) с земли, при этом часто скача на лошади. Игра требует большой концентрации и точности движений.

4. Бүркітші (соколинная охота)

Хотя это не совсем игровая дисциплина, в прошлом казахи часто устраивали состязания по соколиной охоте, в которых

участвовали ловцы с ловчими птицами (соколами). Эти состязания демонстрируют умение работать в команде с животными и навыки, передаваемые от отца к сыну.

5. Жамбы ату

Это стрельба из лука по цели, которая подвешена на столбе или дереве. Игроки должны поразить маленькие мишени, что требует от них высокой меткости и ловкости.

6. Қыз қуу

Қыз қуу — это традиционные гонки, где участники (как правило, мужчины) преследуют женщин, которые стремятся убежать. Игра символизирует важность скорости, умения управлять лошадью и храбрости.

7. Алтыбақан

Алтыбақан — это игра, в которой участвуют две команды, и суть заключается в том, чтобы кататься на качелях, используя при этом свои силы и ловкость. Алтыбақан может быть веселым и жизнерадостным временем, часто играется на праздниках.

8. Сайыс

Сайыс - это традиционные борьба и состязания в силе и ловкости. Сайыс является не только физическим испытанием, но и способом продемонстрировать свою способность соблюдать принципы справедливости и чести.

Казахские игры сегодня продолжают сохранять свою популярность и являются частью культурного наследия страны, вовлекая молодежь в активный отдых и воспитание чувства патриотизма. На различных национальных праздниках, таких как Наурыз, часто можно увидеть состязания по этим играм, которые напоминают о богатой истории казахского народа.

КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ ПУНКТ В ДЕТСКОМ САДУ - ОДНА ИЗ ФОРМ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С СЕМЬЕЙ

Кусмамбетова Ботагоз Куантаевна

Заведующая «ГККП Детский сад №33 «Нұрсәт» г. Ақтобе

В жизни каждого человека играет большую роль – семья. Первый институт детства, в которой формируются главные ценности личности ребенка. Каждая семья уникальна, уникальны и возможности рождения и воспитания детей. Семейное воспитание корректируется влиянием других социальных институтов. Только в семье ребенок получает тепло и любовь близких, уверенность в себе, положительные эмоции. В семье заложен огромный воспитательный потенциал, от того, что получил ребенок в семье зависит гармоничный рост и развитие ребенка, формирование его личности. С каждым годом все больше наблюдаем, что потенциал семьи используется не в полной мере, и этому есть много причин: занятость родителей, отсутствие знаний педагогики и образовательных методик, социальный уровень и др. Результат – нарушение социальной адаптации, развитие невротических отклонений, нарушение речи.

Молодые родители очень образованны, занимаются своим развитием, но не каждый изучает вопросы воспитания, психологии и физиологии, в вопросах воспитания часто поступают интуитивно. Замечая первые ошибки в развитии детей, родитель ищет квалифицированную помощь, опытного педагога, психолога. Не последнюю роль в просвещении родителей имеют социальные сети, телевидение, периодическая пресса, популярная литература, но большой ошибкой является консультирование без учета уникальности семьи. Ребенок развивается не только в семье, ему нужно общение, коммуницирование, активность, для этого нужен социум, развивающая среда без этого воспитание просто не будет полноценным. В этом вопросе большую ценность представляет детский сад, специалисты дошкольных организаций имея опыт работы и с родителями и с детьми, всегда помогут и

найдут индивидуальный подход к ребенку, дадут ценную консультацию родителю и получают обратную связь. Консультация для специалистов детских садов знакомая и эффективная форма работы.

Приоритетной задачей 2024-2025 учебного года является усиление педагогической поддержки родителей в вопросах качественного воспитания и развития детей на дому. В связи с этим предусматривают расширение деятельности консультативных пунктов в организациях образования для родителей неохваченных дошкольным воспитанием. В целях реализации статьи 30 Закона Республики Казахстан «Об образовании» Постановлением акима города Ақтобе, 16 марта в 2009 году в детском саду №33 «Нұрсәт» был открыт консультативный пункт для детей не посещающих детский сад. Консультативный пункт стал структурным подразделением нашего детского сада, с выделением отдельных штатных единиц:

Социальный педагог 1,0 ставка

Психолог 0,5 ставки

Логопед 0,25 ставки.

Цель консультативного пункта для родителей:

- обеспечение единства и преемственности семейного и общественного воспитания, оказание психолого-педагогической, логопедической помощи родителям (или лицам их заменяющих), развития способностей с учетом интересов детей и запросов родителей, коррекция нарушения развития детей нуждающихся в ней.

Основные задачи консультативного пункта для родителей:

1. Оказание консультативной помощи родителям (или лицам их заменяющих) по

вопросам воспитания, обучения и развития ребенка дошкольного возраста;

2. Организация методической, диагностической и консультативной помощи семьям, воспитывающих детей дошкольного возраста на дому;

3. Обеспечение взаимодействия между ГККП ДС № 33 «Нұрсәт», реализующего дошкольную общеобразовательную программу, родителям (или лицам их заменяющих) и другими организациями заинтересованных в поддержке и развитии воспитании детей;

4. проведение комплексной профилактики различных отклонений в физическом, психологическом и социальном развитии детей.

5. оказание содействия социализации детей дошкольного возраста, не посещающих дошкольные учреждения.

Были созданы условия для приема детей. Предметно-развивающая среда консультативного пункта оборудована необходимой мебелью и игрушками. Ребенок находит для себя массу интересных развивающих игр, многие из которых нам предоставил Центр развивающих игр Intelectum.kz.

Помещение консультативного пункта разделено на два центра, один для игр ребенка, второй для душевной беседы со специалистом. Встречи со специалистами организовываются согласно составленного графика, отводится каждому родителю достаточное время, чтобы познакомиться, побеседовать, пока ребенок увлечен играми и интересными книгами, родитель заполняет анкету, работает с психологом. Деятельность консультативного пункта с годами совершенствовалась: первые годы охватывали детей с 3 лет, не посещающих детский сад, позже программа «Балапан» расширила сеть дошкольных учреждений, обеспечив всех желающих местами в детских садах. На сегодняшний день в основном обращаются родители детей до 3х лет, а также дети с особенностями в развитии. Если в первые годы работы, социальный педагог размещал объявления на подъездах, собирая родителей, родителей настойчиво приглашали, проводили собрания за круглым столом с

чаем, дарили книжки и подарки, проводили конкурсы и игры для того, чтобы заинтересовать родителей к общению со специалистами.

На сегодняшний день информация о работе консультативного пункта размещена на сайте детского сада, проводятся прямые эфиры, где специалисты информируют родителей о графике работы, сообщают адреса консультативных центров города, темы встреч, информацию о специалистах также доступна каждому родителю. Прием родителей осуществляется бесплатно. Консультативный пункт стал любимым местом объединения, общения родителей чьи дети не могут посещать детский сад.

Многолетний опыт работы в детском саду показывает, какие затруднения стоят перед родителями в психолого-педагогическом плане. Обращения родителей условно поделили на категории:

- Ранняя социализация ребенка (Узнать, как ребенок поведет себя в условиях детского сада, подготовить ребенка к детскому саду, увидеть условия детского сада)

- Кризисный возраст (капризы детей, ребенок непослушный, дерется, кусается итд)

- Нарушения речи ребенка (отсутствие речи, задержка речи, дефекты в речи, заикание)

- Родители особенных детей (нуждаются в общении не только детей, но и родителей между с собой, имеющих такие же проблемы в диагнозе)

Чтобы родители не испытывали некоторые неудобства, работа консультативного пункта строится на принципах.

Принципы организации работы консультативного пункта:

- принцип конфиденциальности: данные родителей обратившихся в консультативный пункт, фото, информация об особенностях ребенка и его семье не разглашается без согласия родителей;

- принцип научности: консультационный материал для родителей, предоставляемая детским садом должен иметь научную основу;

• принцип доступности: КП консультирует всех желающих, имеющих детей дошкольного возраста, вся информация адресованная родителям дается в доступной форме, на понятном языке без сложной терминологии.

Карантин внес свои изменения в деятельность консультативного пункта, специалисты использовали новые средства консультаций используя средства whatshapp, инстаграмм, телеграмм. Психолог и дефектолог активно внедрили онлайн курс молодого родителя. Позже такие онлайн встречи стали проводить с детьми имеющие нарушение опорно-двигательного аппарата, с детьми с нарушением поведения, которые не могут посетить консультативный центр. Специалистами детского сада ежегодно организовываются квесты, один из таких, квест «Здоровый ребенок», целью стало сохранение и укрепление здоровья детей.

В приложении whatsapp, родителям отправляются задания, которые позволяют расширить знания о здоровом образе жизни. Обратная связь в которой отправляется фотоотчетом, организатору квест-игры, ответы анализируются, родители отправляют видео и фото материалы, делятся впечатлениями.

Также в онлайн квест были включены такие задания:

• «Утро ребенка» - участникам предлагаются комплексы упражнений для проведения утренней гимнастики с ребенком, дидактические игры.

• «Здоровое питание» - родителям вместе с ребенком нужно приготовить полезный завтрак (обед, ужин) дать название блюду, показать фотографии процесса готовки с ребенком. Рассказать какие витамины в данном блюде содержатся.

• «Рисовалки» - родителям вместе с детьми дается задание нарисовать любимое занятие дома, а также ребенку эмоционально рассказать о своем рисунке

Такие формы работы укрепляет здоровье детей, объединяет семью, также ребенок контактирует с организаторами квеста, и ему отводится больше внимания во время исполнения заданий. Стало традицией проводить встречи родителей особенных детей, так как уход за детьми, напряженность, который испытывают мамы может снять только яркие эмоции. Командные спортивные мероприятия, ритмические упражнения, квесты стали частью работы консультативного пункта. Вместе с детьми оказываем спонсорскую помощь нуждающимся, дети дарят свои рисунки и записки с пожеланиями, взрослые необходимые вещи и продукты питания. Современные родители ищут более интересные темы для встреч, так специалисты повар и диетическая сестра провели курс по полноценному питанию ребенка дошкольного возраста, с дегустацией блюд детского сада: свекольник, витаминные салаты и запеканки. Работа консультативного пункта продолжается, в связи с запросами родителей изменили график приема, принимая «занятых» родителей в субботу.

Также работа КП поднимает имидж детского сада в глазах общественности. Каждый, кто хотя бы раз обратился за помощью к нашим специалистам, мечтают попасть только в детский сад «Нұрсәт», а также безболезненно проходят адаптационный период.

Список литературы:

1. Типовые учебные планы дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан.
2. Типовые учебные программы дошкольного воспитания и обучения.
3. Инструкция для консультативных пунктов по организации работы с родителями детей, которые не охвачены дошкольным воспитанием и обучением –Астана, 2024, Институт раннего развития детей
4. Методические рекомендации по организации работы консультативных пунктов для родителей и детей- Астана, 2024, Институт раннего развития детей



ҮЙ ЖАНУАРЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТӨЛДЕРІ

Нургалиева Гулшад Андижановна

Ақтөбе облысы, «№1 Алға мектеп-бақшасы» КММ,
бастауыш сынып мұғалімі

«Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру» бойынша міндеттер:

Әлеуметтік эмоционалды дағдылары: табиғатта қауіпсіздікті сақтау ұсақ заттар мен ойындарда қауіпсіз әрекет ету дағдыларын қалыптастыру (оларды ауызға алмау, құмды шашпау, заттарды құлаққа және мұрынға тықпау); табиғатқа сүйіспеншілікке және қамқорлық жасауға баулу үй жануарлары мен жабайы жануарларды таниды; табиғат бұрышын мекендеушілерді бақылайды; табиғатқа қамқорлық танытады.

Үй жануарлары мен олардың төлдері туралы білімдерін бекіту.

Ойын: «Қайсысы қайда тіршілік етеді?» **Мақсаты:** суреттен көрген заттарының аттарын атап, олардың қайда өмір сүретінін айтқызу. Әртүрлі заттардың атауларын сөйлегенде белсенді қолдану, заттардың атқаратын қызметтерін түсіну, заттардың тобын білдіретін түсініктерді меңгеру.

Көрнекіліктер: теледидар, әр түрлі жануарлар, құстар суреттері.

Ойын шарты: әр түрлі аңдар, құстарды көрсетіп, олардың қайда өмір сүретіні сұралады. Олардың немен қоректенетіні айтқызылады. Балалар сөздік қорына жаңа сөздер енгізу үшін, тапсырманы түрлендіруге болады. Олар туралы балалардың білетін өлең, жұмбақтарын айтқызу.

Танымдық дағдыларды дамыту бойынша:

Міндеттер: Танымдық зияткерлік: заттарды зерттеуге қызығушылықты ояту, жаңаны тануға, өзіне сенімділікке баулу, қоршаған ортадан бір немесе бірнеше бірдей затты табу,

Дидактикалық ойын: «Төлдерін тауып бер»

Мақсаты: Үй жануарлары жайлы білімдерін тиянақтау, төлдерін ажыратуға үйрету.

Шарты: Суреттің оң жағында жануарлардың суреттері, ал сол жақта олардың төлдері. Тақтаға шыққан бала қай үй жануарын тандап алса, соның төлін енесіне қосады.

Дидактикалық ойын: «Шатаспақ»

Мақсаты: Сурет бойынша жануарлардың басын орналастыру, ойлау қабілеттерің дамыту. Заттарды салыстыру, заттарды салыстыруда шаманың берілген белгісі бойынша (ұзындығы, ені, биіктігі, жалпы шамасы бойынша) бір затты екінші затпен беттестіру және жанына қою тәсілдері арқылы салыстыру

Шарты: - Мынау ненің басы?

Берілген суреттегі жануарлардың басын тауып орналастыру керек

«Коммуникативтік-дағдыларды дамыту» бойынша:

Міндеттері: Коммуникативтік дағдылары:

Суреттерді, заттарды қарастыруда, тірі және өлі табиғат нысандарын бақылау кезінде, көргеннен кейін балаларды алған әсерлерімен бөлісуге, өз ойын айтуға үйрету.

Қазақ тілі:

Қоршаған ортадағы күнделікті жиі қолданылатын сөздерді, жануарлардың, төрт түліктің атауларын айту және түсіну дағдыларын қалыптастыру.

Ертегі «Дос іздеген бота»

Мақсаты: Үй жануарлары туралы білімдерін кеңейту, олардың төлдерімен таныстыру. Бір-бірімен күнделікті еркін ойында, дербес әрекеттерде ауызекі сөйлесуге, бірлескен әрекеттері туралы келісуге, ортақ тақырыпта әңгімелесуге, сұрақтарға жауап беруге.

«Үй жануарларын қалай шақырады?» ойыны.

Қойды пұшайт-пұшайт,
 Сиыр аухау-аухау,
 Жылқы құрау-құрау,
 Түйені көс-көс деп шақырады.

Дидактикалық ойын: «Жануарларды қалай күту қажет?»

Мақсаты: Балаларды жануарларға қайырымдылықпен қарауға тәрбиелеу. Балалардың үй жануарлары туралы білімін тереңдету және жүйелеу. Балаларды сипаттау арқылы жануарларды білуге үйрету. Өз көңіл-күйін білдіруге, басқаның көңілін түсінуге баулу. Білімдерін бекіту.

Ойын шарты: Балаларға үй жануарларының суреттері таратылып беріледі. Әр бала сурет бойынша үй жануары туралы білетінін немесе өз ойын білдіреді.

Жануарларға қалай қарау керек, қандай қарым-қатынаста болу ережесін құрайық:

- Жануарларды жақсы көру керек.
- Жануарларды күту керек.
- Уақытында тамақтандырып, серуенге шығарып отыру керек.
- Олармен ойнау керек.

- Оларды ызаландыруға, аяқпен тебуге, ауыртуға болмайды

Көрнекіліктер: үй жануарлары мен дала жануарларының суреттері

Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту:

Міндеттері: Шығармашылық дағдылары бірнеше бөліктерді қосу, қысу, біріктіру арқылы өсімдіктерді және жануарларды мүсіндейді; музыкалық шығармалар мен ертегі кейіпкерлерінің қимылдарын; ойындарда мәнерлі және эмоционалды жеткізеді.

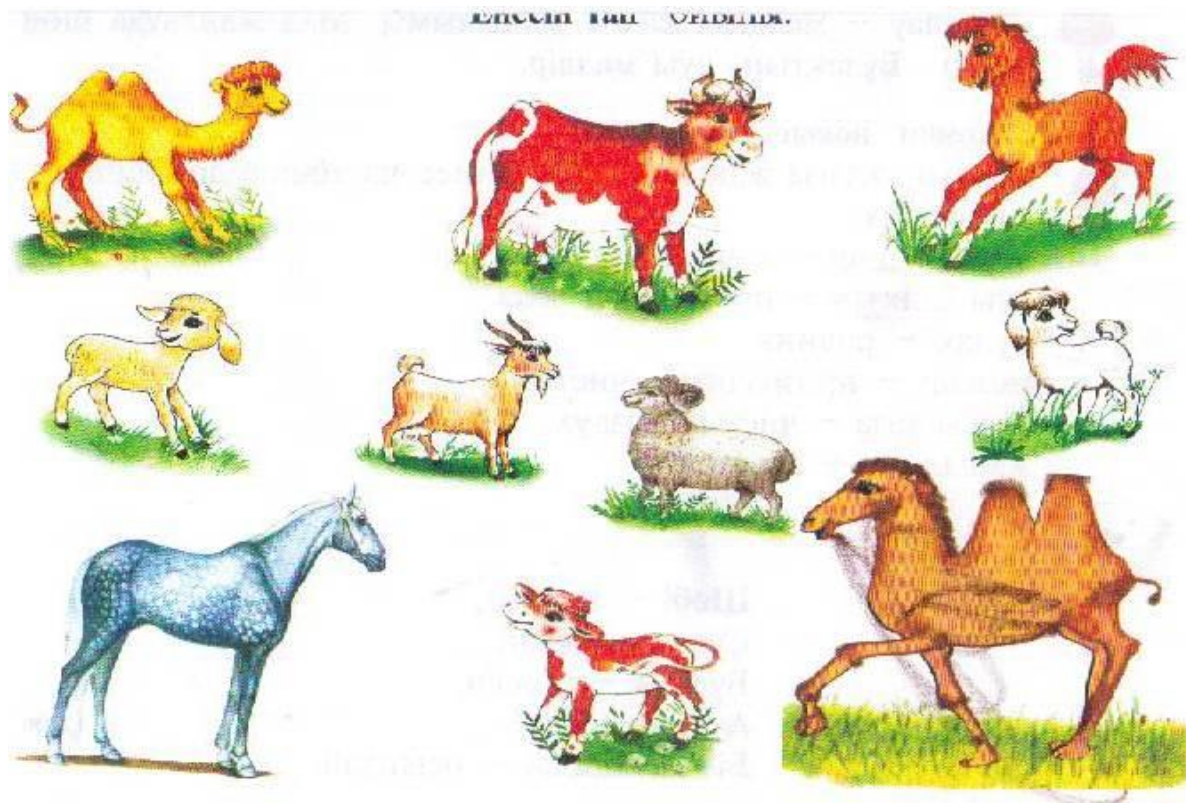
Музыкалық шығармалар мен ертегі кейіпкерлерінің қимылдарын мәнерлі және эмоционалды жеткізу дағдыларын дамыту: аю қорбандап жүреді, қоян секіреді, құстар ұшады, ат шабады,

«Жасырынған жануарларды тап»

Мақсаты: үй жануарлары туралы әңгімелесу. Үй жануарлары мен олардың төлдері туралы білімдерін дамыту.

Шарты: ағаштардың артына жасырынған жануарларды табу.

Соңында «Қошақаным» әнін ордаймыз



ҰРПАҚ ТӘРБИЕСІ – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ

Расмұхамбетова Орынгүл Қуандыққызы

Ақтөбе облысы, Ырғыз ауданы, «Ө.Қанахин атындағы ЖББОМ»
биология және химия пәні мұғалімі

Бүгінгі күн жастарын жетілген азамат етіп тәрбиелеу отбасылардың жауапкершілігін тағы да арттыра түсуде. Себебі, балаға саналылықтың сипаты ол өмірге келген күннен бастап сол отбасында бойына сіңеді. Кейіннен мектеп, қоршаған орта және қоғамдағы болып жатқан әртүрлі жағдайлардың әсерімен қалыптасады. Мұны, әрине, барша біледі. Бірақ біздің айтайын дегеніміз, балалардың жақсы немесе жаман болып қалыптасуына ең бірінші отбасыдағы ата-ананың немесе сол отбасыдағы үлкендердің әсері аса маңызды екенін баса айтып, соған көңілді көбірек бөлмекшіміз.

Өмірге келген жас нәресте өзін қоршаған ортамен ең алдымен өз отбасында танысады. Перзент үшін дүниеде ең жетілген, білімді де мәртебелі адам – оның ата-анасы. Ал, ең әдемі де жарық үй – оның туылған үйі. Сондықтан да жас баланың дамуына ата-ананың орны ерекше. Балалардың қоғамда қабілетті, өнегелі, саналы, денсаулығы мықты, іскер, елін сүйетін, отанына адал болып өсуінің қоғам үшін маңызы үлкен.

Балалар өз бойынан ата-анасының бар болмысын көрсетсе, керісінше, ата-аналар да өмірінің жалғасын балаларынан көреді. Сондықтан да өзбек отбасында балаларды жастайынан өз ата-анасына ұқсап өсуіне жақсы көңіл аударылып, ол дәстүрге айналған. Әсіресе, балаларды жас кезінен бастап тазалыққа, жинақы-ұқыптылыққа, еңбекті сүйеге және оның қадір-қасиетін түсінуге, үлкендерді, соның ішінде жасы үлкен қарттарды құрметтеуге және оларға мейіріммен қарауға, ал өзінен кішілерге қамқор болуға үйрету ежелден келе жатқан тәрбие құндылықтары болып саналады.

Ата-аналар өсіріп отырған ұл-қыздарын жағымсыз қылықтардан сақтандырып отырған. Сондықтан да баланың бойынан көрінген кейбір арзымайтын кемшіліктерді дер кезінде түзеп, ескерту жасап тұрудың

маңызы үлкен болған. Себебі бүгін арзымайтындай кемшіліктерді дер кезінде түзетіп, ескерту жасап тұрудың маңызы үлкен болған. Себебі бүгінгі кішкентай қателік, ертең үлкен бір даулы мәселеге жол ашып беруі мүмкін. Ал мұның соңы жақсы нәтиже алып келмейтіні рас.

Отбасында жасы кіші оқушыларды ұқыптылық негізінде тәртіпке салу, мәдениетті етіп тәрбиелеу, оларды өздерінен үлкендерді құрметтеуге, оларға «сіз» деп сөйлеуге, сәлемдесу ережелеріне мән беруге, жағымсыз қылықтардан өздерін аулақ ұстауға үйретіп бару да өте қажетті маңызды мәселе.

Кейбір ата-аналар өз перзенттерін шектен тыс еркелетіп, баланың бетінен қақпай, көңіліне қарап тәрбиелейді немесе отбасындағы өнегелі тәрбие мөлшеріне немқұрайдылықпен қарайды. Ал мұндай көріністер баланың бойында кері қасиет пайда болуына тікелей себеп болады. Бұндай қолайсыз жағдайларға тап болуына баланың өз ата-анасы кінәлі емес деп қалай айта аласыз. Бірақ осындай ата-аналар өз кемшілігін сезініп, өздері мойындай да бермейді. Бұндай жағдайлар кем болса да өмірде кездесіп тұратыны шындық.

Отбасындағы жалпы қарым-қатынас, үйдегілердің бір-біріне деген сый-құрметі немесе басқалармен болған байланысы, сөз шеберліктері, яки болмаса, жағымсыз қылықтары жас баланың қалыптасуына үлкен әсер етеді.

Әсіресе, отбасындағы ата-аналарының ажырасып кетуі ортада қалған балаларға қатты әсер етеді. Соның салдарынан әкесіз немесе анасыз тәрбиеленген бала жасық немесе кекшіл, көңілі жарым болып өседі.

Жасы үлкендерді, қарияларды құрмет ету, олардың келелі кеңестерін ежелден келе жатқан халқымыздың дәстүріне сай берген жол-жорамалдарын тыңдай отырып, солар

көрсеткен жолмен жүру дәстүрі халқымызда ежелден бар. Бұл дәстүріміз күні бүгінге дейін өз күшін жойған емес.

Осы жерде тағы бір айта кетерлік жайт – ата-ананың бір-бірімен болған қарым-қатынасы туралы еді. Мәселен, біздің халықта ер адамды ұлық тұтқан. Ол – үйдің отағасы, балалардың әкесі. Ата-ананың бала өсірудегі басты мақсаты – қоғамдық өмірге көпшілікпен қатар «түзу кірпіш» қалау. Сондықтан, осы бала тәрбиесіне олардың қарым-қатынасы қатты әсер етеді.

Дана халқымыз: «Адамның бақыты – еңбекте», – деп бекер айтпаған. Шынында да, адам өз қадірін, құрметін сол адал еңбегі арқылы алады. Адамды ұлы көрсететін, оны елге танытатын да – сол адам еңбегі. Ата-аналар балаларын жастайынан-ақ еңбек етуге, қандай қиыншылықтар болса да төзіп, оны жеңуге үйретіп келген. Олар бір жұмыс істегенде перзенттерін жанына алып, оларға ауыр болып кетпейтіндей дәрежеде жайлап түсіндіріп, үйретіп отырса, балалар жұмысты тындырымды істеуге қалыптасады.

Мұндайда «Әкенің – кәсібі, ананың – рәсімі» деген қағиданы халқымыз өте жақсы жолға қояды. Яғни, балаларды жастайынан әке кәсібіне, ал қыз балаларды анасының рәсіміне баулу бұрыннан келе жатқан дәстүріміз. Әсіресе, қыз баланы ибалы, тәртіпті етіп тәрбиелеу – отбасындағы басты тәрбиелік жұмыс. Сондай-ақ, балаларды сәлем беруге үйрету де маңызды бар мәселе.

Мәселен:

- Отбасының нығаюына отбасы мүшелерінің, сондай-ақ, ата-аналар мен перзенттерінің ортасындағы өзара қарым-қатынастың жақсы жол қойылғандығы;

- Отбасында ата-аналардың барлық перзенттеріне бірдей көзқараста болуы, мейірімді және қамқор бола тұрып, қатал да талапшыл болуы;

- Отбасында балаларды еңбексүйгіштікке, іскерлікке, төзімділікке үйретудің рухани және әдептілік жақтарының құрылуы;

- Отбасында перзенттердің ата-ана алдындағы борышы мен міндетін сезінуі;

- Отбасында балаларды ұлттық құндылықтар негізінде әдепті тәрбиелеу, сондай-ақ сол ұлттық құндылықтарға, әдет-ғұрыптарға баланың көзқарасын қалыптастыру және осыларды баланың қолдануы, т.с.с.

Міне, осыларды есепке алмай отбасында бала тәрбиесін жақсы жолға қою мүмкін емес. Өнегелі отбасында тәрбиелі бала өсіру, жаңаша өмір салтын ежелгі құндылықтармен байланыстыра отырып, келешектің саналы ұрпағын қалыптастыру – бүгінгі күннің талабы.

Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жастарды әдепті де саналы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен тәрбие ережелеріне сүйене отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрыптарымызды, дінімізді, ата-бабаларымыздан қалған насихат мұраларын балалардың санасына сіңіруді білу – ата-ананың басты міндеті. Сондықтан да бала тәрбиесінде ата-ананың алатын орны ерекше. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген мақалды халқымыз текке айтпаған.

Тәрбиенің көзі – ата-бабамыздан қалған дана сөздер десек, ата-ана – сол насихаттарды жүргізуші. Бұл ата-аналардың қоғам алдындағы үлкен міндеті десек те болады.

МАҚАЛАЛАРҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР ЖӘНЕ ЖУРНАЛДЫ БАСЫП ШЫҒАРУ ШАРТТАРЫ:

Жалпы талаптар:

- тақырып өзекті болуы тиіс;
- атауы анық және нақты болуы тиіс;
- мақала мазмұны журнал тақырыбына сәйкес келуі тиіс;
- мақала мазмұны практикалық сипатқа ие болуы тиіс;
- мақала қосарланған автормен де шығарылады;
- мақала қазақ/орыс/ағылшын тілінде жазыла береді;
- мақала оқушы жұмыстарының нақты мысалдарын қамти алады;
- мақалада пайдаланылған әдебиеттер тізімі болуы тиіс.

Мақала көлемі: 3–4 бет (суреттерді, фотосуреттерді, кестелерді қоса алғанда).

Авторлар туралы мәліметтер:

Тегі, аты, әкесінің аты (толық), автордың (авторлардың) jpeg форматтық, жоғары сапалы 2 фотосуреті (300 dpi); ғылыми дәрежесі (бар болған жағдайда), лауазымдары, жұмыс орны; байланыс телефоны және e-mail.

Мынадай техникалық талаптарға сәйкес ресімделген мақалалар басылымға қабылданады:

1. Мақала Microsoft Word бағдарламасында терілуі тиіс;
2. Негізгі мәтін қарпі - Times New Roman;
3. Негізгі мәтін қарпінің мөлшері 14 пт;
4. Жол аралық интервалы - бір жарым;
5. Мәтіннің теңшелуі ені бойынша;
6. Тасымалдардың автоматты орналастырылуы қосылған;
7. Мәтін бойынша суреттер мен кестелер, қысқаша атауымен немесе сипаттамасымен.

«Педагогикалық даму» республикалық ақпараттық-педагогикалық журналының редакциясы өз қалауынша мақалаларды түзету және көлемін қысқарту құқығына ие.

Мақалалар себебін түсіндірусіз қабылданбауы мүмкін. Редакция мақалаларды журнал мен оның айдарларының тақырыптарына сәйкес өзі анықтайды.

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ И УСЛОВИЯ ПУБЛИКАЦИИ В ЖУРНАЛЕ:

Общие требования:

- тема должна быть актуальной;
- заголовок должен быть ясным и конкретным;
- содержание статьи должно соответствовать тематике номера;
- содержание статьи должно носить практический характер;
- статья может быть написана в соавторстве;
- статья может быть написана на казахском/русском/английском языке;
- статья может содержать конкретные примеры ученических работ;
- статья должна содержать список использованных ресурсов.

Объем статьи: 3–4 страницы (включая рисунки, фотографии, таблицы).

Сведения об авторах:

Фамилия, имя, отчество (полностью), 2 фотографии автора (-ов) в формате jpeg отличного качества (300 dpi); указание ученой степени (если есть), должности, места работы; контактный телефон и email.

К публикации принимаются статьи, оформленные в соответствии с техническими требованиями:

1. Текст статьи набирается в программе Microsoft Word;
2. Шрифт основного текста - Times New Roman;
3. Размер шрифта основного текста - 14 пт;
4. Межстрочный интервал одинарный;
5. Выравнивание текста по ширине;
6. Автоматическая расстановка переносов включена;
7. Рисунки и таблицы по тексту, с кратким названием или описанием;

Редакция республиканского информационно-педагогического журнала «Педагогикалық даму» оставляет за собой право корректировки и сокращения объема статей по своему усмотрению. Статьи могут быть отклонены без объяснения причин. Редакция вправе самостоятельно решать вопрос соответствия статей тематике номера и его рубрик.

Теруге 01.05.25 ж. жіберілді. | Сдано в набор 01.05.25 г.
Баспаға 28.05.25 ж. қол қойылды. | Подписано в печать 28.05.25 г.
Журналды шығару мерзімі 06.06.2025 ж. | Выход журнала 06.06.2025 г.
Таралымы 9 дана. | Тираж 9 экз.